

**SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI**

**ISPARTA İL MERKEZİNDEKİ ESNAF SORUNLARI VE
ESNAFIN YEREL EKONOMİ İLE İLİŞKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYŞEGÜL BAYKUL

**TEZ DANIŞMANI:
DOÇ. DR. MURAT ALİ DULUPÇU**

ISPARTA, 2009

T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MÜDÜRLÜĞÜ

TEZ SAVUNMASI ve SÖZLÜ SINAV TUTANAĞI

Gönderen : İKTİSAT EABD Başkanlığı

Gönderilen : Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Enstitü Anabilim Dalımız **YÜKSEK LİSANS** / ~~DOKTORA~~ Programı öğrencisi
Aysegül BAYKUL tez çalışmalarını sonuçlandırmış ve
kurulan jüri önünde tezini savunmuştur. Sınav tutanağı aşağıdadır.
Tez Adı Değişikliği **YAPILDI / YAPILMADI**

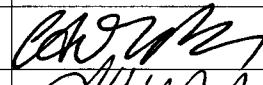
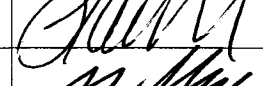

28.05.2009
Tarih

Prof. Dr. Geybulla RAMAZANOĞLU
İktisat Bölüm Başkanı
Enstitü Anabilim Dalı Başkanı

SINAV TUTANAĞI:

Jürimiz Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 25./39. maddesi uyarınca 28.05.2009 Perşembe günü saat 13:30 'de toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin ISPARTA İL MERKEZİNDEKİ ESNAF SORUNLARI VE ESNAFIN YEREL EKONOMİ İLE İLİŞKİSİ konulu tezini incelemiş ve yapılan sözlü sınav sonunda **OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞU** ile aşağıdaki kararı almıştır.

KABUL RED DÜZELTME

Tez Sınavı Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	İmza
Başkan	Doç. Dr. Adem Korkmaz	
Üye	Yrd. Doç. Bekir Sami Ağvaktark	
Üye	Doç. Dr. Mehmet Ali Akpınar	
Üye		
Üye		

Yukarıda adı geçen öğrenci Sınav Tutanağı'nda belirtildiği üzere mezun olmaya **HAK KAZANMIŞTIR / KAZANMAMIŞTIR.**
Gereğini rica ederim.

ENSTİTÜ YÖNETİM KURULU KARARI : Tarih: Karar No:

Enstitü Müdürü

MADDE-25 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RED", veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Enstitü Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir. Düzeltme alan öğrenci bir sonraki dönemde kayıt yaptırmak zorundadır.

Madde-39 Tez Sınavının tamamlanmasından sonra Jüri tez hakkında salt çoğunlukla "KABUL", "RET" veya "DÜZELTME" kararı verir. Bu karar, Anabilim Dalı Başkanlığınca tez sınavını izleyen üç gün içinde ilgili Enstitüye tutanakla bildirilir. Tezi reddedilen öğrencinin Yüksek Öğretim Kurumu ile ilişkisi kesilir. Tezi hakkında düzeltme kararı verilen öğrenci en geç altı ay içinde gereğini yaparak tezini aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da tezi kabul edilmeyen öğrencinin Enstitü ile ilişkisi kesilir.

ÖNSÖZ

Kentsel ticaretin en önemli aktörleri hiç şüphesiz ki esnaf ve sanatkarlardır. Gerek gerçekleştirdikleri faaliyetleri ve gerekse kent nüfusu payları ile esnaf ve sanatkarlar adeta kentin temel direği konumundadır. Türkiye'de son yıllara gelinceye kadar küçük işletmelerin, esnaf ve sanatkarların sorunları ile akademik çevrelerin yeterince ilgilendiği söylenemez. Konu ile ilgili üniversitelerimizin, bilimsel araştırma yapan kamu kurumu ve araştırma merkezlerinin bu konuda yaptığı araştırma ve yayınladığı yapıtların sayısı sınırlıdır. Avrupa ülkelerinde de olduğu gibi 1970'li yıllardan sonra önemi anlaşılan esnaf, sanatkar ve mikro girişimler ülkemiz işletmeleri arasındaki payları da büyüktür. Bu küçük işletmeler ekonomiye canlılık kazandırmak, yeni iş imkanları ve özellikle küçük olmalarından kaynaklanan esnek yapıları, emek-yoğun çalışma biçimleri ile istihdama katkısı, yenilikleri teşvik etmek ve bölgesel kalkınmayı hızlandırma fonksiyonları vardır. Bu nedenle il merkezinde yapılan bu çalışma, il içinde sorunların tespitinde ve yerel ekonomi ile ilişkilerin düzeyini belirlemede yararlı olacağı düşüncesiyle hazırlanmıştır.

Çalışma üç teorik, biri uygulama olmak üzere dört ana bölümden oluşmuştur. Çalışma Isparta il merkezindeki esnaf sorunlarını tespit etmek ve esnafın yerel ekonomi ile ilişkilerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Çalışma sadece il merkezinde gıda hizmet sektöründe faaliyet gösteren esnaf işletmeleri ve mikro işletmelere olmak üzere toplam 50 kişiye uygulanmıştır. Bu anlamda anketlerin uygulanmasında yardımların dolayı Yrd.Doç.Dr.Ü.Yalçın KALYONCUOĞLU'na, arkadaşım Öğr.Gör.Selen IŞIK MADEN'e ve öğrencilerine teşekkür ederim. Ayrıca anketlerin değerlendirme kısmında bilgi ve deneyimlerini benimle sabırla paylaşan babam Prof.Dr.Yaşar BAYKUL'a ve tezin yazım kısmında bana sabırlarından dolayı canım kızım Nilsu BAYKUL ve eşim Timuçin BAYKUL'a sonsuz teşekkür ederim. Son olarak beni öğrencisi olarak kabul eden değerli danışmanım Doç.Dr.Murat A.DULUPÇU'ya ayrıca çok teşekkür ederim.

ÖZET

ISPARTA İL MERKEZİNDEKİ ESNAF SORUNLARI VE ESNAFIN YEREL EKONOMİ İLE İLİŞKİSİ

AYŞEGÜL BAYKUL

Süleyman Demirel Üniversitesi, İktisat Bölümü Yüksek Lisans Tezi, Mayıs 2009,
154 Sayfa

Danışman: Doç. Dr. Murat Ali DULUPÇU

Kentsel ticaretin en önemli aktörleri hiç şüphesiz ki esnaf ve sanatkarlardır. Esnaf ve sanatkar kesiminin sayısal büyüklüğü dikkate alındığında ülkemiz için hem ekonomik hem de toplumsal açıdan büyük önemdedir. Bu işletmelerin sektörel ve bölgesel özelliklerine uygun yeterli analizler olmadığından, geleceğe yönelik politika ve programların geliştirilmesinde güçlükler yaşanmaktadır.

Bu çalışma ile Isparta İl merkezinde gıda hizmet sektöründe faaliyet gösteren esnaflar ve mikro ölçekli işletmelerin ulusal ve bölgesel bazda yaşadığı sorunlar araştırılmıştır. Konuya ek olarak bu işletmelerin yerel ekonomi ile ilişkisi belirlenmeye çalışılmıştır. Yerel ekonomi ile ilişkiler kamu kurum ve kuruluşları, tedarikçiler ve müşteriler açısından değerlendirilmiştir. Konuya ilişkin en uygun veri toplama yöntemi olarak anket seçilmiştir.

Sonuç olarak, Isparta ilinde faaliyet gösteren bu kesim ulusal ve bölgesel bazda yaşanan ekonomik sorunlardan etkilenmektedir. Bu işletmelerin müşteri kitlesi çoğunlukla öğrencilerdir. Hizmet kalitesi açısından iki kesimin tespitleri birbirine uymamaktadır. Yerel ekonomik aktörler olan kamu kurumları ve kuruluşları ile bağlantılarının çok güçlü olduğunu söylemek mümkün değildir. Sadece tedarikçilerle bağlantılar yüksektir. Geleceğe yönelik politika ve programların geliştirilebilmesi için, bu tür çalışmaların tüm sektörlerde uygulanması gerektiği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Esnaf ve Sanatkar, Mikro Ölçekli Girişimler, Yerel Kalkınma, Girişimcilik, Isparta Ekonomisi*

ABSTRACT

PROBLEMS OF TRADESMEN IN THE CITY CENTER OF ISPARTA AND THE RELATION OF THE TRADESMEN WITH THE LOCAL ECONOMY

AYŞEGÜL BAYKUL

Suleyman Demirel University, Department of Economics, Master Thesis, May
2009, 154 pages.

Supervising: Assoc. Prof. Dr. Murat Ali DULUPÇU

Craftsmen and tradesmen are undoubtedly the most important actors in urban trade. Tradesmen and craftsmen sector, are of great importance both for the economical and social aspects for our country especially when their numerical size is considered. As there are not enough appropriate analysis about sectoral and regional characteristics of these businesses, some difficulties are experienced for developing future policies and programs.

In this study, the national and regional problems of local tradesmen were investigated. In addition, the relations of these businesses with the local economy were determined. These relations were studied for different aspects including suppliers, customers and public institutions and organizations. Questionnaire was selected as the most appropriate method for the data collection.

As a result, the food service sector and micro-sized enterprises localised in the city center of Isparta is affected from both the local and national economical problems. Customers of this sector are mostly students. The determinations of sector owners and the customers do not match with each other for the quality of the service. It is impossible to say that there are strong relations with the local economic actors such as public institutions and organizations. There are strong relations only with the suppliers. For developing future policies and programs, applying these kinds of investigations for all the sectors should be considered.

Key Words: *Tradesmen and Craftsmen, Micro-sized Enterprises, Local Development, Entrepreneurship, Isparta Economy*

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
KISALTMALAR DİZİNİ.....	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	x
TABLOLAR DİZİNİ	xi
GİRİŞ	1
I. ÇALIŞMANIN AMAÇ KAPSAM VE KISITLARI.....	2
II. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ	3
III. ÇALIŞMANIN İÇERİĞİ	3
IV. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ.....	4

BİRİNCİ BÖLÜM ESNAF VE MİKRO GİRİŞİMCİ KAVRAMI VE KAPSAMI

1.1. ESNAF OLGUSUNUN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ	6
1.1.1. İlkçağ Ekonomileri Ve Esnaf Ve Sanatkar	7
1.1.2. Ortaçağ Ekonomisi Ve Esnaf Ve Sanatkar	8
1.2. EKONOMİK SİTEMLER AÇISINDAN ESNAF VE SANATKAR.....	9
1.2.1. Ticari Kapitalizm.....	9
1.2.2. Sanayi Kapitalizmi Ve Esnaf Ve Sanatkar	11
1.2.3. Sosyalizm Ve Esnaf Ve Sanatkar.....	12
1.3. KÜRESELLEŞME OLGUSU VE EKONOMİDE ESNAFIN YERİ.....	15
1.4. İKTİSADİ DÜŞÜCE SİTEMLERİ AÇISINDAN ESNAF, SANATKAR VE GİRİŞİMCİLİK.....	18
1.4.1 Girişimci Kavramı Hakkında Klasik İktisadi Düşüncede Bakış Açılırları.....	18
1.4.2. Girişimci Kavramı Hakkında Neoklasik İktisadi Düşüncede Bakış Açılırları..	20
1.4.3. Girişimci Kavramı Hakkında Çağdaş Yaklaşımlar	23
1.5. ESNAF ÖRGÜTLENMELERİ	26
1.5.1. Loncalar	26
1.5.2. Kooperatifler	29
1.6. GÜNÜMÜZDE ESNAF VE MİKRO GİRİŞİMCİLİK.....	31

1.6.1. Esnaf ve Mikro Girişimciliğin Artan Önemi	32
1.6.2. Esnafların Değişen Ekonomik Koşullara Uyum Sorunu.....	35
1.6.3. Esnaf Sanatkar ve Mikro Girişimlerin Sınıflanması ve Tanımları.....	37
1.6.3.1. Esnaf ve Sanatkar Kavramı.....	37
1.6.3.1.1. Türkiye’de Esnaf ve Sanatkarlar ile İlgili Yasal Tanımlar	37
1.6.3.1.2. Türkiye’de Esnaf ve Sanatkarların Örgütlenmesi:	39
1.6.3.1.3. Esnaf ve Sanatkarın Sınıflandırılması:.....	43
1.6.4. Mikro Girişim Kavramı	44
1.6.4.1. Türkiye’de KOBİ Tanımları ve Kullanılan Ölçütler	45
1.6.4.2. Türkiye’de Mikro Ölçekli KOBİ’lerin Ekonomideki Yeri.....	49
1.6.4.3. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Meslek Sınıflaması	53
1.6.4.4. AB ve Dünyada KOBİ ve Esnaf Sanatkar Sınıflaması, Kullanılan Ölçütler ve Tanımlar	54
1.6.4.4.1. Batı Avrupa Ülkeleri.....	58
1.6.4.4.2. Doğu Avrupa Ülkeleri.....	60
1.6.4.4.3. Kuzey Avrupa Ülkeleri	61
1.6.4.4.4. Güney Avrupa Ülkeleri.....	61
1.6.4.5. AB’ de Mikro Ölçekli Girişimlerin Ekonomide Yeri.....	63
1.7. TÜRKİYE BAĞLAMINDA TARİHSEL ARKA PLAN: AHİLİK	65

İKİNCİ BÖLÜM ESNAF VE SANATKAR KESİMİNİN SORUNLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. ESNAF VE SANATKARIN SORUNLARI.....	69
2.1.1. Esnaf ve Sanatkara Yönelik Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar	69
2.1.1.1. Esnaf ve Sanatkar Tanımından Kaynaklanan Sorunlar	69
2.1.1.2. Odaya Üyelikte Vergi Kaydı veya Vergiden Muaf Olmak Şartı Aranması.....	71
2.1.1.3. Katma Değer Vergisi	72
2.1.1.4. Ustalık Belgesi	72
2.1.1.5. Defter Tasdikleri.....	73
2.1.1.6. Tek Kişilik Anonim Şirket.....	74
2.1.2. Esnafın Yaşadığı Ulusal Sorunlar	74
2.1.2.1. Finansman	74
2.1.2.1.1. Esnaf ve Sanatkarlara Yönelik T. Halk Bankası Uygulamaları	75
2.1.2.1.2. Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri	76
2.1.2.1.3. Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. (KGF).....	76
2.1.2.1.4. Finansal Kiralama (Leasing)	77
2.1.2.2. Sosyal Güvenlik	79
2.1.2.3. Vergiler	80
2.1.2.3.1. Esnaf Muaflığı	82
2.1.2.3.2. Basit Usulde Vergilendirme	83

2.1.2.3.3. Asgari Geçim İndirimi	84
2.1.2.3.4. Dolaylı Vergilerin Yüksekliği	84
2.1.2.4. Mesleki Eğitim	85
2.1.2.5. İstihdam	87
2.1.3. Esnafın Yaşadığı Sektörel Sorunlar: Yiyecek İmalat ve Satışı Meslek Daları.....	89

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ISPARTA KENT MERKEZİNDE EKONOMİK HAYAT VE YEREL AKTÖRLER

3.1. GEMİŞTEN GÜNÜMÜZE ISPARTA KENT MERKEZİNDE EKONOMİK HAYAT	92
3.1.1. Cumhuriyet Dönemine Kadar Tarihi Açısından Isparta Kent Merkezinde Ekonomik Hayat	92
3.1.2. Cumhuriyet Döneminde Isparta Kent Merkezinde Ekonomik Hayat	95
3.1.3. Günümüzde Isparta'da Ekonomik Hayat	95
3.1.3.1. Genel Ekonomik Görünüm	96
3.1.3.2. Sektörler Açısından Isparta	99
3.1.3.2.1. Tarım ve Hayvancılık.....	99
3.1.3.2.2. Ticaret	101
3.1.3.2.3. Sanayi.....	102
3.1.3.2.4. Hizmet.....	107
3.1.3.3. İstihdam ve Katma Değer Açısından Isparta İli	108
3.1.4. Sosyal Açısından Isparta'nın Değerlendirilmesi	109

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE ÖZELLİKLERİ

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	111
4.1.1. Araştırmanın Yöntem ve Kapsamı.....	111
4.1.2. Anakütle ve Örneklem.....	112
4.1.3. Araştırma Varsayımları	113
4.2. ARAŞTIRMA BULGULARI	113
4.2.1. Esnaf ve Hakkında Genel Bilgiler.....	113
4.2.2. Esnaf ve Sanatkarların Yaşadığı Ulusal Sorunların Değerlendirilmesi	121
4.2.2.1. İşletmenin Yaşadığı Ulusal Sorunlar: Finansman	121
4.2.2.2. İşletmenin Yaşadığı Ulusal Sorunlar: Vergiler	122
4.2.2.3. İşletmenin Yaşadığı Ulusal Sorunlar: Sosyal Güvenlik	123
4.2.2.4. İşletmenin Yaşadığı Ulusal Sorunlar: Eğitim	125
4.2.2.5. İşletmenin Yaşadığı Ulusal Sorunlar: Mevzuat	126

4.2.3.İşletmenin Yaşadığı Bölgesel Sorunlar	127
4.2.4.İşletmelerin Üniversite Öğrencileri ile İlgili Düşünceleri	128
4.2.5.Yerel Ekonomi ile Bağlantı: Kamu Kurum ve Kuruluşları Açısından Değerlendirme	129
4.2.6. Yerel Ekonomi ile Bağlantı: Tedarikçiler.....	130
4.2.7. Yerel Ekonomi İle Bağlantı: Müşteriler.....	132
4.2.8. Destekleyici Kuruluşlar Hakkında Genel Değerlendirme	133
SONUÇ VE ÖNERİLER	136
KAYNAKÇA.....	140
EKLER.....	148
EK-1	149
ÖZGEÇMİŞ.....	154

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
Age	: Adı Geçen Eser
Agm	: Adı Geçen Makale
BESOB	: Bursa Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği
C.	: Cilt
ev.	: Çeviren
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DTM	: Dış Ticaret Müsteşarlığı
ESKKK	: Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri
ESOB	: Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
ILO	: Uluslararası alışma Örgütü
İESOB	: İzmir Esnaf ve Sanatkarlar Odaları Birliği
İBBS	: İstatistiki Bölge Birim Seviyesi
KDV	: Katma Değer Vergisi
KGF	: Kredi Garanti Fonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Boyutlu İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MEKSA	: Mesleki Eğitim ve Küçük Sanayi Destekleme Vakfı
M.Ö.	: Milattan Önce

No	: Numara
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü
s	: Sayfa
SGK	: Sosyal Güvenlik Kurumu
TESK	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu
TESKOMB	: Türkiye Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Birlikleri Merkez Birliği.
TR	: Türkiye
TOBB	: Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TOSYÖV	: Türkiye Küçük ve Orta ölçekli işletmeler, Serbest Meslek Mensupları ve Yöneticiler Vakfı.
vb	: Ve Benzeri
V.U.K.	: Vergi Usul Kanunu

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa No
ŞEKİL 1.1. Sosyalist ve Kapitalist Sistem Arasındaki Farklar.....	14
ŞEKİL 1.2 Kapitalist bir Ekonominin Schumpeter'e göre İçsel Değişim Dinamikleri.....	21
ŞEKİL 1.3. Esnaf Sanatkar Ve Sanayici Loncalarının Amaçları.....	27
ŞEKİL 1.4. Türkiye Esnaf ve Sanatları Örgütlenme Şeması.....	41
ŞEKİL 1.5. Türkiye'de Esnaf ve Sanatkar Meslek Kolları.....	44
ŞEKİL 1.6. Büyüklük Sınıflarına Göre Dağılım(%).....	53
ŞEKİL 1.7. Ülke Gruplarına göre MKOBİ'ler içinde Bin Kişiye Düşen Mİ Yoğunluğu.....	64
ŞEKİL 2.1. Gelir Vergisi Kanununa göre Esnaf ve Sanatkarın Vergilendirilmesi.....	81
ŞEKİL 3.1. Isparta GSYİH' sının Büyüme Hızı.....	96
ŞEKİL 3.2. Isparta İlinin Konumu ve Uydu Görüntüsü.....	98
ŞEKİL 3.3. Ekonomik Faaliyetlerin Sınıflandırılması.....	99
ŞEKİL 3.4. Isparta'da Sektörlerin GSYİH İçindeki Payı.....	100
ŞEKİL 3.5. Isparta İlinde Sanayi Kollarına Göre İşletme Sayılarının Gelişimi (2000).....	103
ŞEKİL 3.6. KOSGEB Veri Tabanına göre Isparta İlinde Sektörlere Ait İşletme Sayısı.....	104
ŞEKİL 4.1. İşyeri Sahiplerinin Yaş Aralığına Göre Yüzdesi.....	114
ŞEKİL 4.2. İşletmelerde Çalışan Personelin Eğitim Durumuna Göre Yüzdesi.....	116
ŞEKİL 4.3. İşletme Sahiplerinin Doğum Yerleri ve Sayıları.....	117
ŞEKİL 4.4. İşletmenin Mülkiyeti.....	117
ŞEKİL 4.5. 2007-2008 Yıllarına göre Bugünkü Kazanç.....	118
ŞEKİL 4.6. İşletmenin Kuruluş Sermayesine Göre Dağılımı.....	119
ŞEKİL 4.7. Kişilerin Mesleği Seçme Nedeni %.....	120
ŞEKİL 4.8. Dayanıklı Gıda İhtiyacını Başka İllerden Karşılama Sebebi % Dağılım.....	131

TABLOLAR DİZİNİ

	Sayfa No
TABLO 1.1. Şubat 2008 tarihi itibarıyla Sanayi ve Ticaret Bakanlığı e-esnaf ve sanatkar veritabanı kayıtları.....	34
TABLO 1.2. KOBİ'lere yönelik çalışan kurumlar tarafından yapılan çeşitli KOBİ sınıflandırmaları.....	46
TABLO 1.3. Türkiye'de KOBİ Sınıflaması.....	49
TABLO 1.4. Sektörel Bazda Türkiye'de Faaliyet Gösteren İşyerleri (1995–1999).....	50
TABLO 1.5. Girişimlerin Sektörel Dağılımı.....	52
TABLO 1.6. AB'nde KOBİ Sınıflaması.....	56
TABLO 1.7. Bazı Ülkelere göre KOBİ Tanımları ve Sektör içindeki Payları.....	58
TABLO 2.1. Halk Bankası KOBİ Kredileri Dağılımı (Milyon YTL).....	75
TABLO 2.2. İşletmelerin Hukuki Şekline göre Verine Kefaletlerin Dağılımı, 2006.....	77
TABLO 2.3. Bazı Ülkelerde Esnaf ve Sanatkarların Ödediği Vergi ve Harç Sayıları.....	85
TABLO 2.4. Bazı Ülkelerde Ortaöğretim Öğrencilerin Eğitim Türlerine Göre Dağılımı (2002) %.....	87
TABLO 2.5. Avrupa Ülkelerinin Çalışma Hayatına Ait Veriler (000).....	89
TABLO 3.1. Isparta ilinin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Göstergeleri, 2000.....	96
TABLO 3.2. KOSGEB Veri Tabanına göre Isparta İlinde Sektörlere ait işletme ve istihdam sayısı.....	104
TABLO 3.3. Isparta'da Sektörlere göre İstihdam Göstergeleri (%).....	108
TABLO 3.4. Isparta İlinde GSYİH'nın Sektörlere Göre Dağılımı.....	109
TABLO 3.5. Isparta İlinde Nüfus Göstergeleri.....	109
TABLO 3.6. Isparta İlinin Nüfus Durumu.....	110
TABLO 4.1. İşyeri Sahiplerinin Cinsiyete Göre Dağılımı.....	113
TABLO 4.2. İşyeri Sahiplerinin Medeni Durumu.....	114
TABLO 4.3. İşyeri Sahiplerinin Eğitim Seviyesi.....	115
TABLO 4.4. İşyeri Sahiplerinin Kayıtlı Olduğu Kuruluş.....	115
TABLO 4.5. İşletmelerin Faaliyette Bulunduğu Süre.....	116
TABLO 4.6. Elde Edilen Gelirin Yaşam İhtiyaçlarını Karşılama Sonuçları...	118

TABLO 4.7.	İşyeri ve Sahibi ile İlgili Genel Bilgilerin İstatistiki Olarak Sonuçları.....	120
TABLO 4.8.	Finansman Sorunlarının İstatistiki Olarak Sonuçları.....	121
TABLO 4.9.	Vergi Sorunlarının İstatistiki Olarak Sonuçları.....	123
TABLO 4.10.	Sosyal Güvenlik Sorunlarının İstatistiki Olarak Sonuçları.....	124
TABLO 4.11.	Eğitim Sorunlarının İstatistiki Olarak Sonuçları.....	125
TABLO 4.12.	Mevzuatta Kaynaklanan Sorunların İstatistiki Olarak Sonuçları.....	126
TABLO 4.13.	İşletmenin Yaşadığı Bölgesel Sorunların İstatistiki Olarak Sonuçları.....	128
TABLO 4.14.	İldeki Üniversite Öğrencileri ile İlgili Değerlendirmelerin İstatitiki Sonuçları.....	129
TABLO 4.15.	Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerin istatistiki Sonuçları.....	130
TABLO 4.16.	Tedarikçiler ile İlişkilerin İstatistiki Sonuçları.....	131
TABLO 4.17.	Müşteriler ile İlişkilerin İstatistiki Sonuçları.....	132
TABLO 4.18.	Destekleyici Kuruluşlar ile İlgili İstatistiki Sonuçlar.....	134

GİRİŞ

İnsanlık tarihi birçok aşmadan geçmiştir. Yerleşik tarım toplumu 18. yüzyılda sanayi toplumuna dönüşmeye başlamış sonucunda ekonomik olarak hızlı gelişmeyi de beraberinde getirmiştir. Sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçiş süreci de 1960'lı yıllardan itibaren başlamış, bilişim ve iletişim teknolojileriyle birlikte hızla her alana yayılmıştır. Bu süreçte istihdam içinde tarım ve sanayinin payı giderek azalmış hizmet sektörü yükselmiş ve bilgiyi bulan, kullanan, üretim ve hizmetlere uygulayan nitelikli işgücüne talep artmıştır. Ülkemizde bilgi toplumuna geçiş süreci 1980'li yıllarda serbest piyasa ekonomisine geçiş süreci ile birlikte hızla ilerlemiştir. Ülkeler arasındaki sınırların kalmasıyla birlikte küreselleşme önemli bir unsur haline gelmiştir. Bilindiği üzere küreselleşmenin dünyanın ekonomik dengesini ve ticaret yapısını değiştirdiği gözlenmektedir. Küreselleşme sürecinin de yaşandığı son iki yüzyıllık iktisat tarihinde, Sanayi Devrimi'nden günümüze gelene kadar özellikle 1980'lerden itibaren dünyanın ekonomik düzeninde ve üretim-tüketim ilişkilerinde birçok değişiklik meydana gelmiştir. 20. yüzyılın başlarındaki, üreticilerin ürettikleri tüm ürünleri istediği gibi satabildiği sistem, yerini, tüketicilerin, milyonlarca ürün arasından istediklerini seçtikleri yeni bir yapıya bırakmıştır. Bu bağlamda ülke ekonomilerinde önemli yerlere sahip olan küçük işletmeler, esnaf ve sanatkar kesimi küreselleşme ve bilgi toplumuna geçiş ile birlikte bazı fırsatlar elde ederken bunlarından yanında tehditlerle de yüz yüze kalmaktadır.

Türkiye'de son yıllara gelinceye kadar küçük işletmelerin, esnaf ve sanatkarların sorunları ile akademik çevrelerin yeterince ilgilendiği söylenemez. Konu ile ilgili üniversitelerimizin, bilimsel araştırma yapan kamu kurumu ve araştırma merkezlerinin bu konuda yaptığı araştırma ve yayınladığı yapıtların sayısı sınırlıdır. Avrupa ülkelerinde de olduğu gibi 1970'li yıllardan sonra önemi anlaşılan esnaf, sanatkar ve mikro girişimler ülkemiz işletmeleri arasındaki payları da büyüktür. Bu küçük işletmeler ekonomiye canlılık kazandırmak, yeni iş imkanları ve özellikle küçük olmalarından kaynaklanan esnek yapıları, emek-yoğun çalışma biçimleri ile istihdama katkısı, yenilikleri teşvik etmek ve bölgesel kalkınmayı hızlandırma fonksiyonları vardır.

Türkiye’de bu kesimin önemi ilk kez 4. Beş Yıllık Kalkınma Planında küçük sanayinin temel niteliklerinin tanımlanması çalışmalarına başlanması gerektiğine işaret edilmiş ve 1979 yılı içerisinde küçük işletme kavramı küçük sanayi, esnaf ve sanatkarlar, el sanatları olmak üzere üç alt kesimle sınırlandırılmıştır. Ancak bu programda bile sanayi sektörü bir bütün olarak ele alınmış, bu bütün içerisinde esnaf, sanatkar ve küçük sanayi işletmelerinin özel sorunlarına gerektiği ölçüde yer verilmemiş, çözümler için izlenecek politikalar belirlenmemiştir.

Ülkemizde birçok meslek dalında faaliyet gösteren bu işletmeler için tek bir model ve eylem planı yapılmaktadır. Küçük işletmelerin sektörel ve bölgesel özelliklerine uygun araştırmalar ve analizler yapılması uygun olacaktır.

Esnaf ve sanatkar kesiminin sayısal büyüklüğü dikkate alındığında ülkemiz için hem ekonomik hem de toplumsal açıdan büyük önemdedir. Araştırma sonuçlarının hem literatüre hem de yerel paydaşlara ışık tutacağı düşünülmektedir.

I. ÇALIŞMANIN AMAÇ KAPSAM VE KISITLARI

Yapılan çalışmanın amacı Isparta İl merkezinde faaliyet gösteren gıda hizmet sektöründeki esnaf, sanatkar ve mikro ölçekli olarak nitelendirilen işletmelerin yaşamış olduğu ulusal sorunları, bölgesel sorunları tespit etmek ve yerel ekonomi ile bağlarını kamu kurum ve kuruluşları, meslek odaları, tedarikçiler, üniversiteler ve müşteriler anlamında bağlarını ortaya koymaktır. Ayrıca işyerlerinin üniversite öğrencileri hakkında düşüncelerine de yer verilmiştir.

Isparta İl merkezinde aşağıdaki işletmeler incelenmiştir. Isparta İl merkezinde Esnaf ve Sanatkarlar Odasına kayıtlı gıda maddeleri ile ilgili hizmetler alt başlığı altında bulunan

- Hamburger, Pizza, Tost, Kumpir v.b. İşletmeciliği,
- Lokantacılık (Kebab, Köfte, Döner ve her türlü yemek),

Haberleşme, Dinlenme, Barınma, Eğlence Hizmetleri alt başlığı altında bulunan

- Kafe, Kafeterya, Kahvaltı Salonu İşletmeciliği ile

Isparta Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı I-Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri kısmında, 56-Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri bölümü 56.10-Lokantalar ve seyyar yemek hizmeti faaliyetleri sınıfı altında bulunan işletmeler incelenmiştir. Çalışmada toplam 50 işyeri ile görüşülmüştür. Görüşmeler Mart-Nisan 2009 tarihleri arasında yapılmıştır.

II. ÇALIŞMANIN ÖNEMİ

Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri olan esnaf ve sanatkarlar, devlete yük olmadan, kendi emeğini, küçük sermayesi ile birleştirerek işini kurup ailesini geçindirmekte, yanında işçi çalıştırarak istihdam yaratmaktadır. Bir ülkede esnaf ve sanatkarın işi ne kadar iyi olursa, işsizlik sorununa, üretime, piyasaların işlemesine, kısacası ülke ekonomisine katkısı o ölçüde büyük olmaktadır. Esnaf ve sanatkarın durumunun iyi olması ülkemizin üçte birinin durumunun iyi olması demektir. Çünkü bu kesimin toplam istihdam kapasitesinin % 65'ini oluşturdukları, toplam katma değer in yüzde % 33'ünü ürettikleri düşünüldüğünde, KOBİ' ler ve esnaf ve sanatkarların durumunun açıkça önemi ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda Isparta İl merkezinde bulunan bu işletmelerin yaşamış olduğu ulusal ve bölgesel sorunlar tespit edilecek, yerel ekonomi ile bağları ilişki içinde olduğu kamu kurum ve kuruluşlar, tedarikçiler ve müşteriler açısından incelenecektir. Bu değerlendirmeler sonucunda ortaya çıkacak tespitler sorunların ortak bir ses olarak duyurulmasına yardımcı olacaktır.

III. ÇALIŞMANIN İÇERİĞİ

Yapılan çalışma dört bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm esnaf sanatkar ve mikro girişimci kavramı ve kapsamı ile ilgilidir. Bu bölüm yedi kısımdan oluşmaktadır. İlk kısımda esnaf ve sanatkar olgusunun doğuşu ve gelişimi hakkında bilgi verilmiştir. İlkçağ ve Ortaçağ döneminde esnaf olgusunun doğuşu ve gelişimi sürecinden bahsedilmiştir. İkinci kısımda ekonomik sistemlerin esnaf, sanatkar ve girişimciye bakış açıları incelenmiştir. Üçüncü kısımda dünyanın ekonomik dengesini etkileyen küreselleşme sürecinde esnaf ve sanatkarın ekonomideki yerinden bahsedilmiştir. Genel anlamda çalışmaya konu olan kesim için

küreselleşmenin avantajları ve dezavantajları tartışılmıştır. Dördüncü kısımda, iktisadi düşünce sistemleri açısından girişimcilik klasikler, neoklasikler ve çağdaş yaklaşımlar alt başlıkları altında anlatılmıştır. Her yaklaşımda girişimciye yüklenen değerlere yer verilmiştir. Beşinci bölümde, esnaf ve sanatkarın ilk örgütlenme biçimleri anlatılmıştır. Bu bağlamda lonca ve kooperatifler ülke örnekleri ve Türkiye uygulamaları açısından tartışılmıştır. Altıncı bölümde günümüzde esnaf ve mikro girişimcilik başlığı altında, esnaf ve sanatkarın önemi, ekonomik koşullara uyum sorunu, kavram olarak Türkiye ve Avrupa ülkelerinde yasal tanımlar ve tanımlamada kullanılan ölçütler anlatılmıştır. Son bölümde ise konunun Türkiye bağlamında arka planı olan ve esnaf ve sanatkarın temelini oluşturan ahilik kavramına değinilmiştir.

İkinci bölümde genel olarak ülkemizde esnaf, sanatkar ve küçük ölçekli işletmelerin yaşadığı sorunlar üç alt başlığa ayrılarak incelenmiştir. Bu alt başlıklar esnaf ve sanatkarın yasal tanımında bulunan mevzuattan kaynaklanan sorunlar, ulusal düzeyde yaşamış olduğu sorunlar ve son olarak araştırma kısıtımız olan gıda hizmet sektörünün yaşadığı sorunlardır.

Üçüncü bölümde araştırma yapılan Isparta İlinin geçmişten günümüze kadar ticaret hayatının nasıl geliştiği, kırılma noktaları ve genel olarak sektörler, demografik yapı, istihdam ve yaratılan katma değer açısından değerlendirilmiştir.

Son bölümde ise, çalışmanın uygulama kısmı bulunmaktadır. Bu bölümde Isparta İl merkezinde gıda hizmet sektöründe faaliyet gösteren işletmelerden rastgele seçilen örneklere uygulanan anket sonuçlarına göre bulgulara değinilmiştir. Bu bulgular işyeri sahibi ve işyeri hakkında genel bilgiler, ulusal bazda yaşanan sorunlar(finansman, vergi, sosyal güvenlik, eğitim vs.), bölgesel olarak yaşadığı sorunlar(istihdam, denetim vs.), işyerlerinin üniversite öğrencileri hakkındaki düşünceleridir. Yerel ekonomi ile bağları kamu kurum ve kuruluşları, tedarikçiler, müşteri kitlesi ile ilişkiler açısından değerlendirilmiştir.

IV. ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ

Konuya ilişkin en uygun veri toplama yöntemi olarak anket seçilmiştir. Anket; işyeri ve sahibi ile ilgili genel bilgiler, işletmenin yaşadığı ulusal ve bölgesel sorunlar, yerel ekonomi ile bağlantılar, işyerlerinin üniversite öğrencileri hakkında

düşünceleri ve sorunlara genel bakış açısına ilişkin sorulardan oluşan altı bölümü kapsamaktadır. Ulusal sorunlar kendi arasında finansman, vergiler, sosyal güvenlik, eğitim ve mevzuattan kaynaklanan sorunlar olarak altı alt bölümden oluşmaktadır. Bölgesel sorunlar il içinde yaşanan nitelikli eleman bulma ve gıda sektöründe denetim sorunlarından oluşmaktadır. Yerel ekonomi ile bağlantılar, kamu kurum ve kuruluşları, işletmede kullanılan ürünlerin nereden temin edildiği ve müşteri kitlesinin yoğunluğu açısından incelenmiştir. Ayrıca işyerlerinin üniversite öğrencileri hakkında düşünceleri açısından da değerlendirilmiştir. Anket; araştırmacı ve dört yardımcı kişi ile birlikte birebir ilgililere uygulanmıştır. Anket SPSS programında değerlendirilmiştir.

Uygulanan anketler daha önce TESK, İESOB ve BESOB tarafından yapılan anketlerden de faydalanılarak hazırlanmıştır. Bu anket il genelinde Esnaf ve sanatkar odasına kayıtlı 38 kişiye ve Isparta Ticaret Odasına kayıtlı 12 mikro işletmeye uygulanmıştır. Esnaf ve Sanatkar Odası ve Ticaret ve Sanayi odasından alınan bilgiler doğrultusunda işletmeler tesadüfi olarak seçilmiştir. Anketler, konu hakkında bilgi verildikten sonra soru cevap şeklinde doldurulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

ESNAF VE MİKRO GİRİŞİMCİ KAVRAMI VE KAPSAMI

Kentsel ticaretin en önemli aktörleri hiç şüphesiz ki esnaf ve sanatkarlardır. Gerek gerçekleştirdikleri faaliyetleri ve gerekse kent nüfusu payları ile esnaf ve sanatkarlar adeta kentin temel direği konumundadırlar.

Çağımızda en çok bahsedilen kavramlardan biri olan küreselleşmenin dünyanın ekonomik dengesini ve ticaret yapısını değiştirdiği gözlenmektedir. Küreselleşme sürecinin de yaşandığı son iki yüzyıllık iktisat tarihinde, Sanayi Devrimi'nden günümüze gelene kadar özellikle 1980'lerden itibaren dünyanın ekonomik düzeninde ve üretim-tüketim ilişkilerinde birçok değişiklik meydana gelmiştir. 20. yüzyılın başlarındaki, üreticilerin ürettikleri tüm ürünleri istediği gibi satabildiği sistem, yerini, tüketicilerin, milyonlarca ürün arasından istediklerini seçtikleri yeni bir yapıya bırakmıştır. Tüketici alışkanlıklarının günümüze kadar değişmesinden en çok etkilenen meslek grubu esnaf ve sanatkar olmaktadır. Bu bağlamda günümüze gelene kadar esnaf ve sanatkarın geçirdiği değişim ve ekonomik sistemler açısından konumu tartışılacaktır.

Böylelikle bu bölümde Esnaf olgusunun anlaşılması açısından iktisat tarihi açısından geçirdiği evreler anlatılması, esnaf ve sanatkarı günümüzde konumlandırmak açısından yararlı olacaktır.

1.1. ESNAF OLGUSUNUN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Dünyada ticaretin temeli, başlangıcı esnafıktan gelmektedir. İlk çağlardan bu yana malın malla değişiminden, paranın icadından bugünkü modern ticari yaşama geçiş evreleri aynı zamanda esnaflığın tarihini de anlatır. Ekonomik ve sosyal hayat içinde oldukça önemli bir yere sahip olan esnaflık ve küçük ölçekli işletmeleri incelenirken esnaf olgusunun gelişimi incelenecektir.

1.1.1. İlkçağ Ekonomileri Ve Esnaf Ve Sanatkar

İlkçağ, Sümerlerden ortaçağa kadar uzanan Roma İmparatorluğuna kadar geçen yaklaşık 3500 seneyi kapsar. İlkçağda gelişen toplumların özellikleri birbirine çok benzemese de bazı belirgin ve ortak özellikleri vardır. Bu özelliklerden biri tarıma dayalı üretimin olması diğeri de su kenarlarında kurulmuş olmalarıdır. Sulama sıkıntısının olmayışı ve toprakların verimli olması sebebiyle talepten fazla yiyecek üretilmiş, bu fazlalık sayesinde ticaret gelişmiş ve esnaf ve tüccarın ortaya çıkmasına olanak vermiştir.¹ Ancak tarımın gelişmesi ile nüfusun artmaya başlaması ve tarımda teknolojik yeniliklerin nüfus artış hızı ile paralel olmaması sebebiyle azalan verim yavaşına göre ekonominin çöküşünü hazırlamıştır.²

İlk çağ ekonomisinde dikkat çeken uygarlıkların başında Roma İmparatorluğu gelmektedir. Roma uygarlığı şehir uygarlığı görünümünde, askeri sınıf, küçük toprak sahipleri, kiracı çiftçiler, esnaf ve tüccarlardan oluşuyordu. Dönemin şartlarına göre büyük bir şehir olan Roma'da esnaf bazı basit mamul mallar için olan talebini karşılıyordu. Aristokrat kesimin Uzakdoğu mallarına ilgisi sonucu bu malları ilk olarak Suriyeli daha sonra Yahudi tüccarlar tarafından sağlanıyordu.³

İmparatorlukta imalat faaliyetlerini de esnaf karşılanıyordu. Her şehirde kırsal çevre için üretim yapan esnaf bulunmaktaydı. Bunlar küçük ölçekli işletmelerde az sermaye ile mahalli pazar ihtiyaçları için çalışıyorlardı.⁴

İmparatorluğun çöküş döneminde, vergiler arttırıldı ve köylünün ve esnafın durumu bozulmaya başladı. Vergi gelirleri de yetersiz kalınca paranın ayarı ile oynanarak değeri düşürüldü. Hızlı enflasyon karşısında vergiler ürün ve hizmet olarak toplamaya başladı. Paranın değişim fonksiyonu yok oldu. Bu piyasa ekonomisi işlemez hale geldi.⁵

Müdahaleci iktisat politikaları ile esnaf ve tüccarın mesleki özgürlükleri birtakım kısıtlamalarla engellendi. Esnafın bir esnaf cemiyetine girme mecburiyeti getirildi. Bu esnaf cemiyetleri esnek olmayan bir yapıdaydı. Roma

¹ Tefik GÜRAN, **İktisat Tarihi**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2004, s.13

² Tefik GÜRAN, **age**, s.18

³ Tefik GÜRAN, **age**, s.18-21

⁴ Tefik GÜRAN, **age**, s.22

⁵ Tefik GÜRAN, **age**, s. 22-23

İmparatorluğu'nun yıkılması ile Avrupa'nın sosyal ve ekonomik yapısı değişti.⁶ Dikkat edilirse, ileriki bölümlerde tartışılacak olan esnaf sorunlarının tarihsel olarak ilk çağlardan beri varlığını sürdürdüğü söylenebilir.

1.1.2. Ortaçağ Ekonomisi Ve Esnaf Ve Sanatkar

Ortaçağın ilk yıllarında, Avrupa'da hakim üretim tarzı, kırsal çevre ile tarımın ekonomide ağır basması sebebiyle ev işi ve esir sanatkar tipi özellikteydi. Bu sebeple esnaf ve sanatkar ortaçağ başlangıcında sosyal bir varlık olarak toplum içinde görülmemektedir. Ancak 10. ve 11 inci yüzyıllarda şehirlerin ve nüfusun artması ile birlikte ihtiyaçlarında artmasıyla sanatkar sınıf toplumda yerini almaya başlamıştır.⁷ Böylelikle esnafın bu merkezlere yerleşmesi ile birlikte şehirler birer değişim ve imalat yeri haline gelmiştir. Bunun sonucu olarak şehirler büyümeye başlamıştır. Büyümenin diğer bir sebebi kırsal kesimden göçlerdir. Çünkü 10. ve 13 üncü yüzyıllar arasında Avrupa'da ekonomi iyileşme göstermeye başlamıştır. İnsanlar için şehirlere göç bir yenilik unsuru olmaktaydı.⁸ Ortaya çıkan ihtiyaçları karşılamak için küçük sanatkar ve sanayi üretim tarzı gelişti.

Ayrıca Ortaçağ Avrupa'sında küçük sanatların gelişmesinde dinin önemli bir yeri vardı. Kiliselerin inşası, süslemesi, din görevlilerin ihtiyaçları gibi sebepler iş imkanı yaratmaktaydı. Bu imkanlar sayesinde esnafın ortaçağda gelişmesine katkısı olmuştur.

11. ve 12'inci yüzyılda İngiltere, Fransa, Almanya ve İtalya gibi Avrupa ülkelerinde küçük sanatkar grubu gelişmiştir. Yine bu tarihler arasında esnaf ve sanatkarlar örgütlenerek varlıklarını güçlendirdiler. Kurulan bu birlikler dini nitelik taşıyordu. Bu teşkilatlanma ile sosyal üstünlük ve itibarını koruyarak ortaçağ toplumunda önemli bir sosyal sınıf haline gelmiştir.⁹

Bu dönemde snai üretici, kalfa ve çırakların yardımı ile üretim yapan ustalardı. Elde edilen malların kalitesi oluşturulan bu loncalar tarafından denetlenirdi.

⁶ Tefik GÜRAN, *age*, s.23-24

⁷ TESK Yayınları, **TESK'in 40.Yılında Esnaf ve Sanatkâr**, Eser Matbaacılık, Ankara 1993., s.70-71

⁸ Tefik GÜRAN, *age*, s.55-59

⁹ TESK Yayınları, *age*, s.70-71

Bu örgütlenme biçiminde bazı kurallar bulunmakta idi. Örneğin bir ustanın kullanacağından fazla hammadde biriktirmesi yasaktı. Bu değerlendirmeler ile Ortaçağ esnafı genel olarak az bir sermaye ile çalışan ve sadece kendi geçimine yetecek kadar kazanan bir kesimdi. Bu loncalar aynı meslek grubundaki esnafın oluşturduğu birliklerdir. Bazı görüşlere göre esnaf loncalarının tekelci uygulamaları ile teknik gelişme engellendiği ve 18. ve 19 uncu yüzyıllara kadar geciktiği ifade edilmiştir.¹⁰

Ortaçağın sonlarına doğru esnaf faaliyetleri kırsal bölgelere kaymıştır. 16. ve 17 inci yüzyıla kadar devam eden bu eğilim ile şehirlerin gelişmesi güçleşmiştir. Bu kırsal kesime kaymanın sebepleri arasında su gücüyle çalışan basit makinelerin kullanılması, lonca düzeninden ötürü talep yapısındaki değişmelere karşı esnek olunmaması ve işgücünün kırsal kesimde ucuz olması gösterilebilir. Ancak kırsal kesimdeki esnaf şehirli esnaflar kadar pazara ulaşma imkanı bulamamıştır. Bu sebepten tüccar kapitalist kavramı ortaya çıkmıştır. Kısaca modern kapitalizmin ilk ortaya çıkışı olarak değerlendirilebilir. Ortaya çıkan bu durum Putting-out¹¹ sistemi olarak adlandırılmıştır.¹²

Werner Sombart'a göre her ekonomik sistem ruhu(bakış açısı, amaç vs.), örgütlenmesi ve tekniği tarafından belirlenir. Bu nitelikler açısından Ortaçağ ekonomisi gayri kapitalist sayılmakta ve sanatkarlık adı verilmektedir.¹³

1.2. EKONOMİK SİTEMLER AÇISINDAN ESNAF VE SANATKAR

1.2.1. Ticari Kapitalizm

Bu kapitalizm türü, feodalizmin çözülmesiyle başlamakta ve Sanayi Devrimi'ne kadar sürmektedir. 12. ve 13. yüzyıllardan itibaren kentleşmenin

¹⁰ Herbert HEATON, **Avrupa İktisat Tarihi İlkçağdan Sanayi Devrimine**, Çev. Mehmet Ali KILIÇBAY, İmge Kitabevi, Ankara, 1995

¹¹ Putting-out sistemi:Usta sanatkarın (craftsman) tüccarın kontrolüne girmesi anlamına gelen, eve iş verme sistemidir.

¹² Tefik GÜRAN, **age**, s.85-87

¹³ E. SAITZEW, çev. Avni ZARAKOLU, "Müdahalecilik", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:2, Sayı: 1, 1955, s.317

yoğunlaşması, Haçlı seferlerinin Avrupa'yı etkilemesi ve çeşitli fuarların düzenlenmesi ticaretin gelişmesini sağlamıştır. Özellikle, parasal kredilerin kullanılması için dini ve hukuki yapının değiştirilmesiyle sermaye birikimi sağlanması kolaylaştırılmıştır. Ayrıca, büyük keşiflerin doğurduğu ekonomik ve siyasal sonuçlar, kapitalist sistemin oluşmasında büyük rol oynamıştır.¹⁴

Ticari kapitalizm; el sanatları kesimini tasfiye ederken, yünlü dokuma endüstrisinde, deniz ticaretinde ve bankacılık sektöründe yeni örgütlenme biçimleri oluşturmuştur. Büyük sermayelere sahip olan tüccarlar, 16. yüzyıldan itibaren sanatkarların atölyelerini satın almaya başlamışlardır. Böylece sanatkarlar, evlerinde çalışan ücretliler biçimine dönüşmüşlerdir. Eski sanatkarlar, büyüyen bu atölyelerde daha üretken ve daha rasyonel bir tarzda çalışmak için bir araya gelmişlerdir. Artan üretimin dış pazarlara sürümünü sağlamak için özel krediler yetmeyince anonim şirketler kurulmuştur. 16. yüzyıldan itibaren endüstri ve ticaret alanlarında kapitalist ilişkiler yoğunlaşırken, tarımsal kesimde de değişiklikler meydana gelmiş, küçük işletmeler yerini büyük işletmelere bırakmıştır.¹⁵

Ticari kapitalizmin düşünsel yapısı merkantilizme dayanmaktadır. Merkantilist düşünce; paraya dayanan, ulusalcı ve müdahaleci niteliklere sahiptir. Merkantilist düşüncenin bu nitelikleri Avrupa ülkeleri tarafından farklı biçimde uygulanmıştır. Tüccar kapitalizmi olarak da adlandırılan Merkantilizm, bu yüzyıllardaki devlet politikalarında tüccar ve devlet işbirliğinin doğurduğu genel sistem olarak da yorumlanabilir. Merkantilizmi "bir himaye sistemi ve para konusunda yanlış görüşler koleksiyonu" diyerek eleştiren Adam Smith, bu "koleksiyon"a aynı zamanda "Merkantilizm" adını veren kişidir.¹⁶

Merkantilizm sisteminin özellikle tarımda ve el sanatlarında zararlı sonuçları mevcuttur. Aile işletmeleri ve esnaf birlikleri daha büyük işletmelerin birer üretim birimi olarak ortaya çıkmasıyla ekonomideki önemini yitirirler. Esnaf, sanatkar ve küçük işletmelerin rolü kapitalizmin gelişmesi ile birlikte azalma eğilimine girmiştir.

¹⁴ Cahit AYDEMİR, Hüseyin H.GÜNEŞ, "Merkantilizmin Ortaya Çıkışı", *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, C.5, S.15, s.137-140

¹⁵ Kemal YAKUT, *Kapitalizm, Sosyalizm ve Milliyetçiliğin Ortaya Çıkması*, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1999, s.91-92

¹⁶ Vural F.SAVAŞ, *İktisatın Tarihi*, İstanbul, 1998, s.137-140

1.2.2. Sanayi Kapitalizmi Ve Esnaf Ve Sanatkar

Sanayi kapitalizminin ortaya çıkmasına neden olan en önemli gelişme, 18. yüzyılda, önce İngiltere'de başlayan daha sonra tüm Avrupa devletleri ile Kuzey Amerika'da ve Japonya'da yaşanan sanayi devrimi olmuştur. Bu gelişme sonucunda, bu devletler, tarım toplumlarından sanayi toplumlarına dönüşmüşlerdir.¹⁷

On sekizinci yüzyılın ikinci yarısında, teknik devrimin yarattığı imkanlar sonucunda sermaye, ağırlık noktasını ticaretten sanayiye kaydırmış ve böylece de sanayi kapitalizmi devri başlamıştır. Madencilik, tekstil ve başka dalları ile endüstri, büyük ölçüde sermayeyi çeken kazanç yollarının başında yer almıştır.

Bu devirde, devlet müdahalesi asgariye indirilerek serbest rekabet şartları alabildiğine yürürlüğe konarak “Bırakınız yapsınlar! Bırakınız geçsinler!” sloganı hakim duruma gelmiştir. Adam Smith’le özdeşleşen *laissez-faire*’in üç klasik ilkesi aşağıda verilmiştir. Adam Smith’e göre bu ilkelerden birinin ya da ikisinin eksikliği doktrini pratikte olanaksız kılacaktır.

- Emek fiyatının piyasada belirlenmesi,
- Paranın otomatik bir mekanizmayla yaratılması (altın standardı),
- Malların ayrımsız ve ayrıcalıksız olarak ülkeler arasında dolaşımı (serbest ticaret)¹⁸

Sanayi kapitalizmine bazılarına göre kısaca piyasa ekonomisi de denebilir. Sanayi kapitalizmin düşünsel yapısı liberalizme dayanır. Sanayi kapitalizminde sermaye ve işgücü birbirinden farklı kavramlardır. Bu sistemde işçi ve sermaye sahibi (sermayedar) bulunmaktadır. Böylece, bir üretimi genelleştirebilmek için, değişik üretim faktörlerini, teşebbüs içinde birleştirmek gerekmektedir. Bu yeni teşebbüste, eski imalathaneler, fabrikaya dönüşecektir. Sanayi kapitalizminde, bu yeni teşebbüs, adeta bir yeni kurum olmaktadır. İşçiler de buna bağlı olacaklardır. Görüldüğü gibi, bu teşebbüs; çeşitli ekonomik kaynakları birleştirme, dönüştürme

¹⁷ Kemal YAKUT, *age*, s.91-92

¹⁸ Karl POLANYI, *Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri*, Çeviren Ayşe. BUĞRA, İstanbul, Alan Yayıncılık, 1986, s.147-149

doğrultusunda yaratma, yöneltme çabaları, müteşebbisin kar seviyesini yükseltmek amacına dönük olan bir mekanizma olmaktadır.¹⁹

Endüstri toplumunun gelişile birlikte tarım işçileri gibi el emeğine bağlı olarak çalışan geleneksel esnaf ve sanatkarlar da bu farklı esaslarla çalışan firmalar karşısında rekabet edemeyerek endüstri düzeni içinde, vasıflı fabrika işçileri haline gelmişlerdir. Dolayısıyla endüstri toplumuna geçiş emeğin temel karakteristiklerinin çok köklü olarak değişmesine yol açmıştır.²⁰

Keynes tarafından 1936'da yayınlanan Genel Teori uygulamalara teorik bir temel hazırlamış ve kapitalizmin toplam talebe yapılan bilinçli müdahaleler sonucu yaşayabileceğini ortaya koymuştur. Kapitalist ülkelerde Keynesyen iktisat politikalarının bilinçli bir biçimde uygulanmaya başlanması ise II. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşmiştir. 1945–1970 dönemi neredeyse bütün kapitalist ülkelerin keynesyen politikaları uyguladığı kapitalizmin ikinci altın çağı olarak bilinir.²¹

Kapitalizmin daha sonraları yirminci yüzyıldaki görünümü sistemin liberalizm ile müdahalecilik arasında gidip geldiği söylenebilir. Piyasalar, ilk olarak yüzyıla liberal olarak başlamış, 1929'daki Büyük Çöküş sonrası Büyük Bunalımdan sonra müdahalecilik anlayışını II. Dünya Savaşı'ndan sonra uygulamış, 1970'lere damgasını vuran enflasyonist baskılardan sonra da yeniden liberalizme yönelmiştir.²²

1.2.3. Sosyalizm Ve Esnaf Ve Sanatkar

Büyük sanayi devrimi Avrupa'da burjuva sınıfının yapı değiştirmesi ve işçi sınıfının doğmasıyla ve bu sınıfın içinde yaşadığı koşullar, 19. yüzyılda öncekilerinden farklı yeni siyasal mücadelelere yol açmıştır. Sosyalizm ve sendikacılık hareketleri giderek yaygınlık kazanmıştır. 19. yüzyılın ikinci çeyreğinde yeni bir dünya öneren ve “ütopik” diye adlandırılan sosyalizm Fransa ve İngiltere'de

¹⁹ Kemal YAKUT, *age*, s.91-92

²⁰ Maurice DOBB, **Kapitalizm Sosyalizm Azgelişmiş Ülkeler ve İktisadi Kalkınma**, çev.Mehmet SELİK, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları:464, 100. Doğum Yılında Atatürk'e Armağan Dizisi:7, Ankara, 1981, s.14

²¹ http://www.donusumkonagi.net/makale.asp?id=4480&baslik=kapitalizmin_tarihi_gelisim_sureci&i=siyasi_dusunceler (21.12.2008)

²² Gökçer ÖZGÜR, Hüseyin ÖZELİ, “Kapitalizm, Küreselleşme ve Yerelleşme: Sermayenin Gerçek Boyunduruğu”, **Karaburun Bilim Kongresi**, 4–7 Eylül 2008

doğmuş ve en parlak dönemini 1848 devrimlerinde yaşamıştır. Ancak işçi hareketine ve sosyalizme ulusal sınırları aşarak dünyayı değiştirecek bir doktrin kimliğini Karl Marx kazandırmıştır. Bilimsel sosyalizmin kurucusu Karl Marks'tır. Maddeci bir anlayışla tarihsel dinamiklerin ve kapitalizmin analizinden yola çıkan Marx ve arkadaşı Engels, proletaryaya dayalı bir eylem programı geliştirmişlerdir.²³

Ekonomik sistemler girişimciliğin oluşumunu özgür girişimciliğe bakış açısı, özel mülkiyete tanınan yasal statü ve uygulama alanına koyduğu ekonomik sistem tarafından etkilenmektedir. Girişim özgürlüğünün yasal güvenceye kavuşturulması ve finansal olanaklarla desteklenmesi, girişimciliğin ortaya çıkmasının önemli bir itici gücünü oluşturmaktadır. Bu bakımdan, piyasa taleplerinin ve eğilimlerinin yeterince dikkate alınmadığı merkezîyetçi sistemlerin girişimcilik açısından uygun koşulları sağlayamadıkları söylenebilir. Özellikle, merkezi/bürokratik yapılara sahip olan sosyalist ekonomiler, piyasanın taleplerine yeterince hızlı cevap veremezler. Çünkü bu sistemde insanlara, risk almalarını ve yeni işler geliştirmelerini teşvik edecek yüksek karlar sağlanmaz.²⁴ Kapitalist piyasa ekonomilerinde insanları iktisadi faaliyete sevk eden kişisel çıkar ve kar motifinin sosyalizmde yerini toplum çıkarına ve altruizme²⁵ bırakması istenir. Öte yandan, girişimciliğin zorunlu koşullarından biri olan özel mülkiyet hakkının yasal güvenceyle teminat altına alınması da, bireyleri girişimci olmaları yönünde motive eden temel etmenlerden biridir. Bu bağlamda özel mülkiyet haklarının korunması girişimcilerin mal ve sermaye biriktirmesini teşvik edecektir. Bu da sermaye birikimini artırarak uzun dönemde ekonomik büyümeye yol açacaktır.²⁶ Bu bakımdan, girişimciliğin gelişmiş olduğu ülkelerde özel mülkiyetin yasal güvenceyle teminat altına alınmış olduğu ve siyasal sistemin, malın sahipliğini öne çıkaran bir yaklaşım biçimini benimsediği görülmektedir. Gilder sosyalist rejimlerin malların sahipliğinden çok, değerini garanti etmeye çalıştıklarını,

²³ <http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/1269/unite03.pdf> (12.11.2008)

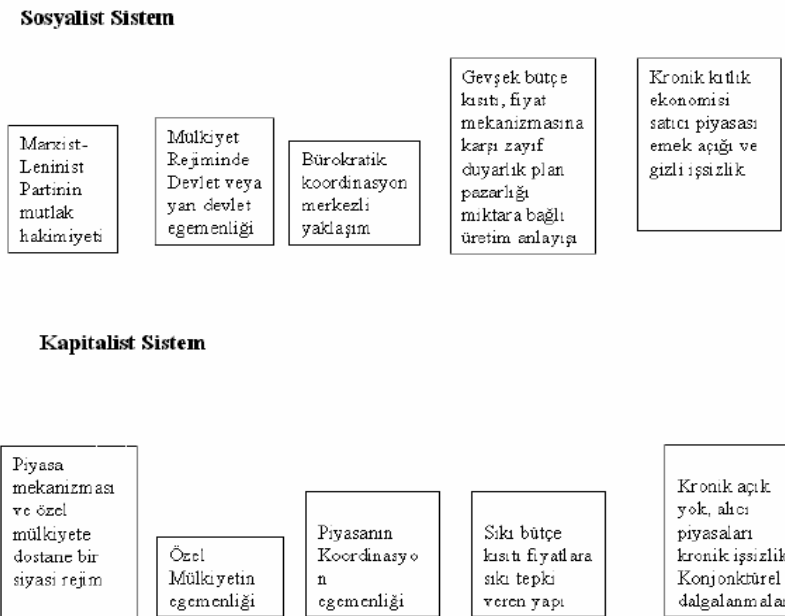
²⁴ Veysel BOZKURT, "Toplum ve İktisat", içinde **Sosyolojiye Giriş**, (Editör: İhsan Sezal) Martı Yay., Ankara.,2002, s.246

²⁵ Başkalarının yararını da kendi yararı kadar gözetme ya da "diğer insanlara maddi veya manevi kişisel çıkar gözetmeksizin yararlı olmaya çalışma ve 'bencillik karşıtı hareketlerde bulunma" olarak tanımlanır.

²⁶ Hüseyin KARAKAYALI, Halit YANIKKAYA, "Kurumsal Faktörlerin Ekonomik Büyümeye Etkileri", **I. Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı**, Kocaeli Univ. İİBF Yay., İzmit,2002, s.385-401 alıntılayan Süleyman İLHAN, "Sosyo-Ekonomik Bir Fenomen Olarak Girişimciliğin Oluşumunu Etkileyen Başlıca Faktörler", **Muğla Üniv., SBE Dergisi**, 2003, s.11

bu sebepten sahipliğe bağlı değeri yıkmaya eğilimli olduklarını söylemiştir. ABD gibi kapitalist ülkelerde hükümetler mülkiyet hakkını garanti ettiklerini ifade etmektedir. Dolayısıyla özel mülkiyetin sınırlandırıldığı ya da bulunmadığı sistemlerde girişimcilikten söz etmek olası değildir.

Sosyalist ekonomilerde kamunun rolü ön plana çıktığı için özel kesimin girişimci niteliğinden yararlanılmamaktadır.²⁷ Sosyalist ekonomilerde tarım sektöründe küçük aile işletmeleri, ciltçilik, ayakkabı tamirciliği, baca temizleme, terzilik, elektrik tesisatı tamirciliği, çamaşır yıkama, saç yapma, fotoğraf çekme, resim yapma, marangozluk gibi, sermayeden çok emek faktörünün hakim olduğu küçük işlerin yapılması özel kişilere, kooperatif işletmelere bırakılabilmektedir. Çünkü bu türlü işletmelerde, sosyalist deyimle, ücret esareti yoktur; Ayrıca, bu türlü işletmelerin özel kişilere bırakılması, devlet eli ile yönetilmesinden daha rasyonel olmasından ileri gelmektedir.²⁸ İki sistem arasındaki farkları aşağıdaki şekilde görebiliriz. (Şekil 1.1.)

Şekil 1. 1 Sosyalist ve Kapitalist Sistem Arasındaki Farklar

Kaynak: Janos Kornai, "What the Change of System From Socialism to Capitalism Does and Does Not Mean", *Journal of Economic Perspectives*, Volume 14, Number I-Winter 2000, Pages 27-42

²⁷ Süleyman İLHAN, *agm*, s.75

²⁸ http://www2.aku.edu.tr/~mmasca/idt_X_hafta_sosyalistiktisatduzeni.ppt (22.12.2008)

1.3. KÜRESELLEŞME OLGUSU VE EKONOMİDE ESNAFIN YERİ

Günümüzde esnafın ekonomik yapı içerisindeki yerini tartışmak için bu ekonomik birimlerin küresel ekonomideki yerini konumlandırmak gerekir. Küreselleşme kavramı çok yönlü bir kavram olmasına karşın genellikle ekonomik anlamda düşünülür. Buna göre küreselleşme, kapitalist pazarın dünya üzerindeki etkinliğini yücelten bir kavram olarak bir genelleme yapmak mümkündür.²⁹

Kapitalist sistemlerin 1970’li yıllarda tekrar bir bunalım yaşamasından sonra 1980 sonrasında liberal politikalar tekrar hakim olmaya başlamıştır. Liberalizmin yeniden doğuşuna fikir olarak öncülük eden çağdaş liberal düşünce okulları Chicago İktisat Okulu, Virginia Politik İktisat Okulu, Freiburg Okulu, Neo-Avusturya İktisat Okulu’dur. Bu düşünce okulları klasik liberal okullarca geliştirilmiş bulunan liberal ekonomik düşünceyi kısmen yeniden yorumlayarak eleştirilen yönlerine yeni açıklamalar getirmişler ve dünyaya yeni liberal ekonomik reçeteler sunmuşlardır.³⁰

Günümüzde küreselleşme olgusu 20.Yüzyılın sonunda bilgi işlem, iletişim ve benzeri alanlardaki teknolojik gelişmeler ve üretimin örgütlenmesindeki büyük değişim ile bağlantılıdır. Dünyada son 20 yılda görülen değişimler, sanayi devriminin yarattığı değişimler kadar köklüdür denebilir.³¹

Sonuç olarak dünyadaki ekonomik tabanlı ve bunun paralelinde teknolojik çerçeveli gelişmeler küreselleşme sürecine etki etmişlerdir. Bu iki etmen ise birbirine son derece etki eden yapıdadır. Çünkü enformasyon teknolojileri, kapitalist üretim biçimini hakim kılarak, sonsuzlaştırma çabasının kusursuz araçları olarak etkinlik göstermiştir.

Ülkemizin ticaret yapısı, yaşanan bu gelişmelerden doğal olarak etkilenmiştir. Özellikle, 1996 ’da AB ile yapılan ve yürürlüğe giren Gümrük Birliği Anlaşması’yla beraber ülkemize yoğun yabancı sermaye akımı olmuş ve gümrük tarifelerinin

²⁹ Metin İSPİRLİ, **Küreselleşme Olgusunun Türk Devlet Yapısına Etkileri ve Olası Sonuçları**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üni.Sos.Bil.Ens., Kütahya, 2007

³⁰ Çoşkun C. AKTAN, “Çağdaş Liberal Düşünce Okulları ve Hayek”, **Türkiye Günlüğü**, Sayı 23, Ankara,1993, s.72.

³¹ Alvin TOFFLER, **Üçüncü Dalga**, (Çev. Ali Seden), İstanbul, Altın Kitaplar, 1996, s.25 alıntılayan Oktay UYGUN, "**Ulusüstü Siyasal Birlikler ve Küreselleşme**", Küreselleşme ve Ulus- Devlet içinde, Ed: Meryem Koray, İstanbul: Yıldız Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, 2001

kaldırılmasıyla rekabet gücü yüksek tüketim malı girişleri olmuştur. Ortaya çıkan bu gelişmelerden esnaf ve sanatkarlar olumsuz etkilenmiştir. Toplumumuzun tüketim davranışlarındaki değişimler, birçok alanda, görülmeye başlamıştır. Emeğin yerini teknolojinin alması ile geleneksel üretim tarzı yok olmaya başlamıştır. AB standartları çerçevesinde üretim yapılamaması, rekabette zayıf kalınmasına yol açmıştır. Bir malın piyasaya hazır hale gelmesi tasarım aşamasından başlayarak üretim, pazarlama-satış ve sonrası hizmetlere kadar ki tüm aşamaları kapsar. Geleneksel çalışan günümüz esnaf ve sanatkarında bu aşamalar görülmemektedir. Bu nedenle, esnaf ve sanatkarımızın gerekli standart sistemlerini bünyelerinde tam anlamıyla hayata geçirmemiş olmaları, başta AB olmak üzere dünya piyasalarıyla rekabet etme şanslarını zora sokmaktadır.

Diğer yanda ise dünyada çok büyük pazar payına sahip olmayı başaran Çin malları, ülkemiz ekonomisi ve bilhassa üretim yapan esnaf ve sanatkarımız üzerinde ciddi olumsuz etkiler yaratmıştır. Çin yoğun ve ucuz işgücüne sahip olması sebebiyle bunu üretim maliyetlerine yansıtmakta ve düşük maliyet, bu malları yerli malları karşısında daha cazip hale getirmektedir. Bu konu iki yönlü de düşünülebilir. Bir tarafta düşük maliyetli Çin malları yerli sanatkarımızı etkilerken diğer taraftan da bu malların ticarete yarattığı canlılıktan olumlu etkilenen esnaf olmuştur.³²

Bu iktisadi dönüşüm bir yandan fırsatları öte yandan tehditleri beraberinde getirmektedir. Küresel rekabette bilgi teknolojilerini kullanma avantajını da yanlarına alarak büyük ölçekli üretim yapanlar, rekabet koşullarının avantajlarını da sonuna kadar kullanmaktadır. Rekabetçi üstünlüğün fiyat, kalite, pazarlama ve yenilik gibi unsurları vardır. Böylece marka bağımlılığı yaratılarak, ürün farklılaştırması yapılarak kullanılan çeşitli modern pazarlama stratejileri sayesinde büyük ölçekli firmalar rekabet güçlerini ve pastadaki paylarını arttırmıştır. KOBİ'ler ve esnaf ve sanatkar işletmeleri günümüzün bilgi ekonomisi çağında hem ulusal hem de uluslararası piyasalarda ciddi bir rekabetle karşı karşıyadır.³³

³² Fatih YÜCEL, "Kent Esnaf ve Zanaatkarlarının Ekonomik Sorunları, Tehditler ve Çözüm Önerileri", **Kent Esnaf Ve Zanaatkarlarının Sorunları Ve Çözüm Önerileri**, KENT Araştırmaları Merkezi, İSTANBUL, 2008, s.7-9

³³ [http://www.iesob.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=429&Itemid=\(22.11.2008\)](http://www.iesob.org.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=429&Itemid=(22.11.2008))

Darwin, doğada yaşam kavgalarını sürdürürlerken birbirleriyle yarış ve mücadele içinde bulunan canlıların dünyasında “**doğal ayıklanma**” kuramının hakim olduğu sonucuna varmış ve bu işleyiş sayesinde en sağlıklı ve güçlü olanların hayatta kalması, sağlıksızların veya güçsüzlerin silinip gitmesi sonucunda bir ideal dengenin gerçekleştiği görüşünü ortaya koymuştur. Böylece, rekabete dayalı kapitalist ekonomik işleyişin sonucunda, bazılarının iflas etmeleri, mülksüzleşmeleri, ekonomik hayattaki etkinliklerini yitirmeleri; buna karşılık, ekonomik açıdan sağlıklıların ve güçlülerin ayakta kalmaları esasına dayalı bir ekonomik denge doğal düzene de uygundur. Darwin'in prensiplerini sosyal yaşama tanıtan ve Sosyal Darwinizm'in başlıca temsilcilerinden Herbert Spencer'a göre ise, eğer bir insan fakirse bu onun hatasıdır; hiç kimse onun yükselmesi için yardım etmemelidir. Eğer bir insan zenginse, bunu ahlaksızlıkla kazanmış olsa bile bu, onun becerisidir. Bu nedenle, fakir biri ortadan silinirken zengin biri varlığını sürdürür.³⁴

Günümüzde esnaf, bağımsız çalışan, sermayesi kısıtlı, kol ve beden gücüne dayanarak iş yapan girişimcileri tanımlamak için kullanılır. Böyle bir ortamda esnaf ve sanatkarın tek başına ayakta durması beklenemez. Sonuç olarak küreselleşme karşısında esnafın karşı karşıya kaldığı durumu kısaca aşağıdaki başlıklar altında özetleyebiliriz.

- Dışa açık ekonomilerde artan genel rekabet düzeyi
- Uzakdoğu'dan kaynaklanan emek-yoğun sektörlerdeki fiyat baskısı
- Kentlerde işyeri işletme maliyetlerinin artması
- Farklılaşan tüketici istekleri
- Ülkemizde olduğu gibi yasal düzenlemelerin sürekli değişen bir yapı arz etmesi
- Özel üretim ve siparişlerin tekrar moda olması
- Hizmet sektörünün yükselişi
- Kamu desteğinin azalması

³⁴ http://project.cyberpunk.ru/idb/social_darwinism_in_cyberpunk.html (22.11.2008)

1.4. İKTİSADİ DÜŞÜNCE SİSTEMLERİ AÇISINDAN ESNAF, SANATKAR VE GİRİŞİMCİLİK

1.4.1 Girişimci Kavramı Hakkında Klasik İktisadi Düşüncede Bakış Açıları

İnsanlık tarihin ilk yıllarından bu yana yaşamak ve ihtiyaçların karşılanmasına basit anlamda girişim diyebiliriz. İlk kez 13.yüzyılda kullanılan ‘girişimci’ kelimesi, ‘entreprendre’ (bir iş yapmaya başlamak, kalkışmak) fiilinin kökünden gelir. Klasik iktisadi düşünce sisteminde girişimcilik kavramı üzerine yapılan tanımlar ve tanımlamalar kişi bazında açıklanacaktır. Girişimciliğin tanımı akademik anlamda ilk kez, 1755 yılında İrlandalı ekonomist Richard Cantillon tarafından yapılmıştır. Cantillon, girişimciyi; kar elde etmek amacıyla işi organize eden ve işin riskini üstlenen kişi olarak tanımlar.³⁵ Cantillon, Fizyokrat düşüncede önde gelen iktisatçılardan birisidir. Ancak ekonomik paradigmayı iyi bir şekilde organize eden bu düşünce grubunun lideri değildir.³⁶

Akademik anlamda ekonomi literatürüne giren girişimci kavramına klasik iktisadi düşüncede değinen ve klasik okulun en önemli temsilcisi Adam Smith’tir. Adam Smith’in 1776’da yayınlanan “Ulusların Zenginliği ” adlı eserinde kapitalizm kavramının teorilerini ortaya koymuştur. İçinde hiçbir orijinal fikir olmadığı iddialarına rağmen, sistematığı ve ekonomiye bakış açısı yönünden taşıdığı yenilik itibariyle ekonominin bir bilim haline gelişinin müjdecisidir.³⁷

Jean Baptiste Say, Avrupa’da ekonomi alanının ilk profesörlerinden birisi olmanın yanında kendi işletmesini yöneten bir kişi olarak bilinir. Say, girişimci, hem üretimde hem de dağıtımda merkezi bir koordinasyon rolü üstlenmiş olan kişi olarak tanımlamıştır. Say’a göre girişimci, firma içerisinde hem koordinatör hem de lider ve yönetici rolleri üstlenir. Say, bu bağlamda, girişimcinin yönetsel rolünü ilk vurgulayan iktisatçı olarak tarihe geçmiştir. Fransız iktisatçı Say’dan itibaren girişimcilik dördüncü üretim faktörü olarak genel kabul görmüştür. Böylece klasik

³⁵ <http://www.be.wvu.edu/divecon/econ/sobel/Entr/Papers/FortuneEncyc.pdf> (22.11.2008)

³⁶ Robert L. FORMAINI, “The Engine Of Capitalist Process: Entrepreneurs in Economic Theory”, **Economic and Financial Review**, Fourth Quarter 2001, s: 3.

³⁷ Vural F.SAVAŞ, **age**, s.259

üretim faktörleri olan emek, sermaye ve tabiat faktörlerine girişimcilikte dahil edilmiştir.³⁸

Say girişimci kavramına büyük destek vermiş ve onu imalatta, imalatı yönlendiren, işletme sahibi; tarımda çiftçi ve ticarete tüccar olarak tanımlamış ve bu üçünün de kendi sermayesiyle veya ödünç aldığı sermaye ile bir faaliyetin sorumluluğunu, riskini ve yönetimini yüklenen kişiler olduğunu söylemiştir.³⁹

Ricardo, girişimcilikle ilgili olarak yeni bir makineyi piyasaya getiren ilk kapitalistin ekstra bir getiri sağlayacağını ve bunun da yeni bir iktisadi gelişme süreci yaratacağını vurgulamıştır.⁴⁰ İngiliz literatüründe girişimcilik kavramının yaygınlaşması ise, John Stuart Mill'in 1884 yılında yayınlanan "Principles of Political Economy" başlıklı bilinen çalışması ile olmuştur. Ancak 19. yüzyılın sonuna kadar ekonomi literatüründen kaybolmuş ve hak ettiği ilgiyi görememiştir. Barreto (1989) ve Casson'a (1982,2004) göre, girişimciliği açıklayan bir ekonomik teori bulunmamaktadır.⁴¹ Mill, girişimcinin rolünü tanımlarken yönetim aktivitesi içinde tanımlamıştır. Bir girişimi yönetmek için kişinin kültürel bilgi, belirli bir seviyede kazanıma sahip olması gibi bazı özellikler gereklidir. Bu kişileri diğer insanlardan ayıran bazı avantajları görme imkanına sahip olmalarıdır.⁴²

Kısaca Klasik teorinin dayandığı temel ilkeleri liberalizm ve görünmeyen el kavramları girişimciliğin temelini oluşturur. Sistemin temelinde yatan, kişi kendi çıkarları doğrultusunda hareket ederken toplumun refahını arttırması önemli bir noktadır. Kişiler arasında servet edinmek için büyük bir yarış vardır. Bu yarış doğanın yarattığı ihtiyaçlardan değil, iyiyi ve taklit etme güdüsüdür. İyiyi taklit etme

³⁸ M.Tamer MÜFTÜOĞLU, Tülin DURUKAN, **Girişimcilik ve KOBİ'ler**, Ankara: Gazi Kitabevi, 2004, s.6.

³⁹ Vural F.SAVAŞ **age**, s.299

⁴⁰ Mark BLAUG, "Entrepreneurship Before and After Schumpeter", **Economic History and the History of Economics**, içinde, New York: New York Univ. Press, 1987, s.221 alıntılan Hasan F. KİNAY, "**Girişimcilik, Kalkınma ve Rekabet İlişkisi Kütahya'da KOBİlerin Girişimcilik Profili**", Anadolu Üni.Sos.Bil.Ens., Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir,2006,s.4

⁴¹ Serpil DÖM, **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, Ankara, 2006, s.20

⁴² Gökhan ÖZKUL, **Girişimcilik Teorileri Ve Girişimci Tipleri:Antalya-Burdur-Isparta İllerinde (İbbs Düzey 2 Tr61 Bölgesinde) İmalat Sanayi KOBİ'lerindeki Girişimciler Üzerine Bir İnceleme**, Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İSPARTA, 2008, s.74

güdüsü ile girişimciliğin temel unsurları olan risk alma ve yenilikçilik unsurlarının gelişmesi sağlanır.⁴³

1.4.2. Girişimci Kavramı Hakkında Neoklasik İktisadi Düşüncede Bakış Açıları

Klasik İktisat teorisinden sonra Neoklasik iktisat geleneği içinde girişimcilik, sadece üretim faktörlerini bir araya getirme fonksiyonu ile sınırlı ölçüde değerlendirilmiştir. Neoklasik kuram, iktisatta baskın eğilim olmasına karşın, teknoloji ve yenilik iktisadında yetersiz kalmıştır.⁴⁴

Girişimcilik literatüründeki neo-klasik yaklaşımın öncülerinden olan Alfred Marshall'a göre girişimcinin görevi mal ve hizmet üretmek ve aynı zamanda, yenilikler ve yöntemler sunmaktır. Girişimci, firma içerisindeki bütün sorumluluğu üstlenerek, kontrol görevini yerine getirecektir. Girişimci üretimi yönlendirirken oluşacak riskini üstlenecek, sermaye ve işgücünü koordine edecek ve bütün bunların yanı sıra, hem yönetici hem de işveren olacaktır. Fırsatları değerlendiren bir girişimci, maliyetleri minimize etmeye yarayacak fırsatları arayacak, örneğin yeniliklere önem verecektir. Marshall'a göre, başarılı bir girişimcilik bazı beceriler ve yetenekler gerektirecektir.⁴⁵

Schumpeter, neoklasiklerin girişimciyi, risk alma ve yönetim becerisi yönüyle sınırlamalarına eleştiri getirerek, yenilik yapmayan işadammının girişimci vasfını taşıyamayacağını savunmuştur. Neoklasik okul temsilcilerinden Schumpeter, neoklasik iktisat karşısında evrimci iktisatçıların kullandığı temel analitik kavramları kendi gelişme teorisinde içine katarak kullanmıştır. Schumpeter'i neoklasiklerden ayıran üç temel nokta vardır.

- Kapitalizmi çözümlerken çıkış noktasını denge değil, değişim olması
- Sosyal kurumların doğduğu, geliştiği ve yok olduğu tarihsel zamana dayanması

⁴³ M.Tamer MÜFTÜOĞLU, Tülin DURUKAN *age*, s.157

⁴⁴ Hasan F. KİNAY., *age*, s.5

⁴⁵ Semra ARIKAN, **Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular**, Genişletilmiş 2. Baskı, Siyasal Kitabevi, ANKARA, 2004, s.5

- Rasyonel kararlara bağlı olarak enoklaştırma faaliyetleri peşinde koşan iktisadi ajana karşı duyulan řüphe⁴⁶

Schumpeter'e göre girişimci yeni ürünler peşinde koşan, firma yönetiminde yeni arayışlar içinde olan, yeni piyasalar keşfeden kişidir. Girişimcinin rolü bir buluşu ve kullanılmamış bir teknik olanağı kullanarak üretim sistemini yenilemesidir. Girişimciyi harekete geçiren ise kardır. Kar yeniliğin getirisidir. Yeniliğin ortaya çıkmasında banka kredisi de önemli bir rol oynar. Yaratıcı girişimcinin yanında risk alan banker de ekonomik gelişmenin ögesidir.⁴⁷ Aşağıda Schumpeter'in kapitalist ekonominin içsel dinamikleri için görüşleri yer almaktadır.(şekil 1.2.)

şekil 1. 2 Kapitalist bir Ekonominin Schumpeter'e göre İçsel Değişim Dinamikleri

Kaynak: Ceyhun GÜRKAN, "Veblen, Schumpeter ve Teknoloji", içinde **Kurumsal İktisat** (der) Eyüp ÖZVEREN, İmge Yayınevi, Ankara, 2007, s.254

Schumpeter'in 1942'de yayınladığı Kapitalizm, Sosyalizm ve Demokrasi adlı eserinde kapitalist ekonomiyi, bitmek bilmeyen bir "yaratıcı yıkım" süreci olarak tanımlar. Kapitalist sistemdeki her firma yeni bir tasarım, maliyet azaltıcı çaba, yeni ürün, yeni girdiler, yeni üretim yöntemlerinin geliştirilmesi yollarıyla piyasa payını arttırmaya ve hakim konuma geçmeye çalışır. Ancak her yaratıcılık, kendisinden

⁴⁶ Giovanni DOSI, "Economic Change and Its Interpretation, or, Is There a "Schumpeterian Approach?"", içinde Arnold HEERTJE, Mark PERLMAN(eds.), *Evolving Technology and Market Structure: Studies in Schumpeterian Economics*, University of Michigan Press, Ann Arbor, Mich., 1990, 335-341.

⁴⁷ Horst HANUSCH, Andreas PYKA, "Principles of Neo-Schumpeterian Economics", *Cambridge Journal of Economics*, 2007, 31, s.282

önceki tekelci gücü yıkmaktadır. Örneğin, Yeni milli pazarların ya da dış piyasaların açılması el sanatları atölyelerinden yoğun ve büyük işletmelere geçiş yaratıcı yıkımın gelişimidir.

Bazı toplumsal inanç sistemleri ve geleneksel değerler de, başarı güdüsünü ve girişim çabalarını teşvik edebilmektedir. Protestan ahlâkının Batı’da girişimci bireyin oluşmasına olan katkısını bu bağlamda değerlendirilmektedir. Weber’e göre Protestanlıktaki, maddiyata, üretime, sermayeye ve çalışmaya yapılan vurguların fazla olması, yine kişileri tembellik, faaliyetsizlik ve miskinlikten kurtarmaya yönelik telkinler, kişiyi iyi bir mümin olmak adına üretmeye/çalışmaya yönelten güdüler olmuştur. Bu güdüler, kuşkusuz, kişinin yapacağı her tür girişime meşruiyet kazandırıcı bir işlev görmektedir.⁴⁸

Weber, Protestanlığın bireycilik, başarı motivasyonu, girişimci mesleklerin meşruiyeti, rasyonaliteyi öne çıkaran bir kültürü teşvik ettiğini iddia etmiştir. Onun için bu etik, modern kapitalizmin ruhunun temelini oluşturur. Ayrıca rasyonel bireyciliğin dünya görüşünün, diğer dinsel geleneklerde olmadığını hissetmiştir.⁴⁹

İdeolojik değerlerin girişimci davranışlara yol açtığını ilk ifade eden bilim adamı Weber, kapitalizmin batı medeniyetlerindeki başarısını açıklamak için bir model geliştirmiştir. Weber’in modelinin sosyal yönü, “Protestan Çalışma Ahlakı” olarak ifade edilmiş ve bunun girişimci faaliyet ve davranışların arkasında itici güç olduğunu söylemiştir. Bu yüzden kültürü, bazı insanları girişimci olmasını açıklayıcı bir değişken olarak kabul etmiştir. Protestanlıkta olan kültürel değerlere sahip olan kişilerin girişim faaliyetlerinde başarılı olduğunu söylemiştir.⁵⁰

Weber'e ilk karşı çıkan, Werner Sombart olmuştur. Sombart'a göre, Weber'in tezinde Püritanizm(Protestanlık) gördüğümüz her yere Judaizm(Yahudilik) koymalıyız. Kapitalizmi ortaya çıkaran rasyonellik, Hıristiyanların değil, Yahudilerin tarihsel özelliğidir. Kapitalizmin de özü, hesaplılıktır. Bu vasıf Hıristiyan toplumun

⁴⁸ Ömer AYTAÇ,Süleyman İLHAN, “Girişimcilik ve Girişimci Kültür: Sosyolojik bir Perspektif”, **Selçuk Üni. Sos.Bil.Dergisi**, 2007,V: 18.s.108

⁴⁹ Anuradha BASU, Eser ALTINAY, “The Interaction Between Culture and Entrepreneurship in London’s Immigrant Businesses”, **International Small Business Journal**, 2002, V: 20, No: 4, s. 373

⁵⁰ Murat DEMİREZ, Rıfat CEBECİ, “Türkiye’de Girişimciliğin Tarihçesi ve Girişimcilerin Sosyolojik Profili”, **KOSGEB GGM Ulusal Girişimcilik Raporu** Bölüm II, 2005, s.38

genelinde yoktu. Avrupa toplumlarının kapitalistleşmesi, bir anlamda Hıristiyanların Yahudileşmesi demektir.⁵¹

McClelland dini değerlerin girişimci davranışa yol açtığını ifade etmektedir. Ona göre de, Protestan iş ahlakı, çocuğa bağımsız yetişme pratikleri ve güçlü başarı motifi kazandırmakta ve zevki engelleyici bir tesir meydana getirmektedir. Bu sayede, yüksek başarı kültürü oluşmakta ve başarıya odaklı girişimciler ortaya çıkmaktadır. Weber gibi McClelland da, girişimciliğin ve iktisadi zenginliğin Protestan ahlakından kaynaklandığını ileri sürerek, az gelişmiş ülkelerin hiç birinin Protestan olmadığını ifade etmek suretiyle görüşlerini destekleme yoluna gitmektedir.⁵²

McClelland, girişimciliğe destek veren kültürlerin üç temel davranışı öne çıkarttıklarını söyler. Bunlar,

- Problem çözme, amaç belirleme ve bu amaçlara ulaşmada bireysel sorumluluk,
- Yüksek düzeyde hesaplanmış risk alma arzusu,
- Görevdeki başarının sonuçlarına ait bilgidir.⁵³

McClelland'a göre, yüksek başarı ihtiyacı, bireylerin girişimci davranışlarda bulunmasına neden olur.

1.4.3. Girişimci Kavramı Hakkında Çağdaş Yaklaşımlar

Son yıllarda çağdaş yaklaşımlar diye adlandırabileceğimiz, girişimcilik alanına katkı veren pek çok yazar olmuştur. Çağdaş yaklaşım diye adlandırılan bu dönem 1980 yıllarını ve sonrasını kapsamaktadır. Bu dönemin temsilcilerinden sayılan G.L.S.Shackle, belirsizlik şartlarında karar vermenin ruhsal yönü ile ilgilenmiş ve bir girişimciyi aynı bir artist gibi, “yaratıcı” olarak tanımlamıştır.⁵⁴

⁵¹ <http://www.genmusiad.org.tr/GM/Icerik.aspx?VERSION=101&TIP> (22.11.2008)

⁵² Semra GÜNEY, Aysun ÇETİN, “Kültürün Girişimciliğe Etkisi ve Türkiye’de Girişimcilik Kültürü”, **H.Ü.İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Der.**, 2003, C.21, s.198

⁵³ Ömer AYTAÇ, Süleyman İLHAN., **agm**, s.109

⁵⁴ Elizabeth CHELL, Jean HAWORTH ve Sally BREARLEY, **The Entrepreneurial Personality**, Routledge, 1991, s.23. alıntılayan, Evrim ÇEVİK, **Girişimcilerin, Girişimcilik Tipleri İle**

Maurice Dobb girişimciyi kapitalist sistemin itici gücü, ekonomik gelişmenin kaynağı ve yenilikleri uygulayan kişi olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda girişimcinin sermaye sahibi ve yönetici olması gerekli değildir. Girişimcilik yaratıcılık ve aktifliktir. Kapitalist piyasa sürecinde merkezi rolü vardır.⁵⁵

Israel Kirzner, *Competition and Entrepreneurship*(1973) adlı eserinde girişimci konusundaki fikirleri ifade etmiştir. Kirzner'e göre girişimciler, kesif yapma ve kar fırsatlarını değerlendirme konusunda tetikte olan kişilerdir. Kirzner'e göre girişimcilik sürecinin iki anlamı vardır:

1. Girişimsel Rekabet,
2. Girişimsel Keşifler⁵⁶

Piyasa süreci ve girişimcilik konusunda önemli katkılar Avusturya iktisat okulunun temsilcisi Israel Kirzner tarafından yapılmıştır.⁵⁷ Buna göre, karın ortaya çıkması için girişimsel faaliyetlerde bulunmak gerekir. Burada kardan kasıt dinamik piyasa sürecinde keşfedilmiş gelirdir. Kirzner'in girişimcilik teorisi kendiliğinden öğrenme ve uyanıklık/gözü açıklık (alertness) kavramı ile bağıntılıdır. Kirzner'in alertness kavramından anlaşılan “piyasa verisini nerde bulacağı” konusunda gözü açık olmasıdır. Yaklaşımı tamamlayan bir diğer unsur da arbitrajdır. Girişimci ucuz alıp pahalı satmalıdır. Bunu yapabilmek için de karlı bir arbitraj fırsatı keşfetmesi gerekir. Keşfi yapabilmesi de yeni durum karşısında uyanık olmasını gerektirir. Uyanıklık keşfe sebep olurken, kesif de eylemle sonuçlanır.⁵⁸

Casson, özellikle Knight, Schumpeter ve Kirzner tarafından girişimci teorisine yapılan katkıları seçerek önemli bir sentez yapmak istemiştir.⁵⁹ Marc Casson, 1982 yılında yazdığı *The Entrepreneur: An Economic Theory* adlı eserinde

Çalışma Amaçları Arasındaki İlişki, Marmara Üni.Sosyal Bil.Ens.İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006, s.27

⁵⁵ Ruta AIDIS, “Entrepreneurship and Economic Transition”, **Tinbergen Institute discussion paper**, TI 2003 – 015/2, s5

⁵⁶ Calvin KENT, **The Environment for Entrepreneurship**, Lexington Book, 1984, s.12.

⁵⁷ Fuat OĞUZ, “Rekabet, Girişimcilik ve Keşif Süreci: Piyasa Süreci Teorisinin Anahatları” **Liberal Düşünce**, Sayı 23, 2001, ss.83-94

⁵⁸ Roger KOPPL, “What is Alertness” **Journal des Economistes et des Etudes Humanines**, 12(1), 2002, s.3

⁵⁹ Kristan PHILIPSEN, “Entrepreneurship As Organizing”, **DRUID Summer Conference**, Bornholm, 1998, s.5 alıntıl原因 Gökhan ÖZKUL, **age**, 95

girişimciyi kıt kaynakların koordinasyonuna ilişkin karar alma becerisi olan kişi olarak tanımlamıştır. Casson'a göre girişimci teknolojik koşullar içinde zor yargısal kararlar alarak çalışır. Bunu sonucu elde ettiği kardan zevk alır. Bu da belirsizlik altında arz ve talebi koordine etmeye olanak sağlar.⁶⁰ Girişimcinin ana özellikleri doğuştandır, öğrenilemez. Bu teoriye birçok eleştiriden biri sonradan öğrenilen ile doğuştan gelen özelliklerin ayırımını yapılamayacağıdır.⁶¹

Baumol 1993'te yazdığı kitabı *Entrepreneurship, Management and the Structure of Payoffs*'da girişimci tanımını genişletmiştir. Ona göre girişimcini iki işlevi vardır.

1. Schumpeterian yenilikçi
2. Yönetici

Baumol'a göre girişimciler her zaman toplum için çalışmaz. Toplumdaki diğer bireyler gibi kendi çıkarları yönünde hareket ederler. Amaçları kar elde etmek, kazanç sağlamak ve toplumda diğerlerine göre daha iyi konumda olmaktır. Girişimsel faaliyetlerin sosyal refahı artırıcı etkisi olması veya olmaması girişimcilerin karar vermelerinde belirleyici bir faktör değildir. Baumol'a göre kar girişimsel davranışları motive eder.⁶²

Schumpeter gibi Baumol'de girişimciyi yenilik aktiviteleri vasıtasıyla tanımlamıştır. Örneğin Baumol ortaçağ Batı Avrupa'sında savaşları verimsiz girişimcilik olarak gördüğünü gözlemlemiştir. Bu savaşlarda rant elde etme önceliklidir. Bu aktivitelerin sonucunda, varlık ve sosyal gelir azalmış fakat girişimciler zenginleşmiştir. Üretken girişimcilik, 17.yüzyıl Alman tüccarlarında görülebilir. Girişimcilik için sosyo-ekonomik şartlar önemlidir.⁶³

Virtanen(1997) girişimciliği, ekonomik yenilikler vasıtasıyla, piyasa değeri yaratmak için bir süreç olarak görür. Girişimci yenilik yaratma sürecinde ve piyasa değeri yaratma açısından, ekonominin büyümesine ve kendisine de katkısı olur.⁶⁴

⁶⁰ Ruta AIDIS, R., *age*, s.7

⁶¹ Maria J.CAMILO, J.Pedro COUTO, "Evaluating the Propensity for Entrepreneurship among University Students", *CEEApIA WP*, Working Paper no: 17, 2007,s.4

⁶² Gökhan ÖZKUL, *age*, s.99

⁶³ Ruta AIDIS, *age*, s.9

⁶⁴ Maria J.CAMILO, J.Pedro COUTO., *agm*, s.3

Shane ve Venkataraman(2000) girişimlik olgusunu girişimcinin ne olduğu ve ne yaptığı bağı olarak açıklamaz. Girişimciliği, karlı fırsatların varlığı ile girişimci bireylerin varlığı arasındaki ilişkiyle açıklar.⁶⁵

1.5. ESNAF ÖRGÜTLENMELERİ

Bütün devirlerde özellikle kentliler olmak üzere insanlar ortak düşünce inanç, ekonomik çıkarlarını ve zevklerini savunmak veya ileri götürmek için kendi aralarında birlikler kurmuşlardır. Aynı malı üreten, aynı iskele ve çarşığı kullanan, aynı fuarlara katılan veya aynı hammaddeyi satan insanlar rakip olsalar da ileriye götürmek zorunda oldukları ortak çıkarları veya tehditler karşısında “lonca” adı verilen birlikler oluşturmuşlardır. Eskiçağ kentlerinin çoğunda loncalar vardır. Bunların hepsinin kuruluş amacı ekonomik nedenler değil aynı zamanda üyelerin toplumsal ve dini inançları içindi.⁶⁶

Esnaf örgütlenmelerinin diğer bir biçimi de kooperatiflerdir. Kooperatif davranışlarının ilk izlerini esnaf teşekküllerinde görmek mümkündür. Kooperatifler, bilindiği gibi Batı ve Orta Avrupa kökenli kuruluşlardır. Kooperatifçiliğinin genel karakterini şöyle özetlemek mümkündür. Ekonomik açıdan yoksullaşan küçük işletmeci, işçi, küçük köylü ve esnafın bir mücadele aracıdır. Avrupa coğrafyasından çıkarak Asya coğrafyasına doğrudan yayılmıştır. Bu dönemde kooperatiflerin çeşitliliği de artmaya başlamış ve alternatif bir sosyo-ekonomik denge ögesi olarak bazı önemli yapısal özellikler kazanmaya başlamışlardır.

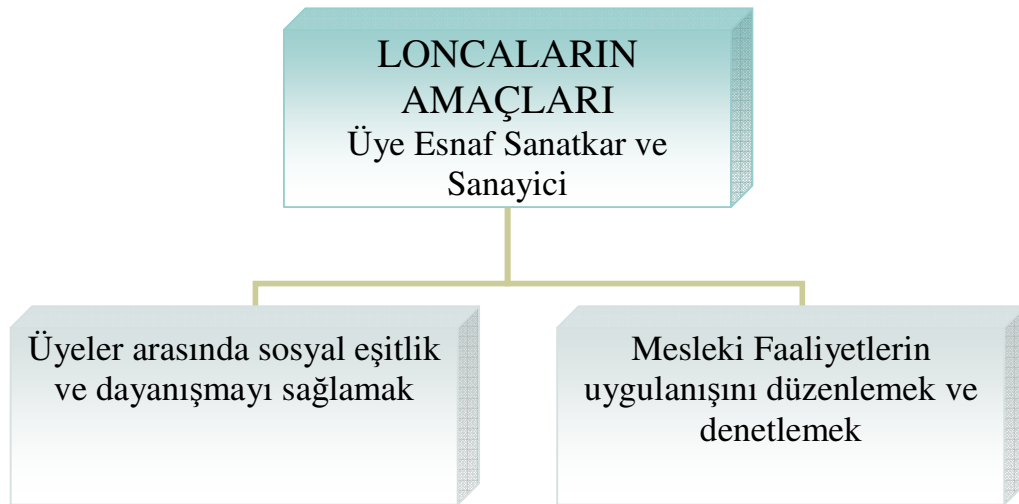
1.5.1. Loncalar

Ortaçağda şehirleşmeye paralel olarak küçük sanat ve sanayi faaliyetlerinin gelişmeye başladığı ve feodal prenslerin emri altında çalışan işçilerin şehirlere göç ederek serbest çalışma imkanı bulmaları sanatkar ve sanayici meslek zümresinin oluşumu ile sonuçlanmıştır. Avrupa’da ilk sanat ve sanayi kuruluşları aynı zamanda

⁶⁵ Maria J.CAMILO, J.Pedro COUTO, *agm*, s.3

⁶⁶ Herbert HEATON, *age*, s.52

dini amaçları olan kilisenin desteği ile gelişen teşkilatlardır.⁶⁷ Teşkilatlanmanın ilk aşamalarında dini nitelikli faaliyetlerin yanında mesleki, sosyal yardımlaşma ve dayanışma ile ilgili kurallar ve denetim faaliyetleri bulunmaktaydı. Bu ilk kuruluşlar 12. ve 13. yüzyıllara kadar bütün şehirlerde gelişmiştir. Esnaf ve Sanatkar loncaları Ortaçağ Avrupa'sının ekonomik, kültürel ve siyasi bakımdan en etkin teşkilatları olmuştur. Loncaların amaçları genel olarak iki ana kategoride toplanabilir. (Şekil 1.3)

Şekil 1.3.Esnaf Sanatkar ve Sanayici Loncalarının Amaçları

Kaynak: TESK Yayınları, TESK'in 40. Yılında Esnaf ve Sanatkâr, Eser Matbaacılık, Ankara 1993., s.73

Loncalar belirli meslek alanında örneğin ayakkabıcılık, halıcılık vb. sanat kollarında faaliyet gösteren belli bir şehirde oturan sanatkar ve sanayicilerin üye oldukları teşkilatlardır. Şehirler geliştikçe loncaların sayısı da artmıştır. Ortaçağ loncalarının faaliyet ve görevleri üç başlık altında toplanmıştır.

- Ekonomik ve Mesleki Faaliyet Görevleri

Loncalar, ortaçağ toplumunda ekonomik ve sınai faaliyetleri düzenleme ve denetleme tekeline sahip kuruluşlardır. Lonca üyesi olan ustaların hammaddelerini nereden, nasıl ve niteliği loncalar tarafından belirlenirdi. Bu uygulamanın temelinde yatan ürünlerin kalitesini korumak, üretici ustalar arasında eşitliğin sağlanması yatmaktadır.

⁶⁷ TESK Yayınları, **age**, s.70-76

Hammaddelerin alımında yapılan kontroller aynı zamanda tüketiciyi korumak içinde yapılmaktaydı. Ürünlerin nitelikleri, standardı ve fiyatlarının tespiti loncalar tarafından düzenlenmekteydi.

Loncaların ekonomik faaliyetlerin biride, mesleki faaliyette ücretlerin tespit edilmesiydi. Lonca mensubu çırak ve kalfaların ekonomik çıkarları korunuyordu. Ekonomik görevlerinin yanında mesleki faaliyet görevleri olan loncalar üyelerin meslek içi yaşantıları ve ilişkilerini de denetlemekteydi. Üyelerin mesleğe girişleri, meslekte ilerlemeleri daima loncaların koydukları kurallar çerçevesinde olurdu.

Kısaca serbest piyasa ekonomisinin şartları loncaların hakim olduğu dönemde sağlanması mümkün değildi.⁶⁸

- Sosyal ve Kültürel Faaliyet Görevleri

Mesleki faaliyetlerin dışında loncaların önemli toplumsal ve dinsel yanları bulunmaktaydı. Lonca üyeleri birbirlerine karşı kibar ve arkadaşça davranmak ve sevmek durumdaydı. Üyeler kavgadan kaçınmalı iftira ve yalan bulunmamalıydı. Üyelerden birinin başı derde girmesi veya hastalanması durumunda lonca ona yardım etmekte, üyenin ölümü halinde cenaze işleri ve geride kalanların geçimini loncalar üstlenmekteydi. Hemen her loncanın bir piri, bir kilisesi, bir mihrabı ve bir mum yakma yeri bulunmaktaydı.⁶⁹

- Siyasi Faaliyet Görevleri

Loncalar toplumsal hayatın tüm dallarında etkin olunca, belediye meclislerine katılma hakkı elde etmişlerdir. Her şehir, yaratıcı ve sağlam bir esnaf tabakasını desteklemekte ona bir takım özel haklar tanımaktaydı. Elde edilen bu haklar karşısında loncaların görevleri artmıştır. Örneğin savaş zamanlarında ustalar önderliğinde savaşa katılmak zorunluydu.

Buraya kadar anlatılan kısımdan anlaşıldı üzere loncalar Ortaçağ Avrupa'sında siyasi ve dini örgütler dışında en etkin ve egemen kuruluşlardan biridir. Loncalar 14.yüzyılın sonlarına doğru faaliyetlerinde en yüksek noktasına

⁶⁸ TESK Yayınları, **age**, s.74-76

⁶⁹ Herbert HEATON, **age.**, s.190-191

ulaşmışlar ancak ortaçağın sonlarından itibaren Avrupa’da oluşan yeni şartlar neticesinde yozlaşmış ve gerilemişlerdir.⁷⁰

1.5.2. Kooperatifler

Kooperatifçilik kavram olarak, insanların sosyal ve ekonomik ihtiyaçlarını gidermek amacıyla kurulan karşılıklı yardım ve eşitlik ilkeleri doğrultusunda bir ortaklık olmasına rağmen kalıp olarak kabul edilen tek bir tanımı yoktur.⁷¹

Kooperatifler sosyal ve ekonomik alanda yetersiz kalan devletin ortaya çıkardığı toplumsal kurumlardır. Devletin genellikle ekonomik nedenlerden dolayı görevini yerine getiremediği ya da yetersiz kaldığı durumlarda, ihtiyaçları karşılamak için, toplumun bir araya gelmesi diğer bir deyişle örgütlenmesi ihtiyaç olmuştur. Karşılıklı güç birliği esasına dayanan bu kurumlar devletin hizmetlerini tamamlayıcı olmuştur.

Kooperatifçilik hareketi Batı Avrupa’dan başlayarak Doğu Avrupa’ya doğru yayılmıştır. Kooperatif hareketinin yayılma çizgisi sanayileşme ve hızlı kentleşme hareketlerinin yayılma çizgilerine paralel bir gelişme göstermiştir. Sanayileşme ile üretim hızla artarken pazar alanlarını genişletmek gereksinimi ile de ekonomik ve özellikle de sosyal sorunlar, kooperatif hareketinin yayılmasını hızlandırmıştır. Kapitalist ekonomik düzenin ortaya çıkardığı bu kurum yayıldığı ülkelerin sosyal ve ekonomik yapısına göre farklı bir kimlikle ortaya çıkmıştır.

Kooperatifçilik hareketinin gelişiminde İngiltere, Fransa ve Almanya önemli bir yer tutmaktadır. Daha sonra kooperatifçilik hareketi İsveç, Danimarka ve İsviçre’ye geçmiştir.⁷²

Belirgin olarak, kooperatif davranışlarının ilk olarak esnaf teşekküllerinde görmek mümkündür. Hammadde ve diğer gereçlerin toptan ve ortaklaşa alınmasında

⁷⁰ TESK Yayınları, **age**, s.77

⁷¹ Orhan ÖZCAN, “**Türkiye’de Kooperatifçiliğin Tarihi Gelişimi ve Cumhuriyet Dönemi Kooperatifçiliği**”, Marmara Üni. Sos. Bil. Ens., Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000, s.4.

⁷² Temur KURTASLAN, “Kooperatiflerin Piyasa Ekonomisindeki Yeri ve Önemi”, **Karınca Dergisi**, Ankara, Sayı.811, Temmuz 2004, s.14.

ve elde edilen ürünün elden çıkartılmasında hep kooperatif ruhunun hakim olduğu bir gerçektir.⁷³

Kooperatifçilik hareketinin ortaya çıkışı İngiltere’de gerçekleşmiştir. İngiltere’de kooperatifçilik hareketlerinde önemli yeri olan kişi Rober Owen’dir. Dr. William King ise bugünkü anlamda kooperatifçilik deyimini kullanan ve bu konu da birçok ilkeye imzasını atan isimdir. Rochdale Haksever Öncüleri ise modern kooperatifçiliği ilk kez başarıyla uygulayan kooperatifçilerdir. Fransız kooperatifçiliğinin öncüleri Charles Fourier, Philippe Buchez, Louis Blanc ve Charles Gide’dir. Buchez tarımsal üretimin yanında küçük esnaf ve sanatkarın da desteklenmesi gerektiğini savunmuş ve bunların kredi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla 1830 yılında Paris’te bir Halk Sandığı kurulmasına önderlik etmiştir.⁷⁴

İngiltere ve Fransa’dan başka kooperatifçiliğin öncülüğünü yapan başka bir ülke de Almanya’dır. Almanya’ da ilk defa esnaf ve tarım kredi kooperatifleri ortaya çıkmıştır.⁷⁵ Büyük sanayiden olumsuz biçimde etkilenen küçük esnafın korunması Hermann Schultze-Delitzsch’in temel amacı olmuştur. Bunun için 1849’da çeşitli esnaf kümeleri için “hammadde alım kooperatifi” kurmuştur. Esnafın en önemli sorununun kredi olduğunu kavrayan Hermann Schultze, 1850’de “Esnaf Kredi Kooperatifi”ni kurarak bu alanı geliştirmiştir. Bu örneği temel alan pek çok kredi kooperatifi Almanya’da yayılmaya başlamıştır. Ayrıca, bu dönemde esnafın ürünlerini satacak kooperatif mağazaları açılmış, ilk kez bir “Esnaf Kredi Bankası” kurulmuştur. Hermann Schultze günümüz esnaf kredi kooperatifçiliğinin öncüsü olarak kabul edilmiştir.⁷⁶

Ülkemizdeki kooperatifçilik hareketi, doğuşu ve gelişmesi bakımından diğer ülkelere göre farklılık göstermektedir. Bunun da nedeni toplumsal ekonomik ve tarihi yapılarıdaki farklılıklardır. Kendi kendine yardım hareketi olan kooperatifçiliğin de, bu değişkenler tarafından etkilenmektedir. Buradan kooperatif hareketinin, ülkenin

⁷³ Mehmet GÜLPAK, “Türkiye’de Kooperatifçilik Hareketinin Gelişimi ve Bu Gelişimde Ahmet Hamdi Başar’ın Yeri ve Önemi”, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi Sos.Bil. Ens., İstanbul, 1997, s.4., alıntılayan Orhan Özcan

⁷⁴ Orhan ÖZCAN, *age*, s.28-36

⁷⁵ Rıdvan KARALAR, “Kooperatifçilik Teknikleri”, Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2000, s.21

⁷⁶ Orhan ÖZCAN, *age*, s.38-39

yapısına göre değiştiği sonucu çıkmaktadır. Türkiye’de kooperatifçilik tarihinde, çağdaş kooperatiflerden önce kooperatif benzeri yapılardan dolayı kavram yabancı değildir. Bu yapılar İmece, ahi birlikleri, loncalar ve gediklerdir.⁷⁷

Türkiye’de Mithat Paşa tarafından kurulan memleket sandıkları çağdaş kooperatiflerin başlangıcı sayılabilir. Mithat Paşa’dan sonra uzun bir süre Türkiye’de kooperatifçilik hareketine rastlanmamaktadır. Bu duraklama dönemi İkinci Meşrutiyet dönemine kadar devam eder. İkinci meşrutiyet ile tekrar hareketlenen Türk Kooperatifçilik hareketine Milli İktisat Düşüncesi yön vermiştir.

Cumhuriyetin kurulmasıyla beraber ülkenin sosyo-ekonomik yapısında önemli rol oynayan ve halkın büyük çoğunluğunun geçiminin sağlandığı tarım sektöründe verimliliği artırabilmek ve üreticiyi yoksulluktan kurtarabilmek için kooperatifçiliğe büyük önem verilmiştir. Devlet, kooperatif hareketinin gelişebilmesi için gerekli kurumsal düzenlemeleri daha Cumhuriyet’in ilk yıllarında yapmaya başlamıştır.⁷⁸

1960 sonrası dönemde kooperatifçilik konusu ilk defa Anayasa’da yer almıştır.1961 Anayasası, kooperatifçiliğin ekonomik ve toplumsal kalkınmadaki yerini görerek, kooperatifçiliğin gelişmesini görev olarak devlete vermiştir. Planlı dönemde kooperatifçilik konusunun önemine değinilmiştir.⁷⁹

1.6. GÜNÜMÜZDE ESNAF VE MİKRO GİRİŞİMCİLİK

Gerek gelişmiş gerekse gelişmekte olan ülkelerde küçük işletmelerin önemli bir yeri vardır. Küçük ve orta boyutlu işletmeler bir ülkenin sosyo-ekonomik yapısı çerçevesinde sanayileşme hareketinin, sağlıklı kentleşmenin, optimum dağıtım ve ticaret uygulamalarının sürükleyici etkeni ve vazgeçilmez öğesi durumundadırlar.

⁷⁷ Orhan ÖZCAN, *age*, s.50-56

⁷⁸ Mehmet GÜLPAK, *age*, s.57-64

⁷⁹ Orhan ÖZCAN, *age*, s.50-56

1.6.1. Esnaf ve Mikro Girişimciliğin Artan Önemi

Avrupa ülkelerinde de olduğu gibi 1970’li yıllardan sonra önemi anlaşılan esnaf, sanatkar ve mikro girişimler ülkemiz işletmeleri arasındaki payları da büyüktür. Bu küçük işletmeler ekonomiye canlılık kazandırmak, yeni iş imkanları ve istihdam yaratmak, yenilikleri teşvik etmek ve bölgesel kalkınmayı hızlandırma fonksiyonları vardır.

AB’de KOBİ verilerine göz atıldığında; AB’de işletme sayısı ve istihdam oranının ölçeksel dağılımı, ülkelere göre değişiklikler göstermekle birlikte, çoğunda 1–49 işçi çalıştıran mikro ve küçük ölçekli işletmelerin sayısal oranı %70–%80 aralığında değişirken, ülkemizde bu oran %97,8’dir.⁸⁰

Çok güçlü bir sosyal yapıya sahip olan esnaf, sanatkarlar ve küçük işletmeler ekonomik dalgalanmalara karşı esnek yapıları sebebiyle çok süratli uyum sağlayabilmekte, değişen dünyanın şartlarına ve piyasaların taleplerine göre yeniden yapılabilmektedirler.⁸¹

Türkiye ekonomisinde önemli bir yeri olan esnaf ve sanatkarlar, devlete yük olmadan, kendi emeğini, küçük sermayesi ile birleştirerek işini kurup ailesini geçindirmekte, yanında işçi çalıştırarak istihdam yaratmaktadır. Bir ülkede esnaf ve sanatkarın işi ne kadar iyi olursa, işsizlik sorununa, üretime, piyasaların işlemesine, kısacası ülke ekonomisine katkısı o ölçüde büyük olmaktadır. Esnaf ve sanatkarın durumunun iyi olması ülkemizin üçte birinin durumunun iyi olması demektir.

Toplam istihdam kapasitesinin % 65’ini oluşturdukları, toplam katma değer in yüzde % 33’ünü ürettikleri, yalnızca % 25 kapasite kullanımı oranı ile çalışabildikleri ve toplam kredilerin sadece % 4’ünün kullanabildikleri düşünüldüğünde, KOBİ’ler ve esnaf ve sanatkarlar Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahiptir.⁸²

Küçük işletmeler, esnaf ve sanatkarlar çok küçük çaplı olduklarından genelde yerel bir bölgede faaliyet göstermektedir. Bu nedenle mikro girişimler yerel

⁸⁰ DPT, **KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı (2007-2009)**, Ocak 2007, s.10

⁸¹ DPT, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Esnaf ve Sanatkarlara Götürülen Hizmetler Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, 2001, s.18

⁸² İESOB, **Esnaf ve Sanatkarlar Sorunlar, Tespitler, Çalışmalar ve Öneriler**, Haziran 2008, s.1-5

kalkınmayı doğrudan olumlu bir şekilde etkilemektedir. Bir bölgede bulunan mikro işletme sayısı, o bölgedeki gelişmişlik düzeyine, ekonomiye katılma yüzdesine de işaret etmektedir. Bir bölgede yerel kalkınmanın başarılması doğrudan işsizlik sorununun çözüme kavuşturulmasına bağlıdır. Tüketicilerle teması daha yakın olan küçük işletmeler, tüketicilerin zevk ve tercihlerindeki değişiklikleri daha çabuk saptayabilirler. Bunlara uyarlamayı sağlayacak teknik değişiklikleri de daha çabuk gerçekleştirebilirler. Büyük işletmelere göre daha esnek hareket edebilirler. Mikro girişimler, işsizlik sorununun çözümü için uygulamaya geçirilmesi gereken öncelikli işletmelerdir. Çünkü mikro işletmeler, işsiz insanların kendi oluşturdukları bir girişim olduğundan öncelikle işsiz insanların iş sorununu çözmektedir. İşsizlik ve yoksulluk sorunlarının çözümünde etkili olan mikro girişimler, fakir insanların gelir elde etmelerine olanak tanımak suretiyle onların refah seviyesini artırarak, zengin fakir refah açığı sorununun çözümüne katkıda bulunmaktadır. Örnek olarak dünya nüfusunun büyük bir çoğunluğuna sahip Çin, köylerin yanında kurulan küçük işletmeler sayesinde, hem köyden kente göçe hem de işsizlik sorununa çözüm bulmuştur. Ayrıca bu işletmelerde bir kişi istihdam etmek için gerekli sermaye miktarı büyük işletmelere göre daha azdır. Yani bunlar daha emek-yoğun teknoloji kullanırlar. Bu da ülkedeki istihdam kapasitesini artırıcı bir faktördür.

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı bünyesinde bulunan e-esnaf ve sanatkar veritabanı kayıtlarına göre Şubat 2008 tarihi itibarıyla 1.863.829 esnaf ve sanatkar bulunmaktadır. 1.863.829 esnaf ve sanatkarın; 1.712.833'ü erkek, 150.996'sı kadın, 4.734'ü özürdür. Bu işletmelerin mesleki dağılımı aşağıdaki gibidir.⁸³

⁸³ http://www.tesk.org.tr/tr/yayin/ebulten/genel/mayis_2008.pdf (22.11.2008)

Tablo.1.1. Şubat 2008 Tarihi İtibariyle Sanayi ve Ticaret Bakanlığı e-esnaf ve Sanatkar Veritabanı Kayıtları

MESLEK ADI	ÜYE SAYISI	MESLEK ADI	ÜYE SAYISI
Bakkallık, Bayilik Büfecilik	233.095	Terzi	21.349
Minibüsçülük	110.693	Mobilya, İmalat, Satış	17.638
Kahvecilik	102.369	Fırıncı	17.026
Nakliyecilik	88.781	Elektrik tesisatçısı	14.386
Kamyunculuk	82.954	Kuyumcu	14.293
Şoförlük	76.691	Hırdavatçı	11.515
Kadın ve Erkek kuaförlüğü	71.961	Kırtasiyeci	9.607
Taksicilik	70.239	Torna, Tesviyeci	9.269
Lokantacılık	46.086	Sihhi tesisatçı	8.346
Pazarcılık	45.533	Mahrukatçı	8.053
Servis aracı işletmeciliği	37.602	Fotoğrafçı	6.117
Tuhafiyecilik	34.856	Toplam	1.220.954
Otobüsçülük	30.440	Diğer meslekler	642.875
Konfeksiyoncu	26.708	Marangoz, Dülgerlik	25.347
GENEL TOPLAM		1.863.829	

Kaynak: http://www.tesk.org.tr/tr/yayin/ebulten/genel/mayis_2008.pdf (22.11.2008)

Esnaf ve sanatkarların ekonomi içindeki yerini tam olarak ölçmek mevcut verilerle mümkün değildir. Çünkü mevcut istatistik sisteminde üretim, yatırım, katma değer, ihracat, çalışan sayısı gibi istatistiki veriler esnaf ve sanatkar ile tacir ve

sanayici ayırımında ölçülmemekte, bu istatistikler işletme büyüklüğüne göre yapılmaktadır. Mevzuat gereğince esnaf ve sanatkarlar TESK'e, tacir ve sanayiciler ise TOBB'a üye olmak zorundadır. Ancak ilk üyelik aşamasında getirilen kriterler esnek olduğundan, TOBB'a esnaf ve sanatkar olarak nitelendirilebilecek pek çok işletme kayıtlı durumundadır. Özellikle TESK'e bağlı esnaf ve sanatkar odalarına kayıt olurken 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu gereğince, 131 meslek dalında açılacak olan işletmelerden ustalık belgesi sahibi olma zorunluluğu aranması, buna karşılık TOBB'a bağlı ticaret ve sanayi odalarına kayıt olurken bu belgenin aranmaması nedeniyle çok küçük ölçekli, tek kişilik esnaf işletmeleri dahi ustalık belgesi olmaması nedeniyle TOBB'a bağlı odalara kayıt olabilmektedir. Bu durum, gerçek anlamda esnaf ve sanatkar ile tacir ve sanayici ayırımının yapılmasına engel teşkil etmekte, buna bağlı olarak birtakım istatistikler üretilmesi ve politika geliştirilmesi sağlıklı olarak yapılamamaktadır. Esnaf ve sanatkarların ekonomi içindeki yerini belirlerken genellikle küçük ve orta ölçekli işletmelere (KOBİ) yönelik olarak yapılan çalışmalardan yararlanılmaktadır.⁸⁴

1.6.2. Esnafların Değişen Ekonomik Koşullara Uyum Sorunu

Dünya ekonomisinde yaşanan olumlu veya olumsuz bütün gelişmeler bütün dünya ekonomilerini etkilemektedir. Dünya piyasaları ile bütünleşmiş ülkemiz ekonomisi ve ekonomik aktörleri de ortaya çıkan her gelişmeden etkilenmektedir. Ülkemizin kendine has dinamikleriyle dış kaynaklı etkilerin bir araya gelmesi beraberinde farklı sorunların da doğmasına yol açmaktadır.

Günümüzde sanayi toplumu bilgi toplumuna dönüşmektedir. Bu iktisadi dönüşüm bir yandan fırsatları getirirken diğer yandan tehditleri beraberinde getirmektedir. Küresel rekabetin parçası olan büyük ölçekli üretim yapan oyuncular bilgi teknolojilerini kullanma avantajını da yanlarına alarak eksik rekabet koşullarının avantajlarını da sonuna kadar kullanmaktadır. Böylece marka bağımlılığı yaratılarak, ürün farklılaştırması yapılarak kullanılan çeşitli modern pazarlama

⁸⁴ http://www.tesk.org.tr/tr/yayin/ebulten/genel/mayis_2008.pdf (22.11.2008)

stratejileri sayesinde büyük ölçekli firmalar rekabet güçlerini ve pastadaki paylarını arttırmıştır.⁸⁵

Bu bağlamda rekabetçi üstünlüğün temel bileşenleri fiyat, kalite, pazarlama ve yenilik olarak söylenebilir. KOBİ'ler ve esnaf ve sanatkar işletmeleri günümüzün bilgi ekonomisi çağında hem ulusal hem de uluslararası piyasalarda sadece fiyatta değil, kalite ve hizmette de ciddi bir rekabetle karşı karşıyadır. Bu şartlar altında KOBİ'ler ve esnaf ve sanatkar işletmeleri bilgi ekonomisinin bu özelliklerini göz ardı etmeden avantaj haline getirmelidir. Bu tür işletmeler tüketici tercihlerine daha esnek yaklaştıkları, yeniliklere daha yatkın oldukları ve çalışanlarıyla daha yakın ilişkileri sebebiyle değişime hızlı bir şekilde uyum sağlamakta ve ekonomiye canlılık getirmektedir.⁸⁶ Ancak tüm bu gelişmeler karşısında Türk KOBİ'leri ve esnaf ve sanatkar işletmeleri özellikle rekabet edebilirlik açısından yeterli donanımına sahip değildirler. Oysa KOBİ'ler ve esnaf ve sanatkar işletmeleri Türkiye'nin yakın gelecekteki ekonomi politikaları ve stratejileri için önemli bir avantaj oluşturmaktadır.⁸⁷

Uluslararası ticaret alanında serbestleşmeye yönelik anlaşmaların yapılması, yeni pazarlama kanallarının ortaya çıkması, yeni teknolojilerin yaygınlaşması ve bunlara bağlı olarak ticari ürünlerin çeşit, nitelik ve niceliklerinde de farklılıkların oluşmasına yol açmıştır. Yeni ürünler, yeni piyasaların oluşmasına ve mevcut tüketim alışkanlıklarının değişmesine neden olmuştur. Bu gelişmeler sonucunda, hem ülke içinde hem de uluslararası ticarete yoğun rekabet koşullarının oluşmasını da beraberinde getirmiştir. Ortaya çıkan yüksek sermayeli ve teknolojik piyasa tablosundan esnaf ve sanatkarlar olumsuz etkilenmiştir. Toplumumuzun tüketim davranışlarındaki değişimler, birçok alanda, geleneksellikten uzaklaşmıştır. Bu nedenle, esnaf ve sanatkarın gerekli standart sistemlerini bünyelerinde tam anlamıyla hayata geçirmemiş olmaları, başta AB olmak üzere dünya piyasalarıyla rekabet etme şanslarını zora sokmaktadır.⁸⁸

⁸⁵ İESOB, **age**, s.10

⁸⁶ Atilla BAĞRIAÇIK, "Başka Ülkelerle Karşılaştırmalı Olarak Türkiye'de Küçük ve Orta Boy Firmalar" **Uluslararası Sempozyum, ISO Araştırma Dairesi**, Yayın No:1991/5, s.139

⁸⁷ İESOB, **age**, s.10

⁸⁸ Fatih YÜCEL, **age**, s.10

Günümüzde iş ve meslek yaşamında meydana gelen değişmelerin en iyi izlenebileceği kesimlerden birisi esnaf ve sanatkarlardır. Bu nedenle bu değişmelerden en çok etkilenen kesimler arasında esnaf ve sanatkarlıkla ilgili meslekler yer almaktadır. Öte yandan söz konusu koşullar küçük işletme sahiplerinin bir kısmını tasfiye ederken, bazı yeni küçük işletmelerin ortaya çıkmasına ve bir kısmının da yeni fırsatlar elde etmesine olanak sağlayabilmektedir.

1.6.3. Esnaf Sanatkar ve Mikro Girişimlerin Sınıflanması ve Tanımları

Bu bölümde esnaf, sanatkar ve mikro ölçekli işletmelere ait yasal tanımlar, kullanılan ölçütler ve örgütlenme biçimleri anlatılacaktır. Türkiye ve diğer ülke uygulamalarına değinilecektir.

1.6.3.1. Esnaf ve Sanatkar Kavramı

Esnaf, kelime anlamı olarak sınıflar anlamına gelir. Esnaf, en genel anlamıyla bağımsız çalışan, sermayesi kısıtlı, kol ve beden gücüne dayanarak iş yapan girişimcileri tanımlamak için kullanılır. Sosyal ve ekonomik olarak esnafın statüsü, işçi ve teorik ve pratik bilgiye sahip bir profesyonel arasında olduğu düşünülmüştür.

1.6.3.1.1. Türkiye’de Esnaf ve Sanatkarlar ile İlgili Yasal Tanımlar

Esnaf ve sanatkar tanımı, 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 17. Maddesinde şu şekilde yapılmıştır.

İster gezici olsunlar, ister bir dükkan da veya bir sokağın muayyen yerlerinde sabit bulunsunlar, iktisadi faaliyeti nakdi sermayesinden ziyade bedeni çalışmasına dayanan ve kazancı ancak geçimini sağlamaya yetecek derecede az olan sanat ve ticaret sahipleri tacir değildirler. Şu kadar ki; tacirlere mahsus hükümlerden bu kanunun 22 ve 55 inci maddeleriyle Medeni Kanunun 864 üncü maddesinin ikinci fıkrası hükümleri bunlar hakkında da tatbik olunur.⁸⁹

5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanununun 2. Maddesinde de aynı tanım tekrarlanarak, bu tanım kapsamına girenlerin meslek odalarına kaydolması zorunluluğu getirilmiştir.

⁸⁹ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/997.html> (27.05.2008)

Esnaf ve sanatkâr: İster gezici ister sabit bir mekânda bulunsun, Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedeni çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseleri⁹⁰

Her iki Kanununun verdiği yetki uyarınca, esnaf ve sanatkarlar ile tacir ve sanayici ayrımı 86/10313 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile belirlenmiştir.

Esnaf ve sanatkar kollarına dahil olup da, gelir vergisinden muaf olanlar ile kazançları basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabına göre defter tutanlardan iktisadi faaliyetleri nakdi sermayelerinden ziyade bedeni çalışmalarına dayanan ve kazançları ancak geçimlerini sağlamaya yetecek derecede olan ve Vergi Usul Kanununun 177'nci maddesinin birinci fıkrasının bir ve üç numaralı bentlerinde yer alan nakdi limitlerin yarısını, iki numaralı bendinde yazılı olan nakdi limitin tamamını aşmayanlar

esnaf ve sanatkar sayılmıştı. 21 Haziran 2005 tarihinde yürürlüğe giren 5362 sayılı Kanunun "Sicile kayıt mecburiyeti" başlıklı 68 inci maddesinin 4 üncü fıkrasında;

Esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı iken, daha sonraki yıllarda yıllık alış veya satış tutarları ya da gayri safi iş hasılatı, esnaf ve sanatkar sayılma hadlerini aşanlar kendileri istemedikçe ticaret siciline ve dolayısıyla Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesindeki odalara kayda zorlanamazlar. Ancak, yıllık alış veya satış tutarları ya da gayri safi iş hasılatı, esnaf ve sanatkar sayılma hadlerinin **altı katını aşanların** kayıtları, sicil marifetiyle ticaret siciline aktarılır.

hükmü yer almıştır. 5362 sayılı Kanunda yer alan bu hüküm karşısında, 86/10313 sayılı Bakanlar Kurulu Kararının buna göre yeniden düzenlenmesi gereği ortaya çıkmıştır. Yeni durum, 21 Temmuz 2007 tarih ve 26589 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2007/12362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile düzenlenmiştir.

5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununun 3 üncü maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi ve 63 üncü maddesi ile 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun 12 nci ve 17 nci maddelerinin uygulaması bakımından;

a) Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunun tespit edeceği ve Resmî Gazete'de yayımlanacak esnaf ve sanatkâr meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedeni çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunanlardan 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 177 nci maddesinin birinci fıkrasının (1) ve (3) numaralı bentlerinde yer alan nakdi limitlerin yarısını, (2) numaralı bendinde yazılı nakdi limitin tamamını aşmayanların esnaf ve sanatkâr sayılmaları ile esnaf ve sanatkâr siciline ve dolayısıyla esnaf ve sanatkarlar odalarına kaydedilmeleri,

⁹⁰ <http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1502.html> (27.05.2008)

Ancak, esnaf ve sanatkâr siciline kayıtlı iken, daha sonraki yıllarda yıllık alış veya satış tutarları ya da gayri safi iş hasılatı, esnaf ve sanatkâr sayılma hadlerini aşanların kendileri istemedikçe ticaret siciline ve dolayısıyla Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bünyesindeki odalara kayıt için zorlanmaması, yıllık alış veya satış tutarları ya da gayri safi iş hasılatı esnaf ve sanatkâr sayılma hadlerinin altı katını aşanların ise kayıtlarının, esnaf ve sanatkâr sicili marifetiyle ticaret siciline aktarılması,

b) 213 sayılı Vergi Usul Kanununa istinaden birinci sınıf tacir sayılan ve bilanço esasına göre defter tutanlar ile işletme hesabına göre defter tutan ve bu Kararın (a) bendinde belirtilenlerin dışında kalanların tacir ve sanayici sayılmaları ile ticaret siciline ve dolayısıyla Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin bünyesindeki odalara kaydedilmeleri,⁹¹

Söz konusu Bakanlar Kurulu Kararı ile 213 sayılı Vergi Usul Kanununun 177'nci maddesinde yer alan "1.sınıf defter tutma hadlerinin yarısını aşmayan" ölçekteki işletmelerin sahipleri esnaf ve sanatkar sayılmış, bu hadleri aşanlar ise tacir ve sanayici olarak kabul edilmiştir. Rakamları ile satın aldıkları malları olduğu gibi veya işledikten sonra satan ve yıllık alımlarının tutarı 378 Sıra No.lu V.U.K Genel Tebliği ile 1.1.2008'den itibaren 107.000, -YTL veya satışları tutarı 378 Sıra No.lu V.U.K Genel Tebliği ile 1.1.2008'den itibaren 150.000, -YTL aşanlar tacir sayılmıştır.⁹²

1.6.3.1.2. Türkiye’de Esnaf ve Sanatkarların Örgütlenmesi:

Esnaf ve sanatkarların örgütlenmesi ve sicillerinin tutulması, ilk olarak 1924 yılında yürürlüğe giren Ticaret ve Sanayi Odaları Kanunu ile düzenlenmiştir. Daha sonra 1943 yılında yürürlüğe giren 4355 sayılı Ticaret ve Sanayi Odaları, Esnaf Odaları ve Ticaret Borsaları Kanunu ile serbest rejimle idari vesayetin bir arada yürütüldüğü sistem terk edilmiş ve yerine esnaf odaları sistemi getirilmiştir. 1949 yılında 5373 sayılı Esnaf Dernekleri ve Esnaf Birlikleri Kanunu ile dernekler sistemine geçilmiş, esnaf ve sanatkarların tanımı yapılmış ve kapsamı belirtilmiştir. Daha sonra yürürlüğe giren 17.07.1964 tarihli ve 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu ile esnaf ve sanatkarların örgütlenmeleri, geçmiş dönemlerde ortaya çıkan aksama ve yanlış anlamalar da göz önünde tutularak yeniden düzenlenmiştir. Esnaf ve sanatkarlar meslek kuruluşlarını gerçek kimliğine kavuşturan 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu, kırk yıllık yürürlük sürecinde çeşitli değişikliklere uğramıştır.

⁹¹ <http://www.tesk.org.tr/tr/mevzuat/07/2007034.jpg> (28.05.2008)

⁹² <http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuatek/eski/378vuktebligtaslak.pdf> (07.06.2008)

Genel olarak bakıldığında, kanun hazırlama teknik ve sistematığına uygun bir şekilde hazırlanmayan 507 sayılı Kanunda zaman içinde gerek kanun hükmünde kararnameler, gerekse kanunlarla yapılan değişiklikler, esaslı bir yasal düzenlemeye duyulan ihtiyacı giderememiş, aksine farklı yorumlamalara ve çelişkilere neden olmuştur.

Ancak yürürlükteki mevzuatın, esnaf ve sanatkarların mesleki ve teknik ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, meslek disiplin ve ahlakını korumak ile birlikte sağlıklı bir şekilde örgütlenmelerini sağlamak amaçlarını tam olarak gerçekleştiremediği görülmüştür.

Çalışmalar sonucunda, 07.06.2005 tarihli ve 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu, 21.06.2005 tarih ve 25852 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. 5362 sayılı Kanun ile başlatılan e-esnaf ve sanatkar uygulaması ile üyelerin büyük oranda elektronik ortama girişleri sağlanmıştır. Bu uygulama ile esnaf ve sanatkarların ve bunların meslek kuruluşları olan odalar, birlikler, federasyonlar ve konfederasyon üyeleri ile meslek kuruluşlarında çalışan personelin ve esnaf ve sanatkarların yanlarında çalışanların elektronik ortamda sağlıklı bir şekilde takip edilmesi öngörülmüştür.⁹³

5362 No.lu Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanunu'nda "Esnaf ve sanatkarlar ile bunların yanlarında çalışanların mesleki ve teknik ihtiyaçlarını karşılamak, mesleki faaliyetlerini kolaylaştırmak, mesleğin genel menfaatlerine uygun olarak gelişmelerini ve mesleki eğitimlerini sağlamak, meslek mensuplarının birbirleriyle ve halk ile olan ilişkilerinde dürüstlüğü ve güveni hakim kılmak, meslek disiplini ve ahlakını korumak ve bu maksatla kurulan tüzel kişiliğe sahip kamu kurumu niteliğindeki esnaf ve sanatkarlar odaları ile bu odaların üst kuruluşu olan birlik, federasyon ve Konfederasyonun çalışma usul ve esaslarını düzenlemektir." şeklinde ifade edilmiştir.(bkz. Şekil 1.4.)

⁹³ TESK Yayınları, **age**, s.93-94

Şekil 1.4. Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Örgütlenme Şeması

Kaynak :<http://www.tesk.org.tr/tr/org/sema.html> (10.12.2008)

Sözü geçen kanunda Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları başlığı altında Esnaf ve Sanatkarlar Odalarının kuruluşu, çalışma bölgesi, kayıt, organları(genel,

yönetim, denetim), üyelik şartları, gelirleri ve fesih, tasfiye ve iptali hakkında yasal çerçeve belirlenmiştir.

Bu kurulların görev ve yetkileri sırası ile 10. 11. 12. maddede belirtilmektedir. İlgili kanunun 13.maddesinde Resmi ve özel Kurumlarla ilişkiler, 14.maddede oda gelirleri ve 15.maddede fesih tasfiye ve iptal şartları bulunmaktadır.

Halen Türkiye genelinde esnaf ve sanatkarlarımıza hizmet etmek amacıyla kurulmuş bulunan 15 Nisan 2008 itibari ile 3151 Oda mevcuttur.⁹⁴

Birliklerin kuruluşu

MADDE 16. — Her il merkezinde bir esnaf ve sanatkârlar odaları birliği kurulur. Bakanlıkça hazırlanan örneğe uygun olarak düzenlenmiş birlik ana sözleşmesi bir dilekçe ile o yer valiliğine verilir. Valilik on beş gün içerisinde gerekli araştırmasını yaparak kuruluş onayı için belgeleri Bakanlığa gönderir. Birlik, ana sözleşmesinin Bakanlık tarafından onaylanmasını müteakip kurulmuş olur. Birlik kuruluşlarında Konfederasyon görüşü alınır. Bir ilde birden fazla birlik kurulamaz.

Birliklerin çalışma bölgesi kurulduğu ilin idari sınırlarındadır. Bu bölgedeki odalar faaliyetlerinden dolayı birliğe karşı sorumludur.

Federasyonun kuruluşu

MADDE 26. — Federasyon kurulabilmesi için ülke genelinde aynı meslek dalında kurulmuş olan odaların %60'ının genel kurullarının federasyon kurulması yönünde karar almaları ve kurucu oda adedinin 40'dan az olmaması şarttır. Kurucular, Bakanlıkça hazırlanmış örneğe uygun olarak düzenleyecekleri federasyon ana sözleşmesini bir dilekçe ile birlikte Bakanlığa verirler. Federasyon kuruluşlarında Konfederasyonun görüşü alınır. Federasyon; ana sözleşmesinin Bakanlık tarafından onanmasından sonra kurulmuş olur. Aynı faaliyet konusunda birden fazla federasyon kurulamaz. Federasyonların merkezi Ankara'dadır.

- Federasyon kuruluşu ile ilgili diğer maddelerde Federasyona kayıt, organları, görev ve yetkileri, gelirleri ve fesih ve tasfiye işlemleri belirtilmektedir.

Halen ülkemizde 13 adet mesleki federasyon bulunmaktadır.(bkz. Şekil 1.4.) Bu federasyonların merkezleri Ankara'dadır.

Konfederasyonun kuruluşu

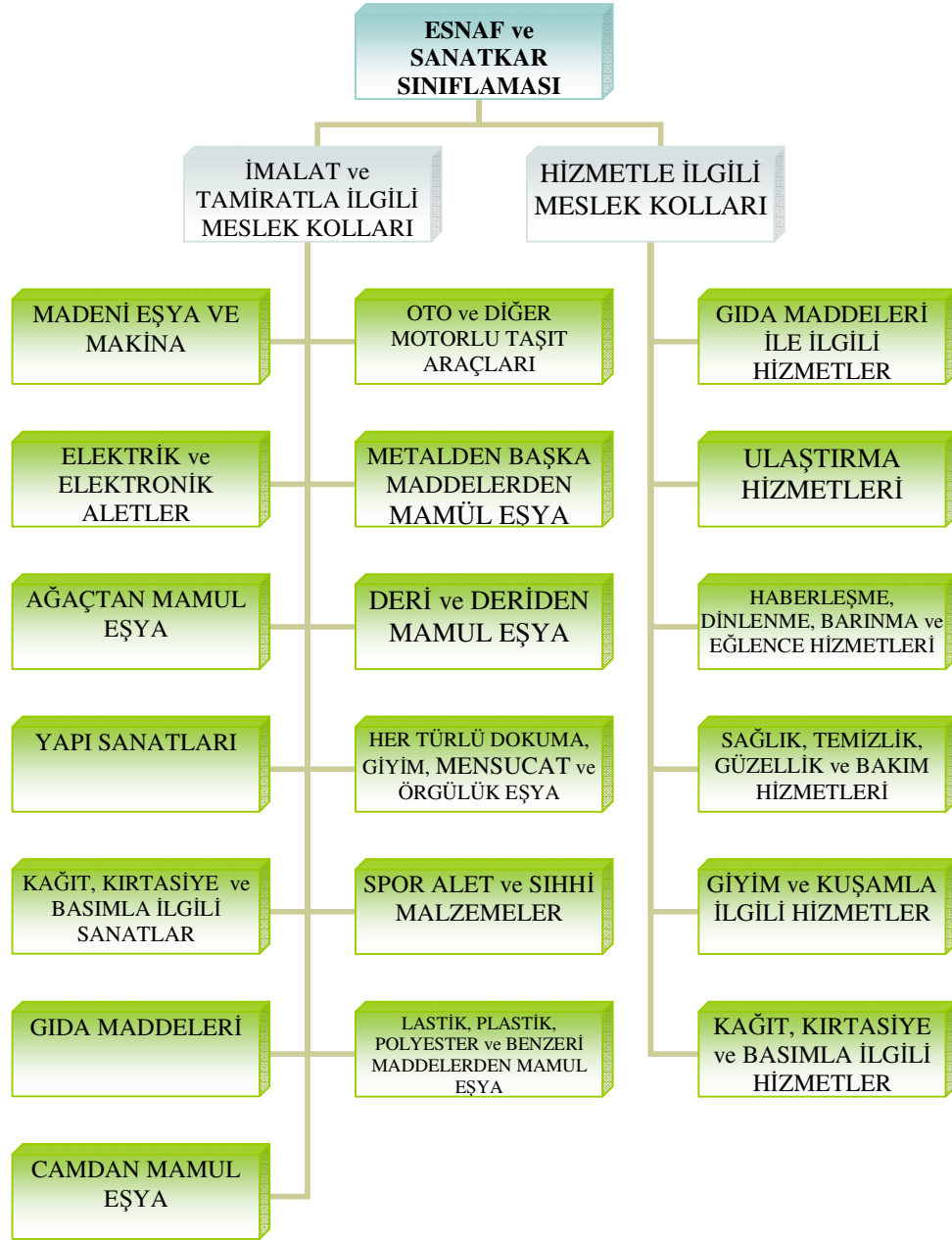
MADDE 34. — Konfederasyon, Bakanlıkça hazırlanmış örneğine uygun Konfederasyon ana sözleşmesinin Bakanlık tarafından onanmasından sonra kurulmuş olur. Kuruluş merkezi Ankara'dadır. Konfederasyonun kısa adı TESK'tir.

⁹⁴ <http://www.tesk.org.tr/tr/guncel/meslekioda.html> (02.07.2008)

- İlgili kanunun diğer maddelerinde Konfederasyonun dört organı, görev yetkileri, gelir kaynakları hakkında bilgiler verilmektedir.

1.6.3.1.3. Esnaf ve Sanatkarın Sınıflandırılması:

Esnaf ve Sanatkarın Türkiye’de kanunlar açısından durumu incelendikten sonra, bu bunların tekrar kanunlar açısından ve uygulama yönünden nasıl gruplandırıldığını bilmek gereklidir. Esnaf ve Sanatkarın gruplandırılması 5362 sayılı Esnaf ve Sanatkârlar Meslek Kuruluşları Kanununun 63 üncü maddesi gereğince Esnaf ve Sanatkâr ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulu’nca tespit olunan "Esnaf ve Sanatkâr Meslek Kolları" şekilde gösterilmiştir. Bu sınıflamada esnaf ve sanatkarın önce İmalat ve Tamiratla İlgili Meslek Grupları ve Meslekler ve Hizmetle İlgili Meslek Grupları olmak üzere ikiye ayrıldığını görülmektedir. Daha sonra gruplar kendi aralarında bölünmektedir. (bkz. Şekil 1.5.)

Şekil 1.5. Türkiye’de Esnaf ve Sanatkar Meslek Kolları

Kaynak: <http://www.tesk.org.tr/tr/guncel/esnafolma.html>

1.6.4. Mikro Girişim Kavramı

Bu anlamda dünyada yaşanan bu hızlı değişimlere ayak uydurmak ve toplumsal refahı artırmanın tek yolu girişimcilik olgusuna gereken önemin verilmesiyle mümkün olacaktır. Bu sebeple girişimciliğin ülkelerin ekonomik

büyüme, istihdam, sosyal ilerleme gibi gelişme stratejileri içinde temel bir unsur olarak yer almaya başladığını görmekteyiz.

Mikro girişim kavramına geçmeden önce kısaca girişimciden bahsedecek olursak; Girişimci, risk alarak yenilik yapan kişi olarak tanımlanabilir.⁹⁵ Bu çerçevede, hem şirket açma süreci, hem de yenilik yapma süreci girişimciliğin kapsamına girer. Girişimciliğin yarattığı ekonomik refah üzerindeki bu olumlu etkinin yanında, girişimciliği son dönemde böylesine popüler yapan üç önemli gelişmeden de bahsetmek gerekir. Bunlar:

- Girişimciliğin işsizlik için bir çözüm olarak görülmesi,
- Yeni ekonominin gittikçe güçlenmesiyle değişen ekonomik yapı ve girişimciliğin yeni ekonomi açısından oynadığı önemli rol,
- Ekonomi ve işletme alanlarında yaşanan teorik gelişmeler sonucu girişimciliğin genel kabulüdür.⁹⁶

1.6.4.1. Türkiye’de KOBİ Tanımları ve Kullanılan Ölçütler

Türkiye’de KOBİ’lere yönelik çalışan kurumların her biri kendine göre bazı tanımlar yapabilmektedir. Çeşitli kurumların yaptığı KOBİ tanımları bkz. Tablo 1.2 de gösterilmektedir.

⁹⁵ Paul WESTHEAD, Mike WRIGHT, "Introduction", içinde (Eds), **Advances in Entrepreneurship**, Edward Elgar Publishing Ltd, Aldershot, pp.xi-xcvi, 2000.

⁹⁶ TÜSİAD Yayınları, **Türkiye’de Girişimcilik**, Ankara, 2002.

Tablo 1.2. KOBİ'lere Yönelik Çalışan Kurumlar Tarafından Yapılan Çeşitli KOBİ Sınıflandırmaları

Ölçek Kurum/Kuruluş	ÇALIŞAN KİŞİ SAYISI			YILLIK NET SATIŞ HASILATI		
	Mikro	Küçük	Orta	Mikro	Küçük	Orta
DİE	1-9	10-49	50-99	-	-	-
KOSGEB	-	1-50	51-150	-	-	-
Halk Bankası	1-9	10-49	50-250	-	-	-
Eximbank	1-9	10-49	50-250	-	-	-
Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	1-9	10-49	50-250	-	-	-
Hazine Müsteşarlığı	1-9	10-49	50-250	-	-	-
TOSYÖV	-	1-50	51-250	-	-	2 Milyon €
DTM	-	-	1-200	-	-	2 Milyon \$
TOBB	-	1-49	50-150	-	-	-

Kaynak : Gönül YÜCE, “Türkiye’de İmalat Yapan KOBİlerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri: Samsun İlinde Bir Uygulama”, Süleyman Demirel Üni.Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, ISPARTA, 2007, s.12

DİE, KOBİ tanımlamasını çalışan kişi sayısına göre yapmaktadır. DİE, işletmeleri ölçeklerine göre sınıflandırmakta ve 1–9 arasında çalışanı olan işletmeleri mikro işletme, 10–49 arasında çalışanı olan işletmeleri küçük işletmeler, 50–99 arasında çalışanı olan işletmeleri orta ölçekli işletmeler, 100’den fazla çalışanı olan işletmeleri büyük işletmeler olarak tanımlamıştır.⁹⁷

KOSGEB’in tanımlamasında da kullanılan ölçüt, istihdam edilen kişi sayısıdır. 1–50 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri küçük sanayi işletmeleri; 51–150 arası işçi çalıştıran sanayi işletmeleri orta ölçekli sanayi işletmeleri, 150 kişi üzerinde işçi çalıştıran işletmeler ise büyük işletmelerdir.⁹⁸

Halkbank, 1996 yılında yapılan tanıma göre çalışan sayısı 1-99 arası ve makine parkı bilanço değeri 15 bin YTL ‘nin altında kalan işletmeler küçük

⁹⁷ M.Tamer MÜFTÜOĞLU, Tülin DURUKAN, *age*, s.6

⁹⁸ Tahir AKGEMCİ, *Kobilerin Temel Sorunları ve Destekler*, KOSGEB Yayınları, İstanbul, s.2

işletmeler, çalışan sayısı 10-250, makine parkı bilanço değeri 30 bin YTL'nin altında kalan işletmeler orta ölçekli işletmeler olarak tanımlanmıştır. 2000 tarihinden itibaren isme, muhtelif kredi çeşitlerine göre işçi sayısı 150-250 arası olarak benimsenmiş diğer bilanço net aktif değerleri gibi diğer şekli unsurlar tariflerin içine kredi cinslerine göre ayrı değerlendirilmiştir.⁹⁹

Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank)'na göre ise; Yasal statüsü ne olursa olsun, bir veya birden çok gerçek veya tüzel kişiye ait olup, 250 kisten az çalışan istihdam eden bağımsız işletme tanımına giren imalatçı, imalatçı-ihracatçı özelliğine sahip mikro, küçük ve orta büyüklükteki işletmeleri "KOBİ" olarak adlandırmaktadır. Sınıflama ise "on kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 1 milyon YTL'sini aşmayanlar çok küçük ölçekli işletmeler, 50 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 5 milyon YTL'sini aşmayanlar küçük ölçekli işletmeler ve 250 kişiden az yıllık çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 25 milyon YTL'sini aşmayanlar orta büyüklükteki işletmeler" şeklindedir.¹⁰⁰

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 250 kişiden az çalışan istihdam eden ve yıllık net satış hasılatı ya da mali bilançosu 25 Milyon YTL'ni aşmayan ve bu yönetmelikte mikro işletme, küçük işletme ve orta ölçekli işletmeler olarak sınıflandırılan ekonomik birimleri KOBİ olarak nitelendirmektedir.¹⁰¹

Hazine Müsteşarlığı'na göre İmalat ve tarımsal sanayi sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin kanuni defter kayıtlarına göre arsa ve bina hariç, makine ve teçhizat, tesis, taşıt araçları ve gereçleri, döşeme ve demirbaşlar toplamının 400 bin YTL'yi aşmayan, 1-9 işçi çalıştıran mikro, 10-49 işçi çalıştıranlar küçük, 50-250 işçi çalıştıranlar orta ölçekli olarak nitelendirilmiş işletmeler KOBİ olarak tanımlanmıştır.¹⁰²

TOSYÖV'e göre net yatırım tutarı maksimum 400 bin YTL, yıllık toplam cirosu 2 milyon Euro'nun altında, 250 işçiye kadar istihdam sağlayan işletmeler KOBİ olarak nitelendirilmiştir. 1-9 işçi arası istihdam sağlayan işletmeler mikro, 9-

⁹⁹ <http://www.KOBİklinik.com/tr/makale.asp?grup=arsiv&ID=53> (24.06.2008)

¹⁰⁰ <http://www.eximbank.gov.tr/uygulama/ihkuygesas.doc> (24.06.2008)

¹⁰¹ www.eximbank.gov.tr/duyurular/KOBİduyuru.doc (24.06.2008)

¹⁰² http://www.hmd.gov.tr/mevzuat/KOBİ_Destek_Sistemi.pdf (24.06.2008)

49 arası küçük, 50–250 arasındakiler orta ölçekli olarak tanımlanmıştır. Ayrıca imalat sanayi sektörü yanında hizmet sektörü de KOBİ çalışan sayısı 1–5 arasında olan işletmeler çok küçük, 5–200 arası kişi istihdam eden işletmeler KOBİ olarak tanımlanıyor.¹⁰³

1-200 arası çalışanı bulunan, imalat sanayinde faaliyet gösteren, gerçek usulde defter tutan, arsa ve bina hariç sabit sermaye tutarı bilanço net değeri itibariyle 2 milyon Dolar karşılığı YTL' yi aşmayan işletmeler ise DTM 'na göre KOBİ olarak kabul edilmektedir.¹⁰⁴

Son olarak TOBB 'nin KOBİ sınıflamasına göre; 1–9 arasında işçi çalıştıran mikro işletme, 10–19 arasında işçi çalıştıran küçük ölçekli işletme, 50–150 arasında işçi çalıştıran işletmelerin orta ölçekli işletmeler olduğu görülmektedir.

Bu nedenle, KOBİ kavramı, hukuki olmaktan çok ekonomik bir anlam taşıyabilmektedir. Tanımlamalarda kullanılan ölçüt, bir iktisadi girişimde istihdam edilen kişi sayısıdır.¹⁰⁵

Ülkemizin ekonomik ve sosyal yapısında çok önemli bir yeri olan KOBİ'lerin tanımlanmasında tüm kuruluşların ortak kabul ettiği bir tanım olmamakla birlikte genellikle çalışan personel sayısının temel alındığı görülmektedir.

Türkiye, KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı'nda ve 2003 Yılı Ulusal Programında, AB KOBİ tanımı ile uyumlulaştırılmış bir KOBİ tanımı oluşturulmasını, KOBİ politikasına uyumda öncelikler arasına almıştır. Girişimcilik ve Sanayi Politikası başlığı altında AB Komisyonu'nun 2005 Yılı Türkiye İlerleme Raporu da Türkiye'nin KOBİ tanımını AB müktesebatı ile uyumlu duruma getirme konusunda daha fazla çalışması gerektiğini belirtmiştir.¹⁰⁶

KOBİ tanımına ilişkin resmi düzenlemelere hazırlık olarak, 12.04.2005 tarih ve 5331 sayılı "Sanayi ve Ticaret Bakanlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanuna Bir Ek Madde Eklenmesine İlişkin Kanun" ile Sanayi ve Ticaret Bakanlığı'na, çalışan sayıları, net satış hasılatları ve mali bilanço tutarları dikkate

¹⁰³ <http://www.KOBİklinik.com/tr/makale.asp?grup=arsiv&ID=53> (25.06.2008)

¹⁰⁴ <http://www.sanayi.gov.tr/webedit/kozlem.aspx?sayfaNo=1874> (26.06.2008)

¹⁰⁵ Tahir AKGEMCİ, *age*, s.6

¹⁰⁶ Avrupa Komisyon, **Türkiye 2005 İlerleme Raporu** (COM (2005) 561 Nihai), SEC (2005) 1426, Brüksel: 09.11.2005, s. 117.

alınarak, KOBİ'lerin tanımlanmasına, niteliklerine, sınıflandırılmasına ve uygulamalarına ilişkin hususları Yönetmelikle belirleme yetkisi verilmiş; kurum ve kuruluşların, KOBİ'lere ilişkin uygulamalarını, bu Yönetmelikte belirtilen hususlara göre düzenleyecekleri hükme bağlanmıştır.¹⁰⁷

2006 yılındaki ilerleme raporunda Türkiye'deki KOBİ tanımı ciro alt limiti ve aktif bilanço büyüklüğü dışında AB müktesebatı ile uyumlaştırılmış olduğu görülmektedir.¹⁰⁸ Tablo 1.3.' de Türkiye'de kullanılan KOBİ sınıflaması gösterilmektedir.

Tablo 1.3 . Türkiye'de KOBİ Sınıflaması

Girişim Kategorisi	İşgören Sayısı	A Y R I C A	Yıllık Ciro	Y A D A	Yıllık Bilanço
MİKRO	< 10		≤ 1 MİLYON YTL		≤ 1 MİLYON YTL
KÜÇÜK	< 50		≤ 5 MİLYON YTL		≤ 5 MİLYON YTL
ORTA	< 250		≤ 25 MİLYON YTL		≤ 25 MİLYON YTL

Kaynak: "Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelik" 18.11.2005 tarih 25997 sayılı Resmi Gazete

1.6.4.2. Türkiye'de Mikro Ölçekli KOBİ'lerin Ekonomideki Yeri

Araştırma kısıtımız olan mikro ölçekli işletmeler olduğundan açıklamalar mikro ölçekli firmalar üzerinden değerlendirilecektir. Mikro ölçekli olarak tanımlanan 1–9 kişi arasında istihdamı olan küçük ölçekli firmalar Türkiye'de bulunan işyerlerinin büyük oranını oluşturmaktadır.¹⁰⁹ 1997 yılında işyerlerinin % 94'unu, istihdamın % 32'sini ve katma değer % 6,5'ini mikro ölçekli işletmeler oluşturmuştur. Bkz. Tablo 1.4.'de görüldüğü gibi 1995 ve 1999 yılı verilerine göre seçilen beş sektöre göre (sanayi, hizmet, ticaret, otel-lokanta ve finans), mikro ölçekli işyerleri toplam işyerlerinin % 93'ünden fazlasını oluşturmaktadır. Bu tür işyerleri en

¹⁰⁷ 16.04.2005 tarihli 25788 sayılı Resmi Gazete

¹⁰⁸ Tepav, **Türkiye 2006 Yılı İlerleme Raporu'nun Müktesebat Başlıklarına Göre Genel Değerlendirilmesi**, Ankara, 08.11.2006, s14

¹⁰⁹ M.Tamer MÜFTÜOĞLU, **Türkiye'de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler**, EGS Bank Yayınları, Şubat.1997

yüksek oran olarak % 99 ile ticaret sektöründedir. Mikro ölçekli işyerlerinin % 50'nin altında olduğu tek sektör ise ulaştırma'dır.¹¹⁰

Tablo 1.4. Sektörel Bazda Türkiye’de Faaliyet Gösteren İşyerleri (1995 ve 1999)

Yıl	İşyeri Sayısı	Sektör	≤ 9 işçi çalıştıran işyerlerinin oranı	Yıl	İşyeri Sayısı	Sektör	≤ 9 işçi çalıştıran işyerlerinin oranı
1995	199.686	Sanayi	%95	1999	208.113	Sanayi	%95
	135.165	Hizmet	%98		171.437	Hizmet	%97
	650.311	Ticaret	%98		608.974	Ticaret	%99
	144.845	Otel-lokanta	%98		134.133	Otel-lokanta	%98
	1.270	Ulaştırma	%46		1.547	Ulaştırma	%41
	1.944	Madencilik	%67		1.805	Madencilik	%66
	12.382	İnşaat	%69		14.797	İnşaat	%73
	3.743	Finans	%93		8.106	Finans	%90

Kaynak: DİE verileri ile TÜSİAD tarafından düzenlenmiştir.¹¹¹

2002 yılı sanayi ve iş yeri sayımı coğrafi olarak Türkiye’de uygulanmıştır. Sektörel kapsam olarak Avrupa Birliği Ekonomik sınıflamasına(NACE) göre tarım dışı tüm sektörler dahil edilmiştir. Bu bağlamda kapsanan sektörler aşağıdaki gibidir.

- Madencilik ve Taşocakçılığı
- İmalat Sanayi
- Elektrik, Gaz ve Su
- Yapı (İnşaat) ve Bayındırlık İşleri
- Toptan ve Perakende Ticaret
- Otel, Lokanta

¹¹⁰ TÜSİAD, age, s.143

¹¹¹ TÜSİAD, age, s.144

- Ulaştırma, Depolama ve Haberleşme
- Mali Aracı Kuruluşların Faaliyetleri
- Gayrimenkul Kiralama ve İş Faaliyetleri
- Eğitim
- Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler
- Diğer Sosyal, Toplumsal ve Kişisel Hizmet Faaliyetleri

2002 yılı sanayi ve iş yeri sayımına göre, girişimden kasıt “ Özellikle mevcut kaynakların tahsisi için belirli ölçüde karar alma özerkliğini kullanarak mal ve hizmet üreten bir organizasyon birimidir. ” Tek Birimli Girişim ise “Tek bir adreste bir veya daha fazla faaliyet gösteren, başka bir işyerine bağlı olmayan, bağımsız girişimdir. Çok Birimli Girişim ise “ Aynı yasal birime bağlı birden fazla yerel birimden oluşan, farklı yerleşim yerlerinde bir ya da birden fazla faaliyet yürüten istatistiksel birimdir.”

2002 yılı sanayi ve iş yeri sayımı araştırma sonuçlarına göre ülkemiz girişim sayısı 1.720.598’dir.¹¹² (bkz. Tablo1.5.) Mikro Ölçekli olarak tanımlanan 1–9 kişi çalıştıran girişim sayısı 1.633.509’dur. Bu sayı girişimlerin %94,94’ünü oluşturmaktadır.(bkz. Şekil 1.5.) Girişimlerin %3,09’unda (53,246 girişim) 10–49 kişi çalıştırmaktadır. Girişimlerin %1,38’inde ise ücretle çalışanlar bulunmamakta, aktif çalışan iş sahibi ve ortaklar ile ücretsiz çalışan aile fertleri girişimde çalışmaktadır. Çok birimli girişimler açısından bu dağılıma bakıldığında, 1–9 kişi çalıştıran girişimlerin payı %80,48, 10–49 kişi çalıştıran girişimlerin payı ise %14,92’dir.¹¹³ Girişimlerin 50–150 kişi çalıştıran işletmeler yüzde 0,4’ünü, 151–250 kişi çalıştıran işletmeler yüzde 0,08’ini, 251’den fazla kişi çalıştıran işletmeler ise yaklaşık yüzde 0,11’ini teşkil etmektedir.

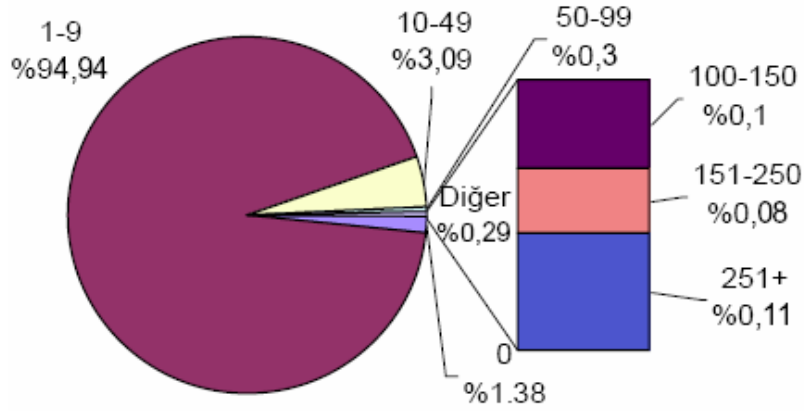
¹¹² <http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2005/esnaf.html> (18.06.2008)

¹¹³ <http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/GSIS/gsisIII141003.pdf> (18.09.2008)

Tablo1.5. Girişimlerin Sektörel Dağılımı

SEKTÖRLER	2002 GSİS göre Girişim Sayısı	2002 GSİS göre Toplamda Payı(%)
Madencilik ve Taşocakçılığı	1.809	0,11
İmalat	246.899	14,35
Elek., Gaz, Su Dağıtım	1.703	0,10
İnşaat	35.702	2,07
Ticaret	794.715	46,19
Ulaş., Depolama, Haberleşme	344.490	14,21
Mali aracı kuruluşların faaliyetleri	13.538	0,79
Gayrimenkul, Kiralama ve İş Faaliyetleri	90.473	5,26
Eğitim Hizmetleri	5.692	0,33
Sağlık İşleri ve Sosyal Hizmetler	31.546	1,83
Diğer sosyal, toplumsal ve kişisel hizmet faaliyetleri	90.919	5,28
Otel ve Lokantalar	163.112	9,48
TOPLAM	1.720.598	100

Kaynak: DİE 2002, Genel Sanayi ve İşyerleri sayımı Sonuçları

Şekil 1. 6. Büyüklük Sınıflarına Göre Dağılım(%)

Kaynak: DİE 2002, Genel Sanayi ve İşyerleri sayımı Sonuçları

1.6.4.3. Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği Meslek Sınıflaması

5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği İle Odalar ve Borsalar Kanunu uyarınca 19.01.2005 tarih ve 25705 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren Odalarda Mesleklerin Gruplandırılması Hakkında Yönetmelik ve Ticaret Borsalarında Mesleklerin Gruplandırılması Hakkında Yönetmelik hükümlerine istinaden Mesleklerin Gruplandırılması Rehberi, TOBB tarafından Avrupa Topluluğunda Ekonomik Faaliyetlerin İstatistiki Sınıflaması (NACE Rev.2) sistemi esas alınarak hazırlanmış ve 14.01.2008 tarihinde Türkiye Ticaret Sicil Gazetesinde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. NACE, Avrupa Birliği'nde 1970'ten bu yana geliştirilen çeşitli istatistikler için ekonomik faaliyet sınıflamaları göstermekte kullanılmış kısaltma bir isimdir. NACE, ekonomik faaliyetlere göre ekonomi istatistikleri alanında (örneğin; üretim, istihdam, ulusal hesaplar) ve diğer istatistiksel alanlarda yer alan ve geniş bir alana yayılmış bulunan istatistiksel verilerin derlenmesi ve sunumu için bir çerçeve sağlar. Ayrıca, temelinde üretilen istatistikler, Avrupa ve genel olarak dünya düzeyinde karşılaştırılabilir. NACE'nin kullanımı, Avrupa İstatistik Sistemi içerisinde zorunludur. NACE, bir hiyerarşik yapı ile başlangıç ilkeleri ve açıklayıcı notlardan oluşmaktadır. Buna göre tez ile ilgili bir örnek aşağıda verilmiştir.

Alfabetik bir kodla tanımlanan başlıklardan oluşan birinci seviye (kısımlar),

- **I: KONAKLAMA VE YİYECEK HİZMETİ FAALİYETLERİ (KISIM)**

İki basamaklı bir sayısal kodla tanımlanan başlıklardan oluşan ikinci seviye (bölümler),

- **56** Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri (BÖLÜM)

Üç basamaklı bir sayısal kodla tanımlanan başlıklardan oluşan üçüncü seviye (gruplar),

- **56.1** Lokantalar ve seyyar yemek hizmeti faaliyetleri (GRUP)

Dört basamaklı sayısal bir kodla tanımlanan başlıklardan oluşan dördüncü seviye (sınıflar),

- **56.10** Lokantalar ve seyyar yemek hizmeti faaliyetleri (SINIF)

Altı basamaklı sayısal bir kodla tanımlanan başlıklardan oluşan beşinci seviye (faaliyetler)

- **56.10.01** Restoranlar (FAALİYET)

1.6.4.4. AB ve Dünyada KOBİ ve Esnaf Sanatkar Sınıflaması, Kullanılan Ölçütler ve Tanımlar

Türkiye’de kullanılan Esnaf ve Sanatkar kavramı AB’de ve diğer ülkelerde, bir ekonomik örgütlenme biçimi olarak mikro işletme kavramı ile ifade edilmektedir. Az sayıda çalışan, az kazanç, resmi olmayan yapı, işletme sahibinin aynı zamanda yönetici olması, yerel piyasaya hitap etme ve genellikle 1-9 kişi istihdam etme v.b. başlıca özellikleri olan işletmelerdir.¹¹⁴

AB’de ve diğer ülkelerde, ülkenin ve iş kolunun özel yapısına uygun bir tanım kullanma yoluna gidilmektedir. Çünkü söz konusu KOBİ’lerin yapıları, ülkelerin ve sektörlerin ekonomik bünyesine göre değişmektedir. Bu nedenle gerek ülkemizde ve gerekse dünyanın birçok ülkesinde KOBİ’ler için genelleştirilmiş ve üzerinde fikir birliğine varılmış tek bir tanımlama bulunmamaktadır.¹¹⁵

Bu ölçütler arasında işçi sayısı, ciro, sermaye gibi nicel ölçütlerin (personel ve makine sayısı, kullanılabilir alan ve hacim, katma değer, Pazar payı vs.) yanında nitel ölçütler de (pazarlık gücü, üretim, elastikiyet, sahiplik durumu) yer

¹¹⁴ CBÜ, Manisa Esnaf ve Sanatkarlar Birliği, **Avrupa Birliği Yolunda Esnaf ve Sanatkarlar Araştırması**, Manisa: 2008

¹¹⁵ Yaşar KÜÇÜKTÜRK, “**AT’ye Entegrasyonda Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yapısal Analizi ve Karşılaşılan Problemler**”, Selçuk Ün. Sosyal Bil. Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1991, s.71

almaktadır.¹¹⁶ Çoğunlukla uygulanan tanımlama ölçütü, istihdam edilen işçi sayısıdır. İşletmeleri ölçek bakımından sınıflandırmada bu ölçüt tek başına yeterli olmamaktadır. Çünkü gelişmiş yeni teknolojiler sayesinde daha az işçi ile üretim yapılabilmektedir. Gelişmiş otomasyon ve teknolojilerle, çok büyük işletmelerde az sayıda istihdamla üretim yapılabilmektedir. Buna örnek olarak en gelişmiş araba fabrikalarındaki istihdam sayına bakarak bu fabrikayı küçük ve orta büyüklükteki işletme olarak değerlendirmek doğru olmayacaktır. Bu ölçütlere ek olarak bazı tanımlamalarda sabit sermaye yatırım tutarı ya da yıllık satış tutarı gibi ölçütlerinde kullanıldığı görülmektedir.¹¹⁷

Avrupa Birliği Komisyonu'nun 2003 Raporu'na göre, Avrupa Ekonomik Alanında ve İsviçre'de 19,3 milyon işletme bulunmakta ve bu işletmelerde 140 milyon kişi istihdam edilmektedir. Bu işletmelerden %92'si çok küçük (1-9 eleman), %7'si küçük (10-49), %1 orta (50-249) ve %0,2'si de büyük (250+) ölçeklidir. KOBİ'ler içindeki istihdamın %56'si, çok küçük ölçekli işletmeler tarafından sağlanmaktadır. İstihdam oranları açısından da ülkeler arasında oldukça büyük farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, ortalama istihdam Yunanistan'da 2 olmasına karşın, Hollanda da 12 kişidir. İşletmelerin yaklaşık yarısında sadece aile fertleri çalıştıkları için, bu işletmelerde istihdam bulunmamaktadır. AB'deki KOBİ'ler ile ABD ve Japonya'daki KOBİ'ler karşılaştırıldığı zaman, aşağıdaki sonuçlara ulaşılmaktadır:

- Her sınıftaki işletme sayısı yaklaşık olarak aynıdır.
- ABD'deki KOBİ'lerde istihdam edilenlerin toplam içindeki payı, AB ve Japonya'ya kıyasla çok daha düşüktür.

AB'nin kabul ettiği büyüklük ölçütü çalışan sayısı ve yıllık ciro veya bilanço toplamı ölçütleri bkz. Tablo 1.6.'de gösterilmektedir.

¹¹⁶ Ayşe ÇAVUŞOĞLU, "AT Fikrinin Doğuşu, Gelişimi, Siyasi Yapısı ve Türk Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerinin Topluluğa Entegrasyonu Sorunları", Yıldız Teknik. Ün. Sosyal Bil. Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1994, s.94-96

¹¹⁷ Enver AYDOĞAN, Mehmet ALTUĞ, "Küçük ve Orta ölçekli İşletmelerin (KOBİ) Rekabet Gücünün Artırılmasında İleri Yönetim Teknolojilerinin Rolü, Makine İmalat Sektörüne Yönelik Bir Uygulama", *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 16, 2006 s.87-110

Tablo.1.6. AB’nde KOBİ SINIFLAMASI

GİRİŞİM KATEGORİSİ	İŞGÖREN SAYISI	YILLIK CİRO	V E Y A	BİLANÇO TOPLAMI
ORTA ÖLÇEKLİ	< 250	≤ € 50 milyon		≤ € 43 milyon
KÜÇÜK ÖLÇEKLİ	< 50	≤ € 10 milyon		≤ € 10 milyon
MİKRO ÖLÇEKLİ	< 10	≤ € 2 milyon		≤ € 2 milyon

Kaynak:http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_en.htm
(26.01.2008)

Resmi tanımlamalara bakıldığında, Mikro İşletmelerin KOBİ’lerin bir Alt/Temel grubu olarak ele alınmaktadır. Ülkemizde Esnaf ve Sanatkar, dünya çapında girişimci işçi, tek kişilik girişim gibi tanımlamalarla kullanılan fakat kesin bir tanımı bulunmayan bu kesim KOBİ olarak ele alındığını görmekteyiz.

Esnaf-Sanatkarlık Avrupa Birliği üyesi ülkelerde değişik şekilde tanımlanmaktadır. Ancak sanatkârlık genel olarak beceriyi, belli düzeyde el becerisini, esnaflık ise daha çok hizmet üretimini ve sunumunu çağrıştırmaktadır. Bu kavramların iş yaşamındaki karşılık geldiği ünvan ve düzeyler ülkelerin sosyo - ekonomik ve kültürel yapısına göre farklılık gösterebilmektedir. Çoğu durumda “esnaf” ve “sanatkar”ı birbirinden ayırmak mümkün olamamaktadır. Genel olarak “esnaf” için “tradesman”, “sanatkar” için ise “craftsman” kavramları kullanılmakla birlikte, sanatkar işletmesi olarak sayılan işletmelerin büyük bir kısmının ürettiği ürünü aynı zamanda tüketiciye sunması, söz konusu işletmenin, esnaf işletmesi mi yoksa sanatkar işletmesi mi olduğu yönünde kesin karar vermeyi güçleştirmektedir. Bu sebeplerden dolayı Avrupa Birliği esnaf-sanatkarlar için ortak bir tanım getirmemiştir. Avrupa Birliği Komisyonunun küçük ve orta ölçekli işletmeler için ortak bir tanım getiren 3 Nisan 1996 tarihli tavsiye kararında esnaf-sanatkar (craft enterprises) işletmelerinin tanımlarının, özellikleri gereği ulusal düzeyde üye ülkeler tarafından belirleneceği belirtilmiştir. Ancak, Avrupa Birliği Komisyonunun 6 Mayıs

2003 tarihli Tavsiye Kararında, KOBİ tanımı kapsamına hukuki statüsü ne olursa olsun kendi işinde çalışan aile işletmeleri ve sanatkar işletmelerinin de dahil olduğu belirtilmiştir. Böylece, sanatkar işletmeleri de KOBİ tanımına dahil edilmiştir.

Avrupa Birliği üyesi ülkelerdeki esnaf-sanatkar işletmelere yönelik uygulamalara baktığımızda, esnaf-sanatkar tanımında üç temel yaklaşımın kullanıldığı görülmektedir. Mesleki yaklaşım, El sanatları yaklaşımı, Sektör / ölçek yaklaşımı.

Mesleki yaklaşımda mesleki kriterler kullanılarak esnaf-sanatkar meslekleri belirlenmektedir. İşletme büyüklüğüne bakılmaksızın, bu kriterlere uyan işletmeler esnaf-sanatkar işletmesi olarak kabul edilmektedir. Bu yaklaşımı benimseyen Birlik ülkelerinde, esnaf-sanatkar meslekleri genelde yasalarla belirlenmektedir. Nitekim Almanya' da 94, Avusturya' da 96 ve Lüksemburg' da 151 meslek, mesleki yaklaşımla esnaf-sanatkar mesleği olarak kabul edilmiştir.

El sanatları yaklaşımında, esnaf sanatkar işletmeleri, icra edilen mesleğin el sanatı olup olmadığı kriterine göre belirlenmektedir. İspanya'da benimsenen bu yaklaşımın esnaf-sanatkâr kesiminin kapsamını daralttığı söylenebilir.

Sektör / ölçek yaklaşımında esnaf-sanatkar işletmeleri sektör ve/veya işletme büyüklüğü kriterleri esas alınarak belirlenmektedir. Bu belirlemede sözü edilen ölçütlerden biri veya ikisi birlikte kullanılabilir. Ayrıca sektörler göre işletme büyüklükleri farklılık gösterebilmektedir. Fransa, İtalya ve Hollanda bu yaklaşımı benimsemiştir.¹¹⁸

Yukarıda belirtilen yaklaşımlara göre yapılan gruplamalara dahil olmayan Birlik Ülkeleri de bulunmaktadır. İngiltere, Belçika, Finlandiya ve İsveç bu ülkelere örnek olarak verilebilir.¹¹⁹ Bazı ülkeler bazında yapılan tanımlar ve sektör içindeki payları aşağıda verilmiştir.

¹¹⁸ TESK Yayınları, **Esnaf ve Sanatkar Raporu**, Mevcut Durum Sorunlar Öneriler, Ankara, 2008, s.149-151

¹¹⁹ İESOB,age, s.57

Tablo.1.7. Bazı Ükelere göre KOBİ Tanımları ve Sektör içindeki Payları

ÜLKE	GELİR GRUBU	KOBİ verileri (yıl)	Kaynak	KOBİ TANIMI			PAY (SEKTÖR İÇİNDEKİ %)		
				Mikro	Küçük	Orta	Mikro	Küçük	Orta
Avustralya	Yüksek	2000	OECD	0-9	10-99	100-499	73,0	24,8	2,2
Avusturya	Yüksek	2003	EC	0-9	10-49	50-249	86,9	11,2	1,9
Belçika	Yüksek	2003	EC	0-9	10-49	50-249	93,4	5,7	0,9
Bulgaristan	Alt-Orta	2001	UNECE	0-9	10-49	50-249	92,6	5,8	1,6
Danimarka	Yüksek	2003	EC	0-9	10-49	50-249	87,8	10,2	2,0
Finlandiya	Yüksek	2003	EC	0-9	10-49	50-249	93,7	5,4	0,9
Fransa	Yüksek	2003	EC	0-9	10-49	50-249	93,2	5,8	1,0
Almanya	Yüksek	2003	EC	0-9	10-49	50-249	88,3	10,2	1,5
Macaristan	Üst-Orta	2001	UNECE	0-9	10-49	50-249	85,1	12,2	2,7
İrlanda	Yüksek	2003	EC	0-9	10-49	50-249	85,6	12,4	2,0
İtalya	Yüksek	2003	EC	0-9	10-49	50-249	95,6	4,0	0,4
Japonya	Yüksek	2000	APEC	0-4	5-19	20-99	57,2	35,2	7,5
Amerika	Yüksek	2002	USCB	0-9	10-99	100-499	79,3	19,9	0,8
Moldova	Alt	2001	UNECE	0-19	20-75		80,3	19,7	

Kaynak: Marta KOZAK, International Finance Corporation(IFC), Washington, D.C., Micro, Small and Medium Enterprises: A Collection of Published Data, İsveç, 2005

1.6.4.4.1. Batı Avrupa Ülkeleri

Almanya, esnaf ve sanatkarlık sektörü açısından en yaygın uygulama alanına ve geleneksel olarak benimsenen yapıya sahip olan bir ülkedir. Almanya'da sanatkarlık tanımı yasal olarak Kanun ile yapılmıştır. AB'de kullanılan çalışan sayısı, sermaye miktarı veya ciroya göre maddi bir tanımlama yoktur. Bunun yerine sanatkar meslekleri belirlenmiştir. Daha önceden 125 mesleği kapsayan sanatkarlık,

yeni Kanun ile 151 mesleği kapsamaktadır. Sanatkarlık meslekleri bir çok grup ve dallara ayrılmaktadır. Örneğin;

- İnşaat alanı (duvarcı, boyacı, tesisatçı),
- Demirciler,
- Elektrikçiler,
- Gıda maddeleri sanatkarları (fırıncılar, kasaplar, pastacılar),
- Ağaç işleri sanatkarları (marangoz, parke döşemecisi),
- Sağlık sanatkarları (gözlükçü, diş protez teknisyenliği, işitme cihazı satanlar),
- Cam, kağıt, seramik sanatkarları gibi.

Tüm sanatkarların ortak yönü, bireysel emeklerini ortaya koymalarıdır. Bu durum, seri üretim yapan endüstriyle en önemli farklarıdır. Sanatkar işletmesinin açılabilmesi, ustalık sınavının başarılmaması ve belge alınmasından sonra mümkündür. Ustalık belgesine sahip kişi işyeri açarken sanatkarlık siciline kayıt olur. Sanatkarlar ile ticaret mesleklerini ayırmak için bazı kriterler belirlenmiştir. Çalışan sayısında farklılığa rastlanılmaktadır. Yanında 1000 çalışanı olan sanatkar işletmesi dahi görülebilmektedir.¹²⁰

Fransa'da "artisan" olarak isimlendirilen sanatkarlık yaygın bir sektördür ve geleneksel bir yapısı ile yasal bir tanımı vardır. Sanatkar işletmelerinin tanımında, çalışan sayısı ve faaliyet alanı olarak iki temel ölçüt kullanılmaktadır. 1-10 çalışanı olan işletmeler, faaliyet alanına bağlı olarak sanatkar işletmesi olarak kabul edilmektedir. Sanatkarlık faaliyet alanına giren meslek alanları;

- Gıda,
- Yapı işleri,
- Ağaç işleri ve mobilya,
- Metal işleri,

¹²⁰ TESK Yayınları, **age**, s.206

- Tekstil ve deri,
- Mekanik ve elektrik,
- Tamir ve ulaşım
- Diğer imalat alanları

olmak üzere 8 ana grupta toplanmaktadır. Her sanatkar işletmesi sanatkar siciline kayıt olur ancak sanatkar unvanını otomatik olarak kazanmaz. Sanatkar sayılabilmek için sanatkarlık belgesine sahip olmak gerekmektedir. Bunun için meslek standartları, sınav ve belgelendirme sistemi oluşturulmuştur.

Avusturya'da sanatkarlığın yasal tanımı bulunmaktadır. Bu tanıma göre; inşaat, metal, halıcılık, sağlık ve hijyen, giyim, gıda, temizlik, cam, kağıt gibi ekonomik sektörlerde faaliyet gösteren işletmeler esnaf ve sanatkar işletmesi sayılmaktadır. 43 adet meslek alanı sanatkarlık meslekleri arasında bulunmaktadır. İşyeri sahibi girişimci-usta unvanına sahip olmalıdır.

Belçika'da yasal bir tanım mevcut değildir. Sanatkar çalışanın tanımı bulunmaktadır ve 11 kategori altında 45 adet mesleğin yer aldığı bir liste vardır. Sadece serbest çalışanların sanatkar işletmelerini işletebileceği düşünülmektedir.

Lüksemburg'da yasal bir tanım bulunmaktadır. İnşaat, mekanik, sağlık ve hijyen, giyim, gıda gibi sektörlerde faaliyetlerde bulunan işletmeler (toplam 152 meslek dalında) sanatkar işletmesi sayılmaktadır. Sanatkar işletmeler, müşteriye özel ürün ve hizmetler sunmaktadırlar.

Hollanda'da yasal bir tanım bulunmakta, AB tanımı kullanılmaktadır. Sanatkarlar gıda, metaller ve mobilya, inşaat, kurulum, satış ve hizmet sektörlerinden birinde yer almalıdırlar.¹²¹

1.6.4.4.2. Doğu Avrupa Ülkeleri

Polonya'da eskiden beri olan ve tanımı kesin olarak yerleşmemiş olmakla birlikte örgütlenme yapısı bulunan sanatkarlık sektörü mevcuttur. Sanatkarlar odaları

¹²¹TESK Yayınları, **age**, s.26-28

yerel düzeyde kurulmakta ve ulusal düzeyde Polonya Sanatkarlar Federasyonu (ZRP) tarafından temsil edilmektedir.

1.6.4.4.3. Kuzey Avrupa Ülkeleri

İngiltere’de küçük işletme tanımları sektörden sektöre değişiklik göstermekte ve sermaye yapısı, ciro ve çalışan sayısı gibi kriterler bulunmaktadır. Sanatkar kavramı ise vergi kanununda kendi nam ve hesabına çalışan, sürekli olarak istihdam ettiği çalışanı olmayan girişimci olarak tanımlanmıştır. Bir işletmenin yürütülmesi için gerekli her türlü işlemi sahibinin yaptığı işletmeler sanatkar işletmeleridir. Bu işletmelerin açılacağı mesleklerin listesi belirlenmiştir. Esnaflık tanımı bulunmamaktadır.

Danimarka’da yasal bir tanım mevcut değildir. Sanatkar meslek grubu listesi hazırlanmaktadır.

Finlandiya’da yasal bir tanım mevcut değildir. 1- 3 çalışanı olan işletmeler esnaf-sanatkar olarak kabul edilmektedir. Bu işletmelerde mal ve hizmetler emeğe dayalı olarak üretilmektedir.

İrlanda’da yasal bir tanım bulunmamaktadır. Sanatkar çalışan için bir tanım bulunmakta ve 39 meslek dalı sanatkarlık olarak kabul edilmektedir.¹²²

1.6.4.4.4. Güney Avrupa Ülkeleri

İtalya’da KOBİ tanımına küçük ve orta ölçekli işletmeler girmektedir. Sanatkarlık ise, hem hukuki hem de ekonomik olarak özel bir hüviyete sahiptir. Hukuki anlamda İtalyan Anayasasında sanatkarlığa yer verilmiş, 1985 yılında çıkarılan 445 sayılı Kanunla sanatkarlık tanımı yapılmıştır. Sanatkar işletmesi, sanatkarlık bilgi ve yeteneğine sahip bir kişi tarafından kurulup çalıştırılan ve yönetim sorumluluğu olan işletme olarak tanımlanmış ve işletmenin işgal konusunda kişinin bizzat emeği ile katılması önemli bir ölçüt olarak alınmıştır.

¹²²TESK Yayınları, *age*, s.27-28

Üretim ve hizmetler sektöründe 300'den fazla meslek sanatkarlık mesleği olarak kabul edilmekte ve meslekler;

- Dekorasyon,
- Fotoğraf ve reproduksiyon,
- Ağaç işleri,
- Metal işleri,
- Değerli taş ve işletmeciliği,
- Kuaförlük,
- Deri ve nakış işleme,
- Yenileme,
- Terzilik,
- Müzik aletleri yapımı,
- Tekstil,
- Cam ve seramik
- Diğer meslekler

şeklinde kategorize edilmektedir. Özellikle bazı meslek dallarında mesleki yeterliliklerin aranması esastır. Bu mesleklere örnek olarak; kozmetik hizmetleri, kuaförler, araba tamircileri, mal taşıyıcıları gösterilebilir.¹²³

İspanya'da KOBİ'ler çalışan sayısı kriterine göre AB mevzuatına uygun olarak tanımlanmaktadır. Bunun yanı sıra geleneksel olarak esnaf ve sanatkarlık özel bir öneme sahiptir. İspanya Anayasasının 130 ve 148'inci maddeleri esnaf- sanatkar kesimine ilişkindir. 1996 yılında merkezi hükümet esnaf ve sanatkar kesimini de kapsayacak şekilde Ekonomi ve Finans Bakanlığına bağlı KOBİ Genel Müdürlüğünü kurmuştur. Esnaf ve sanatkar işletmesi tanımında belli bir mesleğin icrası yoluyla mal ve hizmet üreten ekonomik birim olduğu, işyeri sahibinin kişisel özellikleri ve mesleki yeterliliğinin yapılan iş üzerinde belirleyici olduğu, seri üretim olmadığı

¹²³ TESK Yayınları, **age**, s.27

hususları yer almaktadır. Sanatkar işletmeleri genellikle 10- 15 çalışana sahiptir. Faaliyetler, bütün üretim sürecini bilen kişiler tarafından ve özel olarak yapılmalıdır. İspanya’da esnaf ve sanatkarların ticari faaliyet hakkı, el sanatı becerisinin uygulamalı kazanımına veya sanat okulu eğitimine dayanmaktadır. 1995’den bu yana bilhassa bölge yönetimlerinin daha esnek bir esnaf - sanatkar tanımına doğru yöneldikleri görülmektedir.

Meslek grupları sınıflaması genel seviyede yapılmıştır:

- Geleneksel ve popüler esnaf- sanatkar meslekleri
- Sanatkarlık alanı olarak kabul edilen meslekler,
- Gıda, mamul madde tüketim alanlarında yer alan esnaf- sanatkarlar ve fason imalat yapan esnaf- sanatkar meslekleri,
- Hizmetler sektöründe yer alan esnaf- sanatkarlar.

Yunanistan’da yasal bir tanım mevcut değildir. 10 kişinin altında çalışanı olan işletmeler esnaf ve sanatkar işletmesi olarak kabul edilmektedir. Bu işletmelerin sahibi serbest meslek sahibi olarak kabul edilmekte veya işletme aile tarafından işletilmektedirler. Sanatkar işletmeleri gelişmiş teknolojileri kullanmamakta, geleneksel çalışma metotlarını tercih etmektedirler.

Portekiz’de yasal bir tanım bulunmaktadır. Bu işletmeler en fazla 9 çalışana ve ayrıca çırağa sahip olmalıdır. Tekstil, çömlekçilik, dericilik, ağaç, metal ve taş işleri, kağıt, grafik, bina ve restorasyon ve oymacılık gibi 12 kategoriye bölünmüş meslek listesi vardır. Sanatkarlar, girişimci ve el becerisine sahip olmalıdır. Serbest veya işletme olarak sanatkarlık yapılabilmektedir.

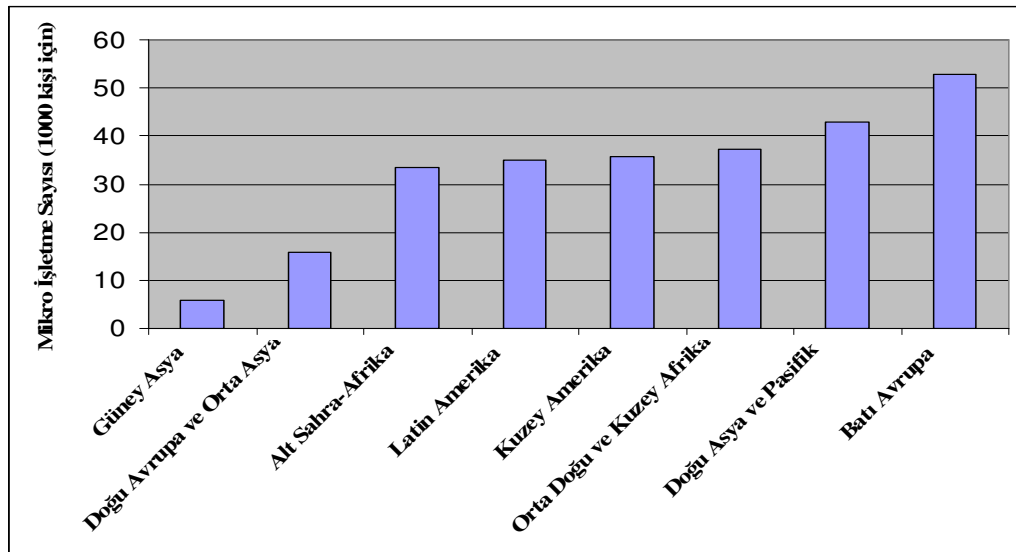
İsveç’te yasal bir tanım bulunmamaktadır. 100 adet mesleğin yer aldığı liste mevcuttur. Ancak, diploma isteğe bağlıdır.¹²⁴

1.6.4.5. AB’ de Mikro Ölçekli Girişimlerin Ekonomide Yeri

Avrupa Birliği bugün 27 üye ülkesi ve yaklaşık 500 Milyonluk nüfusu ile dünyada küçümsenmeyecek kadar büyük ekonomik potansiyeli bakımından en

¹²⁴ TESK Yayınları, **age**, s.27-28

önemli merkezidir. Dünyanın diğer bölgelerine kıyasla 2007 yılı da dahil olmak üzere ihracat şampiyonluğunu tek başına kimseye kaptırmayan Almanya ile birlikte AB en önemli üretim ve ihracat bölgesi olma özelliğini korumaya devam etmektedir. Bu devasa ihracat potansiyelinin içinde haliyle KOBİ'ler de hak ettikleri payı almaktadırlar. Başta Almanya KOBİ'leri olmak üzere AB ülkelerinde yerleşik olan 23 Milyon Küçük İşletmenin ihracattaki paylarının rakipleriyle kıyaslanmayacak boyutlara ulaştığı rakamlarla da görülmektedir. Aslında dünyada diğer bölgelerinde daha yaygın gibi düşünülmesine ve desteklenmesinin kaçınılmazlığı bilinmesine rağmen AB ülkelerinde merkezi olarak belirlenen 35 yıllık KOBİ politikalarının öneminin bu bölgelerde yeterince kavranamamıştır. Bu kesimin istihdam ve kalkınmaya sağlayacağı küçümsenmemesi gereken katkı atıl olarak beklemeye mahkum edilmekte milyonlarca insan üretimde alması gereken yerden ve onlarca ülke bu kaynakları kullanma imkanlarından mahrum kalmaktadır. Şekil 1.7'de görülen Türkiye'nin de içinde yer aldığı coğrafya olarak Doğu Avrupa ve Orta Asya bölgesinde bin kişi için 15-16 Mikro İşletme sayılırken AB'nin ana gövdesini oluşturan Batı Avrupa için 50'nin üzerinde Mikro İşletme sayısı verilmektedir. AB ülkelerinde uygulanan KOBİ politikaları bireysel Mikro Girişimler biçiminde olsa dahi istihdam ve üretim potansiyeli bakımından küçümsenmeyecek önemdedir.

Şekil 1.7. Ülke Gruplarına Göre MKOBİ'ler İçinde Bin kişiye Düşen Mikro İşletme Yoğunluğu

Kaynak: International Finance Corporation (IFC), Washington, D.C. and Doing Business Report (World Bank), 2006

Kesin olarak saptanamayan tahmini rakamlara göre, sadece 23 milyonu Avrupa'da yerleşik olan ancak küresel boyutta;

- 500 milyon Mikro İşletme bulunmaktadır.
- Gelişmekte olan ülkelerdeki toplam işletmelerin % 80'i Mikro İşletmedir.
- Yeni iş imkânları yaratan ana kaynak mikro İşletmeler'dir.¹²⁵

1.7. TÜRKİYE BAĞLAMINDA TARİHSEL ARKA PLAN: AHİLİK

Ahi sözlük anlamı itibariyle Arapça “kardeşim” demektir. Türkçe “akı” kelimesinin zamanla değişime uğrayarak bu hali aldığı ifade edilmektedir.¹²⁶ Esnaf ve sanatkarlar birliğini ifade eden ahiliğin basında, zanaatkarların içinden en dürüst ve hürmete değer olan, her halde yaşça da ileri bulunan bir üstat birliğin reisidir. Bu kişiye de “ahi” denilmektedir.¹²⁷

Bu teşkilatın Anadolu'da kurulmasında fütüvvet teşkilatının büyük etkisinin olduğu görülmektedir.¹²⁸ İslamiyetin neredeyse başlangıcından itibaren görülmeye başlanan fütüvvet teşekkülleri içinde IX. yüzyıldan itibaren de esnaf birlikleri ortaya çıkmıştır. Fütüvvetçiliğin, İslamiyetin yayılmasına paralel olarak Suriye, İran, Irak, Türkistan, Semerkant, Endülüs, Kuzey Afrika ve Mısır'da esnaf ve sanatkarlar arasında yaygın olduğu bilinmektedir. Türklerin İslamiyeti kabul etmeleri ve Anadolu'ya yerleşmelerinin ardından fütüvvet ülküsünü benimseyip kendilerine has yiğitlik, cömertlik ve kahramanlık vasıflarıyla süslemişlerdir.¹²⁹

Ahi birlikleri, fütüvvetten farklı olarak değerlendirilmesi gereken mesleki-ahlaki bir kuruluştur. Ahilik fütüvvetçilik meslek ve sıfatlarına haiz olduktan sonra

¹²⁵ Osman SİRKECİ, “Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Yeni Açılımlar: Küçük İşletmeler için On Emir”, *Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Sayı:524, s.7

¹²⁶ Neşet ÇAĞATAY, *Bir Türk Kurumu olan Ahilik*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1997, s.43

¹²⁷ Mustafa AKDAĞ, *Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi(1243-1453)*., C.I., Cem Yayınevi, İstanbul, 1995, s.16

¹²⁸ Ziya KAZICI, *Ahilik Türkiye Diyaneti İslam Ansiklopedisi*, C.I., Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul, 1998, s.540

¹²⁹ Nurettin ÖZTÜRK, Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 7, 2002, s.43

bir meslek ve sanatı olması şartına bağlıdır. Halbuki fütüvvetçi olmak için, meslek ya da sanat sahibi olmaya gerek yoktur.¹³⁰

Anadolu'da ahiliğin kurucusu olarak bilinen ve İran'ın Hoy şehrinde doğan Şeyh Nasırüddin Mahmut sonraları Ahi Evran ismiyle anılmıştır. Özellikle I.Alâeddin Keykubat'ın büyük destek ve yardımlarıyla, tekke ve zaviyelerde şeyh-mürît ilişkilerini, diğer taraftan iş yerlerinde usta, kalfa ve çırak ilişkilerini ve buna bağlı olarak iktisadî hayatı düzenleyen Ahiliğin Anadolu'da kurulup gelişmesinde Ahi Evran'ın büyük rolü olmuştur.¹³¹

Ahilik, Türklerin Orta Asya'dan Anadolu'ya göçle birlikte yüz yüze olduğu sosyal ve ekonomik, sıkıntılarına çözüm getirmek ve yerli Bizans ekonomisine karşı rekabet edebilmek ihtiyacından doğan bir kuruluş olarak değerlendirilmektedir. Bunlara 14 ve 15 inci yüzyıllarda, batıdaki benzeri kuruluşların etkisinin olduğu da söylenmiş ancak ahi kuruluşları daima çevresel ve toplumsal yapısını korumuş, üretici ve tüketici ilişkilerini en iyi biçimde düzenlemeyi amaç edinmiştir. Başlangıçta Anadolu'daki Türk esnaf, sanatkar ve üreticiler birliği olarak faaliyette bulunan örgüt, daha sonra toplumun katmanlarını içine alacak biçimde gelişme göstermiştir.¹³² XIII. ve XIX. yüzyıllar arasında Anadolu başta olmak üzere Balkanlardan Kırım'a kadar uzanan bir coğrafyada egemen olmuş ekonomik, sosyal ve kültürel bir kurum olan Ahilik; işi kutsal çalışmayı ibadet sayan, karşılıklı işbirliği ve sosyal dayanışmaya dayalı, kaliteyi ve müşteri hizmetini ilke edinmiş, mesleki gelişmeyi sürekli eğitimle pekiştiren bir ahlak anlayışını temsil eder.¹³³

Ahi birlikleri, Selçuklulara ekonomik açıdan etkisi olduğu kadar Osmanlı'nın da gelişmesinde önemli rol oynamışlardır.

Ahilerin kurdukları teşkilat bir bakıma, bu günkü Esnaf Odaları, İşveren Sendikaları, Ticaret Odaları, Sanayi Odaları, İşçi Sendikaları, Eğitim Hizmetleri

¹³⁰ Yusuf EKİNCİ, **Ahilik**, 3.Baskı, Sistem Ofset, Ankara, 1991, s.13-14

¹³¹ Ziya KAZICI, **age**, s.540

¹³² Galip DEMİR, Ahilik ve Yükselen Değerler, **TÜSİAD Görüş Dergisi**, Sayı 46, s.76, İstanbul, 2001

¹³³ Zeynep KANTARCI, **İş Etiği ve Ahilik**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2007, s.79

veren kuruluşlar, Bağ-kur, Türk Standartları Enstitüsü ve Belediye gibi kurum ve kuruluşların temeli sayılmaktadır.¹³⁴

Ahilik, bir teşkilat olarak kendi içerisinde hiyerarşik yapılanmaya sahiptir. Ahilerde, meslek ve sanat alanlarında yamak, çırak, kalfa, usta hiyerarşisi bulunduğu gibi, Ahi zaviyelerindeki üyelerin bilgi ve kültür düzeylerinin yükselmesi için de, yedi ya da dokuz basamaklık bir hiyerarşi olduğu söylenmektedir.¹³⁵

Ahi birliklerinde iş bölümüne önem verilmiştir. Birlik mensupları kabiliyetlerine uygun bir işte çalışmış, ikinci bir işle ilgilenmemişlerdir. Ahilikte insanların iş değiştirmeleri ve başka işlerle uğraşma etik açıdan uygun görülmemiştir. Tek bir sanatla meşgul olmak ahiliğin ahlak kaidesi haline getirilmiştir. Böylelikle meslek sahibinin kendi mesleğinde ilerlemesi ve üretilen malların normal fiyatların dışında alınıp satılmasını da engellemiştir.¹³⁶

Ahi zaviyelerinde öğretmenler yanında iş sahibi üstatların, yüksek öğrenim gören alimlerin, kadıların, hatiplerin, üst düzey devlet adamlarının ahlak ve sanat eğitimi gibi konularda ders vermeleri eğitime önem verildiğinin bir göstergesidir.¹³⁷

Ahi birlikleri, üretimi, ihtiyacın bir fonksiyonu olarak düşünmüşler ve onu ihtiyaca göre ayarlamışlardır. İhtiyaçların sürekli kamçılanarak tüketimin çoğalmasına ve israfa karşı olan Ahi birlikleri, bunu sağlamak için gerektiğinde üretim sınırlamalarına gitmişlerdir.¹³⁸ Ahiliğin ahlak ve ekonomi anlayışı, sanatkarların işleriyle bütünleşmesini sağlayarak, verimli çalışma şartlarını meydana getirmiş, bunun sonucu olarak üretilen eşya, sanatkar için ekonomik değerinin üzerinde bir anlam taşımıştır.¹³⁹

Ahi birliklerinde “can ve mal beraberliği” olarak ifade edilen dayanışma duygusu o kadar ileriye götürülmüştür ki, ahinin kazancının, geçiminden arda kalanını bütünüyle fakirlere ve işsizlere yardım için kullanmaları ahlak kuralı haline

¹³⁴ Galip DEMİR “Ahilik Çalışma, Bilim, Akıl, Ahlak”, **Perpa Dergisi**, Yıl 3, Sayı 22, İstanbul, Temmuz 1993, s.45.

¹³⁵ Neşet ÇAĞATAY **Ahilik Nedir?**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1990, s. 45.

¹³⁶ Yusuf EKİNCİ, **Ahi Birlikleri**, Türk Standartları Enstitüsü Yayını, İstanbul, 1988, s. 45.

¹³⁷ Galip DEMİR, **age**, s.79

¹³⁸ Yusuf EKİNCİ, **age**, s.63.

¹³⁹ Nurettin ÖZTÜRK, **age**, s.44

gelmiştir. Ahi birliklerinde dayanışmanın en güzel örneği Orta Sandıkları'nda görülür. Orta Sandıkları esnafın ihtiyaç duyduğu İşletme kredisini temin eden Sanayi Kredi Bankası niteliğinde olan kurumların benzeridir. Orta Sandıkları kurumunda her ahinin bir orta sandığı vardır. Bu sandığın gelirleri üye aidatları, terfiler, işyeri sahibinin verdiği terfi harçları, mülk gelirleri, askerdeki kalfa veya ustanın 1.derece yakınları için birlikçe toplanan paralar ve bağışlardır. Teşkilatta “kazancın şahsiliği” prensibine bile pek rastlanmaz. Orta Sandıkta biriken bu paralar bir işyerinde asgari 3 yıldan az çalışmamak koşulu ile çalışan ustaya kendi işini açmak için, ani nakit ihtiyaçları için, üyenin orta ve uzun vadeli sermaye ihtiyacını karşılamak için ve aynı sanat kolunda çalışan üyelerin, üretim yaptıkları malların maliyetini düşürüp fiyatlarını düşürmek için toptan hammadde alınır.¹⁴⁰

Ahilikte kaliteli ve standart üretim elde edebilmek için uyulan kaideler bugünkü Toplam Kalite Denetimi ve oto kontrol sisteminin ilk hayata geçirilişidir. İş yerinde belirli olan bu kurallara uymayan çalışan ve işyeri sahibi hakkında cezai işlem uygulanır, buna rağmen uymayan olursa meslekten ihraç cezası verilir. Bugün 4077 sayılı “Tüketiciyi Koruma Kanunu” kapsamına alınarak, ilk defa Ahilik geleneği T.C. Ticaret Kanunu'na girmiştir.¹⁴¹

XVI. yüzyılın sonlarında batı sanayi ürünlerinin Anadolu pazarına girmesi ve hammadde sıkıntısı esnafları zor duruma sokmuştur. Sermaye sahiplerinin sanayi alanına yönelmeleri ile Ahi birliklerinde sermaye-emek bütünlüğü parçalanmaya başlamış, bu durum teşkilat organizasyonunun temelini sarsmıştır. Diğer taraftan esnaflık hakkı verilen askerler ve şehre gelen köylüler bu sistemi zedelemiştir. Bütün bu nedenler Ahi birliklerinin fonksiyonlarını kaybederek çözülmelerine sebep olmuştur. Başka bir görüşe göre Kapitülasyon imtiyazları da çözülmeyi hızlandırmıştır.¹⁴²

¹⁴⁰ Galip DEMİR, *age*, s.81

¹⁴¹ Galip DEMİR, *age*,s.82

¹⁴² Cemal ANADOL, **Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler**, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları No.150, Ankara, 1991, s.116.

İKİNCİ BÖLÜM

ESNAF ve SANATKAR KESİMİNİN SORUNLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

2.1. ESNAF VE SANATKARIN SORUNLARI

Bu bölümde ülkemiz ekonomisinde önemli bir yere sahip olan esnaf ve sanatkarın yaşadıkları ekonomik sorunlar ve geleceklerine yönelik tehditlerin neler olabileceği konusunda bilgiler sunulmuştur. Bu işletmeler içe dönük yönetim yapısı, teknolojik gelişmeleri yeterince izleyememeleri, finansal yapılarının güçlü olmaması, bilgi toplumuna uyumu ve rekabet gücü olmaması, mevzuattan, , sosyal güvenlik, vergiler ve sektör itibariyle yaşanan birçok sorunla karşı karşıyadır. Konu ile ilgili yapılan çalışmaların yeterli olmaması sonucu geleceğe yönelik politika ve programların geliştirilmesinde güçlükler yaşanmaktadır.

Esnaf ve Sanatkarın yaşamış olduğu sorunlar üç başlık altında incelenmiştir. Bu tespitler sonrasında tezin dördüncü bölümünde bu sorunlarla ve bölgesel sorunlarla ilgili Isparta il merkezinde gıda ile ilgili hizmet eden esnaf ve sanatkar ve mikro işletmeler açısından değerlendirilecektir.

2.1.1. Esnaf ve Sanatkara Yönelik Mevzuattan Kaynaklanan Sorunlar

5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununun uygulanmasında bir çok sorunla karşılaşmaktadır. Esnaf ve sanatkarlarımızın Anayasa ile sağlanan teminatlarını pekiştirmek ve günümüz koşullarına uygun örgütlenmelerini, gelişmelerini ve temsil edilmelerini temin etmek maksadıyla Kanunun eksik olan ve aksayan yönlerinin yeniden düzenlenmesi ihtiyacı duyulmaktadır.

2.1.1.1. Esnaf ve Sanatkar Tanımından Kaynaklanan Sorunlar

5362 sayılı Kanundaki en temel sorun esnaf ve sanatkar tanımına ilişkindir. Bilindiği üzere 29.06.1956 tarihli ve 6762 sayılı Türk Ticaret Kanununun “Esnaf”

başlıklı 17'nci maddesinde “İster gezici olsunlar, ister bir dükkanda veya bir sokağın muayyen yerlerinde sabit bulunsunlar, iktisadi faaliyeti nakdi sermayesinden ziyade bedeni çalışmasına dayanan ve kazancı ancak geçimini sağlamaya yetecek derecede az olan sanat ve ticaret sahipleri tacir değildirler.” denilmek suretiyle esnaf tanımı yapılmıştır.¹⁴³

5362 sayılı Kanun ile yürürlükten kaldırılan 507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanununun “Kanunun Kapsamı” başlıklı 2'nci maddesinde esnaf ve sanatkar “İster gezici olsun, ister bir dükkanda veya bir sokağın belli yerinde sabit bulunsunlar, ticareti sermayesi ile birlikte vücut çalışmalarına dayanan ve geliri o yer gelenek ve teamülüne nazaran tacir niteliğini kazanmasını icap ettirmeyecek miktarda sınırlı olan ve bu bakımdan ticaret sicili ve dolayısıyla ticaret ve sanayi odasına kayıtları gerekmeyen, aynı niteliğe (Sermaye unsuru olsun, olmasın) sahip olmakla beraber, ayrıca çalıştığı sanat, meslek ve hizmet kolunda bilgi, görgü ve ihtisasını değerlendiren hizmet, meslek ve küçük sanat sahipleriyle bunların yanlarında çalışanlar ve geçimini sınırlı olarak kamyonculuk, otomobilcilik ve şoförlükle temin eden kimseler” olarak tanımlanmıştır.¹⁴⁴

5362 sayılı Kanunun “Tanımlar” başlıklı 3'üncü maddesinin (a) bendine göre ise esnaf ve sanatkar “İster gezici ister sabit bir mekanda bulunsun, Esnaf ve Sanatkar ile Tacir ve Sanayiciyi Belirleme Koordinasyon Kurulunca belirlenen esnaf ve sanatkar meslek kollarına dahil olup, ekonomik faaliyetini sermayesi ile birlikte bedeni çalışmasına dayandıran ve kazancı tacir veya sanayici niteliğini kazandırmayacak miktarda olan, basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseleri” ifade etmektedir.¹⁴⁵

Türkiye’de yıllardan beri çağın gereklerine ve tespit edilen eksikliklere göre esnaf ve sanatkar tanımını değiştirilerek uygulamaya konulmuştur. Şu an yürürlükte olan 5362 sayılı Kanun ile yapılan tanımda bazı AB ülkelerindeki tanımlara ve özellikle ülkemizin mevcut sosyo-ekonomik yapısına uyumlu değildir. Zanaatkarlık gelir ölçütüyle sınırlanmamalı, geliri ne olursa olsun zanaatkar meslek kollarında

¹⁴³ http://www.gonento.tobb.org.tr/oda/ticaret_kanunu001.pdf (12.03.2009)

¹⁴⁴ <http://www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfano=1298> (12.03.2009)

¹⁴⁵ http://www.teskomb.org.tr/5362esnaf_san_kanunu.htm (12.03.2009)

sayılanlar zanaatkar kabul edilmelidir. Zanaatkardan farklı değerlendirilmesi gereken esnafın tanımı, ekonomik faaliyetlerini sermayesi ile birlikte fikri ve bedeni çalışmasına dayandıran ve bu faaliyeti dolayısıyla elde ettiği kazancı bilanço esasına göre defter tutmayı gerektirmeyecek ölçüde sınırlı olan ticaret ve meslek sahipleridir olarak düzeltilmelidir.

Ayrıca bu kanunda yapılan tanımlamadan ötürü esnaf ve sanatkarlar TESK’e, tacir ve sanayiciler ise TOBB’a üye olmak zorundadır. Ancak ilk üyelik aşamasında uygulanan 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu gereğince, 131 meslek dalında açılacak olan işletmelerden ustalık belgesi sahibi olma zorunluluğu aranmasından dolayı TOBB’a esnaf ve sanatkar olarak nitelendirilebilecek pek çok işletme kayıt olmaktadır. Bu durum, gerçek anlamda esnaf ve sanatkar ile tacir ve sanayici ayrımının yapılmasına engel teşkil etmekte, buna bağlı olarak birtakım istatistikler üretilmesi ve politika geliştirilmesi sağlıklı olarak yapılamamaktadır.

2.1.1.2.Odaya Üyelikte Vergi Kaydı veya Vergiden Muaf Olmak Şartı Aranması

5362 sayılı kanun ile yapılan esnaf ve sanatkar tanımında, Kanunun “Üyelik Şartları” başlıklı 7’nci maddesinin (c) bendinde esnaf ve sanatkar odalarına üyelik için vergi mükellefi olma şartı da getirilmiştir. Buna göre; esnaf ve sanatkarlar, faaliyete başlamadan önce vergi dairelerine kayıt yaptırmakta veya ilgili vergi dairelerinden gelir vergisinden muaf olduklarını gösteren bir yazı olarak esnaf ve sanatkarlar siciline ve ardından da esnaf odalarına kayıt yaptırmaktadırlar.¹⁴⁶

Ancak, uygulamada özellikle sabit bir işyeri bulunmayan esnaf ve sanatkarların vergi dairesine kayıt yaptırdıktan sonra esnaf siciline ve esnaf odasına kayıt yaptırmaksızın faaliyetlerine devam ettikleri görülmektedir. Vergi daireleri, kendileri için mükelleflerin vergi dairelerine kayıtlı olmalarını ve vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında ve tam olarak yerine getirmelerini esas almakta ve bunun dışındaki konularla ilgilenmemektedirler. Sonuçta özellikle gezici çalışanlar ile vergiden muaf esnaf ve sanatkarların önemli bir kısmı sicil yönüyle kayıt dışı faaliyette bulunmaktadır. Şirketler için ticaret sicili ve ticaret odalarına kayıta uygulama, esnaf ve sanatkarlar için esnaf ve sanatkarlar siciline ve esnaf odalarına

¹⁴⁶ TESK Yayınları, **age**, s.95–96

kayıtla ilgili uygulamanın tam tersidir. Şirketler önce ilgili ticaret sicili ve ticaret odalarına kayıt yaptırmakta, sonra vergi dairelerine ilgili ticaret odası tarafından kayıt yaptırılmaktadır.¹⁴⁷

2.1.1.3. Katma Değer Vergisi

5362 sayılı Kanunun aynı başlıklı 65'inci maddesinde ise “Esnaf ve sanatkarlar meslek kuruluşlarının, kuruluş amaçlarını gerçekleştirmek ve bu amaçlarına uygun olarak kullanılmak üzere iktisap ettikleri ve edebilecekleri gayrimenkuller ile bu kuruluşların görevleri dolayısıyla elde ettikleri gelirler, katma değer vergisi ve emlak vergisi hariç her türlü vergi, resim ve harçtan müstesnadır.” denilmektedir. Madde hükmünden esnaf ve sanatkarlar meslek kuruluşlarının görevleri dolayısıyla elde ettikleri gelirler dahil tüm hizmet teslimlerinin katma değer vergisine tabi olduğu anlaşılmaktadır.¹⁴⁸

Ancak 3065 sayılı Katma Değer Vergisi Kanununun 17' inci maddesinin 4 no.lu bendinin (e) alt bendine göre, “Kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, kanunlarla kendilerine verilen görev gereği ve kuruluş amaçlarına uygun ruhsat, izin, onay ve benzeri hizmetleri ile bu hizmetlerle ilgili olarak kullanılacak basılı kağıtların bu kuruluşlar tarafında teslimi” katma değer vergisinden istisna tutulmuştur.

Dolayısıyla, kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşu olan esnaf ve sanatkarlar meslek kuruluşlarının gelirleri Katma Değer Vergisi Kanununa göre bu vergiden istisna olmasına rağmen, 5362 sayılı Kanunda yer alan “katma değer vergisi hariç” ibaresi uygulamada çok sayıda soruna neden olmaktadır. Bu nedenle anılan madde hükmünden “katma değer vergisi” ibaresi çıkartılmalıdır.¹⁴⁹

2.1.1.4. Ustalık Belgesi

5362 sayılı Kanunun 68'inci maddesinde esnaf ve sanatkarlardan sicile kayıt sırasında ustalık belgesi isteneceğine ilişkin bir düzenleme ile ilk üyelik aşamasında

¹⁴⁷ TESK Yayınları, **age**, s.95–96

¹⁴⁸ http://www.teskomb.org.tr/5362esnaf_san_kanunu.htm (12.03.2009)

¹⁴⁹ TESK Yayınları, **age**, s.96–97

uygulanan 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu gereğince, 131 meslek dalında açılacak olan işletmelerden ustalık belgesi sahibi olma zorunluluğu aranmasından dolayı TOBB'a esnaf ve sanatkar olarak nitelendirilebilecek pek çok işletme kayıt olmaktadır.¹⁵⁰

5174 sayılı Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği ile Odalar ve Borsalar Kanununun 102'nci maddesinde ticaret odalarına kayıtlı tacirlerden ticaret siciline kayıt sırasında ustalık belgesi istenmeyeceğine ilişkin hükmünün olması, gerçek anlamda esnaf ve sanatkar ile tacir ve sanayici ayrımının yapılmasına engel teşkil etmekte, buna bağlı olarak birtakım istatistikler üretilmesi ve politika geliştirilmesi sağlıklı olarak yapılamamaktadır.

2.1.1.5. Defter Tasdikleri

Vergi Usul Kanununun 172 nci maddesi gereğince; ticari ve mesleki faaliyetlerinin hacmine göre, işletme defteri tutmakla mükellef bulunan esnaf ve sanatkarların, defterlerini her yıl notere tasdik ettirmeleri zorunludur. Noterler tarafından esnaf ve sanatkarlardan defter tasdiklerinde sicil tasdiknamesi istenilmemesi, kimi esnaf ve sanatkarların kayıt dışı faaliyette bulunmasının önünü açmış ve üçüncü kişiler açısından da esnaf ve sanatkar siciline olan güveni ortadan kaldırmıştır. Bu nedenle, Türk Ticaret Kanunu Tasarısının 64'üncü maddesinin üçüncü fıkrasına son cümleden sonra gelmek üzere "07.06.2005 tarihli ve 5362 sayılı Kanunun 3'üncü maddesinin (a) bendi kapsamına giren esnaf ve sanatkarların işletme hesabı esasına göre tutacakları işletme defterleri açılış ve kapanışlarında noter tarafından onaylanır. Esnaf ve sanatkar işletmelerinin kuruluşunda açılış onayları aynı Kanunun 67 nci maddesinde düzenlenen, esnaf ve sanatkar sicil müdürlüğü tarafından da yapılabilir. Bu onayın noter tarafından yapıldığı durumlarda noter, esnaf ve sanatkar sicil müdürlüğünden getirilecek sicil tasdiknamesini aramak zorundadır." şeklinde ilave yapılması ile hem ülkemizin en önemli sorunu olan kayıt dışı faaliyette bulunmanın önemli ölçüde önüne geçilmiş olacaktır, hem de tacir ve esnaf- sanatkar açısından kanun önünde eşitlik sağlanmış olacaktır.¹⁵¹

¹⁵⁰ <http://www.esesob.org.tr/dergi/dergi11.pdf> (12.03.2009)

¹⁵¹ TESK Yayınları, **age**, s.98

2.1.1.6. Tek Kişilik Anonim Şirket

Türk Ticaret Kanunu Tasarısının, anonim şirketlerle ilgili 338'inci maddesinde “asgari sayı” başlığı altında; anonim şirket kurulabilmesi için pay sahibi olan bir kurucunun mevcudiyeti yeterli bulunmuş, böylece yürürlükte bulunan Türk Ticaret Kanununda yer alan asgari 5 kurucu ortak koşulu kaldırılmıştır. Bilindiği üzere anonim şirketler, gelişmiş ülke ticaret hukuklarında en yüksek sermayeye sahip, mali yönden güçlü saygın ticari kuruluşlar olarak düzenlenmiştir. Anonim şirket, başlığında yer alan “anonim” sözcüğü gereği birden fazla şahsın birlikteliğini gerektiren bir ticari organizasyondur. Bu nedenle anonim şirket kuruluşunu, gerek sayısal gerekse sermaye sınırlamalarıyla zorlaştırmak gerekirken, aksi bir yaklaşımla tek kişiyle anonim şirket kurulması olanağının getirilmesi, Şirketler Hukukunun temel felsefesine aykırıdır. Hükmün aynen muhafazası halinde, ticari hayatta çokça karşılaşılan tek kişilik ticari organizasyonlar, yani tacir ve/veya esnaf konumunda kimse kalmayacak, herkes tek kişilik anonim şirket kurma yoluna gidecektir. Avrupa Birliği müktesebatının da zorunlu görmediği “tek kişilik anonim şirket” modelinden vazgeçilmesi ve bu şirket türünün kurulabilmesinin sermaye payı ve kurucu ortaklar yönünden yeni sınırlamalar getirilerek zorlaştırılması uygun olacaktır.¹⁵²

2.1.2. Esnafın Yaşadığı Ulusal Sorunlar

2.1.2.1. Finansman

Esnaf ve sanatkarların varlıklarını sürdürebilmeleri ve büyüebilmeleri için en önemli unsurların başında, finansman konusu gelmektedir. Bu kesimin, varlıklarını sürdürebilmeleri için kaynağa, büyüebilmeleri için de pazar paylarını artırmaya gereksinimleri vardır. Bu noktada, iki çıkış noktası söz konusudur. Birisi iç kaynaklar, diğeri ise dış kaynaklardır.¹⁵³ Bu anlamda dış kaynaktan kasıt borçlanmadır. Borçlanma, bankalar ve finans kuruluşları kanallarıyla kredi sağlama anlamındadır. Esnaf ve sanatkar kesimi, tanımlamadan ve yapısından kaynaklanan bir takım özellikler ve ekonomik gelişmelerden dolayı kredi temininde ve

¹⁵² TESK Yayınları, *age*, s.98

¹⁵³ Ertan Oktay, Alptekin Güney, “Türkiye’de KOBİ’lerin Finansman Sorunu ve Çözüm Önerileri”, Doğu Akdeniz Üniversitesi, K.K.T.C “21. Yüzyılda KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri” Sempozyumu, 03-04 Ocak 2002, s.

kullanımında sorunlar yaşamaktadır. Sonuçta, ihtiyaç duyulan kredinin alınamaması esnaf ve sanatkarın emek yoğun üretim yapmasına yol açmaktadır. Emek yoğun üretimin, ürün kalitesi ve maliyet açısından olumsuz etkileri olmaktadır. Böylece esnaf ve sanatkarın rekabet güçlerini zayıflatmaktadır.¹⁵⁴ Aşağıda ülkemizde kredi veren kuruluşlar hakkında kısaca bilgi verilecektir.

2.1.2.1.1. Esnaf ve Sanatkarlara Yönelik T. Halk Bankası Uygulamaları

Ülkemizde esnaf- sanatkar ve KOBİ'lere en büyük kredi desteği sağlayan en önemli kuruluş Türkiye Halk Bankasıdır. Türkiye Halk Bankası 1938 yılından itibaren esnaf-sanatkar ve küçük ve orta ölçekli işletmelerin kredi ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla bir ihtisas bankası anlayışıyla hizmet vermekte ve esnaf- sanatkar ile küçük işletmelerin en önemli finans kurumu niteliğini taşımaktadır.¹⁵⁵ Halk Bankasının kullandığı KOBİ kredilerinin kredi türlerine göre dağılımı Bkz.Tablo 2.1.'de gösterilmiştir. Tablodan görüldüğü gibi tüm KOBİ kredileri içinde Esnaf kredisinin payı 2008 yılı içerisinde artmıştır.

Tablo 2.1. Halk Bankası KOBİ Kredileri Dağılımı (Milyon YTL)

KOBİ Kredileri	2006	2007	2008(1)
Ticari Krediler	913	2.137	3.013
Girişimci Kredileri	2.678	1.376	1.170
Esnaf Kredisi	2.637	6.377	7.012
Toplam	6.228	9.890	11.195

(1) 6 aylık

Kaynak: 30 Ekim 2008 tarihli ve 27039 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan 2009 Yılı Programı

¹⁵⁴ Fatih YÜCEL, *agm*, s.12

¹⁵⁵ TESK Yayınları, *age*, s.61

2.1.2.1.2. Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri Uygulamaları

Esnafın finansman ihtiyacını karşılamak amacı ile kurulan Esnaf ve Sanatkarlar Kredi ve Kefalet Kooperatifleri (ESKKK), 1969 yılına kadar Türk Ticaret Kanunu hükümlerine tabi olarak, 1969 yılından sonra da 1163 sayılı Kooperatifler Kanununun yürürlüğe girmesi ile bu Kanun hükümlerine göre faaliyetlerini sürdüren özel hukuk tüzel kişiliğini haiz kuruluşlardır.

Türkiye’de kredi kooperatiflerinin kuruluşuna ilk olarak 10.08.1951 tarihinde başlanmış, tarihten itibaren sayıları artarak 1970 yılında 450 kooperatif sayısına ulaşılmıştır. 1970 yılında ülke genelindeki 450 kooperatif, illerde birleşerek 14 bölge birliğini oluşturmuş ve bu bölge birlikleri de kendi aralarında örgütlenerek ulusal düzeyde Merkez Birliğini (TESKOMB) oluşturmuşlardır. TESKOMB’un çatısı altında örgütlenen 32 Bölge Birliği, 921 Kooperatif ve yaklaşık 1.500.000 ortak bulunmaktadır.¹⁵⁶ Türkiye Halk Bankası kooperatif kredilerinden faydalanmak isteyen esnaf ve sanatkarlar faaliyet alanlarındaki en yakın Esnaf Kefalet Kooperatiflerine (EKK) başvurur. Başvuruda bulunanlar Esnaf ve sanatkar siciline kayıtlı olmalı, iş veya ikamet yeri kooperatiflerin çalışma bölgesi içinde bulunmalı ve başka bir esnaf ve sanatkarlar kredi ve kefalet kooperatifi ortağı bulunmamalıdır. Yazılı olarak başvuru yapıldıktan sonra, ilgili kurum tarafından değerlendirme yapılarak, kredi teklifini T.Halk Bankasına iletir, iletilen teklif T.Halk Bankasınca incelenir ve banka tarafından tekrar istihbarat yapılır. İstihbarat olumlu sonuçlandığı takdirde ortak kredilendirilir.

2.1.2.1.3. Kredi Garanti Fonu İşletme ve Araştırma A.Ş. (KGF)

Esnaf ve sanatkarların ticari bankalardan kredi arayışlarında karşılarına çıkan en önemli sorunlardan biri, kredilere karşılık teminat gösterememeleridir. Yapılan araştırmalar, kredi başvurularının önemli bir bölümünün sadece teminat yetersizliği sebebiyle reddedildiğini göstermektedir. 1991 yılında KOBİ’lerin bankalardan kullandığı kredilere teminat sağlamak amacıyla kurulan Kredi Garanti Fonunun kuruluşunda TESK, TOBB, TOSYÖV ve MEKSA kurucu ortak olarak yer almış,

¹⁵⁶ TESK Yayınları, **age**, s.62

daha sonra KOSGEB ve Türkiye Halk Bankası A.Ş. de bu ortaklığa katılmışlardır.¹⁵⁷ Türkiye'nin bütün yörelerindeki KOBİ'ler KGF kefaleti için başvurabilmektedir.

Tablo 2.2. İşletmelerin Hukuki Şekline Göre Verilen Kefaletlerin Dağılımı, 2006

HUKUKİ YAPI	ADET	KEFALET(YTL)
LİMİTED ŞİRKET	823	97.134.605
ANONİM ŞİRKET	217	38.497.209
ŞAHİS FİRMASI	187	12.921.457
KOLLEKTİF ŞİRKET	7	757.860
ADİ ORTAKLIK	7	265.344
KOOPERATİF	2	136.810
TOPLAM	1243	149.713.285

Kaynak: Türkiye Esnaf Ve Sanatkarları Konfederasyonu

KGF'nun verdiği kefaletlere bakıldığında; toplam işletmeler içinde şahıs işletmelerinin payının sadece %12,7 olduğu görülmektedir.(Tablo 2.2.) Bu şahıs işletmelerinin ne kadarının TESK'e, ne kadarının TOBB'a kayıtlı olduğu bilinmemektedir. Ancak bu oranın bile hayli düşük olduğu ve esnaf ve sanatkarların KGF imkanlarından yeterince yararlanamadığı söylemek mümkündür. KGF konusunda esnaf ve sanatkar yeteri kadar bilgi sahibi değildir. Kooperatifler aracılığı ile kredi kullanımı tercih edilmektedir. Ayrıca KGF kefaleti için ekstra komisyon ödemesi ve vergilendirme yöntemi bakımından bu kredi türü tercih edilmemektedir.

2.1.2.1.4. Finansal Kiralama (Leasing)

Tüm dünyada yatırımların orta vadeli finansmanında yaygın olarak kullanılan leasing özellikle enflasyonist ekonomilerde kuruluşların her geçen gün artan işletme sermayesi ihtiyaçlarını karşılamada alternatif finansman yöntemlerine karşı büyük avantajlar sağlar.¹⁵⁸

Finansal kiralama, bir yatırım malının mülkiyeti leasing şirketinde kalarak, belirli bir kira karşılığında, kullanım hakkının kiracıya verilmesi ve yapılan sözleşmede belirlenen değer üzerinden sözleşme süresi sonunda mülkiyetin kiracıya

¹⁵⁷ TESK Yayınları, **age**, s.67

¹⁵⁸ <http://www.antakyatso.org.tr/Leasing.doc> (22.12.2008)

geçmesini sağlayan bir finansman yöntemidir. Bilinen krediden farkı, kredinin kiracıya nakit olarak verilmemesidir. Kiracı, işinde kullanmak üzere almak istediği yatırım malını seçmekte ve finansal kiralama şirketinden bu işlem için kredi tahsis edilmesi talebinde bulunmaktadır. Finansal kiralama şirketi tahsis ettiği krediyi kiracının seçtiği malın alımında kullanmaktadır. Finansal kiralama sözleşmesi prosedürleri banka kredi anlaşmalarındakilere nazaran çok daha basittir. Ayrıca, kiralanan mallar finansal kiralama sözleşmesi süresince finansal kiralama şirketinin mülkiyetinde olduğundan, müşteriden talep edilen teminatlar da banka kredilerine göre daha azdır. Sözleşme ve teminatlar resim, harç ve vergiden muaftır.¹⁵⁹

Bu kredi türünden genel olarak hukuki işlem yapmaya yetkili her türlü kişi ve kuruluş kiracı olabilir, buna göre, her türlü şahıs firmaları, her türlü ortaklıklar, serbest meslek mensupları kiracı olabilirler.¹⁶⁰

KOBİ'lere yönelik olarak üniversiteler, bu işletmelere hizmet sunan kurum ve kuruluşlar ve bu işletmelerin bağlı olduğu mesleki teşekküller tarafından yapılan araştırmaların sonucunda bu işletmelerin ortak özellikleri ve yaşadıkları finans sorunlarının başlıca nedenleri aşağıda şekilde belirlenmiştir.

- Esnaf ve sanatkarların, işletmelerinin finansal yönetimi konusunda bilgi ve deneyimleri yetersizdir. Bu konuda yardım alınması, esnaf ve sanatkar açısından önemli bir maliyet unsuru olarak görülmektedir.
- Kredi kullanımına talebin az olmasının nedenleri arasında; geri ödeme güçlüğü çekme endişesi, geleceğe yönelik planlama yapılmaması, ekonomik istikrara karşı yeterince güven duyulmaması, kredi faizlerinin yüksek olması, teminat gösterme sıkıntısı, vadelerin kısa süreli tutulması ve bürokratik engeller sayılabilir.
- Esnaf ve sanatkar kesiminde kayıt dışı olarak çalışan bir grubun bulunması ve denetimlerin yetersiz olması sonucu kredi veren kuruluşlar açısından riskli duruma getirmektedir.

¹⁵⁹ TESK Yayınları, **age**, s.68

¹⁶⁰ <http://www.antakyatso.org.tr/Leasing.doc> (22.12.2008)

- Esnaf ve sanatkar işletmeleri çok büyük oranda öz sermaye ve banka kredisi ile faaliyetlerini finanse etmekte, alternatif ya da yeni finansal araçlarını bilmediği ve yaygın olmadığı için kullanmamaktadır.
- 1990'lı yılların başından bu yana yaşanan ekonomik krizlerden en fazla esnaf ve sanatkar kesimi etkilenmiştir. Özellikle büyük mağazaların ve zincir marketlerin yarattığı haksız rekabetin de etkisiyle, esnaf ve sanatkarın ticari hacmi giderek düşmektedir. Dolayısıyla, esnaf ve sanatkarlar kendilerini ekonomik açıdan güven içinde hissetmemektedir. Bu güvensizlik duygusu kendini geliştirme ve işi büyüterek geleceğe yönelik planlamalar yapılması konusunda önünde engel oluşturmaktadır.¹⁶¹

2.1.2.2. Sosyal Güvenlik

İnsanlar hayatlarının bazı dönemlerinde sosyal-ekonomik nedenlerle ya da yaşlanma, sakatlanma gibi fiziksel nedenlerle geçici veya sürekli bir şekilde gelirlerini kaybedebilir ya da hastalanabilirler. Karşılaştıkları bu olumsuz durumlarla bireysel olarak baş etmeleri mümkün olmayabilir. Sosyal güvenlik sistemlerinin temel amacı böyle zor dönemlerde insanları yoksulluk ve yoksunluk riskine karşı korumaktır. Bir diğer ifadeyle, sosyal güvenlik sistemleri toplumun zor durumda olan bireyelerine yardım etmeyi daha iyi durumda olan kişilerin vicdanına bırakmayarak toplumsal dayanışmayı kurumsal hale getirir ve vatandaşlara sosyal güvenliği bir hak olarak sunar. Kaynak ödenen primler vasıtasıyla olur. Ülkemizde sosyal sigortalara ilişkin ilk kısmi düzenlemeler 1860'lı yıllara kadar gitmektedir. Tüm çalışanlara yönelik olarak ise, ilk defa 1946 yılında İş Kazalarıyla Meslek Hastalıkları ve Analık Sigortaları Kanunu ile mesleki risk sigortası uygulanmaya konularak Sosyal Sigortalar Kurumu'nun temelleri atılmıştır. 1949 yılında memurlar için Emekli Sandığı, 1964 yılında Sosyal Sigortalar Kanunu ve en son 1971 de ise Bağ-Kur kurulmuştur.¹⁶²

01.10.2008 tarihinde yürürlüğe giren 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu (SGK) ile SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı aynı statüye

¹⁶¹ TESK Yayınları, *age*, s.61

¹⁶² http://www.ssk.gov.tr/wps/portal/!ut/p/_s.7_0_A/7_0_5RK?cpid=658 (19.12.2008)

bağlanmıştır. Sosyal Güvenlik Reformunun getirdiği en önemli yenilik, vatandaşlar arasında ayrımcılığa yol açan bu farklı uygulamalara son verilmesidir. Reformla birlikte kamu ya da özel sektörde, bir işverene bağlı ya da serbest çalışıp çalışmadığına bakılmaksızın, çalışan bütün vatandaşlar için eşit haklar ve yükümlülüklerin söz konusu olduğu tek bir emeklilik sistemi ve tüm vatandaşlar için tek bir genel sağlık sigortası kurulması temel amaçtır. Yeni emeklilik sisteminde zorunlu ve isteğe bağlı sigortalılık ülke gerçeklerine uygun bir biçimde yeniden tanımlanmaktadır. Bunlar tek bir merkezden yönetilecektir.¹⁶³

Sosyal güvenlik kuruluşlarının içinde en son kurulan ve kurucuları esnaf ve sanatkarlar olan, Esnaf ve Diğer Bağımsız Çalışanlar Sosyal Sigortalar Kurumu, kısa adı ile Bağ-Kur 2.9.1971 tarihinde kabul edilen 1479 sayılı Kanun ile kurulmuştur. Böylece yasal ve zorunlu sosyal güvenliğe en son kavuşanlar esnaf ve sanatkarlar olmuştur.¹⁶⁴

Esnaf ve sanatkar işletmeleri mevcut politikalardan kaynaklanan bürokratik işlemlerden dolayı zorluklar yaşamaktadır. Kendi sosyal güvenlik primini, hem de çalıştırdığı kişilerin sosyal güvenlik primini ödeyen esnaf ve sanatkarların yüklerinin azaltılması ve primlerini düzgün ödemelerini sağlayacak mekanizmaların geliştirilmesi yararlı olacaktır. 2008 Temmuz Hane halkı İşgücü Araştırması sonuçlarına göre toplam istihdam edilenlerin % 46,7'si herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı değildir.¹⁶⁵

2.1.2.3. Vergiler

Türkiye’de esnaf ve sanatkardan ilk olarak 1859 bazı vergiler alınmaya başlanmıştır. Bu yıllardan 1990’ lı yıllara kadar kalıcı bir sistem oturtulamamıştır. Günümüzde ise ne vergi mevzuatında ne de Gelir Vergisi Kanununda esnaf ve sanatkarlar ile tacirler için herhangi bir ayırım ve tanımlama yapılmamıştır. Gelir Vergisi Kanununda sadece gelir unsurları itibariyle bir sınıflama yapılarak esnaf ve

¹⁶³ http://www.ssk.gov.tr/wps/portal/!ut/p/_s.7_0_A/7_0_5RK?cpid=658 (19.12.2008)

¹⁶⁴ Levent AKIN, “Bağ-Kur Sigortalılığında Esnaf Ve Sanatkar Odalarına Tescilin Etkisi ve Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarısında Durum”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.54, S.2,2004, s.1

¹⁶⁵ TESK Yayınları, **age**, s.82–88

sanatkarlar ile tacirlerin tamamı, bu gelir unsurları içinde ticari kazanç elde edenler olarak belirtilmektedir. Gelir Vergisi Kanununa göre esnaf ve sanatkarların vergilendirilmesi, gelir düzeyine bağlı olarak üç ayrı şekilde olmaktadır.(bkz.Şekil 2.1.)

Şekil 2.1. Gelir Vergisi Kanununa göre Esnaf ve Sanatkarın Vergilendirilmesi

5362 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanununun 3/a. maddesinde esnaf ve sanatkar tanımı yapılmış ve bu tanımda da “... basit usulde vergilendirilenler ve işletme hesabı esasına göre deftere tabi olanlar ile vergiden muaf bulunan meslek ve sanat sahibi kimseler” ifadesine yer verilmiş olduğundan, bilanço usulüne göre vergiye tabi esnaf ve sanatkarların sınırlı sayıda olduğu tahmin edilmektedir.¹⁶⁶

Esnaf ve sanatkarlar birer girişimcidir ve girişimciler, ücretli çalışanlardan farklı olarak zarar etme riskini üstlenmektedirler. Bazı ülkelerde, yeni girişimcilere belli bir süreyle gelir ve kurumlar vergisi muafiyeti uygulanırken, bazı ülkelerde vergi oranlarında indirim yapmak suretiyle girişimciler desteklenmektedir. Türkiye’de yeni girişimciler için vergisel yönden hiçbir avantaj bulunmamaktadır. Yöntemi nasıl olursa olsun, girişimci sayısının artması için çeşitli vergi avantajlarının getirilmesi gerekmektedir. Esnaf ve sanatkarlara ilişkin vergileme rejiminin yeniden düzenlenerek, küçük esnaf ve sanat erbabının az miktarda bir harç alınmak suretiyle gelir vergisinden muaf tutulması, diğer esnaf ve sanatkarların vergilendirilmesinde

¹⁶⁶ TESK Yayınları, **age**, s.69

ise daha kolay uygulanabilir bir sistem oluşturulması da Gelir Vergisi Kanunda yer alacak düzenlemeler arasında olacağı Maliye Bakanlığı 2009 yılı gider ve gelir bütçesi görüşmelerinde dile getirilmiştir.¹⁶⁷

Türkiye’de vergi sistemi oldukça karışıktır. Türkiye’de esnafın ödemek zorunda olduğu gelir vergisinden ayrıca birçok vergi bulunmaktadır. Esnaf, sanatkar ve küçük işletme sahipleri tarafından değişikliklerin takibi mümkün olmamaktadır. Vergi kanunlarında sık yapılan bu değişikliklerle, bir yandan mevzuat karmaşık hale getirilerek esnaf ve sanatkârın vergi planlaması yapması imkânsız hale getirilmektedir. Hem öz kaynak ve hem de finansman sıkıntısı içinde olan esnaf ve sanatkâr kesimi, iyi düşünmeden hazırlanan ve yürürlüğe giren yasalar yüzünden beklenmedik mali yüklerle karşı karşıya kalabilmektedirler. Ayrıca mükellef bu tür uzmanlardan yardım almazsa mevzuatı bilmemek ve takip edememek sebebiyle, vergi ile ilgili ödevlerini zamanında ve gereği gibi yerine getiremeyecek, dolayısıyla vergi cezaları ve diğer cezalar, gecikme zammı, gecikme faizi vb. yaptırımlara tabi olacaklardır.¹⁶⁸

Kamu giderleri için önemli bir kaynak olan ve Anayasada da yeri olan vergilerin tahsilinde sorunlar yaşanmaktadır. Vergisel denetimlerin yetersiz olması vergi kaçırın ve kaçırmayan mükellefler arasında eşitsizlikler oluşturarak, vergisini zamanında ödeyen mükelleflerin cezalandırılmalarına neden olmakta, denetlenmeyen ve vergi kaçırın mükellefleri ise avantajlı bir duruma sokmaktadır.

Vergilerle ilgili diğer bir konuda teşviklerdir. Ülkemizde teşvik mevzuatı esnaf, sanatkar ve küçük işletmeler aleyhine, büyük işletmelerin ise lehine bulunmaktadır. Küçük işletmelere devlet desteği yok denecek kadar azdır.

2.1.2.3.1. Esnaf Muaflığı

Esnaf muaflığı ile ilgili düzenleme, Gelir Vergisi Kanununun 9. maddesinde yapılmıştır. Söz konusu muafiyet maddesi, geliri ölçü alarak esnaf ve sanatkarların tamamını kapsamına alan bir düzenleme değildir. Bazı meslek kollarında faaliyet

¹⁶⁷ http://www.maliye.gov.tr/basin_aciklama/2009%20plan%20butce-maliye%20butcesi-matbaa.pdf (12.01.2009)

¹⁶⁸ İESOB, *age*, s.17

gösteren esnaf ve sanatkarlar esnaf muaflığı kapsamında yer almaktadırlar. Bunlar, evlerde dokuma ve tekstil ürünleri ile mantı, erişte, tarhana gibi gıda ürünlerini üretenler ve milli piyango bileti satanlar ile gerçek ve tüzel kişilere bir iş akdi ile bağlı olmaksızın kapı kapı dolaşmak suretiyle nihai tüketicilere satış yapanlardır. Esnaf ve sanatkarların ne kadarının gelir vergisinden muaf olarak faaliyette bulunduğu bilinmemektedir. Daha önce belediyeler tarafından verilen esnaf muaflık belgesi, 14.8.1999 tarihinden itibaren uygulamadan kaldırılmıştır. Vergiden muaf esnaf ve sanatkarlar için böyle bir belgenin düzenlenmemesi, vergiden muaf esnafın tespitini zorlaştırmaktadır.¹⁶⁹

2.1.2.3.2. Basit Usulde Vergilendirme

Basit usulde ticari kazancın tespiti uygulaması, yaklaşık 760 bin esnaf ve sanatkarın vergilendirme ile ilgili ödevlerini yerine getirmek için üstlenmek zorunda oldukları işlem maliyetini asgari düzeye indiren son derece önemli bir düzenlemedir.

Sistemin gerçek usule göre en büyük farkı defter tutma yükümlülüğünün olmamasıdır. Dolayısıyla esnaf ve sanatkarlar bu sistemde hem gerçek kazançları üzerinden vergiye tabi olmakta, hem de bu kazançlarının beyanı ve ödemesi için defter tutma ve muhasebeci bulundurmanın maddi külfetinden kurtulmaktadırlar. Basit usul uygulamasının bir başka önemli yanı da, sistemin esnaf ve sanatkarlar ile meslek odaları arasında bir bağ kurma özelliği göstermesidir. Basit usule tabi esnaf ve sanatkarların tüm muhasebe işlemleri, cüzi bir ücret karşılığında bunların bağlı oldukları meslek odalarında gerçekleştirilmektedir. Böylelikle esnaf odaları da, esnaf ve sanatkarlar için aidat ödenip bir daha gidilmeyen yerler olmaktan çıkmaktadırlar. Muhasebe işlemleri için meslek odalarına gelen esnaf ve sanatkarlar, diğer mesleki ve ekonomik sorunlarını da oda yöneticileriyle paylaşmakta ve çözüm arayışına girebilmektedirler.

Basit usuldeki esnaf ve sanatkarların kullanmakla yükümlü olduğu fatura, fiş ve benzeri belgelerin basımı konusunda Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu yetkili kılınmıştır. TESK, basit usulde kullanılan belgelerde

¹⁶⁹ TESK Yayınları, **age**, s.69

sahteciliği ve dolayısıyla vergi kaçakçılığını önlemek amacıyla gerekli önlemleri almıştır. Ancak uygulanan bu yöntem, sahte belge basımını ve kullanımını tamamen ortadan kaldırmamaktadır.¹⁷⁰

2.1.2.3.3. Asgari Geçim İndirimi

Türkiye’de asgari geçim indirimi uygulamasına 1.1.2008 tarihinden itibaren geçilmiştir. Bu sistem dünyadaki hemen tüm gelişmiş ülkelerde uygulanan, çağdaş bir vergi sisteminin temel unsurudur. Ancak, ülkemizde asgari geçim indirimi, sadece ücretliler için getirilmiş, diğer mükellefler bu uygulamadan yararlandırılmamıştır. Oysa asgari geçim indiriminin uygulandığı tüm ülkelerde, bu düzenleme, gelir vergisi mükelleflerinin tamamını kapsamaktadır.

Esnaf ve sanatkarların her türlü harcamalarının kanunen gider olarak kabul edilmemesi ve asgari geçim indiriminin de uygulanmaması ile bu kesim ciddi bir vergi yüküyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu durum esnaf ve sanatkarları kayıt dışı faaliyette bulunmaları yönünde zorlayıcı etki yaratmaktadır.¹⁷¹

2.1.2.3.4. Dolaylı Vergilerin Yüksekliği

Dolaylı vergiler, mal ve hizmet kullanımından kaynaklanan vergilerdir. Vergiye tabi mal ya da hizmetlerden yararlanan herkes, gelir düzeyi ne olursa olsun aynı oranda vergi öder. Bu vergilerde vergi mükellefi ile ödeyicisi farklıdır. KDV ile özel tüketim vergisi, dolaylı vergiler arasında yer alır.

Türkiye’de esnaf ve sanatkarların ödemekle yükümlü olduğu çok sayıda vergi ve harç bulunmaktadır. Bu sayı meslek kollarına göre 28 farklı vergi ve harç sayısını bulmaktadır. Ayrıca bu oranlarının yüksekliği, en büyük sorunlarının başında gelmektedir. Bu kadar çok sayıdaki vergi ve harcın beyan ve ödeme zamanlarını takip etmek bile esnaf ve sanatkarlar için önemli bir zaman maliyetine neden olmaktadır.¹⁷²

¹⁷⁰ TESK Yayınları, **age**, s.73-74

¹⁷¹ [http://www.kesob.com/index.php?option=com_content&task=view&id=40&Itemid=52\(2.01.2009\)](http://www.kesob.com/index.php?option=com_content&task=view&id=40&Itemid=52(2.01.2009))

¹⁷² TESK Yayınları, **age**, s.74

Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin vergi sayısı ve ödemek için harcanan zaman ile ilgili çalışmanın sonucunda gelişmiş ülkelerde ödenen vergi sayısı ve bu vergileri ödemek için harcanan zamanın, gelişmekte olan ülkelere göre çok daha düşük olduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmadaki bazı ülke örnekleri aşağıdaki gibidir.(bkz. Tablo 2.3.)

Tablo 2.3. Bazı Ülkelerde Esnaf ve Sanatkarların Ödediği Vergi ve Harç Sayıları

	Ödenen Vergi Sayısı		Süre (Saat)	
	2005	2006	2005	2006
OECD Ortalaması	19	19	207	213
Finlandiya	19	19	264	264
Japonya	15	15	315	315
İngiltere	7	7	105	105
ABD	10	10	325	325
Yeni AB Üyeleri Ortalaması	33	29	342	343
Bulgaristan	27	27	616	616
Çek Cumhuriyeti	14	14	930	930
Macaristan	24	24	304	304
Romanya	89	89	188	198
Litvanya	13	13	162	162
Letonya	41	8	320	320
Türki Cumhuriyetler Ortalaması	72	71	672	693
Azerbaycan	36	36	756	1000
Gürcistan	48	35	448	423
Kazakistan	34	34	156	156
Özbekistan	118	130	152	152
TÜRKİYE	28	28		

Kaynak : United Nations, Economic and Social Council, "International Conference 'Reducing Barriers to Entrepreneurship and Encouraging Enterprise Development: Policy Options'",alıntılan TESK

2.1.2.4. Mesleki Eğitim

Esnaf ve sanatkarın sorunlarından birisi de, kalifiye eleman yetersizliği sorunudur. Özellikle sekiz yıllık kesintisiz eğitim sürecinin varlığı, burada sıkıntı oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak, geç yaşta meslek edinmeye çalışan gençler, teorik ve pratik mesleki becerilerini tam olarak geliştiremeden, o alanda, kendi işlerini kurmaya çalışmakta, bu da bazı etik sorunları da beraberinde getirmektedir. Görülen o ki, çıraklıktan ustalığa geçiş süreci günümüzde hem ahlaki hem de mesleki olgunluğun tam olarak yerleşmemesine, bu nedenle de mesleğin icrası ve yeni nesillere aktarılması konularında ciddi sıkıntılara yol açmaktadır.¹⁷³

¹⁷³ Fatih YÜCEL, *agm*, s.17

Ülkemizde mesleki eğitim 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu çerçevesinde yürütülmektedir. Söz konusu Kanun gereğince mesleki eğitim almanın üç yöntemi bulunmaktadır.

Örgün Mesleki Eğitim: Bu eğitim türüne dahil çok sayıda okul (meslek lisesi, endüstri meslek lisesi, teknik lise vb.) ve eğitim programı türü bulunmaktadır. Bu eğitim sürecini tamamlayan gençler teknisyen ve dengi ünvanlarla doğrudan iş yaşamına girebilecekleri gibi, üniversiteye gitmeye de hak kazanırlar. Meslek lisesi diploması alanlar alanlarında yapılacak ustalık belgesi sınavında başarılı olmaları halinde ustalık belgesine ulaşabilmektedirler.

Yaygın Mesleki Eğitim: İstihdam için gerekli yeterliklere sahip olmayan kişileri iş hayatında istihdam imkanı olan görevlere hazırlamak amacıyla düzenlenmektedir. Yaygın eğitim kurumları; halk eğitimi merkezleri, mesleki eğitim merkezleri, pratik kız sanat okulları, olgunlaşma enstitüleri, mesleki ve teknik eğitim merkezleri, v.b. her yaş grubundaki insanlara değişik tür ve nitelikte hizmet veren kurumlardır.

Çıraklık Eğitimi: Çıraklık eğitimi 3308 sayılı Kanunda üçüncü bir mesleki eğitim edinme yolu olarak ayrıca ele alınmıştır. Bu eğitim sonucunda kalfalık, ustalık ve usta öğreticilik belgelerine ulaşılmaktadır. Halen ülkemizdeki bütün illerde 131 meslek dalı çıraklık eğitimi uygulama kapsamına alınmıştır.¹⁷⁴Aşağıda bazı ülkeler için Ortaöğretim öğrencilerinin eğitim türlerine göre dağılımı görülmektedir. (bkz.Tablo 2.4.)

¹⁷⁴ TESK Yayınları, **age**, s.74

Tablo 2.4. Bazı Ülkelerde Ortaöğretim Öğrencilerin Eğitim Türlerine Göre Dağılımı (2002) %

ÜLKELER	EĞİTİM TÜRLERİ		
	GENEL EĞİTİM	ÖN MESLEK	MESLEK
ALMANYA	37,0	a	63,0
İNGİLTERE	27,9	*	72,1
FRANSA	43,7	a	56,3
PORTEKİZ	71,2	a	28,8
İSPANYA	62,0	a	38,0
İTALYA	35,2	38,0	26,8
OECD	50,6	4,0	45,5
TÜRKİYE	60,6	a	39,4
MALEZYA	85,0	a	15,0
BREZİLYA	86,0	a	14,0

*Meslek eğitimi içerisinde gösterilmiştir.

Kaynak: OECD, Education at Glance 2004, s.292 alıntılanan TESK, s.30

Tablo 2.4.'de görüldüğü gibi OECD ülkelerinde ortalama olarak ortaöğretim öğrencilerinin yarısı genel eğitime, diğer yarısı da ön mesleki eğitim veya meslek eğitimine devam etmektedir. Sanayide hala başı çekme iddialarını sürdüren Almanya, İngiltere, İtalya ve Fransa'nın meslek eğitimine verdikleri önem açıkça görülmektedir.

2.1.2.5.İstihdam

Bir ülkedeki eğitimli işgücü üretimde kaliteyi belirleyen en önemli unsurlardan birisidir. Günümüzde mevcut üretim sistemleri değişmekte, böylece üretim hızı artarak düşük maliyetli ürünler elde edilmektedir. Bu noktada yeni teknolojilerin uygulanması, kullanılması ve geliştirilmesinde eğitimli işgücünün önemi artmaktadır. Ülkemizin mevcut eğitim sisteminin, işgücü eğitime yaklaşımında bazı aksaklıklar bulunmaktadır. Meslek liseleri bir kenarda tutulursa, eğitim sistemimizin yapısından kaynaklanan sebeplerden dolayı üniversite sınavlarında başarısız olan kesim vasıfsız işgücü olarak hayata atılmaktadır. Eğitimli

işgücüne ihtiyaç duyan iş piyasası içinde, bu kesimin çok az bir kısmı istihdam edilmekte, geri kalanı işsiz kalmaktadır.

Ancak kendi geçimini sağlayacak düzeyde bir gelir elde eden esnaf ve sanatkarın kendine yönelik olarak katlandığı vergilerin yanı sıra, işçi istihdam etmesinden dolayısıyla katlandığı istihdam maliyetleri de son derece yüksektir. Resmi verilere göre ülkemizde istihdamın % 62'si 10 ve altı işçi çalıştıran mikro işletmelerde gerçekleşmektedir. Bu işletmelerin büyük bir bölümü ise esnaf-sanatkar işletmeleridir. İşsizliğin çok önemli bir sorun haline geldiği ülkemizde, istihdam yaratma açısından girişimciliğin ve esnaf-sanatkar işletmelerinin teşvik edilmesinin ne kadar önemli olduğu ortadadır. Bu konuda istihdama olan katkısından dolayı esnaf ve sanatkar kesimi lehine düzenlemelerle işsizlik sorununun bir kısmı çözümlenmiş olacaktır.¹⁷⁵

Dünyada işsizlik, tüm ülkeler için ciddi bir ekonomik ve toplumsal sorun olmaya devam etmektedir. ILO verilerine göre, 2006 yılı dünya işsizlik oranı %6,3, toplam işsiz sayısı 2006 yıl sonu itibariyle 195.2 milyondur. Dünyadaki işsizlerin yarısını 15 ile 24 yaş arası gençler oluşturmaktadır. Avrupa Komisyonu tarafından açıklanan 2005 İşgücü Piyasası Raporuna göre yaşlı işçilerin, kadınların ve gençlerin oluşturduğu bu kesimlerde yaşanan işsizlik yüzünden AB önemli sorunlarla karşı karşıya bulunmaktadır. Tablo 2.5'de görüldüğü gibi 25 üyeli AB'de aktif nüfus (15–64 yaş Nüfus) yaklaşık 300 milyondur. Birlik içinde aktif nüfusu en yüksek olan 54 milyon ile Almanya'dır. Daha sonra 38 milyon ile Fransa ve İngiltere gelmektedir.

Türkiye'nin aktif nüfusu ise 46 milyondur. Aktif nüfus, toplam istihdam, istihdamdaki 15–64 yaş nüfus ölçütleri incelendiğinde ülkeler arasında sıralama çok fazla değişmemektedir. Sıralama açısından en büyük değişiklik Türkiye'de görülmektedir. Aktif nüfusta ikinci sırayı alan Türkiye; toplam istihdamda ve istihdamdaki 15–64 yaş nüfusunda beşinci sırayı almaktadır. Bunun nedeni işgücüne katılım oranının düşüklüğüdür.¹⁷⁶

¹⁷⁵ Fatih YÜCEL, *agm*, s.21-22

¹⁷⁶ TESK Yayınları, *age*, s.42-43

Tablo 2.5. Avrupa Ülkelerinin Çalışma Hayatına Ait Veriler (000)

	15-64 Yaş Nüfusu	Toplam İstihdam	İstihdamdaki 15-64 Yaş Nüfusu	İstihdam Oranı	İşgücüne Katılma Oranı	İşsizlik Oranı
AB-25	305,080	201,660	194,550	63,8	70,2	8,7
AB-15	253,970	172,920	165,470	65,2	71	7,9
İNGİLTERE	38,530	28,740	27,610	71,7	75,3	4,7
HOLLANDA	10,940	8,130	8,010	73,2	76,9	4,7
MACARİSTAN	6,810	3,880	3,880	56,9	61,3	7,2
İTALYA	38,59	24,28	22,21	57,6	62,5	7,7
FRANSA	38,68	25,03	24,42	63,1	69,5	9,5
İSPANYA	29,76	18,90	18,83	63,3	69,7	9,2
ALMANYA	54,76	38,78	35,84	65,4	73,8	9,5
TÜRKİYE	46,61	22,06	21,44	46,0	43,2	10,3

Kaynak: Eurostat Employment in Europe 2006 OECD, Employment Outlook 2007, alıntılan TESK, s.42-43

2.1.3. Esnafın Yaşadığı Sektörel Sorunlar: Yiyecek İmalat ve Satışı Meslek Dalları

Meslek alanları bazında düşünüldüğünde hemen tüm meslek dallarında ortak sayılabilecek sorunlar vardır. Tezin ilk iki bölümünde gerek mevzuattan gerekse ulusal baz da yaşanan sorunlardan bahsedilmiştir. Bu bölümde araştırma kısıtımız olan hizmet sektörü içinde değerlendirilen kısaca yiyecek ve içecek sektörü sorunlarına değinilecektir.

Türkiye Lokantacılar, Kebapçılar, Köfteciler, Pastacılar ve Tatlıcılar Federasyonuna, gıda ve hizmet sektöründe kurulmuş 104 meslek odası ile bu odalara üye yaklaşık 60.000 esnaf ve sanatkar kayıtlıdır.

Bu alanda çalışan esnaf ve sanatkarlarda ve yanlarında çalışanlarda nitelik ve nicelik bakımından eskiye oranla gözle görülür şekilde artış kaydedildiği görülmektedir. Ancak, özellikle devlet desteği ile verilen mesleki eğitimin sınırlı

olması sonucu, sektörde nitelikli eleman sıkıntısı bulunmaktadır. Aşçılık ve pastacılık meslek dalları ile ilgili yüksek okullar, fakülteler sınırlı sayıdadır.¹⁷⁷

Ülkemizde ard arda yaşanan krizler, marka firmalarla rekabet vb. nedenlerin sonucu kaliteli ürün ve hizmet sunabilmek için gerekli olan girdilerin maliyetlerinde hızlı artışlar yaşanması ve piyasada yaşanan likidite sıkıntısı esnaf ve sanatkarları olumsuz etkilemektedir. Krizin toplum üzerindeki etkilerini incelemeye yönelik olarak yapılan bir çalışmada, krizden sabit gelirli kesimin, esnaf-tüccar gibi değişken gelir düzeyindeki insanlara göre daha az etkilendiği gözlemlenmiştir. Aynı çalışmada, araştırma kapsamındaki serbest meslek mensuplarının işlerini kaybetme oranının, %34.6 gibi çok yüksek seviyelerde gerçekleştiği tespit edilmiştir.¹⁷⁸

Aynı alanlarda faaliyet gösteren işyerleri için uzaklık kriterleri hakkında herhangi bir düzenleme yoktur. Aynı sokakta çok sayıda lokanta ve pastane açılabilir. Bu konuda yerel yönetimler ile meslek kuruluşlarının işbirliği görülmemektedir.

Meslek kuruluşları ve yerel yönetimlerin denetim eksikliği sonucu kayıt dışı seyyar, ruhsatsız, insan sağlığını tehdit eden ve ustalık belgesi olmayan işyerlerinin olduğu görülmektedir. Yasal gerekliliklerini yerine getiren esnafı haksız rekabetle karşı karşıya bırakarak mağdur etmektedir.¹⁷⁹

Gıda mevzuatında, mikro işletme statüsündeki gıda işyerlerinin altından kalkamayacakları, uygulanması mümkün ve çok kolay olmayan düzenlemeler bulunmaktadır. Bu konudaki yaklaşım adil ve rasyonel değildir.¹⁸⁰ Aynı şekilde; Veteriner Hizmetleri, Gıda ve Yem Kanunu taslağında da bütün işletmelerin ölçekleri dikkate alınmadan aynı kategoride değerlendirildiği, aynı yükümlülüklerin ve cezai hükümlerin öngörüldüğü görülmektedir. Bu konuda da işletme ölçeklerine göre düzenlemeler yapılmalıdır. Ayrıca kanun taslağında cezalar çok yüksek belirlenmiştir.¹⁸¹

¹⁷⁷ TESK Yayınları, **age**, s.106–107

¹⁷⁸ Kamil KAYA, “Ekonomik Krizin Yaşama Tarzı Üzerindeki Etkileri (Isparta Örneği)”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, 7-2,2002, s. 207-226

¹⁷⁹ TESK Yayınları, **age**, s.106–107

¹⁸⁰ <http://yalovagazetesi.com/Haberler/HaberDetay.aspx?HaberID=3290> (12.03.2009)

¹⁸¹ TESK Yayınları, **age**, s.106–107

Ülkemizde bazı kamu kurum ve kuruluşları kendi mensupları ve bunların dışındaki kişilere yeme, içme, konaklama ve benzeri hizmetleri vermektedirler. Devletin esnafla rekabet ettiği görülmektedir.¹⁸² Bu işletmeler herhangi bir vergi ödemedikleri gibi personel giderleri, SSK, Bağ-Kur, muhtasar primleri, elektrik, su, kira, doğalgaz, tüp giderleri de olmadığından düşük fiyatlar uygulamaktalar ve bu da esnafımıza haksız rekabet oluşturmaktadır.

Sağlık Bakanlığı Temel Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğünün 2005/9 sayılı genelgesinde, portör muayenelerinin ücretsiz yapılması gerektiği bildirilmekle birlikte, tetkiklerden ücret alınacağı belirtilmektedir. Tetkiklerin ücretsiz olması, sosyal devlet anlayışının bir gereğidir. Çalışan personelin tamamı için SSK'ya, esnaf için de Bağ-Kur'a prim ödenmektedir.¹⁸³

¹⁸² <http://www.gidasanayii.com/modules.php?name=News&file=article&sid=3959> (16.03.2009)

¹⁸³ TESK Yayınları, **age**, s.106–107

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ISPARTA KENT MERKEZİNDE EKONOMİK HAYAT VE YEREL AKTÖRLER

Araştırma alanı, ülkemizin Akdeniz Bölgesi'nin Antalya Bölümü'nün kuzeyinde Göller Yöresi'nde yer almaktadır. Isparta ili, kuzey ve batıdan Afyon ili, kuzeydoğu, doğu ve güneydoğudan Konya ili, güneyden Antalya ili, batı ve güney batıdan ise Burdur ili ile çevrilidir. Isparta ili coğrafi konumu ile şekillenen bir yapıya sahiptir.

Isparta ilinin geçmişten günümüze gelene kadar ticaret hayatındaki kırılma noktaları, oluşan esnaf kültürü ekonominin bugünkü görünümünü oluşturmaktadır. Bu bakımdan bu bölümde Isparta ilinin geçmişten bugüne ekonomik, sosyal olarak incelenecektir.

3.1. GEMİŞTEN GÜNÜMÜZE ISPARTA KENT MERKEZİNDE EKONOMİK HAYAT

Bu bölümde cumhuriyet öncesi, sonrası ve günümüz açısından Isparta İl merkezinde ekonomik hayat ve yerel aktörler incelenecektir.

3.1.1. Cumhuriyet Dönemine Kadar Tarihi Açısından Isparta Kent Merkezinde Ekonomik Hayat

Milattan önce 1900 – 2000 yılları arası Hititler döneminde Isparta'da ekonomi tarım, hayvancılık ve madencilik üzerine kuruluydu. Isparta çevresinde taş, demir, tunç ve altın yatakları bulunmaktaydı. Hitit devletinin yerini alan Frigya döneminde (M.Ö. 800–620) Psidia olarak anılan bölgenin halkı tarım, madencilik, ağaç işleri, at yetiştiriciliği ve ticaret ile uğraşmaktaydılar. Bir ara bölgede egemen olan Lidyalılar Devleti'nde (M.Ö. 800–670) de ticaret ön sıradaydı. M.Ö.700 yıllarından başlamak üzere bölge uzun süre Pers akınları ve hükümdarlığı altında

kalmış ve Pers akınlarının zayıflamasıyla bölgeye Yunanlılar yerleşmiştir.¹⁸⁴ Perslerden alım-satım, taşıma, tarım, hayvancılık ve el sanatları uğraşlarını öğrenerek devralmışlardır. Yunanlılar ayrıca, halıcılık, dericilik, çuhacılık, ayakkabıcılık, tarım, balıkçılık ve ticarete oldukça uzmanlaşmışlardı. Psidia bölgesi sırasıyla Roma ve Doğu Roma (Bizans) egemenlikleri altında yaşamış ve bu dönemlerde bölge daha ziyade dini vasfıyla ön planda olmuştur. 9. yüzyılda Arap ve Türk akınlarının başlamasıyla Isparta halkı Müslüman olmaya başlamış, sırasıyla Selçuklular, Hamidoğulları ve Osmanlı yönetimi altında varlığını sürdürmüştür.¹⁸⁵

Orta çağda Isparta büyük bir ticaret merkezi konumundadır. Tuz, şarap, koku ve renk veren bitkileri ihraç eden bir ildir. Özellikle Anadolu Selçukluları döneminde Alanya ve Antalya'dan başlayan ve Sinop – Samsun hattına kadar uzanan bir ticaret yolu oluşturulmuş, Isparta da bu ticaret yolunun önemli duraklarından biri olmuştur.¹⁸⁶ Isparta hakkında yazılan eski ve yeni tüm kaynaklar şehri bir ticaret ve tarım şehriden ziyade daima bir sanat memleketi olarak tanımlamaktadırlar.

Sanat denilince Isparta'da bilinen tarihten özellikle kunduracılık ve dikicilik dikkat çekmektedir. Ayrıca alaca bez üzerine Pamuklu ve Yünlü dokumacılık, keçi kıllarının iğ ile işlenerek kıl eşya üretilmesi yani mutaflık da vardır. Memleketimizde gelişen diğer sanatlar arasında, kenevirlerin özel işlemlerle bükülmesi ile işlenen urgancılık, koyun ve yün yapağlarının dövülmesiyle yapılan keçecilik de bulunmaktadır. Bunlar kadar gelişmemiş olsa da mahalli sanatlar arasında çilingirlik ve çancılık da bulunmaktadır. Bölgenin dağlık olması nedeniyle ulaşım ve taşıma aracı olarak kullanılan hayvanların bulunması çancılık mesleğinin gelişmesine sebep olmuştur.¹⁸⁷ Yine aynı sebepten dolayı saraçlık ve semercilik meslekleri de gelişme göstermiştir. Taşıma işlerinde motorlu araçların kullanılmaya başlanmasıyla bu meslekler de eski önemlerini ve yerlerini kaybetmişlerdir. Bunların dışında bakırcılık, cezvecilik, demircilik, marangozluk ve oymacılık önemli bir geçim kaynağı olmuştur. Isparta'da her sanatın kendine has arastaları, sokakları ve

¹⁸⁴ Hulusi TURGUT, **Cumhuriyetten Günümüze Isparta**, No:3, İstanbul: ABC Araştırma Dizisi,2000, alıntıllayan Murat A.DULUPÇU ve diğ., "Geçmişten Geleceğe Isparta Ekonomisi"

¹⁸⁵ Mustafa KOÇ, **Baris-Hamit-Hamitabat-Tüm Yönleri ile Isparta**, Isparta: Türk Köyü Yay., 1983, alıntıllayan DULUPÇU ve diğ., **agm**, s.2

¹⁸⁶ Murat A.DULUPÇU ve diğ., **agm**, s.2

¹⁸⁷ Ö.GÜLLÜ, " Isparta İktisadiyatının Tarihsel Durumuna Bir Bakış", **Ün Isparta Halkevi Dergisi**, S.34-35-37-38, 1937

pazarları bulunmaktaydı. Bunlar birer sanat sergisi halindeydi. Eskiden Isparta askeri malzemelerin karşılandığı bir şehir konumunda olup bilhassa sanatlar bu yönde ilerlemiştir.¹⁸⁸

Şehirlerde bulunan halkın yüzde sekseni sanatla, yüzde on beşi ziraat ve yüzde beşi de amelelik ve sair işlerle meşgul olur. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar şehir, ihtiyaçlarını ev ekonomisi ağırlıklı bir ekonomik yapıda karşılamaktadır. Isparta halkı tüm diğer Anadolu halkları gibi, ihtiyaçlarının büyük kısmını kendi üretimleri sonucu karşılamaktadırlar.¹⁸⁹ Dönemin ekonomik düzeni içerisinde mevcut geleneksel yapı ve din büyük rol oynamaktadır. Müslümanlar arasında buğday, afyon, tütün ticaretinin, setre pantolon dikip satmanın haram olarak sayılması, bu dönemde ticaret ve sanatın büyük ölçüde şehirde yaşayan yabancıların eline geçmesine sebep olmuştur.¹⁹⁰

Batı Anadolu'nun tarım ürünlerini değerlendirmek ve İzmir'in ticari hayatını canlandırmak amacıyla Osmanlı hükümeti 1856 yılında İzmir-Aydın arasında demiryolu yapmak üzere İngilizlere imtiyazlar vermiştir. 1866 yılında tamamlanan bu hat, 1881'de Kuyucak'a, 1882'de Sarayköy'e, 1889'da da Dinar'a kadar uzanmıştır (Kurmuş, 1974:51-52; Mutluer, 1995:85). Böylece üretilen ürünler İzmir'e bu yolla daha çabuk taşınmaya başlanmıştır.¹⁹¹ Ancak Isparta'ya yabancı mal akımı sebebiyle yerli sanayi olumsuz etkilenmiştir.

19. yüzyılın ortalarından itibaren Tanzimat ve Islahat fermanları ile birlikte ekonomik alanda da bazı düzeltilmeler görülmeye başlandı. Fakat yapılan bu düzenlemeler yeterli olmadı. Hatta yerli sanayinin gerilemesi gibi olumsuz sonuçlara da yol açtı. Yerli sanayiciler yabancı malları karşısında rekabet edemeyip işletmelerini kapatmak zorunda kaldılar. Cumhuriyet kurulana dek tamamıyla tüketime dayalı ve işsizliğin had safhada olduğu bir dönem yaşandı.¹⁹²

¹⁸⁸ N.KATIRCIOĞLU, "Eski Çağlarda Isparta'da Sanat ve Sanatkarlar", **Ün Isparta Halkevi Dergisi**, s.39, 1937

¹⁸⁹ A.T. ERTAN, " Isparta Vilayetinin Coğrafi ve İktisadi Vaziyeti İklimi", **Ün Isparta Halkevi Dergisi**, s.90, 1941

¹⁹⁰ Süleyman S.BÖCÜZADE, "**Kuruluşunda Bugüne Kadar Isparta Tarihi**", Serenler Yayınları, İstanbul, 1983

¹⁹¹ Mustafa MUTLUER, **Gelişimi, Yapısı ve Sorunlarıyla Denizli Sanayi**, Denizli Sanayi Odası Yay., İzmir, 1995, s.85

¹⁹² Murat A. DULUPÇU ve diğ., **agm**, s.3-4

3.1.2. Cumhuriyet Döneminde Isparta Kent Merkezinde Ekonomik Hayat

Cumhuriyetin ilk yıllarında da Isparta ekonomisinin görünümünde bir değişiklik olmamıştır. Halkın büyük çoğunluğu köylerde yaşamakta ve geçim el sanatları ve tarımdan karşılanmaktadır. Bu durum sadece araştırma alanında değil Türkiye’de endüstri, örgütlenme düzeyi, üretim çeşitleri ve kullanılan teknik olanaklar bakımından oldukça ilkel bir yapıya sahiptir.¹⁹³

Tarlaların büyük kısmında buğday, arpa, çavdar, patates, yulaf, mısır ekimi yapılmaktadır. Ayrıca Isparta tarihin eski zamanlarından beri haşhaş, keten ve kenevir ekiminde Anadolu’da ilk sıralardaki yerini korumaktadır. Bağcılık, meyvecilik ve sebzeçilik de şehrimiz tarımında önemli yere sahiptir. Su kaynaklarının bol olması, suyollarının üzerinde bağ ve bahçelerin çoğalmasını beraber getirmiştir. Cumhuriyet öncesi de ev ekonomisi ağırlıklı yapılan bağcılık ve bahçeçilik, sulama imkanlarının ve zirai tekniklerin 1950’li yıllarda gelişmesi ile şehre ekonomik olarak da katkıda bulunmaya başlamıştır. 1946 yılında kurulan Zirai Kalkınma Birliği hayvancılığın şehirde gelişmesi ve veriminin artırılması ile ilgili önemli çalışmalara imza atmıştır. Isparta ekonomisinde önemli yere sahip olan meslek dalları Dikicilik, Kunduracılık, Kavaflık, Tabaklık (Dericilik), Dökümcülük, Saraçlık ve Mutaflık, Bağcılık, Dokuma, Halı, Madenler, Gülcülük olmuştur.¹⁹⁴

3.1.3. Günümüzde Isparta’da Ekonomik Hayat

Geçmişten gelen birikim, geçirilen evreler ve yerleşen esnaf kültürünün günümüz ekonomisine yansımaları görülmemektedir. Günümüz ekonomisini değerlendirirken ilk olarak ekonominin genel görünümüne değinilecek sonra Isparta ilinin ekonomik birimleri olan ve ticaret hayatını oluşturan sektörler üç ana başlık altında incelenecektir.

¹⁹³ Kadir TEMURÇİN, “Isparta İli Ekonomik Coğrafyası”, Ankara Üni. Sos.Bil.Ens. Coğrafya (Beşeri İktisadi Coğrafya) Anabilim Dalı, Yayımlanmış Doktora Tezi, 2004

¹⁹⁴ Murat A.DULUPÇU ve diğ., **agm**, s.3-4

3.1.3.1. Genel Ekonomik Görünüm

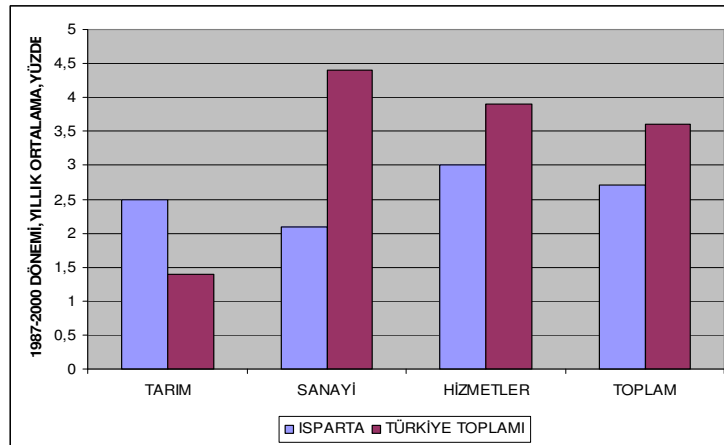
Genel görünüm itibariyle Isparta sahip olduğu GSYİH ile 2000 yılı verilerine göre 81 il içinde 41. sırada, kişi başı GSYİH' sına göre 42.sırada yer almaktadır.¹⁹⁵

Tablo 3.1. Isparta ilinin Gayri Safi Yurtiçi Hasıla Göstergeleri, 2000

MALİ GÖSTERGELER	BİRİM	Isparta	TÜRKİYE	SIRALAMA (81 il içinde)
				Isparta
GSYİH İçindeki Payı	%	0,54	100,00	41
Fert Başına GSYİH (1987 Fiyatları ile)	YTL	1.318	1.837	42

Kaynak: DPT, 2000

2004 yılı verilerine göre Isparta'nın milli gelirdeki payı %0,5'tir. Bu yönüyle ortalama bir gelişmişlik seviyesine sahip olduğu ifade edilebilir. GSYİH'nın sektörler itibariyle büyüme hızlarına bakıldığında Isparta'da tarım, sanayi ve hizmet sektörleri büyüme hızlarının birbirine oldukça yakın seyrettiği ancak hizmetlerin diğer iki sektörden küçük bir farkla da olsa daha hızlı büyüdüğü görülmektedir. 1992'de kurulan ve zamanla gelişen üniversite ile birlikte ildeki eğitim ve sağlık hizmetlerinin artması, ayrıca nüfus artışına bağlı olarak bankacılık, sigortacılık gibi hizmetlerin de yaygınlaşması bu sonucun ortaya çıkmasında etkili olmuştur denilebilir.¹⁹⁶

Şekil 3.1. Isparta GSYİH' sının Büyüme Hızı

Kaynak: DPT

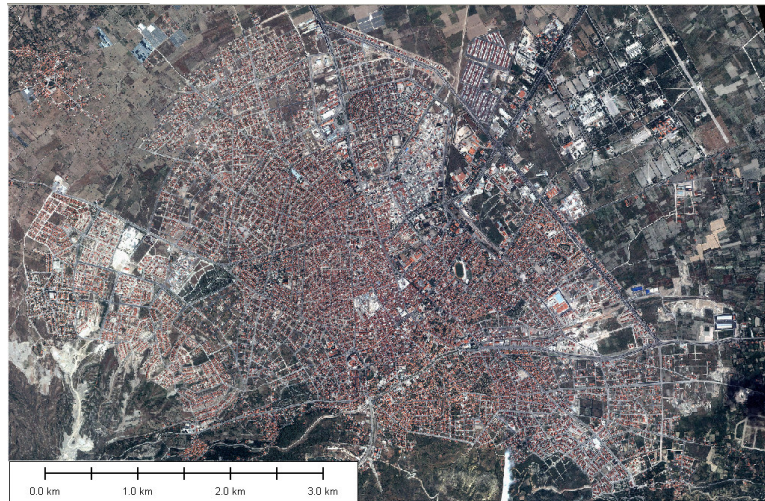
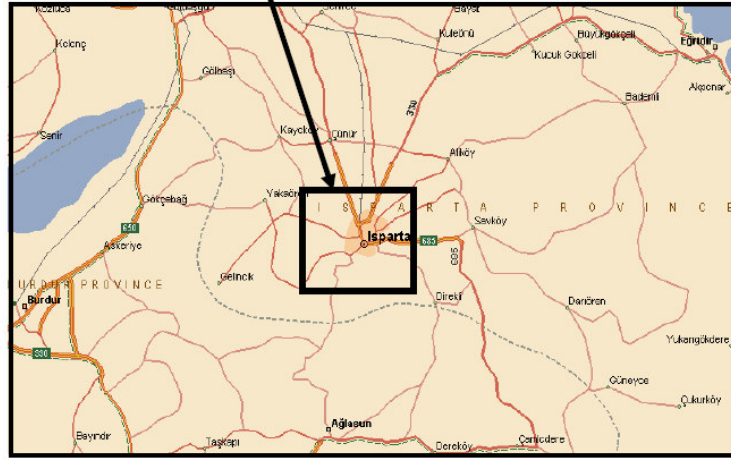
¹⁹⁵ Cemalettin KAYMAK ve diğ., **İller ve Bölgeler İtibariyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıladaki Gelişmeler(1987-2000)**, DPT Yayınları, Ankara, 2003, s.17

¹⁹⁶ Murat A.DULUPÇU ve diğ., **Stratejik Ön Çevre Raporu**, "Bölgesel ve Sektörel Teşvik Kapsamında Isparta İli Üzerine Bir Değerlendirme", ITSO, Ekim 2007, s.21

İldeki altyapı sorunlarının büyük oranda tamamlanmış olması Isparta'nın yakın gelecekte atılım yapabilecek bir potansiyele sahip olduğunun göstergesi olarak kabul edilebilir. İlde Eğirdir Gölü, Davras Dağı kayak tesisleri, çeşitli milli parklar gibi doğa turizmi alanlarının ve diğer kültürel turizm unsurlarının bulunuyor olması, Isparta'nın turizm potansiyelini hayata geçirerek kalkınmayı ivmelendirmesi için yeterli şartlara sahip olduğunun göstergesidir.¹⁹⁷

¹⁹⁷ T.C.Isparta Valiliği, 2003-2004, Isparta Yıllığı

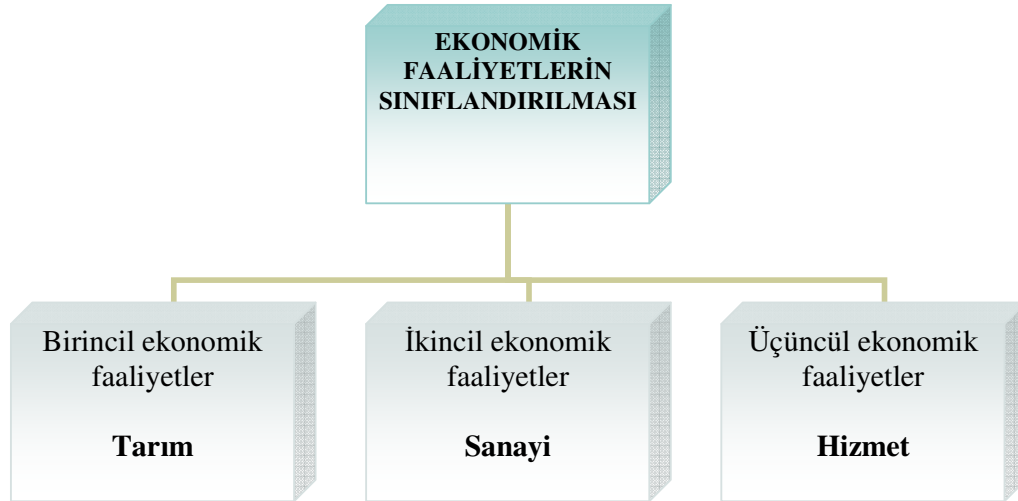
Aşağıda Isparta İli konum olarak aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 3.2. Isparta İlının Konumu ve Uydu Görüntüsü

3.1.3.2. Sektörler Açısından Isparta

İnsanlar, hayatlarını devam ettirmek ve ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmak zorundadırlar. Çeşitli iş ve mesleklerde çalışan insanların mesleklerinin içinde bulunduğu ekonomik etkinlikler içinde yer alırlar. Üretim, tüketim ve dağıtım ile ilgili her türlü faaliyet ekonomik faaliyet olarak değerlendirilir. Buna göre avcılık, balıkçılık, tarım, hayvancılık, ormancılık, en ilkelinden en gelişmişine kadar sanayi faaliyetleri, inşaat, ulaşım, ticaret, turizm vb. işlerin akla gelmesi gerekir. Günümüzde ekonomik faaliyetler birincil, ikincil, üçüncül olarak sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmalar ekonomik faaliyetlerin kökenlerini dikkate alarak yapılan sınıflandırmalardır.

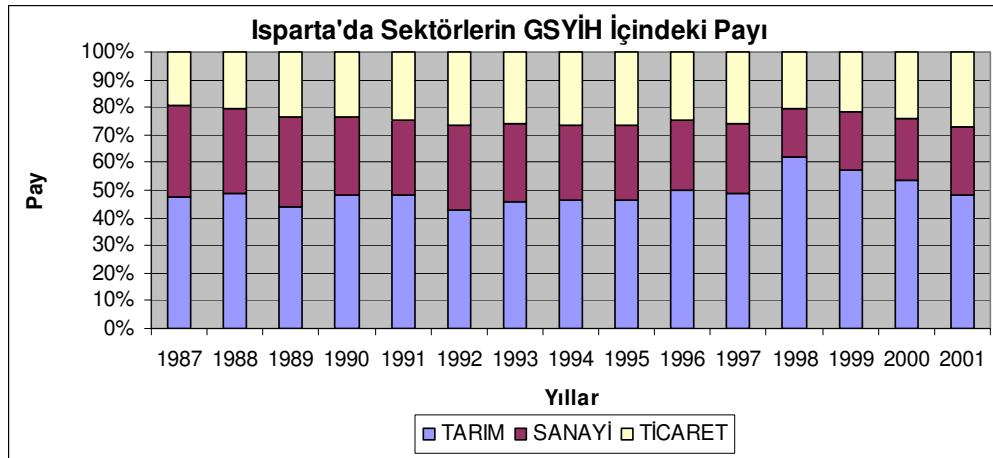
Şekil 3.3. Ekonomik Faaliyetlerin Sınıflandırılması

3.1.3.2.1. Tarım ve Hayvancılık

Isparta ili coğrafi konumu sebebiyle tarım sektörü ağırlıklı yapıdadır. Ancak Isparta ekonomisi son 10 yılda tarım sektörü ağırlıklı bir ekonomik yapıdan hizmet sektörünün ön planda olduğu bir ekonomiye dönüşmüş, sanayi sektörünün il genelindeki payı da bu çerçevede gelişimini korumuştur. Bu dönüşümde eğitilmiş nüfusun payının yüksekliğinin yanı sıra, ilde üniversitenin kurulup, hızla gelişmesinin de katkısı büyüktür. Öte yandan elma, kiraz ve gül gibi geleneksel tarım üretiminin yerel istihdamda önemli bir paya sahip olması ilin istihdam yapısında

tarım sektörünün ağırlığını artırmakta, bu çerçevede tarım sektörü ekonomik olarak belirleyiciliğini sürdürmektedir.¹⁹⁸

Isparta’da tarımsal ekonomide gülcülük ve meyvecilik (özellikle elma ve kiraz) önemli gelir kaynaklarını teşkil eder. Tarım alanlarında hububat, baklagiller, endüstri bitkilerinden haşhaş, şeker pancarı, ayçiçeği, patates, yem bitkilerinden yonca, korunga, fiğ ve burçak yetiştirilmektedir. Tarım ürünleri arasında, gül ve elmanın özel bir yeri vardır. Son yıllarda gül dikim alanları büyük ölçüde azalmıştır. Dünyada gülyağı üretiminin yarısına yakın bir bölümü ülkemiz, dolayısıyla Isparta’dan karşılanmaktadır. Dünyada gül üretiminin artması nedeniyle gül çiçeği ve gül yağının pazar değeri düşmüştür.

Şekil 3.4. Isparta’da Sektörlerin GSYİH İçindeki Payı

Kaynak : TEPAV

Isparta’da 1987’de tarımın GSYİH içindeki payı %29,9 iken 2001’e gelindiğinde bu oran %25,4’e düşmüştür.¹⁹⁹ 1987–2000 yılları arasında yıllık ortalama olarak tarım sektörü %2,5 büyümüştür.²⁰⁰

Göller yöresinin merkezi konumundaki Isparta ili, büyükbaş, küçükbaş ve kümes hayvancılığı ile tatlı su balıkçılığının yapıldığı önemli merkezlerden biridir. Et ve süt verimleri düşük olan yerli sığır ırklarının verimliliklerinin artırılması amacıyla

¹⁹⁸ T.C.Isparta Valiliği, 2003-2004, Isparta Yıllığı

¹⁹⁹ Murat A. DULUPÇU ve diğ., *agm*, s.5

²⁰⁰ KOSGEB, “**Bölgesel Kalkınma Araştırma Raporu-TR61** Antalya Alt Bölgesi(Antalya, Isparta, Burdur)”, Ankara, 2006,s.17

yüksek verimli kültür ırkı hayvanlarla tabi ve suni tohumlama yoluyla melezlenerek, ıslah edilmesi çalışmaları devam etmektedir. Yerli koyun türlerinin ve kıl keçisinin yaygın olarak yetiştirildiği Isparta ilinde, hayvancılık Isparta halkının önemli geçim kaynakları arasında yer almaktadır. Isparta ilinde hem küçükbaş hayvan sayısında hem de büyükbaş hayvan sayısında giderek bir düşüş görülmektedir. Bu düşüşün nedeni olarak girdi fiyatlarının yüksek olması ve çiftçinin hayvancılıktan yeteri kadar gelir elde edememesinin rolü büyüktür. İlde kümes hayvancılığı ve arıcılık faaliyetleri küçük ölçekli aile işletmeciliği şeklinde sürdürülmektedir.

3.1.3.2.2. Ticaret

Isparta ili, kendi ilçeleri ve köyleri yanında Burdur, Afyon ve Konya illerine ait bazı komşu il ve ilçelerin de ticaret merkezi konumundadır. İl ticaretinde önemli yer işgal eden ürünler genel olarak şunlardır:

- Dokuma el halıları ve makine halıları,
- Gülyağı ve kozmetik mamulleri,
- Çeşitli kereste, suni tahta, ağaç kaplama, yonga levha, dipçik, çeşitli ahşap mamulleri,
- Su ürünleri,
- Barit, tuğla, kiremit, pomza ve kömür,
- Çimento, büz, briket, kanalet,
- Mermer, mermer fayans, toz mermer,
- Yün ipi, pamuk ipi, akrilik ip ve boyaması,
- Konfeksiyon ara mamulleri,
- Deri, gön, kösele, ayakkabı, deri ve kumaş konfeksiyon, ham deri işleri,
- Yem,
- İşlenmiş meyveler ve meyve suları, kolalı içecekler,
- Un ve unlu mamuller,

- Metal işleme sanayisinde imal edilmiş mamuller, zirai aletler,
- Boya malzemeleri (inşaat),
- Mandıra ürünleri,
- Besi hayvanları ve yumurta,
- Özel sektör işletmeli enerji santrali,
- Soğuk hava deposu işletmeciliğidir.

Isparta sektörlerin GSYİH'daki payına bakıldığında ticaret kesimin payında bir artış görülmektedir. 1987'de %12,2 olan bu sektörün payı 2001'de %14,2'ye yükselmiştir.(bkz. Şekil 3.4.)

Ticari Hayat: Ticari hayat, il merkezinde ve Yalvaç ilçesinde kurulu 2 adet Ticaret ve Sanayi Odası ile il Merkezinde faaliyet gösteren Isparta Ticaret Borsası tarafından yönlendirilmektedir.²⁰¹

Isparta ve Yalvaç Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı üye sayısı 2007 tarihi itibariyle 4671 kişidir.²⁰²

İthalat ve İhracat: Su ürünleri (balık-kerevit), meyve suyu-konsantresi, salça, pamuk-yün ipliği, trikotaj ipliği, el örgü ipliği, konfeksiyon, halı, yonga levha, tüfek dipçiği, çimento, klinker, barit, mermer fayansı, gülyağı, gül konkriti ve kiraz ihracatından yıllık ortalama 100 milyon dolar gelir sağlanmaktadır.²⁰³

3.1.3.2.3. Sanayi

İldeki sanayi kesiminin yeterince gelişmiş olduğunu söylemek mümkün değildir. İlin daha çok bir öğrenci-memur-asker kenti görünümünde olduğu ifade edilebilir.

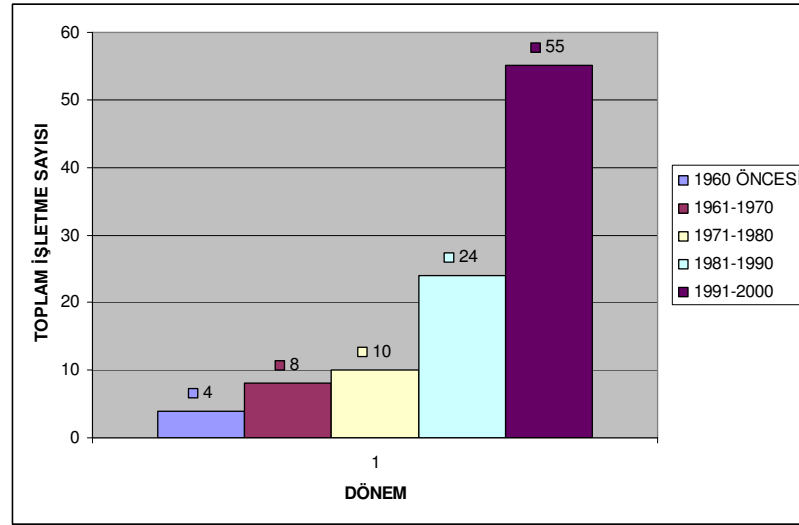
İstatistikler incelendiğinde Isparta ilinde sanayileşmenin esas olarak gelişmeye başlaması 1980'li yıllardan sonra olmuştur. 1980 yılında uygulanmaya başlayan 24 Ocak kararları çerçevesinde sanayileşmeyi ve sanayi ürünlerinin dış satımını teşvik eden program ile sanayi kesimine önemli oranda kaynak

²⁰¹ T.C. Isparta Valiliği, 2003 İl Yıllığı, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2003

²⁰² <http://www.ilemod.gov.tr/envanter/sorgu/release.htm> (01.04.2009)

²⁰³ T.C. Isparta Valiliği, 2003 İl Yıllığı, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2003

sağlanmıştır.²⁰⁴ Böylece Isparta ilinde bu dönemden sonra sanayileşme hız kazanmıştır. 1990'lara doğru ise asıl gelişmenin imalat sanayinde olması planlanmış ve bu dönemde özellikle dokuma ile konfeksiyon sanayinde ihracatı artırmaya yönelik sanayi yatırımları teşvik edilmiştir.²⁰⁵ Aşağıdaki şekilde 1960–2000 yılları arasında 25'ten fazla işçi çalıştıran toplam sanayi kollarına göre işletme sayısı görülmektedir.(bkz. Şekil 3.5.)

Şekil 3.5. Isparta İlinde Sanayi Kollarına Göre İşletme Sayılarının Gelişimi (2000)

Kaynak: Kadir TEMURÇİN, *age*, s.237

1980'li yıllarda gelişmesi hızlanan Isparta ilinin sanayileşme sürecinde, 1992 yılında açılan Süleyman Demirel Organize Sanayi Bölgesi'nin de önemli katkıları olmuştur. Sanayi Bölgesinde 2000 yılında işletmede olan tesis sayısı 27'ye yükselmiştir. Bu tesislerin 11'i 25 ve üzeri işçi çalıştırmaktadır. Ayrıca Organize sanayi bölgesinde açılan tesislerden başka Isparta şehri ve çevresinde, Yalvaç, Atabey, Aksu, Senirkent, Gönen ve Eğirdir ilçelerinde toplam 44 fabrika daha 1980'li yıllardan sonra hizmete girmiştir.²⁰⁶ KOSGEB(2005) Veri tabanına göre Isparta'da sektörlere göre işletme ve istihdam sayıları aşağıda verilmiştir.(bkz. Tablo 3.2.)

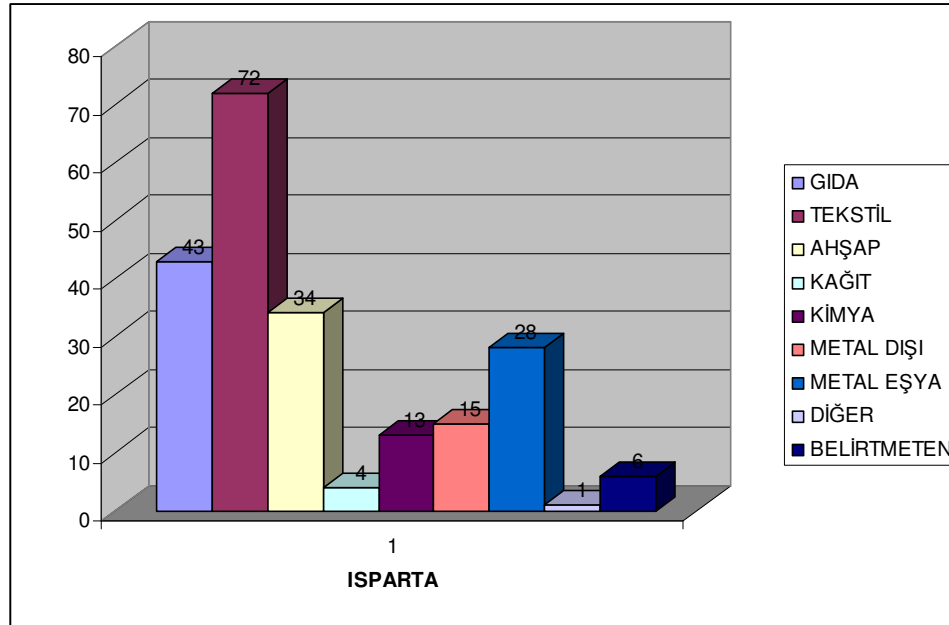
²⁰⁴ DPT., (1979), 4. BYKP, Ankara., s.205 alıntılayan Kadir TEMURÇİN, “**Isparta İli Ekonomik Coğrafyası**”, Ankara Üni. Sos.Bil.Ens. Coğrafya (Beşeri Ve İktisadi Coğrafya) Anabilim Dalı, Yayımlanmış Doktora Tezi, 2004, s.236

²⁰⁵ DPT., (1985), 5. BYKP, Ankara., s.41 alıntılayan TEMURÇİN, K., *age*, s.236

²⁰⁶ Kadir TEMURÇİN, *age*, s.238

Tablo 3.2. KOSGEB Veri Tabanına göre Isparta İlinde Sektörlere Ait İşletme ve İstihdam Sayısı

FAALİYET KONUSU NACE KODUNA GÖRE	BİRİM	ISPARTA
15-16 GIDA, İÇKİ, İÇECEK, TÜTÜN SANAYİ		
İşletme sayısı	ADET	43
İstihdam	KİŞİ	464
17-18-19 TEKSTİL, ÖRME, KONF., DERİ SANAYİ		
İşletme sayısı	ADET	72
İstihdam	KİŞİ	1233
20-36 AHŞAP İŞLEME, MOBİLYA SANAYİ		
İşletme sayısı	ADET	34
İstihdam	KİŞİ	476
21-22 KAĞIT, KAĞI ÜR., BASIM		
İşletme sayısı	ADET	4
İstihdam	KİŞİ	41
24-25 KİMYA, PETROL, LASTİK, PLASTİK SAN.		
İşletme sayısı	ADET	13
İstihdam	KİŞİ	125
METAL DIŞI SAN.ÜRÜN.SAN.		
İşletme sayısı	ADET	15
İstihdam	KİŞİ	322
28-29-30-31-32-33-34-35 METAL EŞYA, ÖLÇME, MAKİNA SAN.		
İşletme sayısı	ADET	28
İstihdam	KİŞİ	270
37-72 DİĞER İMALAT SAN.		
İşletme sayısı	ADET	1
İstihdam	KİŞİ	1
İŞ KOLUNU BELİRTMEYEN		
İşletme sayısı	ADET	6
İstihdam	KİŞİ	134
GENEL TOPLAM		
İşletme sayısı	ADET	216
İstihdam	KİŞİ	3065

Şekil 3.6. KOSGEB Veri Tabanına göre Isparta İlinde Sektörlere Ait İşletme Sayısı

Kaynak: KOSGEB, TR61 Antalya Alt Bölgesi (Antalya, Isparta, Burdur), **Bölgesel Kalkınma Araştırma Raporu**, ANKARA, 2006, s.34-35

Gıda Maddeleri Sanayi: Gıda sektöründe un ve unlu mamuller, meşrubat, meyve suyu ve konsantresi, su ürünleri ve süt mamulleri üretimine yönelik sanayi kuruluşları dikkat çekmektedir.

Tekstil, Giyim ve Deri Sanayi: Isparta Tekstil Sanayi, el halısı ve makine halısı dokumacılığı ile bu alanda tüketilen yün ve pamuk ipliği imalatı olarak ağırlık kazanmışken, son yıllarda sektörde kumaş ve trikotaj ipliği, battaniye, konfeksiyon ve yan sanayi imalatı olarak gelişme göstermektedir. Isparta ve çevresinde dokunan el halıların büyük kısmı yıkama ve satış işlemleri için Isparta'ya gelmekte ve imalat için gerekli olan hammaddelerini Isparta'dan temin etmektedirler

Deri Sanayi: Deri işleme alanında, il merkezinde mevcut tabakhane faaliyet gösteren 60 işyerinde yılda 2.100.000 adet keçi derisi ile 500 ton sığır derisi işlenerek, ayakkabı astarı (meşin) ve yüzük deri (vidala) imal edilmektedir. Yalvaç İlçesindeki 62 işyerinde 4.100 ton sığır derisi işlenerek, kösele imalatı yapılmaktadır. Deri sanayicilerinin daha uygun şartlarda teknolojik gelişmelerini sağlamak amacıyla il merkezinde 30 hektarlık alanda Deri Organize Sanayi Bölgesi ve Yalvaç ilçesinde

de 100 işyerlik Deri Küçük Sanayi Sitesinin, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı Yatırım Programı dahilinde temel atma aşamasına gelinmiştir.

Orman ve Orman Ürünleri Sanayi: Isparta ilinin ormanlık alanlar bakımından zengin olması, orman ürünleri işleme sanayisini önemli bir sektör durumuna getirmiştir. Kereste sektöründe faaliyet göstermekte olan 180 civarında işletme vardır.

Taş ve Toprağa Dayalı Sanayi: Sektörde ağırlıklı olarak üretim faaliyetleri çimento, mermer işleme, barit ve pomza madeni işletmeciliği, alt ve üst yapı elemanları imalatı oluşturmaktadır.

Metal İşleme, Makine ve Teçhizat Sanayi: Sektördeki küçük ve orta ölçekli işletmelerde çelik hasır, tarım römorku, rotovator, kalorifer kazanı, termosifon, akaryakıt pompası, asansör imalat ve montajı, çelik konstrüksiyon, damper, üç tekerlekli yük taşıyıcı ve çocuk bisikleti imalatı gerçekleştirilmektedir. İlde ayrıca tarım aletleri olarak pulluk, rodavator, çapa makinesi, set makinesi, tarım el aletleri, zirai, ilaçlama makinesi, tarım aletleri yedek parçası yapılmaktadır.

Kozmetik Sanayi: İlde gülyağı üretimine yönelik gül yetiştiriciliğinin yaygın olması nedeniyle, bu sektörde ince gülyağı ve katı gülyağı (konkret) üretimi önem kazanmıştır. Isparta ilindeki önemli sektörlerden biri olan ve geçmişte önemli istihdam sağlayan gül yetiştiriciliği, günümüzde sektöre yeterli önemin verilmemesi nedeniyle çeşitli güçlüklerle karşı karşıyadır. Dünya pazarlarına Balkan ülkeleri ve Çin'den yapılan ihracatın gülyağının piyasa değerini düşürmesi sektörün gerilemesinin başlıca nedeni olarak gösterilebilir. Dünya pazarındaki talebin önemli bir kısmına cevap veren Isparta ili gül sanayisi, ülkemizde kozmetik sektörünün yeterince gelişmemiş olması nedeniyle fiyat belirleme gücünden yoksundur.

Makine İmalat Ve Metal İşleme Sanayi: Kampana ve disk torna tezgahları, komple mandıra tesisatı, gülyağı üretim tesisleri, kalorifer kazanı, hidrolik pres, palet zımpara ve freze tezgahları, alüminyum ve broz döküm işleri, madeni büro malzemeleri, tel çivi, çelik çatı, yüksek gelirim panosu, takım çantası, kaset somya, fenni tavuk kafesi, petert dirsek, soba, termosifon, demir ve alüminyum doğrama, panjur ve kepenk gibi mamuller üretilmektedir.

Diğer Sanayi Kolları: Yukarıda sıralanan imalat sanayi sektörleri dışında ilde akü, pulvarizatör, polietilen ambalaj çuvalı, optik gözlük camı, boya incelticisi, alüminyum mutfak eşyası, keçe, beton kanalet ve aksamı, PVC doğrama, Isı-Cam, LPG tüp gaz dolumu, plastik ve naylon malzeme üretimi ve konik bobin imalat işleri yapılmaktadır.

3.1.3.2.4. Hizmet

Isparta İli Hizmet Sektörü başlığı altında Turizm ve Finans ve Bankacılık hizmetlerine değinilecektir. Günümüzde Isparta'ya yönelik turizm hareketlerinin ekonomiye sağladığı katkı sınırlıdır. İlin Antalya gibi dünya çapındaki bir turizm merkezinin hinterlandında bulunması ise aslında bu potansiyeli daha iyi değerlendirmesini gerektirirken, bölgedeki önemin Antalya'ya verilmesi Isparta'daki turizm potansiyelinin yeterince değerlendirilememesini doğurmuştur. Gelecekte yapılacak yatırımlarla Isparta'nın doğa, kültür, din, sağlık, kış sporları gibi çeşitli turizm alanlarında bir cazibe merkezi haline gelmesini ve Antalya'ya yönelen mevcut talepten Isparta'nın da faydalanmasını sağlamak mümkün görülmektedir. Bu yönüyle turizmin, gelecekte Isparta ekonomisinde önemli bir paya sahip olacağı tahmin edilmektedir.²⁰⁷

İlde 2007 itibariyle 14 değişik bankanın merkez ilçede 18, diğer ilçelerde 22 olmak üzere toplam 40 şubesi faaliyet göstermektedir. Benzer ölçekteki illere göre nispeten yüksek orandaki bu sayı, ildeki ticari ve ekonomik aktivitenin canlılığının ve finansman potansiyelinin yüksekliğinin bir göstergesi olarak değerlendirilebilir. Ancak özel bir banka tarafından yapılan çalışma sonucunda 2005 itibariyle Isparta'da kişi başına kullanılan kredi miktarının 400 TL olduğunu belirlenmiştir. Buna çalışmaya göre Isparta sahip olduğu orta düzeydeki mevduatın, yatırıma ve tüketime dönüşme düzeyinin düşüklüğü nedeniyle, nüfusuna oranla hak ettiği yatırımı alamamaktadır ve ilde beklenen tüketim düzeyi oluşmamaktadır. Türkiye nüfusunun % 0.8'ini oluşturan Isparta 2004 yıl sonu itibariyle 187 milyon 289 bin TL'lik Türkiye toplam mevduatının 654 milyon TL'lik mevduatı ile % 0.3'ünü, 86 milyon 319 bin YTL'lik ülke geneli toplam kredi tutarının ise 211 milyon YTL'lik kredi

²⁰⁷ Murat A.DULUPÇU ve diğ., **agm**, s.18

miktarı ile % 0.2'sini bünyesinde barındırmaktadır. Çalışmaya göre bu rakamlar yorumlandığında, il genelindeki mevduat düzeyinin yüksek olmadığı ve ortalamanın altında kaldığı, kredi tutarının ise oldukça düşük seviyede olması dolayısıyla mevduatın krediye dönüşüm oranının yetersiz olduğu sonucuna ulaşılmıştır. 2004 yıl sonu verilerine göre kişi başına mevduatı 1.200 TL olan Isparta'nın kişi başına kredi miktarı ise 400 TL seviyesindedir.²⁰⁸

3.1.3.3. İstihdam ve Katma Değer Açısından Isparta İli

Aşağıdaki tabloda istihdam göstergeleri değerlendirildiğinde; Isparta ilinde tarım sektörü çalışanlarının ağırlıkta olduğu açıkça görülmektedir. Isparta tarım sektörü çalışanların toplam istihdama oranında Türkiye 53.'sü ve sanayi sektörü çalışanların toplam istihdama oranında Türkiye 32'si, ticaret sektörü çalışanların toplam istihdama oranında Türkiye 45.'si durumundadır. Ücretli çalışanların toplam istihdama oranında Türkiye ortalaması altında değerlere sahiptir. Yine ücretli çalışan kadınların toplam istihdama oranında ve işverenlerin toplam istihdama oranında Türkiye ortalaması altındadır.

Tablo.3.3. Isparta'da Sektörlere göre İstihdam Göstergeleri (%)

İSTİHDAM GÖSTERGELERİ	Isparta	TÜRKİYE	SIRALAMA (81 il içinde)
			Isparta
Tarım Sektörü Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	56,90	48,38	53
Sanayi Sektörü Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	8,34	13,35	32
Ticaret Sektörü Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	5,73	9,67	45
Ücretli Çalışanların Toplam İstihdama Oranı	37,19	43,52	28
Ücretli Çalışan Kadınların Toplam İstihdama Oranı	5,54	8,81	28
İşverenlerin Toplam İstihdama Oranı	1,52	2,61	38

Kaynak: KOSGEB(2006), **age**, s.24

GSYİH' nın sektörel dağılımında 2000 yılına göre ilin, tarımda; % 1.04, sanayide; % 0.3, hizmetlerde ise; % 0.4'dür. Bölgede sektörel paylar sıralamasında

²⁰⁸ Murat A.DULUPÇU ve diğ., **agm**, s.18

ilk sırada tarım, ikinci sırada hizmetler yer almakta iken sanayinin payı bu iki sektöre göre daha düşük olup, son sıradadır.(bkz. Tablo.3.4.)

Tablo 3.4. Isparta İlinde GSYİH'nın Sektörlere Göre Dağılımı
(1987 Yılı Sabit Fiyatlarıyla, Milyar TL.)

SEKTÖRLER	YIL	ISPARTA	TÜRKİYE TOPLAMI	Isparta %
TARIM	1987	121	13.314	0.9
	2000	167	15.962	1.04
SANAYİ	1987	83	19.276	0.4
	2000	108	33.738	0,3
HİZMETLER	1987	201	42.132	0.5
	2000	295	69.089	0.4
TOPLAM	1987	405	74.722	0.5
	2000	570	118.789	0.5

Kaynak: DPT

3.1.4. Sosyal Açıdan Isparta'nın Değerlendirilmesi

Isparta ilinin nüfusu değerlendirildiğinde, Tablo 3.5.'de görüldüğü üzere; Türkiye'nin güney kesiminde ve Akdeniz bölgesi içinde yer alan Isparta ilinin nüfusu, 2000 yılı verilerine göre 513.681'dir. Isparta, bu nüfusıyla Türkiye'de 81 il içinde 42. sıradadır. Buna karşın ildeki yıllık ortalama nüfus artış hızı 1990–2000 yılları arasındaki dönemde ‰ 16,67 olarak Türkiye ortalamasına yakın düzeyde gerçekleşmiştir.

Tablo 3.5. Isparta İlinde Nüfus Göstergeleri

DEMOGRAFİK GÖSTERGELER	BİRİM	Isparta	TÜRKİYE	SIRALAMA (81 il içinde)
				Isparta
Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sıralaması		28		
Toplam Nüfus	Kişi	513.681	67.803.927	42
Şehirleşme Oranı	%	58,71	64,90	25
Yıllık Ortalama Nüfus Artış Hızı 1990-2000	‰	16,67	18,28	29
İlin Yüzölçümü	Km ²	8.275	769.503	36
Nüfus Yoğunluğu	Kişi/Km ²	62	88	41

Kaynak: DPT, 2000

Nüfusun şehir ve köy nüfusu dağılımına baktığımızda; Tablo 3.6.'da görüleceği üzere, ilde şehir nüfusunun köy nüfusundan daha fazla olduğu görülmektedir. 2000 yılı verilerine göre Isparta nüfusunun yaklaşık 3/5'i il ve ilçe şehir merkezinde yaşarken geriye kalan 2/5'lik kısım köylerde yaşamaktadır ve şehirleşme oranı %58,7'dir. Isparta 81 il içinde şehirleşme oranı bakımından 25. sıradadır. Isparta ili nüfus artış hızlarına bakıldığında Isparta'da şehir nüfusunun yıllık artış oranı (%27) Türkiye ortalamasının (%26) üzerinde iken, köy nüfusu artış oranı (%3,4) Türkiye ortalamasının (%4,2) altındadır. 2007 ve 2008 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt sistemine göre, 2000 yılına göre Isparta hem toplam nüfusun hemde şehir ve köy nüfusunun azaldığı görülmektedir. Türkiye geneline göre değerlendirildiğinde, Türkiye'de şehir nüfusunun arttığı buna karşılık köy nüfusunun azaldığı görülmektedir.

Tablo 3.6. Isparta İlinin nüfus Durumu

YILLAR	İL	Isparta	TÜRKİYE
2000	Toplam	513.681	67.803.927
	Şehir	301.561	44.006.274
	Köy	212.120	23.797.653
Yıllık Nüfus Artış Hızı %	Toplam	16,67	18,28
	Şehir	27,17	26,28
	Köy	3,43	4,21
2007	Toplam	419.845	70.586.256
	Şehir	274.204	49.747.859
	Köy	145.641	20.838.397
2008	Toplam	407.463	71.517.100
	Şehir	264.855	53.611.723
	Köy	142.608	17.905.377

Kaynak: DİE, 2000 ve Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Nüfus Sayımı Sonuçları 2008

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE ÖZELLİKLERİ

Çalışmanın bu bölümünde araştırma kapsamı ve özellikleri anlatılacaktır.

4.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Çalışmanın amacı Isparta il merkezinde faaliyet gösteren Esnaf ve Sanatkar Odasına kayıtlı gıda maddeleri ile ilgili hizmetler ana başlığı, Haberleşme, Dinlenme, Barınma, Eğlence Hizmetleri ana başlığı altında bulunan bazı işletmeler ve Isparta Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri kısmında Lokanta ve Seyyar Yemek Hizmeti Faaliyetleri bölümü altındaki bazı işletmelerin mevcut durumlarını belirlemek sorunlarını tespit etmek ve yerel ekonomi ile bağlarını araştırmak amacıyla yapılmaktadır. Esnaf ve sanatkar kesiminin sayısal büyüklüğü dikkate alındığında ülkemiz için hem ekonomik hem de toplumsal açıdan büyük önemdedir. Araştırma sonuçlarının hem literatüre hem de yerel paydaşlara ışık tutacağı düşünülmektedir.

4.1.1. Araştırmanın Yöntem ve Kapsamı

Konuya ilişkin en uygun veri toplama yöntemi olarak anket seçilmiştir. Anket; işyeri ve sahibi ile ilgili genel bilgiler, işletmenin yaşadığı ulusal ve bölgesel sorunlar, yerel ekonomi ile bağlantılar, işyerlerinin üniversite öğrencileri hakkında düşünceleri ve sorunlara genel bakış açısına ilişkin sorulardan oluşan altı bölümü kapsamaktadır. Ulusal sorunlar kendi arasında finansman, vergiler, sosyal güvenlik, eğitim ve mevzuattan kaynaklanan sorunlar olarak altı alt bölümden oluşmaktadır. Bölgesel sorunlar il içinde yaşanan nitelikli eleman bulma ve gıda sektöründe denetim sorunlarından oluşmaktadır. Yerel ekonomi ile bağlantılar, kamu kurum ve kuruluşları, işletmede kullanılan ürünlerin nereden temin edildiği ve müşteri kitlesinin yoğunluğu açısından incelenmiştir. Ayrıca işyerlerinin üniversite öğrencileri hakkında düşünceleri açısından da değerlendirilmiştir. Anket; araştırmacı ve dört yardımcı kişi ile birlikte birebir ilgililere uygulanmıştır.

Uygulanan anketler daha önce TESK, İESOB ve BESOB tarafından yapılan anketlerden de faydalanılarak hazırlanmıştır. Bu anket il genelinde Esnaf ve sanatkar odasına kayıtlı 38 kişiye ve Isparta Ticaret Odasına kayıtlı 12 mikro işletmeye uygulanmıştır. Esnaf ve Sanatkar Odası ve Ticaret ve Sanayi odasından alınan bilgiler doğrultusunda işletmeler tesadüfi olarak seçilmiştir. Anketler, konu hakkında bilgi verildikten sonra soru cevap şeklinde doldurulmuştur. Uygulanan anketler SPSS programında değerlendirilmiştir.

4.1.2. Anakütle ve Örneklem

Araştırmanın anakütlesini Isparta İl merkezinde Esnaf ve Sanatkarlar odasına kayıtlı gıda maddeleri ile ilgili hizmetler alt başlığı altında bulunan Hamburger, Pizza, Tost, Kumpir v.b. İşletmeciliği, Lokantacılık (Kebab, Köfte, Döner ve her türlü yemek), Haberleşme, Dinlenme, Barınma, Eğlence Hizmetleri alt başlığı altında bulunan Kafe, Kafeterya, Kahvaltı Salonu İşletmeciliği ve Isparta Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı I-Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri kısmında 56-Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri bölümü 56.10-Lokantalar ve seyyar yemek hizmeti faaliyetleri sınıfı altında bulunan işletmeler oluşturmaktadır. Bu bağlamda anakütle Isparta Esnaf ve Sanatkar Odasından ve Ticaret ve Sanayi Odasından alınan bilgiler doğrultusunda hesaplanmıştır. Esnaf ve Sanatkar Odasına kayıtlı Hamburger, Pizza, Tost, Kumpir v.b. İşletmeciliği alt başlığı altında il merkezinde 21 işletme, Lokantacılık (Kebab, Köfte, Döner ve her türlü yemek) alt başlığı altında il merkezinde 67 ve Kafe, Kafeterya, Kahvaltı Salonu İşletmeciliği alt başlığı altında 5 işletme bulunmaktadır. Ticaret ve Sanayi Odasından alınan NACE koduna göre alınan bilgiler doğrultusunda il merkezinde yaklaşık 150 işletme bulunmaktadır. Toplam anakütle büyüklüğü 243 işletmeden oluşmuştur. Bu sayılar Mayıs 2009 tarihleri arasında alınmıştır. İşletmenin yaptığı iş kolu kişilerin sicile kayıt olurken beyanlarına dayanmaktadır. Örneğin Kafe, Kafeterya, Kahvaltı Salonu İşletmeciliğine kayıtlı bir işletme kırathane işletmeciliği kolu bulunmasına rağmen kırathane işletmeciliği yapabilmektedir.

Araştırmanın örneklemini anakütlenin %20 sini temsil eden Isparta merkezinde rastgele seçilen Esnaf ve Sanatkar Odasına kayıtlı 38, Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı 12 olmak üzere toplam 50 işletmeden oluşmaktadır.

4.1.3. Araştırma Varsayımları

Araştırma kapsamında yapılan anket çalışmasının veri toplamak için uygun bir araç olduğu varsayılmaktadır.

Anket uygulanan örnek grubunun yeterli olduğu ve ana kütleyi anlamlı bir şekilde temsil ettiği varsayılmaktadır.

Anket uygulanan katılımcıların soruları doğru algılayıp cevapladıkları varsayılmaktadır.

Anketi uygulayan anketörlerin katılımcıları hiçbir şekilde yönlendirmedikleri varsayılmaktadır.

4.2. ARAŞTIRMA BULGULARI

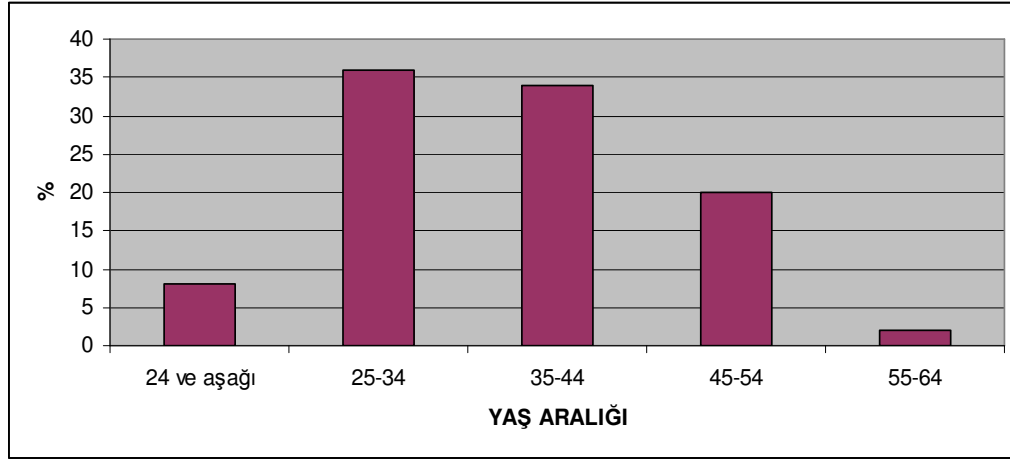
4.2.1. Esnaf ve Hakkında Genel Bilgiler

Araştırma kapsamında il merkezinde yapılan anket sonuçlarına göre cinsiyet dağılımı tablo 4.1.'de verilmiştir. Bu sonuçlara göre işletme sahiplerinin büyük çoğunluğu erkek girişimcilerden oluşmaktadır. İl merkezinde bu sektörde çalışan 1 adet kadın girişimciye rastlanmıştır.

Tablo 4.1. İşyeri Sahiplerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

	ISPARTA İL MERKEZİ	
	SAYI	%
ERKEK	49	98
KADIN	1	2
TOPLAM	44	100

Anket uygulanan girişimcilerin yaş aralığı Şekil 4.1.de sunulmaktadır.

Şekil 4.1. İşyeri Sahiplerinin Yaş Aralığına Göre Yüzdesi

Şekil 4.1'e göre il merkezinde anket yapılan sektörde faaliyet gösteren işyeri sahiplerin %8'i 24 ve aşağı yaşta, %36'sı 25-34 yaşları arasında, %34'ü 35-44 yaşları arasında, %20'si 45-54 yaşları arasında, %2'side 55-64 yaşları arasındadır. 65 yaş yukarısı yaşlarda işyeri sahibi bulunmamaktadır.

Görüşülen işyeri sahiplerinin medeni durumları incelediğinde büyük çoğunluğunun evli olduğu görülmektedir.

Tablo 4.2. İşyeri Sahiplerinin Medeni Durumu

	Sayı	%
EVLİ	34	68
BEKAR	14	28
BOŞANMIŞ/DUL	2	4
TOPLAM	50	100

Tablo 4.3.'de işyeri sahiplerinin eğitim seviyesine göre dağılımına bakıldığında ağırlık olarak lise mezunlarının öne çıktığı görülmektedir.

Tablo 4.3. İşyeri Sahiplerinin Eğitim Seviyesi

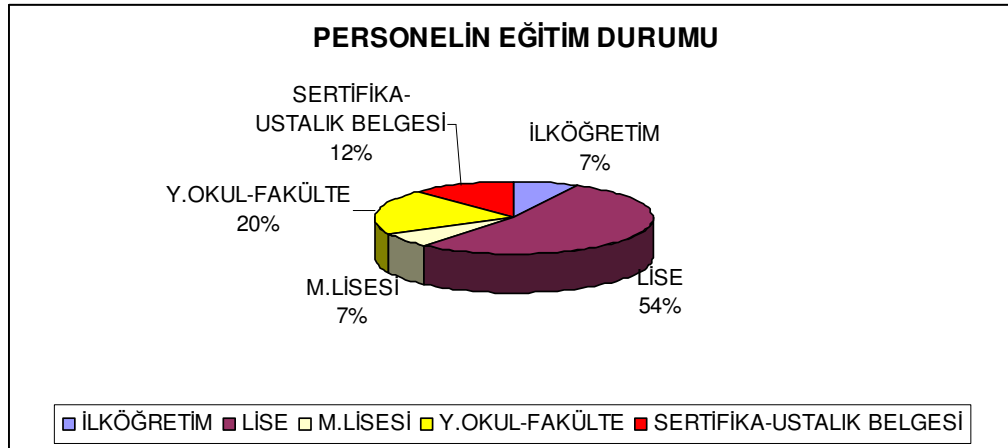
	SAYI	%
İLKÖĞRETİM	10	20
LİSE	26	52
M.LİSESİ	3	6
YÜKSEKOKUL/ÜNİVERSİTE	11	22
TOPLAM	50	100

Araştırma kısıtımız olan Gıda hizmet sektöründe faaliyet gösteren firmaların kayıtlı olduğu kuruluş türü ve yüzdeleri aşağıda Tablo 4.4.'de verilmiştir. Anket uygulanan işletmeler ağırlıklı olarak Esnaf ve sanatkarlar Odasına kayıtlıdır.

Tablo 4.4. İşyeri Sahiplerinin Kayıtlı Olduğu Kuruluş

	SAYI	%
ESNAF ve SANATLAR ODASI	38	76
TİCARET ve SANAYİ ODASI	12	24
TOPLAM	50	100

Anket uygulanan işletmelerin çalıştırdığı personelin eğitim durumuna ait grafik aşağıdadır. Sonuçlara göre işletmelerde çalışan personelin ağırlıklı olarak lise mezunu olduğu görülmektedir. Anket uygulanan işletmelerde kayıtlı olarak 134 kişi istihdam edilmektedir.

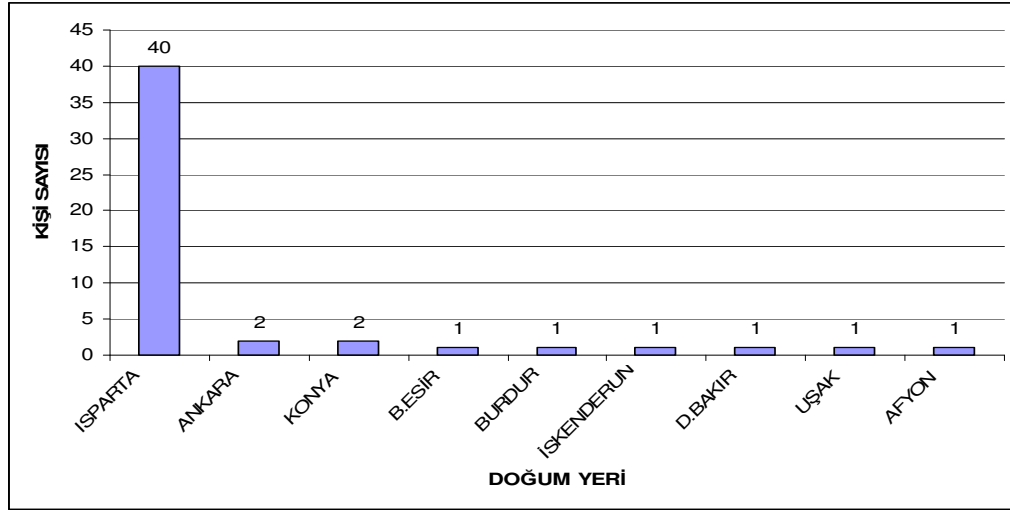
Şekil 4.2. İşletmelerde Çalışan Personelin Eğitim Durumuna Göre Yüzdesi

İşletmelerin faaliyette buldukları süre ağırlıklı olarak 4-10 yıldır. İşyerlerinin faaliyet sürelerine göre % dağılımı aşağıda Tablo 4.5.'de verilmiştir. Bu sürelerle bakıldığında işyerlerinin çoğunun yeni hizmete girdiği söylenebilir. İşletmelerin faaliyette bulunma süresi ortalama olarak 2,10 (standart kayma 0,71) yıl olup grubun yaklaşık yarısı 4-10 yıl dörtte biri 1-3 yıl kalanı da 11 veya daha çok yıldan beri faaliyette bulunmaktadır.

Tablo 4.5. İşletmelerin Faaliyette Bulunduğu Süre

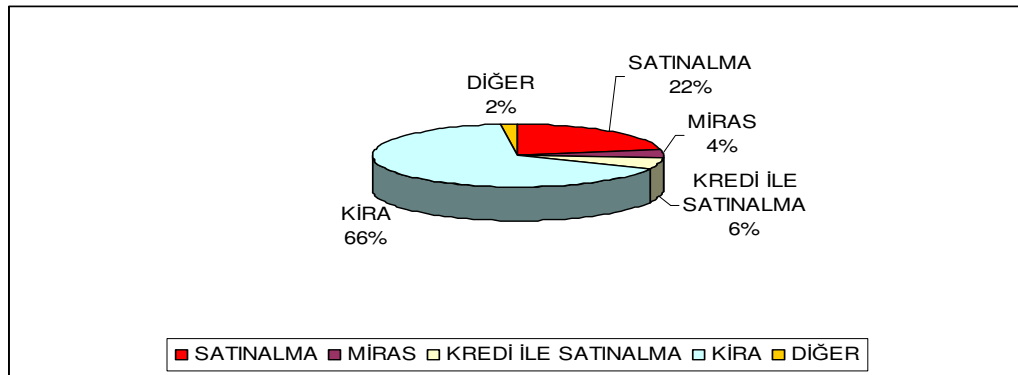
	SAYI	%
1-3 YIL	13	26
4-10 YIL	24	48
11-15 YIL	8	16
16 ve üstü	5	10
TOPLAM	50	100

İşletme sahiplerinin doğum yerine göre dağılımı Şekil 4.3.'de gösterilmiştir. Bu verilere göre Isparta il merkezinde faaliyet gösteren işyeri sahiplerinin %80'i Isparta doğumludur.

Şekil 4.3. İşletme Sahiplerinin Doğum Yerleri ve Sayıları

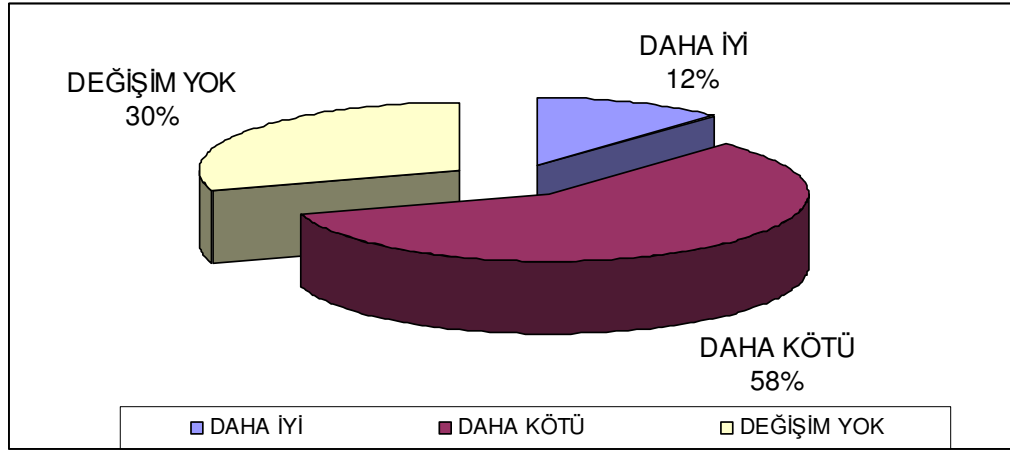
Anket uygulanan örneklemede işyerleri mülkiyetinin % dağılımı Şekil 4.4.'te gösterilmiştir. İşyerlerinin çoğunun kira olduğu söylenebilir. Kira gideri ek bir maliyet unsuru olarak kişilere yansımaktadır. Diğer seçeneği anketlerde belirtilmesi istenmiş fakat belirtilmemiştir. Ankete katılanlardan yaklaşık beşte biri mülkiyeti satın alma yoluyla edinilmiş, üçte ikisi kiralık, kalanı miras yoluyla kalmış veya kredi ile almıştır.

Şekil 4.4. İşletmenin Mülkiyeti

Uygulanan anketlerde kişilerden 2007–2008 yıllarına göre kazançları değerlendirilmesi istenmiştir. Bu değerlendirme % olarak aşağıda Şekil 4.5.'te gösterilmiştir. Ankete katılanların %58'i geçmiş yıllara göre durumunun daha kötüye gittiğini, %30'u değişim olmadığını, %12'si ise daha iyiye gittiğini belirtmiştir. İl merkezinde yapılan anketlere göre esnafın durumunun giderek kötüye gittiği

görülmektedir. Bu durumda yaşanan 2008 yılı krizinin etkili olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 4.5. 2007-2008 Yıllarına göre Bugünkü Kazanç

İşletmenizden elde ettiğiniz gelir tüm yaşam ihtiyaçlarınızı ne ölçüde karşılıyor sorusuna yanıt istenmiş ve bulgular aşağıdaki şekilde gösterilmiştir. Bu bağlamda “Hiç” diyenler 1’i, “Az” diyenler 2’yi, “Orta” diyenler 3’ü, “Çok” diyenler 4’ü, “Tamamen” diyenler 5’i işaretlemiştir. Buna göre ortalama 3 olduğu için ve hesaplanan değer ortalamaya çok yakın olduğundan kazançlarının tüm yaşam ihtiyaçlarını orta ölçüde (std kayma 0,71) karşıladığı söylenebilir. Ankete katılanların %10’unun işletmeden elde ettiği gelir tüm yaşamlarına ait ihtiyaçlarının tamamını veya çoğunu, yaklaşık dörtte üçünün orta düzeyde karşılamakta, %15-16 kadarının da hiç karşılamamaktadır.

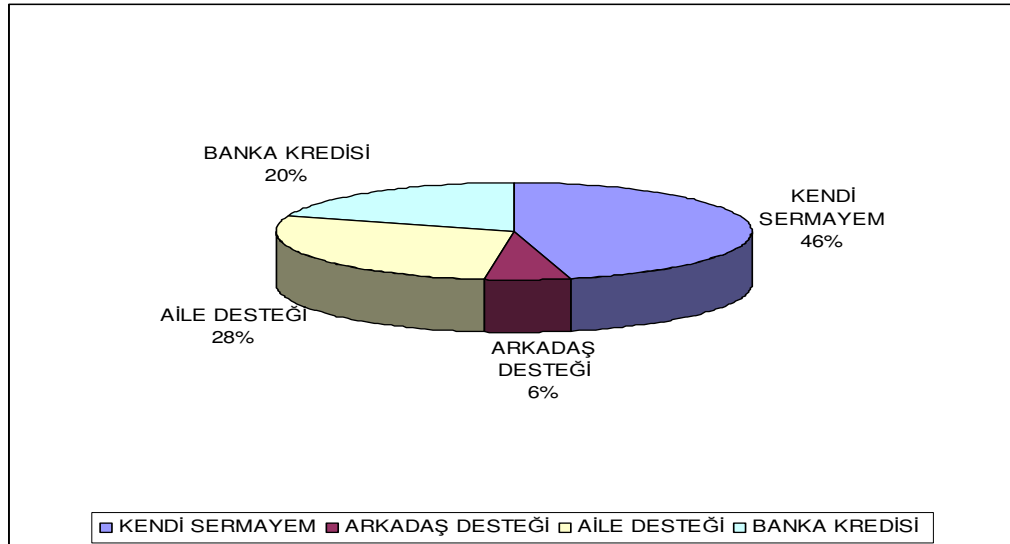
Esnaf ve sanatkarların yalnızca %10 ’ünün yaptığı işle geçimini sağlamaya yetecek geliri elde etmesi, esnaf ve sanatkar kesiminin son yıllarda durumunun kötüye gittiği ile bağlantılıdır. Geçinecek düzeyde gelir elde edilemeyen bir sektör cazip olmaktan çıkmaktadır.

Tablo 4.6. Elde Edilen Gelirin Yaşam İhtiyaçlarını Karşılama Sonuçları

GENEL BİLGİLER	N	MİN	MAX	MEAN	STD.DEV.
Yaşam ihtiyaçlarını karşılama	50	1	5	2,9400	,71171

Araştırma kapsamında ilde görüşülen esnaf ve sanatların kuruluş sermayesine göre % dağılımı aşağıdaki şekilde gösterilmiştir. Görüşme yapılan kişilerden

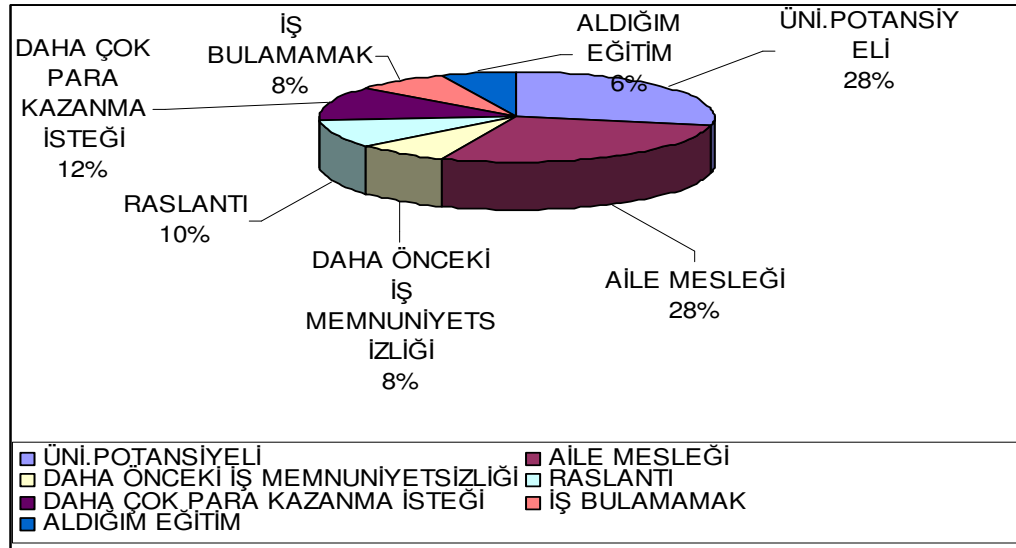
%46'sının işyerini kendi sermayesi ile kurduğu görülmektedir. Buda il içinde araştırma kapsamındaki kişilerin yaklaşık yarısı iş kurarken sermaye sıkıntısı çekmediği yönünde yorumlanabilir.

Şekil 4.6. İşletmenin Kuruluş Sermayesine Göre Dağılımı

Meslek seçme işi çok yönlü olarak düşünülür. Bu durumu etkileyen aile, ilişkide bulunulan kimseler, eğitim durumu, ailenin sosyo-ekonomik seviyesi gibi sosyolojik faktörler, bireyin psiko-sosyal ihtiyaçları, değerler sistemi, ilgileri, egosu (benliği), genel ve özel yetenekleri ve kişilik nitelikleri gibi psikolojik faktörler, bölgenin özellikleri ve iş imkanları, işin mevcudiyeti ve arz-talep durumu, bireyin yaşantılarına giren tesadüfler vardır. Bunların, her birinin durumuna göre ayrı önem ve etkisi mevcuttur.

Araştırma kapsamında ilde görüşülen girişimcilerin bu mesleği seçme nedenleri aşağıdaki şekilde yüzdeleri ile birlikte gösterilmiştir. Bu sonuçlara göre kişilerinin bu mesleği seçme nedenleri aynı yüzde ile üniversite potansiyeli yani bölgenin özelliklerinden kaynaklanan iş imkanı ve aile mesleği yani sosyolojik faktörlerdir.

Şekil 4.7. Kişilerin Mesleği Seçme Nedeni %

Anketlerin ilk bölümünde işyeri ve sahibi ile ilgili genel bilgilerin istatistikî olarak değerlendirilme sonuçları aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.7. İşyeri ve Sahibi ile İlgili Genel Bilgilerin İstatistikî Olarak Sonuçları

SORU NO		A (1)	B (2)	C (3)	D (4)	E (5)	DİĞER	TOPLAM	ORTALAMA	STD KAYMA
1	f	14	34	2				50		
	%	28	68	04				100		
2	f	10	26	3	11			50		
	%	20	52	6	22			100		
3	f	38	12					50		
	%	76	24					100		
4	f	12	20	2	12	4		50		
	%	24	40	4	24	8		100		
5	f	13	24	8	5			50	2,10	0,91
	%	26	48	16	10			100		
6	f	40					10	50		
	%	80					20	100		
7	f	11	2	3	33		1	50		
	%	22	4	6	66		2	100		
8	f	6	29	15				50		
	%	12	58	30				100		
9	f	2	6	37	3	2		50	2,94	0,71
	%	4	12	74	6	4		100		
10	f	23	3	14	10			50		
	%	46	6	28	20			100		

4.2.2. Esnaf ve Sanatkarların Yaşadığı Ulusal Sorunların Değerlendirilmesi

Ulusal olarak tüm Esnaf ve Sanatkarın karşı karşıya kaldığı sorunlar beş alt başlık halinde aşağıda incelenecektir. Anket uygulanmadan önce yapılan ön görüşmelerle önemli sorunlar tespit edilmiştir. TESK tarafından 2008 yılında yapılan anketlerden çıkan sonuçlardan da yararlanılmıştır.

4.2.2.1. İşletmenin Yaşadığı Ulusal Sorunlar: Finansman

Kişilere krediler ile ilgili önceden tespit edilen sorunlarla ilgili sorular yöneltilmiştir. İşyeri ve sahibi ile ilgili genel bilgiler bölümünde işyeri kuruluş sermayesine göre değerlendirildiğinde banka kredilerinin oranı %20 olduğu görülmektedir. Esnaf ve sanatkar işletmelerinin finansman araçlarından yeterli ölçüde yararlanmadıkları söylenebilir. Yararlanma oranının düşük olmasının sebeplerinin ne olduğu aşağıdaki sorularla desteklenmeye çalışılmıştır.

Tablo 4.8. Finansman Sorunlarının İstatistiki Olarak Sonuçları

SORU NO		A (1)	B (2)	C (3)	D (4)	E (5)	DİĞER	TOPLAM	ORTALAMA	STD. SAPMA
11	F	17	13	7	8	4	1	50	2,36	1,33
	%	34	26	14	16	8	2	2		
12	F	11	15	7	11	5	1	50	2,67	1,33
	%	22	30	14	22	10	2	2		
13	F	12	21	10	3	3	1	50	2,26	1,09
	%	24	42	20	6	6	2	100		
14	F	14	17	13	4	1	1	50	2,20	1,02
	%	28	34	26	8	2	2	100		
15	F	16	15	11	5	2	1	50	2,22	1,14
	%	32	30	22	10	4	2	100		

Isparta il merkezinde esnaf, sanatkar ve mikro işletmeler açısından kredi kullanım oranının düşük olmasının nedenlerinden en önemli sebep 2,67 ortalamayla “Kredi alırken sorun yaşanmasıdır”. Bunu daha sonra 2,36 ortalamayla krediler konusunda bir uzman görüşüne ihtiyaç duyulması takip etmektedir. Ortalamanın bu kadar düşük olması bir hizmetin bir maliyet unsuru olarak görülmesidir diyebiliriz. Isparta il merkezinde ankete konu olan kesim uzman görüşüne sıcak bakmamaktadır. İkinci neden 2,26 ortalamayla kredi geri ödenmesinde yaşanmaktadır.

Isparta’da kredi kullanım oranının bu kesimçe düşük olmasının üçüncü nedeni 2,22 ortalama ile kredi için gösterilecek teminat sıkıntısıdır. Kredi kullanımını etkileyen diğer bir neden de ekonomik istikrara duyulan güvendir. Bu değerlerin genel olarak düşük çıkması kişilerin krediler konusunda bilgi sahibi olmamasından kaynaklandığı düşünülebilir. Ayrıca ankete katılan bir kişi bu soruları değerlendirmemiştir.

Esnaf ve Sanatkar raporuna göre bu kesimin üçte ikisi kredi kullanımına sıcak bakmamaktadır. KOSGEB tarafından verilen Cansuyu Kredi Faiz Desteği Programı imalat sanayindeki yaklaşık 10.000 esnaf ve sanatkar tarafından kullanılmıştır. Ancak esnaf ve sanatkarların asıl büyük kesimini oluşturan hizmet sektörü açısından finansman desteği verilmemiştir. Küresel krizin etkisiyle daralan iş hacmi daha da daralmış ve bankalar kredi teminini zorlaştıran kriterler getirmiştir. Esnaf ve sanatkarın kredi ve finansman alanlarının çeşitlendirilmesi, kredi koşullarında iyileştirmeler yapılması ihtiyacı devam etmektedir.

4.2.2.2. İşletnenin Yaşadığı Ulusal Sorunlar: Vergiler

Esnaf sanatkar ve küçük işletmelerin yaşadığı diğer bir sorunda vergilerdir. Türkiye’ de vergi sistemi oldukça karışıktır. Türkiye’de esnafın ödemek zorunda olduğu gelir vergisinden ayrıca birçok vergi bulunmaktadır. Sermayesi kısıtlı olan araştırma kapsamındaki bu kesimin vergilerle ilgili en önemli sorunu 3,92 ortalamayla vergi oranlarının yüksekliğidir. Önem sırasına göre ikinci sorunu 3,22 ortalamayla vergi sistemindeki değişiklikler, belirsizlikler ve yoruma açık konular sebebiyle yaşanan tereddütler takip etmektedir.

İl merkezinde yapılan sorun tespitinde üçüncü sorun 2,94 ortalamayla vergi konusundaki denetimler ortaya çıkmaktadır. Sırasıyla dördüncü sorun 2,28 ortalamayla vergi ödemek için kaynak bulma sıkıntısıdır. Ayrıca bu kesim vergi sisteminin adaletsiz olduğunu düşünmektedir. Ankete katılan iki kişi 18.soruyu bir kişide 20.soruyu değerlendirmemiştir.

Tablo 4.9. Vergi Sorunlarının İstatistikî Olarak Sonuçları

SORU NO		A (1)	B (2)	C (3)	D (4)	E (5)	DİĞER	TOPLAM	ORTALAMA	STD. SAPMA
16	F	11	18	17	4	0		50	2,28	0,90
	%	22	36	34	08	00		100		
17	F	03	09	16	18	04		50	3,22	1,03
	%	06	18	32	36	08		100		
18	F	00	04	10	20	14	2	50	3,92	0,92
	%	00	08	20	40	28	04	100		
19	F	05	09	22	12	02		50	2,94	1,00
	%	10	18	44	24	04		100		
20	F	12	17	16	02	02	01	50	2,28	1,02
	%	24	34	32	04	04	02	100		

Vergi oranlarının yüksekliği sınırlı semayesi olan bu kesim için önemli bir problemdir. Uzmanlar tarafından bile anlamakta güçlük çektiği vergi mevzuatı bu kesim için önemli bir sorun olmaktadır. Bu konu için vergi mevzuatının sadeleştirilmesi gerekmektedir. Vergi konusundaki denetimlerin ilimizde orta düzeyde olması bir derece kayıtdışı ekonominin kayıt altına alınmasında önemli bir durumdur. Ayrıca günümüzde ortaya çıkan teknolojik gelişmeler ve hizmet sektörünün yaygınlaşması ile gıda hizmet sektöründe tele çalışma (tele working), evde çalışma (home working) gibi yeni çalışma biçimleri de kayıt dışı çalışmayı kolaylaştırmaktadır. Vergi uygulamalarında adalet olmadığının düşünülmesi uzun vadede vergi gelirlerini azaltıcı etkiler yapabilmektedir.

4.2.2.3. İşletnenin Yaşadığı Ulusal Sorunlar: Sosyal Güvenlik

Esnaf ve sanatkarı zorlayan konulardan biri de sosyal güvenlik uygulamalarıdır. Bu işletmeler emek-yoğun çalıştığı için büyük işletmelere göre daha fazla istihdam yaratmaktadır. Hem kendi hemde yanında çalışanların primlerini ödemek bu kesim için zorlayıcı olmaktadır.

Bu bağlamda sosyal güvenlik sistemine bakış açıları ilimizde değerlendirilmiştir. Bağ-Kur prim artışlarının yüksek buluyor musunuz sorusuna cevap 2,42 ortalama ile az derecede yüksek buldukları sonucu çıkmıştır. Halbuki TESK tarafından yapılan anketlerde sosyal güvenlik uygulamalarında en önemli sorun Bağ-Kur prim artışı yüksekliği olarak değerlendirilmiştir. Sağlık hizmetinde yararlanırken yaşanan zorluklar sorulduğunda 2,48 ortalama ile orta düzeye yakındır.

Sosyal güvenlik sistemini adil buluyormusunuz sorusuna yaklaşım 2,60 ortalama ile orta düzeye yakındır. Ödenen primlere göre emekli aylıklarının ne ölçüde yeterli olduğu sorulmuş ve sonuç 2,44 ortalama ile az seviyede çıkmıştır.

Tablo 4.10. Sosyal Güvenlik Sorunlarının İstatistiki Olarak Sonuçları

SORU NO		A (1)	B (2)	C (3)	D (4)	E (5)	DİĞER	TOPLAM	ORT.	STD. SAPMA
21	f	07	09	16	15	03		50	2,42	1,14
	%	14	18	32	30	06		100		
22	f	13	11	18	05	03		50	2,48	1,64
	%	26	22	36	10	06		100		
23	f	07	16	18	08	01		50	2,60	0,99
	%	14	32	36	16	02		100		
24	f	13	25	12	00	00		50	2,44	0,70
	%	26	50	24	00	00		100		

Türkiye İş Kurumu 2008–2012 Stratejik Planı 2007 de yayınlamış buna göre, “Bir dalgalanma olmakla birlikte, 1990–2005 yılları arasında toplam istihdamın yaklaşık yarısı kayıt dışıdır. 2006 yıllık verilerine göre toplam istihdam edilenlerin % 48,48’i (10.827) herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna kayıtlı değildir” denmiştir. Bu bağlamda sosyal güvenlik sisteminin adil bulma oranlarının orta düzeyde olması kayıtdışılığı artırıcı etkileri olduğunu söyleyebiliriz.

Her ne kadar sosyal güvenlik kurumları tek çatı altında birleşse de emekli aylıkları arasında bir standart yoktur. Esnaf ve sanatkar raporundan alınan bilgiler doğrultusunda 2007 yılında Bağ-Kur emekli aylıkları %8,9 artarken, bu oran, asgari işçi emekli aylıklarında %9, azami işçi aylıklarında %27,9, asgari memur emekli aylıklarında ise %11,4, azami emekli aylıklarında 53,94 olmuştur. 2008 yılında ise asgari işçi aylığı ve bağımsız çalışanların emekli aylıkları yaklaşık %9 oranında artarken, azami işçi aylıkları %15,9 oranında artmıştır. Memur emekli aylıklarında ise işçi emekli aylıklarının tersine asgari %7,61 azami emekli aylığı % 6,45 oranında olmuştur. Elde edilen sonuçlara göre araştırma kapsamındaki kesiminde emekli aylıklarının yeterli bulma düzeyi azdır.

Sağlık hizmetlerinden yararlanma da yaşanan zorluklar il içinde orta düzeyde bulunması araştırmaya konu olan kesimin Bağ-Kur primlerini düzenli ödediği şeklinde yorumlanabilir. Çünkü esnaf ve sanatkarlara, işçi ve memurlardan farklı

olarak, 60 günden fazla prim borçları olduğu dönemlerde kendilerine ve bakmakla yükümlü oldukları eş, çocuk ve ana babalarına sağlık hizmeti verilmemektedir.

4.2.2.4. İşletmenin Yaşadığı Ulusal Sorunlar: Eğitim

Ülkemizde mesleki eğitim istihdam ilişkisinin yeterli düzeyde kurulduğu söylenemez. Esnaf-sanatkarların rekabet edebilirliklerini arttırmaya yönelik ve iş ve mesleklerini geliştirmelerini sağlayacak eğitim ve danışmanlık hizmetleri son derece sınırlı düzeydedir. Mesleki ve teknik eğitim sisteminin faydalı olması için istihdam sistemi ile birlikte değerlendirilmesi gerekmektedir.

Tezin ikinci bölümde de belirtilen bir sorun mesleki eğitim ile ilgili yaşanan sorunlardır. Özellikle hizmet sektöründe nitelikli eleman ihtiyacı hızla artmaktadır. Bu bağlamda il içinde araştırma kapsamındaki kişilere gıda hizmet sektöründe nitelikli eleman bulup bulmadıkları sorulmuş ve 2.84 ortalama ile orta düzeye yakın bir sonuç elde edilmiştir. Ankete katılan kesimin sadece %6'sı nitelikli eleman bulabildiğini belirtmiştir.

Devlet desteği ile verilen eğitimin (Çıraklık, M.Lisesi, Y.Okul vs.) yeterli olup olmadığı sorusuna cevap aranmış ve 2,53 ortalama ile orta düzeyin altında değerlendirilmiştir.

Tablo 4.11. Eğitim Sorunlarının İstatistiki Olarak Sonuçları

SORU NO		A (1)	B (2)	C (3)	D (4)	E (5)	DİĞER	TOPLAM	ORTALAMA	STD. SAPMA
25	f	01	30	16	02	01		50	2,84	0,79
	%	02	60	32	04	02		100		
26	f	02	14	24	10	00		50	2,53	0,89
	%	04	28	48	20	00		100		

Nitelikli eleman bulma sorunu sadece araştırma kapsamına giren kesim için değil tüm sektörler için bir sorundur. İşsizlik oranının yüksek olduğu ülkemizde nitelikli eleman sıkıntısı çelişkili bir durumdur. Mesleki eğitimde temel amaç yerel istihdam talebine yanıt verecek işgücünü yetiştirme olmadığından, ilimizde Devlet desteği ile verilen eğitimi yeterli bulmamaları sonucu doğurmaktadır denebilir.

Ülkemizde Esnaf ve Sanatkarın tarihi temelleri ahiliğe dayanır. Ahilik; işi kutsal çalışmayı ibadet sayan, karşılıklı işbirliği ve sosyal dayanışmaya dayalı,

kaliteyi ve müşteri hizmetini ilke edinmiş olmanın yanında mesleki gelişmeyi sürekli eğitimle pekiştiren bir ahlak anlayışını temsil eder. Bu bağlamda günümüzde ahilik kültürünün devam ettiğini söylemek zordur.

4.2.2.5. İşletmenin Yaşadığı Ulusal Sorunlar: Mevzuat

Esnaf ve Sanatkar tanımı ülkemizde 5362 sayılı kanunda yapılmıştır. Tezin ikinci bölümünde mevzuattan kaynaklanan sorunlar alt başlıklar halinde incelenmiştir. Mevzuattan kaynaklanan sorunlar ankete katılan kişilere yöneltilmiştir. Bu bağlamda sorunlardan bir tanesi olan Esnaf ve Sanatkar tanımının çağın gereklerine göre nasıl değerlendirdikleri sorulmuş ve 2,53 ortalama ile orta düzeye yakın olarak bulunmuştur. Anket uygulanan bu kesim bu tanımı çağın gereklerine göre yeterli gören kısım ilimizde %8 dir. Bu kesimden Esnaf ve Sanatkar tanımının ayrı yapılmasını değerlendirmeleri istenmiş ve 3,04 ortalama ile orta düzeyde uygun buldukları sonucu çıkmıştır. İl içinde bu tanımın ayrı yapılmasını uygun olduğunu düşünen kısım %36 'dır. Mevzuattan kaynaklanan diğer bir sorun olarak tespit edilen 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu gereği TOBB'ye üyelik ne ölçüde haksız rekabet yarattığı sorusuna 2,87 ortalama ile orta düzeye yakın bulunmuştur.

Tablo 4.12. Mevzuatta Kaynaklanan Sorunların İstatistikî Olarak Sonuçları

SORU NO	A (1)	B (2)	C (3)	D (4)	E (5)	DİĞER	TOPLAM	ORTALAMA	STD. SAPMA	
27	f %	07 14	14 28	24 48	03 06	01 02	01 02	50 100	2,53	0,89
28	f %	05 10	12 24	14 28	12 24	06 12	01 02	50 100	3,04	1,19
29	f %	04 08	13 26	18 36	09 18	03 06	03 06	50 100	2,87	1,03

TESK ve bazı illerde esnaf odalarınca yapılan anketlerde 3308 sayılı kanun kapsamına giren bu sektörde TOBB'ye üyelik, önemli bir sorun olarak görülmüştür. Ancak ilimizde yapılan anketlerde yaklaşık dörtte üçü Esnaf ve sanatkar Odasına kayıtlı iken bu sorun il içinde önemli bir sorun olarak görülmemiştir. Bu durum Esnaf ve Sanatkarlar Odasının üye kaybına hem de mesleki eğitimden insanların uzaklaşmasına neden olan bu uygulamadır.

4.2.3. İşletmenin Yaşadığı Bölgesel Sorunlar

Esnaf ve Sanatkarın bölgesel olarak yaşadığı sorunlar genel olarak istihdam sorunları, gıda sektörü denetimleri ve ihtiyaç fazlası işyerlerine sınır ve uzaklık getirilmesi ile ilgilidir.

Nitelikli eleman ihtiyacı il içinde orta seviyede önemlidir. Bu bağlamda anket uygulanan kesime meslek belgesi sahibi olanları tercih edip etmedikleri sorulmuş ve 4,24 ortalama ile çok tercih ettikleri sonucu çıkmıştır. Bu iki sonuca göre ilde meslek belgesine sahip kişilerin az olduğunu söylebiliriz. Bu da ilde bu sektörde çalışacak kişilerin mesleki eğitim almayı tercih etmediklerine yorumlanabilir. Çalışacağı işe göre tecrübenin önemli olup olmadığı değerlendirilmesi istenmiş ve 4,28 ortalama ile tecrübenin önemli olduğu sonucu çıkmıştır. Buradan il içinde tecrübeli eleman sayısının sınırlı olduğunu söyleyebiliriz.

İl merkezinde yerleşim alanının kısıtlı olduğundan aynı bölgede çok sayıda aynı sektörde çalışan işyeri bulunmaktadır. Bu konudaki görüşler 3.18 ortalama ile orta seviyededir. Ancak aynı sokakta çok sayıda lokanta ve kafe türü yerler olması esnaf ve sanatkarların optimum kapasite ile kaliteli hizmet vermelerini sağlaması için bir dezavantajdır. Bu durum Esnaf ve Sanatkar raporunda belirtilmiştir. Ancak İl içinde uzaklık ve sınır kriteri getirilmesinin uygun olacağını düşünen kısım %44'dür.

Hijyen açısından uygun olmayan, seyyar, ruhsatsız, insan sağlığını tehdit eden ve ustalık belgesi olmayan işyerlerinin bulunması yasal gerekliliklerini yerine getiren esnafı haksız rekabetle karşı karşıya bırakarak mağdur etmektedir. İnsan sağlığını tehdit eden bu tür uygulamaların sonlandırılması için yasalarda öngörülen denetimler önemli bir durumdur. Bu bağlamda ankete katılan kişilere ilimizde gıda denetimlerinin yeterli olup olmadığı sorulmuş, 2,67 ortalama ile orta seviyenin altında cevap alınmıştır. Yeterli diyenlerin oranı %8'dir. Bu sonuçlardan il içinde denetimlerin yeterli olmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır.

Bu konuda yetkili kuruluş Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'dır. Ancak Süleyman Demirel Üniversitesi Ekonomi Yönetim ve Gıda Kulüpleri işbirliği ile il genelinde gıda ve gıda ürünleri üzerine faaliyette bulunan yiyecek, içecek satan işyerlerinin denetim ve kontrolünü kapsayan "SDÜ Dostu" projesi 2008 yılında başlatmıştır. Tarım İl Müdürlüğü gıda kontrol personeli tarafından da ortaklaşa

yürütülen bu projede, proje kapsamında işyerleri, ürün, malzeme, mutfak ve personel denetimi açısından değerlendirilmeye tabi tutulacaklardır. Kontroller sonucunda uygunluk alan ve en az üniversitemiz öğrencilerinden 1 kişi istihdam eden işyerlerine 100 YTL karşılığında “SDÜ Dostu” logoları verilecek ve bu logolar iş yerlerinde görünür bir yere asılacaktır. Ancak bu logoyu almaya hak kazanan işyerleri hakkında gerek personel gerekse öğrenciler tarafından uygunsuzluk ihbarı yapılırsa, şok denetlemeler yapılarak, tespit tutanağına göre hareket edilecek ve bu işyerlerinden logolar geri alınacaktır. İl içinde bu proje kapsamında denetimler yapılmıştır.

Tablo 4.13. İşletmenin Yaşadığı Bölgesel Sorunların İstatistiki Olarak Sonuçları

SORU NO	A (1)	B (2)	C (3)	D (4)	E (5)	DİĞER	TOPLAM	ORTALAMA	STD. SAPMA	
30	f %	00 00	01 02	09 18	17 34	23 46	50 100	4,24	0,82	
31	f %	03 06	02 04	15 30	13 26	17 34	50 100	3,78	1,15	
32	f %	00 00	02 04	06 12	18 36	24 48	50 100	4,28	0,83	
33	f %	10 20	03 06	15 30	12 24	10 20	50 100	3,18	1,38	
34	f %	05 10	16 32	20 40	06 04	02 04	01 02	50 100	2,67	0,97

Ayrıca işyerinde çalışan kişilerin kendi memleketinden olanları çalıştırmayı uygun bulup bulmadıkları sorulduğunda 3,78 ortalama ile tercih ettikleri sonucu çıkmıştır. Bu sonuca göre araştırma kapsamındaki kişilerin %80'i Isparta doğumludur. Bu bağlamda Ispartalı olanlar tercih edilmektedir.

4.2.4. İşletmelerin Üniversite Öğrencileri ile İlgili Düşünceleri

Bu bölümde il içinde bulunan Süleyman Demirel Üniversitesi öğrencileri ile ilgili bazı sorularda yöneltilmiştir. Bu sorular 2007 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi Girişimci İşbirliği Koordinatörlüğü (UGİK) Araştırma Raporu, “Öğrencilerin Harcama Eğilimleri, Tutumları, Sorunları Ve En İyi Tercihleri Anketi” sonuçlarına göre de değerlendirilecektir. Raporla göre öğrencilerin aylık harcamalarında en çok kaynak ayırdıkları kalem beslenmedir. Ancak öğrenciler yemek kalitesi ve hijyen açısından ise olumsuz değerlendirmede bulunmaktadır.

Ankete katılan kişilere işyerinde üniversite öğrencisi çalışması ile ilgili görüşleri sorulduğunda, %28'i çalıştığını, %24'ü çalıştırmayı düşündüğünü, %48'i de çalıştırmayı düşünmediğini belirtmiştir. Bu sonuçlara göre araştırma kapsamındaki kişilerin neredeyse yarısı üniversite öğrencisi çalıştırmayı düşünmemektedir.

Ankete katılan kişilere, öğrencilerin işyerinizi tercih etme nedeni ağırlıklı olarak ne olduğu sorulduğunda %36'sı fiyat avantajı olduğunu, %48'i ürün ve hizmet kalitesinden dolayı tercih edildiğini, %14'ü konumundan dolayı tercih ettiğini belirtmiştir. Bir kişide bu soruya yanıt vermemiştir. Ancak UGİK tarafından hazırlanan rapora göre öğrenciler tarafından kalite ve hijyeni olumlu bulanların oranı %10'u bulmamaktadır. Öğrencilere göre kalite ve hijyen sorunu bulunmaktadır. Ancak işyeri sahiplerine göre de ürün ve hizmet kalitesinin iyi olduğu düşünülmüştür. Kendi değerlendirmeleri olduğu sonucunu çıkarmaktadır.

Tablo 4.14. İldeki Üniversite Öğrencileri ile İlgili Değerlendirmelerin İstatistikî Sonuçları

SORU NO	A (1)	B (2)	C (3)	D (4)	E (5)	DİĞER	TOPLAM	ORTALAMA	STD. SAPMA
35 f	14	12	24	00	00		50	2,22	0,86
%	28	24	48	00	00		100		
36 f	18	24	07	01	00		50		
%	36	48	14	02	00		100		

4.2.5. Yerel Ekonomi ile Bağlantı: Kamu Kurum ve Kuruluşları Açısından Değerlendirme

90'lı yılların sonundan itibaren gündeme gelen kümelenme modeli, aynı sektörde faaliyet gösteren, aralarında işbirliği ve aynı zamanda rekabet olan işletmelerin, tedarikçilerin, ilgili kurumsal yapıların aynı coğrafi bölgede yoğunlaşmaları olarak tanımlanabilir. Genellikle kümelenme modeli uygulamaları sanayi sektöründe görülmektedir.

Ülkemizde son yıllardaki yaklaşım bu modelin esnaflara uygulanması yönündedir. Çünkü kümeler, üretkenliği ve verimliliği artırmanın yanında yeni ürünler üretilmesi için yenilikçiliği beslemesi, tedarikçilere kolay ulaşma anlamında modele dahil olan işletmelere rekabet avantajı kazandırmaktadır. Bu bağlamda yapılan yerel araştırmalar bu model için önemlidir. Esnaf ve Sanatkar raporu

sonuçlarına göre, mevcut koşullarda, finansal ve kültürel açıdan bu dönüşümü bir kamu desteği olmadan gerçekleştirmeleri mümkün gözükmemektedir. Bu nedenle, il merkezinde yapılan araştırmada kamu ve kurumlarla ilişkiler gıda hizmet sektörü açısından değerlendirilmiştir.

Tablo 4.15. Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerin İstatistikî Sonuçları

SORU NO		A (1)	B (2)	C (3)	D (4)	E (5)	DİĞER	TOPLAM	ORTALAMA	STD. SAPMA
38	f	04	12	19	12	02	01	50	2,92	1,00
	%	08	24	38	24	04	02	1		
39	f	05	11	22	09	01	02	50	2,79	0,94
	%	10	22	44	18	04	04	1		
40	f	10	21	09	07	01	02	50	2,33	1,04
	%	20	42	18	14	02	04	1		
41	f	12	22	09	10	06	02	50	2,73	1,38
	%	24	42	18	20	12	04	1		
42	f	19	16	09	03	01	02	50	1,93	1,02
	%	38	32	18	06	02	04	1		
43	f	05	10	21	07	05	02	50	2,94	1,10
	%	10	20	42	14	10	04	1		
44	f	18	12	10	05	03	02	50	2,23	1,24
	%	36	24	20	10	06	04			

Bu sonuçlara göre kamu kurum ve kuruluşları ile ilişkilerin orta seviye ve altında olduğu görülmektedir. En çok ilişki içinde oldukları kurum Maliye ve Meslek Odalarıdır. Bağlantının en zayıf olduğu kuruluş kooperatiflerdir. Genel olarak değerlendirildiğinde il içinde ilişkilerin güçlü olduğunu söylemek mümkün değildir.

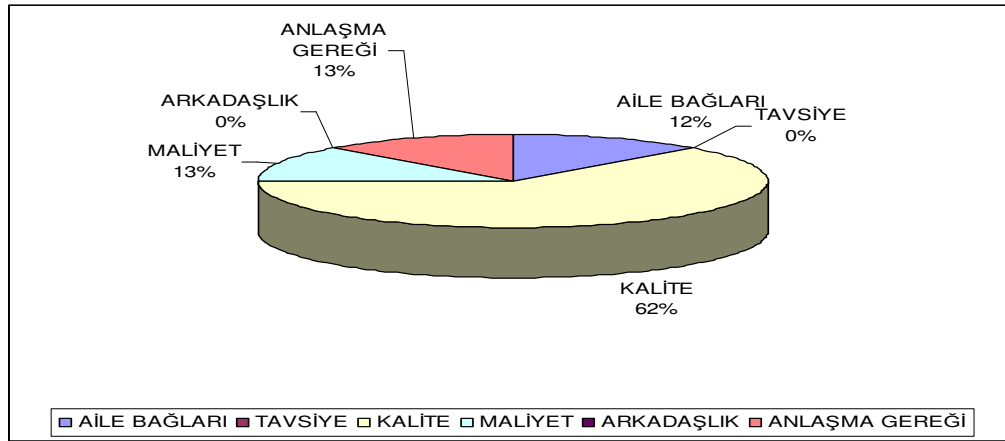
4.2.6. Yerel Ekonomi ile Bağlantı: Tedarikçiler

Araştırma kapsamında olan kesim gıda hizmet sektörü olduğu için, gıda maddeleri teminini hangi ilden yaptıkları sorulmuştur. Gıda ihtiyaçları dayanıklı, az dayanıklı ve dayanıksız gıdalar olarak üç gruba ayrılmıştır.

Tablo 4.16. Tedarikçiler ile İlişkilerin İstatistikî Sonuçları

SORU NO		A (1)	B (2)	C (3)	D (4)	E (5)	DiĞER	TOPLAM	ORTALAMA	STD. SAPMA
45	f	42	08					50		
	%	84	16					100		
46	f	01	00	05	01	00	1	50		
	%	12	00	62	13	00	13	100		
47	f	48	2					50		
	%	96	4					100		
48	f	00	00	00	02		48	50		
	%	00	00	00	04		96	100		
49	f	50						50		
	%	100						100		
50	f						50			
	%						1			

Bu sonuçlara göre işletmelerin %84'ü dayanıklı gıda ihtiyaçlarını Isparta'dan karşılamaktadır. Diğer illerden karşılama oranı % 16'dır. Bu iller Denizli, Antalya, Afyon, İstanbul, Konya'dır. Bu illerden karşılama sebepleri oranlarıyla aşağıda belirtilmiştir.

Şekil 4.7. Dayanıklı Gıda İhtiyaçlarının Başka İllerden Karşılama Sebebi % Dağılım

Büyük çoğunluğun il dışından karşılama sebebi Isparta'da bulunan ürünleri kalite açısından yeterli bulmamalarıdır.

İşletmeler az dayanıklı gıda ihtiyaçlarının %96'sı Isparta'dan karşılamaktadır. Isparta dışından karşılayanların oranı %4'tür. Bu iller Afyon ve Konya'dır. Bu illerden karşılama sebepleri iki kişininde maliyettir.

Araştırma kapsamına giren kişilerin dayanıksız gıda ihtiyaçlarını nereden karşıladığı sorulmuş tümü Isparta cevabını vermiştir. Genel olarak değerlendirmek gerekirse işyerlerinin çoğu gıda maddelerini Isparta ilinden karşılamaktadır. Bu da Isparta ekonomisinde paranın döndüğü anlamını taşımaktadır.

4.2.7. Yerel Ekonomi İle Bağlantı: Müşteriler

Günümüzde, ekonomik alanda yaşanan rekabet, müşteri odaklı bir anlayışın gelişmesine yol açarak nitelikli mal veya hizmet sunumunu sağlamaktadır. Müşteri odaklı bir anlayış geliştirmek için müşteri profili önemlidir. Çünkü reklamdan, menü seçimi, maliyet, diyazn gibi unsurlar müşteri kitlesinin durumuna göre belirlenmektedir. Genel olarak hedef kitle işletmenin finansal amaçlarına ulaşmasını sağlayacak en fazla potansiyele sahip olan pazardır. Bu bağlamda ankete katılan kişilerin müşteri kitlelerini belirtmesi istenmiştir. Bu sonuçlar aşağıdaki tabloda görülmektedir.

Tablo 4.17. Müşteriler ile İlişkilerin İstatistikî Sonuçları

SORU NO		A (1)	B (2)	C (3)	D (4)	E (5)	DİĞER	TOPLAM	ORTALAMA	STD. SAPMA
66	f	04	06	17	10	13		50	3,44	1,23
	%	08	12	34	20	26		100		
67	f	20	16	07	06	01		50	2,04	1,11
	%	40	32	14	12	02		100		
68	f	13	17	10	08	01		50	2,32	1,11
	%	26	34	20	16	02		100		
69	f	24	14	09	03	00		50	1,82	0,94
	%	48	28	18	06	00		100		
70	f	30	11	07	02	00		50	1,62	0,88
	%	60	22	14	04	00		100		

Bu sonuçlara göre 3,44 ortalama ile öğrencilerin yoğunluğu %45-59 arasındadır. Daha sonra 2,32 ortalama ile %15-29 arasında işyeri sahiplerinin kendi çevrelerinden oluşmaktadır. Üçüncü sırada 2,04 ortalama ile işyerinin bulunduğu yerdeki mahalle halkı % 15-29 arasındadır. Dördüncü sırada 1,82 ortalama ile %15'ten az öğretim üyesi ve memurlar takip etmektedir. En son olarak 1,62 ortalama ile askerler %15'ten az müşteri kitlesini oluşturmaktadır.

İlin genel görünümü daha çok bir öğrenci-memur-asker kenti şeklindedir. Bu değerlendirmeler ışığında ankete katılan kişilerin müşteri yoğunluğunu en çok öğrenciler oluşturmaktadır. Ancak bu oran işyerinin konumuna göre değişmektedir. Örneğin üniversite çevresine yakın işyerlerinde yoğunluğu öğretim üyesi ve memurlar oluşturmaktadır. İl merkezinde ankete konu olan bu işletmeler Kafeler Caddesinde yoğunlaşmaktadır. Buradaki işletmeler ilde yaşayan halktan çok öğrencilerin tercih ettiği yerlerdir. Dolayısıyla öğrenci bütçesine uygun, “fast-food” türü yada halk arasında ekmek arası olarak nitelendirilen işletmeler çoğunluktadır.

Ayrıca il içinde marka sayılan işletmeler çok az sayıdadır. Bu tür işletmelerin kriterleri finansal açıdan ağırdır. Fiyat politikaları her il için aynı olduğundan düşük fiyatlarla rekabet etmekte zorlanmaktadırlar. Ayrıca işletmelerin konumları da önemlidir. Büyük alışveriş merkezlerinin henüz açılmamış olması da bir dezavantajdır. Birçok üniversite içinde özel işletmeler bulunurken Süleyman Demirel Üniversitesi’ndeki özel işletme sayısı öğrenci ve personel sayıları düşünüldüğünde yeterli değildir. Üniversite içinde bu tür işletmelerin açılmasına olanak tanınması rekabet koşulları oluşturarak kaliteyi arttıracaktır. Ayrıca bu tür işletmeler gerek üniversite özgeliri gerekse iş imkanı yaratma açısından faydalı olacaktır.

4.2.8. Destekleyici Kuruluşlar Hakkında Genel Değerlendirme

Uygulanan anketlerin son bölümünde işletmelerin bağlı oldukları meslek odaları, merkezi ve yerel yönetimler, üniversite ve yerel basının bu sorunlara yaklaşımlarını değerlendirmeleri istenmiştir. Üniversite ile bu işletmelerin etkileşim içinde olması, üniversitedeki öğrencilerin, akademisyenlerin uygulamaya yönelik araştırmalar yapmalarına ve sorunların çözümünde somut veriler ortaya konulmasına faydalı olacaktır. Firmaların kamu kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla iletişim içinde olmaları hem işletmelere hem de genel olarak sektöre yarar sağlayacaktır.

Tablo 4.18. Destekleyici Kuruluşlar ile İlgili İstatistikî Sonuçlar

SORU NO		A (1)	B (2)	C (3)	D (4)	E (5)	DİĞER	TOPLAM	ORTALAMA	STD. SAPMA
51	f	20	14	07	07	02		50	2,14	1,21
	%	40	28	14	14	04		100		
52	f	06	10	15	11	08		50	3,10	1,25
	%	12	20	30	22	16		1		
53	f	07	13	15	09	06		50	2,88	1,22
	%	14	26	30	18	12		100		
54	f	09	08	14	11	08		50	3,02	1,33
	%	18	16	28	22	16		100		
55	f	10	10	10	12	08		50	2,96	1,38
	%	20	20	20	24	16		100		
56	f	04	13	13	14	05	01	50	3,06	1,14
	%	08	26	26	28	10	02	100		
57	f	07	04	06	18	15		50	3,60	1,37
	%	14	08	12	36	30		100		
58	f	01	08	08	17	16		50	3,78	1,30
	%	02	16	16	34	32		100		

İl içinde ankete katılan kişilere bağlı buldukları meslek odası hakkındaki görüşleri beşli ölçekte (1=Hiç Katılmıyorum, 2=Kısmen Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Kısmen Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum) cevap verecekleri şekilde sorulmuştur. İlk olarak “Bağlı bulunduğum meslek odası, nitelikli eleman bulma konusunda yardımcı olmaktadır.” sorusuna beşli ölçeğe göre 2,14 ortalama ile cevap verilmiştir. Bu durumda nitelikli eleman bulma konusunda meslek odasından yardım görenler 5’i, bulmayanlar 1’i işaretlemişlerdir. Bu sonuca göre ortalama 3 olduğu için sonuç kısmen katılmıyorduma yakındır. Kısaca il içinde bağlı buldukları meslek odaları kişilere eleman desteği sağladığı söylenemez.

İkinci olarak “Bağlı bulunduğum meslek odasından tereddüt ettiğim konularda rahatça yardım alıyorum” sorusu sorulmuştur. Bu soru ile meslek odaları ile kişiler arasında bilgi alışverişinin olup olmadığı öğrenilmeye çalışılmıştır. Verilen cevaplara göre 3,10 ortalama ile kararsız oldukları sonucu çıkmıştır. Ankete katılanların %32’si bu duruma hiç veya kısmen katılmamaktadır.

Üçüncü olarak “Bağlı bulunduğum meslek odasının beni en iyi şekilde temsil ettiğine inanıyorum” sorusu sorulmuştur. Bu soruya cevap 2,88 ortalama ile kararsız sonucuna yakındır. Ankete katılanların yaklaşık %40 bu duruma hiç veya kısmen katılmamaktadır.

Dördüncü olarak “Bağlı bulunduğum meslek odası çağın gereklerine ayak uydurmaktadır” sorusu yöneltiştir. Bu soruya yanıt 3,02 ortalama ile kararsız sonucu çıkmıştır. İlerdeki Esnaf ve Sanatkar Odasının bir web sayfasının olmaması çağın gereklerine uydurmadığının bir göstergesidir. Ancak bu soruya hiç veya katılmayanların oranı %34’tür.

Beşinci olarak “Bağlı bulunduğum meslek odası, merkezi ve yerel yönetimler, esnaf ve sanatkarların sorunlarına duyarsızdır” sorusuna yanıt 2,96 ortalama ile kararsız seviyesine yakındır. Bu soruya katılanların oranı kısmen veya kesinlikle katılanların sayısı %40’dır.

Altıncı olarak “Merkezi ve yerel yönetimlerin KAYITDIŞILIK hakkında kontrol ve denetim mekanizmaları yetersizdir.” sorusu yöneltiştir cevap 3,06 ortalama ile kararsız sonucu çıkmıştır. Denetimi yeterli görenlerin oranı %34’tür.

Yedinci olarak “ İlimizde bulunan üniversite, esnaf ve sanatkar sorunları ile ilgilenmemekte; bunlara duyarsız kalmaktadır” sorusuna yanıt 3,60 ortalama ile kısmen katılıyorum yakındır. Bu soruya katılmayanların oranı %22’dir. Bu oran diğer sorular içinde en yüksek ikinci ortalamaya sahiptir. Bu sonuca göre üniversitenin bu konuda destek olması ve Esnaf Sorunları Araştırma Uygulama Merkezi kurulması ilimiz yararına olacaktır.

Sekizinci olarak “Yerel basın esnaf ve sanatkar sorunlarına yeterince ilgi göstermemektedir” sorusu sorulmuş ve 3.78 ortalama ile kısmen katılıyorum yakın bir cevap ortaya çıkmıştır. Bu soruya katılmayanların oranı %18’dir. Bu sonuca göre esnaf sorunlarının yerel basın tarafından ilgi göstermemesinde il bulunan Esnaf ve Sanatkarlar Odasının bu konuda yaptığı nitelikli çalışmaların azlığından kaynaklandığını söyleyebiliriz.

Genel olarak değerlendirildiğinde meslek odaları, üniversite ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile ilgili sorularda çıkan sonuçların yerel ekonomi ile ilişkiler bölümünde kamu kurum ve kuruluşları ile ilişkilerin orta seviyede çıkmasını desteklemektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Avrupa ülkelerinde de olduğu gibi 1970’li yıllardan sonra önemi anlaşılan esnaf, sanatkar ve mikro girişimlerin ülkemiz işletmeleri arasındaki payları da büyüktür. Bu küçük işletmelerin ekonomiye canlılık kazandırmak, yeni iş imkanları ve istihdam yaratmak, yenilikleri teşvik etmek ve bölgesel kalkınmayı hızlandırma fonksiyonları vardır. Fakat bu işletmeler içe dönük yönetim yapısı, teknolojik gelişmeleri yeterince izleyememeleri, finansal yapılarının güçlü olmaması, bilgi toplumuna uyumu ve rekabet gücü olmaması, mevzuattan, sosyal güvenlik, vergiler ve sektör itibariyle yaşanan birçok sorunla karşı karşıyadır. Konu ile ilgili yapılan çalışmaların yeterli olmaması sonucu geleceğe yönelik politika ve programların geliştirilmesinde güçlükler yaşanmaktadır.

Bu bağlamda çalışma alanı olarak Isparta il merkezi seçilmiştir. Son yıllarda hizmet sektörünün yükselişi ile birlikte araştırma kısıtı olarak belirlenen sektör gıda hizmet sektörüdür. Araştırma kapsamına giren Isparta il merkezinde Esnaf ve Sanatkarlar Odasına kayıtlı gıda maddeleri ile ilgili hizmetler alt başlığı altında bulunan Hamburger, Pizza, Tost, Kumpir v.b. İşletmeciliği, Lokantacılık (Kebap, Köfte, Döner ve her türlü yemek), Haberleşme, Dinlenme, Barınma, Eğlence Hizmetleri alt başlığı altında bulunan Kafe, Kafeterya, Kahvaltı Salonu İşletmeciliği ve Isparta Ticaret ve Sanayi Odasına kayıtlı I-Konaklama ve Yiyecek Hizmeti Faaliyetleri kısmında 56-Yiyecek ve içecek hizmeti faaliyetleri bölümü 56.10-Lokantalar ve seyyar yemek hizmeti faaliyetleri sınıfı altında bulunan işletmelerdir. Bu işletmelerin Isparta Esnaf ve Sanatkarlar Odalar Birliğinden ve Isparta Ticaret Odasından Mayıs 2009 tarihi itibariyle alınan toplam sayısı 243’tür.

Çalışma sonucu elde edilen bulgulara göre ildeki işyeri sahiplerinin profillerine bakıldığında erkek girişimcilerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. Yaklaşık olarak girişimcilerin % 98’i erkek girişimcidir. İldeki girişimciler ortalama olarak 35-44 arası yaşlardadır. Yine girişimcilerin büyük bir çoğunluğu (%68) evlidir. Araştırma bulgularına göre bölgedeki girişimcilerin ortalama eğitim seviyesi lise düzeyinde kalmıştır. Değerlendirme kapsamındaki işletmelerin %76’sı Esnaf ve Sanatkarlar Odasına kayıtlıdır. Bu işletmelerde kayıtlı olarak 134 kişi istihdam edilmektedir. Çalışanları yarısından fazlasının eğitim seviyesi lise düzeyindedir.

İşletmelerin faaliyette buldukları süre ağırlıklı olarak 4-10 yıldır. Bu süreye bakıldığında işyerlerinin çoğunun yeni hizmete girdiği söylenebilir. İşletme sahiplerinin %80'i Isparta doğumludur. Araştırma kapsamındaki işyerlerinin %60'ı kiralıktır. Bu da işletmelere ek bir maliyet olarak yansımaktadır. İl merkezinde yapılan anket sonuçlarına göre %58'lik kısım 2007-2008 yıllarına göre kazancının azaldığını ve elde ettikleri gelirin tüm yaşam ihtiyaçlarını orta düzeyde karşıladığını söylemesi 2008 finansal krizinin etkili olduğunu göstermektedir diyebiliriz. Bu işletmelerin %46'sının kuruluş sermayesi kendi sermayesidir. Buda kişilerin yaklaşık yarısının iş kurarken sermaye sıkıntısı çekmediği yönünde yorumlanabilir.

Araştırma kapsamındaki kişiler finansman ile ilgili sorunlar yaşamaktadır. Kişilerin bu sorunlara bakış açısı orta düzeydedir. İlde bu sektörde kredi kullanım oranı düşüktür. Esnaf ve Sanatkara KOSGEB tarafından verilen Cansuyu Kredi faiz desteği programı bugüne kadar sadece imalat sanayinde faaliyet gösteren esnafa verilmiştir. Ancak KOSGEB tarafından bu kredinin hizmet sektöründe verilmesi yönündeki çalışmaları 05.05.2009 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren yasayla, KOSGEB'in kuruluş ve görevleri hakkındaki 3624 sayılı kanunda değişiklik yapılarak faaliyet alanı genişletilmiştir. Sadece sanayi sektörü değil hizmet sektörü de faaliyet alanına girmiştir. Bu kredi ile kredi konusunda sorunları bulunan esnaf ve sanatkar için önemli bir gelişmedir. Bu konunun ilde bulunan esnaf ve sanatkara duyurulması ve bilgilendirilmesi konusunda meslek odalarına önemli görevler düşmektedir.

Araştırma kapsamında değerlendirilen sorunlardan biride vergi konusunda yaşanan sorunlardır. Bu bağlamda kişiler vergi oranlarını yüksek bulmaktadır. Vergi sisteminin adaleti, denetimler ve vergi sistemindeki değişiklikler gibi sorunları değerlendirmeleri orta düzeydedir. Vergi oranlarının yüksekliği sınırlı sermayesi olan bu kesim için önemli bir problemdir. Vergi konusunda sorunların olması ve uygulamalarında adalet olmadığının düşünülmesi uzun vadede vergi gelirlerini azaltıcı etkiler yapabilmektedir. Bu konuda bu kesime vergi teşviklerinin verilmesi istihdam yaratma açısından ve kayıtdışılığı önleme açısından yararlı olacaktır.

Araştırma kapsamındaki işletmeler sosyal güvenlik sorunlarında orta düzeyde değerlendirmişlerdir. Bu alanda en önemli sorun ödenen primlere göre

emekli aylıklarının düşük olmasıdır. Kesimler arasında sosyal güvenlik uygulamaları açısından bir standart uygulama olması bu kesim için önemlidir.

Araştırma bulgularına göre araştırma kapsamındaki işletmeler ilde gıda hizmet sektöründe nitelikli eleman ihtiyaçlarını karşılama düzeyi orta seviyededir. Devlet desteği ile verilen eğitim bu kesim tarafından yeterli görülmemektedir. Mesleki eğitimde temel amaç yerel istihdam talebine yanıt verecek işgücünü yetiştirme olmadığından, ilimizde Devlet desteği ile verilen eğitimi yeterli bulmamaları sonucu doğurmaktadır denebilir. İşsizlik oranının yüksek olduğu ülkemizde ara eleman ihtiyacını karşılayacak eğitim kurumlarının artması ve kişilerin bu yönlendirilmesi gerekmektedir.

İlde araştırma kapsamındaki kişiler mesleki eğitim belgesi olanları ve tecrübeli kişileri yanlarından istihdam etmenin önemli olduğunu düşünmektedir. Buna ek olarak işyeri sahipleri kendi memleketinden kişilerle çalışmak istemektedir. Kişilerin %80'inin Isparta'lı olması, tercih edilecek kişilerin Ispartalı olması sonucunu doğurmaktadır. Ancak ilde bu nitelikteki eleman sıkıntısı vardır. Ayrıca hijyen açısından uygun işletmeler haksız rekabet yaratmaktadır. İl içinde gıda denetimleri bu kişiler tarafından yeterli görülmemektedir. Denetimlerin arttırılması haksız rekabetin önlenmesinde ve insan sağlığı açısından önemlidir.

İlde araştırma kapsamındaki kişilerin %48'i üniversite öğrencisi çalıştırmayı düşünmemektedir. İşyeri sahipleri, öğrencilerin kendi işyerlerini %36'sı fiyat avantajı olduğundan %48'i ürün ve hizmet kalitesinden dolayı, %14'ü konumundan dolayı tercih ettiğini belirtmiştir. Bu kişilerin kendi değerlendirmelerini yansıtmaktadır. Başka bir araştırmaya göre öğrenciler tarafından kalite ve hijyeni olumlu bulanların oranı %10'u bulmamaktadır. Bu sonuca göre il içindeki gıda denetimlerinin arttırılması gerekmektedir.

Araştırma kapsamında araştırılan bir diğer konu esnafın yerel ekonomi ile bağlarıdır. Anket sonuçlarına göre il içinde bulunan kamu kurum ve kuruluşları(meslek odaları, belediye, valilik, üniversite, kooperatifler, maliye, ticaret odası) ile ilişkiler orta düzeydedir. İl içinde ilişkilerin güçlü olduğu kuruluşlar maliye ve meslek odalarıdır. Esnafın önemli problemlerinden bir tanesi de destekleyici kuruluşlar ile arasındaki koordinasyon eksikliğidir. Destek verecek kuruluşlar yeterli

talep görememekten yakınırken, esnaf ve küçük işletmelerde kendilerine ihtiyaç duyulan desteğin verilmediğinden yakınmaktadır. Bu konuda il içindeki kuruluşlara önemli görevler düşmektedir. Öncelikle yerel araştırmalar ile ilin, sektörün, bölgenin hizmet sektörleri açısından mevcut durumu, güçlü ve zayıf yönleri, fırsatlar ve tehditler ortaya konulmalıdır.

Yerel ekonomi ile bağlar tedarikçiler açısından da değerlendirilmiştir. İl içinde araştırma kapsamında faaliyet gösteren işletmeler genel gıda ihtiyaçlarını büyük bir oranla ilimizden karşılamaktadır. Buda ilde gıda maddeleri temininde bir sorun yaşanmadığını ve bu sektörün il içinde yeterli olduğunu göstermektedir. Uzaktaki bir tedarikçiden kaynak sağlamak yerine yerel tedarikçileri kullanmaları işlem maliyetini düşürmektedir. Bu yakınlık iletişimin gelişmesinde ve tedarikçilerin satış sonrası hizmetlerini sağlamalarını kolaylaştırmasında göz ardı edilemeyecek kadar önemlidir.

Yerel ekonomi ile bağların araştırılmasında önemli bir kesimde müşterilerdir. Araştırma sonuçlarına göre kişilerin müşteri yoğunluğunu öğrenciler oluşturmaktadır. Dolayısıyla öğrenci bütçesine uygun, “fast-food” türü ya da halk arasında ekmek arası olarak nitelendirilen işletmeler çoğunluktadır. Müşteri kitlesinin çoğunluğunun öğrenci olması hizmet kalitesini ve ürün çeşitliliğini etkilemektedir. Büyük alışveriş merkezlerinin henüz açılmamış olması marka olarak değerlendirilen işletmelerin az sayıda olmasında bir dezavantajdır. Birçok üniversite içinde özel işletmeler bulunurken Süleyman Demirel Üniversitesi’ndeki özel işletme sayısı öğrenci ve personel sayıları düşünüldüğünde yeterli değildir. Üniversite içinde bu tür işletmelerin açılmasına olanak tanınması rekabet koşulları oluşturarak kaliteyi arttıracaktır. Ayrıca bu tür işletmeler gerek üniversite öz geliri gerekse iş imkanı yaratma açısından faydalı olacaktır.

Bu sonuçlar sadece gıda hizmet sektöründe faaliyet gösteren işyerleri açısından değerlendirmiştir. Bu bağlamda kapsamın geliştirilerek tüm sektörleri de kapsayacak şekilde bir araştırma yapılması yerinde olacaktır.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

- AKDAĞ, M., **Türkiye'nin İktisadi ve İctimai Tarihi(1243-1453).**, C.I., Cem Yayınevi, İstanbul, 1995
- AKGEMİCİ, T., **KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler**, KOSGEB Yayınları, İstanbul, 2001
- ANADOL, C., **Ahilik Kültürü ve Fütüvvetnameler**, Kültür Bakanlığı Halk Kültürünü Araştırma Dairesi Yayınları No.150, Ankara, 1991
- ARIKAN, S., **Girişimcilik Temel Kavramlar ve Bazı Güncel Konular**, Genişletilmiş 2. Baskı, Siyasal Kitabevi, ANKARA, 2004
- BLAUG, M., "Entrepreneurship Before and After Schumpeter", **Economic History and the History of Economics**, içinde, New York: New York Univ. Press, 1987
- BOZKURT, V., "Toplum ve İktisat", içinde **Sosyolojiye Giriş**, (Editör: İhsan Sezal) Martı Yay., Ankara.,2002
- BÖCÜZADE, S.S., "**Kuruluşunda Bugüne Kadar Isparta Tarihi**", Serenler Yayınları, İstanbul, 1983
- CHELL,E., HAWORTH J., BREARLEY, S., **The Entrepreneurial Personality**, Routledge, 1991
- ÇAĞATAY, N., **Bir Türk Kurumu olan Ahilik**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara,1997
- _____, N., **Ahilik Nedir?**, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara, 1990
- DOBB, M., çev.SELİK, M, **Kapitalizm Sosyalizm Azgelişmiş Ülkeler ve İktisadi Kalkınma**, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları:464 , 100. Doğum Yılında Atatürk'e Armağan Dizisi:7, Ankara, 1981, s.14
- DOSI, G., "Economic Change and Its Interpretation, or, Is There a "Schumpeterian Approach ?", içinde HEERTJE, A., ve PERLMAN, M. (eds.), **Evolving Technology and Market Structure: Studies in Schumpeterian Economics**, University of Michigan Press, Ann Arbor, Mich., 1990, 335-341
- DÖM, S., **Girişimcilik ve Küçük İşletme Yöneticiliği**, Ankara, 2006.
- EKİNCİ, Y., **Ahilik**, 3.Baskı, Sistem Ofset, Ankara, 1991
- _____, Y., **Ahi Birlikleri**, Türk Standartları Enstitüsü Yayını, İstanbul, 1988
- GÜRKAN, C., "Veblen, Schumpeter ve Teknoloji", içinde **Kurumsal İktisat** (der) ÖZVEREN, E., İmge Yayınevi,Ankara, 2007
- GÜRAN, T., **İktisat Tarihi**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 2004

- HEATON, H., **Avrupa İktisat Tarihi İlkçağdan Sanayi Devrimine**, Çev. KILIÇBAY, M.A., İmge Kitabevi, Ankara,1995.
- KARALAR, R., “**Kooperatifçilik Teknikleri**”, Devlet Kitapları, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul, 2000, s.21
- KAYMAK, C., AKPINAR, R. ve KINDAK, A., **İller ve Bölgeler İtibariyle Gayri Safi Yurtiçi Hasıladaki Gelişmeler(1987-2000)**, DPT Yayınları, Ankara, 2003
- KAZICI, Z., **Ahilik Türkiye Diyaneti İslam Ansiklopedisi**, C.I., Güzel Sanatlar Matbaası, İstanbul, 1998
- KENT, C., **The Environment for Entrepreneurship**, Lexington Book, 1984
- MÜFTÜOĞLU, M. T. , **Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler**, EGS Bank Yayınları, Şubat.1997
- MÜFTÜOĞLU, M. T.ve DURUKAN, T., **Girişimcilik ve KOBİ’ler**, Ankara: Gazi Kitabevi, 2004
- POLANYI, K., **Büyük Dönüşüm: Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri**, Çev.BUĞRA, A. İstanbul: Alan Yayıncılık,1986
- SAVAŞ, V. F., **İktisatın Tarihi**, İstanbul,1998
- T.C. Isparta Valiliği, **2003 İl Yıllığı**, Bizim Büro Basımevi, Ankara, 2003
- TESK Yayınları, **TESK’in 40. Yılında Esnaf ve Sanatkâr**, Eser Matbaacılık, Ankara, 1993
- TOFFLER, A., **Üçüncü Dalga**, (Çev. Ali Seden), İstanbul, Altın Kitaplar, 1996
- TURGUT, H., **Cumhuriyetten Günümüze Isparta**, No:3, İstanbul: ABC Araştırma Dizisi,2000
- TÜSİAD Yayınları, **Türkiye’de Girişimcilik**, Ankara, 2002.
- WESTHEAD, P. ve WRİGHT, M., "Introduction", içinde (Eds),**Advances in Entrepreneurship**, Edward Elgar Publishing Ltd, Aldershot, pp.xi-xcvi, 2000
- YAKUT, K., **Kapitalizm, Sosyalizm ve Milliyetçiliğin Ortaya Çıkması**, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir,

Makaleler:

- AIDIS, R., “Entrepreneurship and Economic Transition”, **Tinbergen Institute discussion paper**, TI 2003 – 015/2
- AKIN, L., “Bağ-Kur Sigortalılığında Esnaf Ve Sanatkar Odalarına Tescilin Etkisi ve Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu Tasarısında Durum”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.54, S.2,2004
- AKTAN, C. C., “Çağdaş Liberal Düşünce Okulları ve Hayek”, **Türkiye Günlüğü**, Sayı 23, Ankara,1993

- AYDEMİR, C. ve GÜNEŞ, H. H., “Merkantalizmin Ortaya Çıkışı”, **Elektronik Sos.Bil.Dergisi**, C.5,S.15, s.137-140
- AYDOĞAN, E. ve ALTUĞ, M., “Küçük ve Orta ölçekli İşletmelerin (KOBİ) Rekabet Gücünün Artırılmasında İleri Yönetim Teknolojilerinin Rolü, Makine İmalat Sektörüne Yönelik Bir Uygulama”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Sayı 16, 2006
- AYTAÇ, Ö., İLHAN S., “Girişimcilik ve Girişimci Kültür: Sosyolojik bir Perspektif”, **Selçuk Üni. Sos.Bil.Dergisi**, 2007,V: 18.
- BASU A., ALTINAY, E., “The Interaction Between Culture and Entrepreneurship in London’s Immigrant Businesses”, **International Small Business Journal**, 2002, V: 20, No: 4, s.371-393
- CAMILO, M.J. ve COUTO, J.P., “Evaluating the Propensity for Entrepreneurship among University Students”, **CEEAPLA WP**, Working Paper no: 17, 2007
- DEMİR, G., Ahilik ve Yükselen Değerler, **TÜSİAD Görüş Dergisi**, Sayı 46, s.76, İstanbul, 2001
- _____, G., “Ahilik Çalışma, Bilim, Akıl, Ahlak”, **Perpa Dergisi**, Yıl 3, Sayı 22, İstanbul, Temmuz 1993
- DULUPÇU,M.A., ÖZDAMAR, G., SEZGİN, A., “Geçmişten Geleceğe Isparta Ekonomisi”
- ERTAN, A.T., “ Isparta Vilayetinin Coğrafi ve İktisadi Vaziyeti İklimi”, **Ün Isparta Halkevi Dergisi**, s.90, 1941
- FORMAINI, R. L., “The Engine Of Capitalist Process: Entrepreneurs in Economic Theory”, **Economic and Financial Review**, Fourth Quarter, 2001
- GÜLLÜ, Ö.,” Isparta İktisadiyatının Tarihsel Durumuna Bir Bakış”, **Ün Isparta Halkevi Dergisi**, S.34-35-37-38, 1937
- GÜNEY, S. Ve ÇETİN, A., “Kültürün Girişimciliğe Etkisi ve Türkiye’de Girişimcilik Kültürü”, **H.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Der.**,C.21, 2003
- HANUSCH, H.ve PYKA, A., “ Principles of Neo-Schumpeterian Economics”, **Cambridge Journal of Economics**, 2007, 31, s.275-289
- İLHAN, S., “Sosyo-Ekonomik Bir Fenomen Olarak Girişimciliğin Oluşumunu Etkileyen Başlıca Faktörler”, **Muğla Üni., SBE Dergisi**, 2003, S.11
- KATIRCIOĞLU, N., “Eski Çağlarda Isparta’da Sanat ve Sanatkarlar”, **Ün Isparta Halkevi Dergisi**, s.39, 1937
- KARAKAYALI, H. ve YANIKKAYA, H., “Kurumsal Faktörlerin Ekonomik Büyümeye Etkileri”, **I. Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildiriler Kitabı**, Kocaeli Univ. İİBF Yay., İzmit,2002
- KAYA, K., “Ekonomik Krizin Yasama Tarzı Üzerindeki Etkileri (Isparta Örneği)”, **Süleyman Demirel Üniversitesi İİBF Dergisi**, 7-2,2002, s. 207-226
- KOÇ, M., (1983), **Baris-Hamit-Hamitabat-Tüm Yönleri ile Isparta**, Isparta: Türk Köyü Yay., 1983

- KOPPL, R. "What is Alertness" **Journal des Economistes et des Etudes Humanines**, 12(1), 2002
- KURTASLAN, T., "Kooperatiflerin Piyasa Ekonomisindeki Yeri ve Önemi", **Karınca Dergisi**, Ankara, Sayı.811, Temmuz 2004
- OĞUZ, F., "Rekabet, Girişimcilik ve Keşif Süreci: Piyasa Süreci Teorisinin Ana hatları", **Liberal Düşünce**, Sayı 23, 2001
- ÖZTÜRK, N., Ahilik Teşkilatı ve Günümüz Ekonomisi, Çalışma Hayatı ve İş Ahlakı Açısından Değerlendirilmesi, **Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 7, 2002
- SAITZEW, E. ; çev. ZARAKOLU, A., "Müdahalecilik", **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt:2, Sayı: 1, 1955
- SİRKECİ, O., "Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Yeni Açılımlar: Küçük İşletmeler için On Emir", **Finans Politik & Ekonomik Yorumlar Dergisi**, Sayı:524, 2008
- YÜCEL, F., Kent Esnaf ve Zanaatkarlarının Ekonomik Sorunları, Tehditler ve Çözüm Önerileri, **Kent Esnaf Ve Zanaatkarlarının Sorunları Ve Çözüm Önerileri**, KENT Araştırmaları Merkezi, İSTANBUL, 2008

Diğer

İnternet Kaynakları:

AB'de KOBİ SINIFLAMASI,

http://ec.europa.eu/enterprise/enterprise_policy/sme_definition/index_en.htm
> (12.11.2008)

ANTAKYA ATSO, < <http://www.antakyatso.org.tr/Leasing.doc> > (29.12.2008)

KESOB,

<http://www.kesob.com/index.php?option=com_content&task=view&id=40&Itemid=52> (22.01.2009)

DESOB, <<http://www.desob.org.tr/default.asp?s=esnaf&eid=34>> (02.07.2008)

DİE, 2002 Genel Sanayi Ve İşyerleri Sayımı,

<<http://www.die.gov.tr/TURKISH/SONIST/GSIS/gsisII141003.pdf>>
(18.09.2008)

DPT, VIII. BYKP - 2005 Yılı Programı,

<<http://ekutup.dpt.gov.tr/program/2005/esnaf.html> >(18.06.2008)

DTM'ye göre KOBİ Tanımı,

<<http://www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfaNo=1874>>
(26.06.2008)

ESESOB, <<http://www.esesob.org.tr/dergi/dergi11.pdf>> (12.03.2009)

Esnaf Ve Sanatkarlar Meslek Kuruluşları Kanunu, Kanun No:5362, Kabul Tarihi: 07.06.2005, Resmi Gazete Tarihi: 21.06.2005, Yayımlandığı Resmi

Gazete Say.:25852,<<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/1502.html>>
(7.05.2008)

GELİR İDARESİ BAŞKANLIĞI,

<<http://www.gib.gov.tr/fileadmin/mevzuatek/eski/378vuktebligtaslak.pdf>>

(07.06.2008)

Genç Müsiad,

<http://www.gencmusiad.org.tr/GM/Icerik.aspx?VERSION=101&TIP=SBH&ALT_TIP=KNY&N=1234>, (22.11.2008)

Gıda Sanayi,

<<http://www.gidasanayii.com/modules.php?name=News&file=article&sid=3959>>(16.03.2008)

Halk Bankası Kobi Tanımı,

<<http://www.KOBİklinik.com/tr/makale.asp?grup=arsiv&ID=53>>

(24.06.2008)

Hazine Müsteşarlığı<http://www.hmd.gov.tr/mevzuat/KOBİ_Destek_Sistemi.pdf>

(24.06.2008)

Kapitalizmin Tarihi Gelişim Süreci,

<http://www.donusumkonagi.net/makale.asp?id=4480&baslik=kapitalizmin_tarihi_gelisim_sureci&i=siyasi_dusunceler>, (21.12.2008)

Kapitalist Ekonomi,

<http://project.cyberpunk.ru/idb/social_darwinism_in_cyberpunk.html>

(22.11.2008)

KAYA, Z., Esnaf ve Sanatkar Kesiminin Ekonomik Hayatta Yeri ve Önemi,

TESK, 2008< http://www.tesk.org.tr/tr/yayin/ebulten/genel/mayis_2008.pdf >

(11.12.2008)

Maliye Bakanlığı, Gider Bütçesi ve Gelir Bütçesi Sunuş

Konuşması,<http://www.maliye.gov.tr/basin_aciklama/2009%20plan%20butce-maliye%20butcesi-matbaa.pdf> (12.01.2009)

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, <www.eximbank.gov.tr/duyurular/KOBİduyuru.doc >

(24.06.2008)

SOBEL, S., Entrepreneurship,

<<http://www.be.wvu.edu/divecon/econ/sobel/Entr/Papers/FortuneEncyc.pdf>>

(22.11.2008)

Sosyalizmin Yayılması ve Çöküşü,

<<http://www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/1269/unite03.pdf>> (12.11.2008)

Sosyalist İktisat Düzeni,

<http://www2.aku.edu.tr/~mmasca/idd_X_hafta_sosyalistiktisatduzeni.ppt>

(22.12.2008)

Sosyal Güvenlik,

<<http://www.ssk.gov.tr/wps/portal!/ut/p/ s.7 0 A/7 0 5RK?cpid=658>>
(02.02.2009)

Türk Ticaret Kanunu, **Kanun No:6762**, Kabul Tarihi: 29.06.1956, Yayımlandığı Resmi Gazete Tarihi: 09.07.1956, Yayımlandığı Resmi Gazete Sayısı: 9353,<<http://www.mevzuat.adalet.gov.tr/html/997.html> > (27.05.2008)

TESK, <<http://www.tesk.org.tr/tr/mevzuat/07/2007034.jpg>>(28.05.2008)

TESK, <<http://www.tesk.org.tr/tr/org/sema.html> >(10.12.2008)

TESKOMB, <http://www.teskomb.org.tr/5362esnaf_san_kanunu.htm>, 12.03.2009)

TOSYÖV, <<http://www.KOBİklinik.com/tr/makale.asp?grup=arsiv&ID=53>>
(25.06.2008)

Türkiye İhracat Kredi Bankası (Eximbank),

<<http://www.eximbank.gov.tr/uygulama/ihkuygesas.doc> >(24.06.2008)

Yalova Gazetesi,

<<http://yalovagazetesi.com/Haberler/HaberDetay.aspx?HaberID=3290>>
(12.03.2009)

6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu,

<http://www.gonento.tobb.org.tr/oda/ticaret_kanunu001.pdf>(12.03.2009)

507 sayılı Esnaf ve Sanatkarlar Kanunu,

<<http://www.sanayi.gov.tr/webedit/gozlem.aspx?sayfano=1298>>(12.03.2009)

Bildiriler:

BAGRIACIK, A., “Başka Ülkelerle Karşılaştırmalı Olarak Türkiye’de Küçük ve Orta Boy Firmalar” **Uluslararası Sempozyum, ISO Araştırma Dairesi**, Yayın No:1991/5

KOZAK, M., International Finance Corporation(IFC), Washington, D.C., **Micro, Small and Medium Enterprises: A Collection of Published Data**, İsveç, 2005

OKTAY, E. ve GÜNEY, A., “Türkiye’de KOBİ’lerin Finansman Sorunu ve Çözüm Önerileri”, Doğu Akdeniz Üniversitesi, K.K.T.C”, **21. Yüzyılda KOBİ’ler: Sorunlar, Fırsatlar ve Çözüm Önerileri Sempozyumu**, 03-04 Ocak 2002

ÖZGÜR, G. ve ÖZEL, H., “Kapitalizm, Küreselleşme ve Yerelleşme: Sermayenin Gerçek Boyunduruğu”, **Karaburun Bilim Kongresi**, 4–7 Eylül 2008

PHILIPSEN, K., “Entrepreneurship As Organizing”, **DRUID Summer Conference**, Bornholm, 1998

UYGUN, O., "Ulusüstü Siyasal Birlikler ve Küreselleşme", **Küreselleşme ve Ulus-Devlet** içinde, Ed: KORAY, M., Yıldız Teknik Üniversitesi Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayını, İSTANBUL, 2001

VIRTANEN, M., “The role of different theories in explaining entrepreneurship”. In S. Kunkel (Ed.), Entrepreneurship: The engine of global economic development, **Journal of Best Papers of the 42nd World Conference, International Council for Small Business**, San Francisco, 1997

Tezler:

BAL, Ö., **Perakendeci Bir İşletme Olan Tüketim Kooperatiflerinde Veri Tabanına Dayalı Pazarlama Sistemi Ve Orko Üzerinde Bir Uygulama**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üni. Sos. Bil. Ens., İstanbul, 2002

ÇAVUŞOĞLU, A., **AT Fikrinin Doğuşu, Gelişimi, Siyasi Yapısı ve Türk Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerinin Topluluğa Entegrasyonu Sorunları**, Yıldız Teknik. Ün. Sosyal Bil. Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, 1994

ÇEVİK, E., **Girişimcilerin, Girişimcilik Tipleri İle Çalışma Amaçları Arasındaki İlişki**, Marmara Üni.Sosyal Bil.Ens.İşletme Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2006

İSPİRLİ, M., **Küreselleşme Olgusunun Türk Devlet Yapısına Etkileri ve Olası Sonuçları**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üni.Sos.Bil.Ens., Kütahya, 2007

KANTARCI, Z., **İş Etiği ve Ahilik**, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Felsefe Anabilim Dalı, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, 2007, s.79

KİNAY, H.F., “**Girişimcilik, Kalkınma ve Rekabet İlişkisi Kütahya’da Kobilerin Girişimcilik Profili**”, Anadolu Üni.Sos.Bil.Ens., Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir,2006

KÜÇÜKTÜRK, Y., **Avrupa Topluluğu’na Entegrasyonda Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Yapısal Analizi ve Karşılaşılan Problemler**, Selçuk Ün. Sosyal Bil. Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya, 1991

ÖZCAN, O., **Türkiye’de Kooperatifçiliğin Tarihi Gelişimi ve Cumhuriyet Dönemi Kooperatifçiliği**, Marmara Üni. Sos. Bil. Ens., Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2000

ÖZKUL, G., **Girişimcilik Teorileri Ve Girişimci Tipleri:Antalya-Burdur-Isparta İllerinde (İbbs Düzey 2 Tr61 Bölgesinde) İmalat Sanayi Kobi’lerindeki Girişimciler Üzerine Bir İnceleme**, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, ISPARTA, 2008

TEMURÇİN, K., **Isparta İli Ekonomik Coğrafyası**, Ankara Üni. Sos.Bil.Ens. Coğrafya (Beşeri Ve İktisadi Coğrafya) Anabilim Dalı, Yayınlanmış Doktora Tezi, 2004

YÜCE, G., **Türkiye’de İmalat Yapan KOBİlerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri: Samsun İlinde Bir Uygulama**, Süleyman Demirel Üni.Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, ISPARTA, 2007

Raporlar:

- AVRUPA KOMİSYON, **Türkiye 2005 İlerleme Raporu** (COM (2005) 561 Nihai), SEC (2005) 1426, Brüksel: 09.11.2005
- CBÜ, Manisa Esnaf ve Sanatkarlar Birliği, **Avrupa Birliği Yolunda Esnaf ve Sanatkarlar Araştırması**, Manisa: 2008
- ÇARIKÇI, H.İ., DULUPÇU, M.A., AKÇAKANAT T., “Öğrencilerin Harcama Eğilimleri, Tutumları, Sorunları Ve En İyiler Tercihleri Anketi”, **Süleyman Demirel Üniversitesi Girişimci İşbirliği Koordinatörlüğü (UGİK) Araştırma Raporu**, Isparta, 2007
- DEMİREZ, M. ve CEBECİ, R., “Türkiye’de Girişimciliğin Tarihçesi ve Girişimcilerin Sosyolojik Profili”, KOSGEB **GGM Ulusal Girişimcilik Raporu** Bölüm II, 2005
- DPT, **Kobi Stratejisi ve Eylem Planı (2007-2009)**, Ocak 2007
- _____, **Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Esnaf ve Sanatkarlara Götürülen Hizmetler Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, 2001
- _____, 4. BYKP, Ankara, Nisan 1979
- _____, 5. BYKP, Ankara, 1985
- DULUPÇU, M.A., OKÇU, M., ÇARKÇI, İ.H., H., ÖZKUL, G., SUNGUR, O. ve SEZGİN, A., **Stratejik Ön Çevre Raporu, “Bölgesel ve Sektörel Teşvik Kapsamında Isparta İli Üzerine Bir Değerlendirme”**, ITSO, Ekim 2007
- IFC(International Finance Corporation), **Washington, D.C. and Doing Business Report (World Bank)**., 2006
- İESOB, **Esnaf ve Sanatkarlar Sorunlar, Tespitler, Çalışmalar ve Öneriler**, Haziran 2008
- KOSGEB, TR61 Antalya Alt Bölgesi (Antalya, Isparta, Burdur), **Bölgesel Kalkınma Araştırma Raporu**, ANKARA, 2006
- TEPAV, **Türkiye 2006 Yılı İlerleme Raporu’nun Müktesebat Başlıklarına Göre Genel Değerlendirilmesi**, Ankara: 08.11.2006
- TESK Yayınları, **Esnaf ve Sanatkar Raporu, Mevcut Durum Sorunlar Öneriler**, Ankara, 2008,
- YÜCEL, F., Kent Esnaf ve Zanaatkarlarının Ekonomik Sorunları, Tehditler ve Çözüm Önerileri, **Kent Esnaf Ve Zanaatkarlarının Sorunları Ve Çözüm Önerileri**, KENT Araştırmaları Merkezi, İSTANBUL, 2008, s.7-9

EKLER

Bu çalışmanın amacı, Isparta ekonomisinde önemli bir yere sahip olan Gıda Hizmet sektöründeki Esnaf, Sanatkar ve Mikro işletmelerin yerel ve ulusal düzeyde yaşadığı sorunları ortaya çıkarmak, buna ek olarak bağlantılı oldukları tedarikçileri, üniversite, kamu kurum ve kuruluşları belirleyerek sonuçları ortaya koymaktır. Yapılan bu çalışma, sorunların ortak bir ses olarak duyurulmasında sizin için de önemli olacaktır. Doç. Dr. Murat. A. DULUPÇU Uzman Ayşegül BAYKUL

Verdiğiniz bilgiler sadece bilimsel amaçlı olarak kullanılacağından kesinlikle gizli tutulacaktır.

ISPARTA İL MERKEZİ ESNAF SORUNLARI VE ESNAFIN YEREL EKONOMİ İLE İLİŞKİSİ: HİZMET

A. İŞYERİ ve SAHİBİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

1	Medeni durumunuz.....	(A) Bekar (B) Evli (C)Boşanmış / Dul
2	Eğitim Seviyeniz	(A) İlköğretim (B) Lise (C) Meslek Lisesi (D) Yüksekokul/üniversite ☐ Diğer (Belirtiniz).....
3	Kayıtlı olduğunuz kuruluş	(A) Esnaf ve Sanatkarlar Odası (B) Ticaret ve Sanayi Odası
4	İşletmenizde çalışan personelin eğitim durumuna göre sayısı	(A) İlköğretim (B) Lise (C) M.Lisesi (D) Y.Okul-Fakülte (E) Sertifika/Ustalık belgesi ☐ Diğer(belirtiniz).....
5	İşletmenizin faaliyette bulunduğu süre	(A) 1-3 yıl (B) 4-10 yıl (C) 11-15 yıl (D) 16 ve üstü
6	İşletme sahibinin doğum yeri	(A) Isparta ☐ Diğer (Belirtiniz)
7	İşletmenizin mülkiyeti	(A) Satın alma (B) Miras (C) Kredi (D) Kira ☐ Diğer (Belirtiniz)
8	2007–2008 yılları arasındaki kazancınıza göre bugünkü kazancınız değerlendirir misiniz?	(A) Daha iyi (B) Daha kötü (C) Değişim yok
9	İşletmenizden elde ettiğiniz gelir tüm yaşam ihtiyaçlarınızı ne ölçüde karşılıyor?	(A) Hiç (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Tamamen
10	İşletmenizin kuruluş sermayesi	(A) Kendi sermayem (B) Arkadaşlar (C) Aile (D) Banka kredisi ☐ Diğer

B. İŞLETMENİN YAŞADIĞI ULUSAL SORUNLAR (FİNANSMAN)

11	Krediler hakkında bir uzmandan destek almayı ne ölçüde düşünüyorsunuz?	(A) Hiç (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
12	Kredi alırken sorun yaşıyor musunuz?	(A) Hiç (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
13	Kredi geri ödemesinde sorun yaşıyor musunuz?	(A) Hiç (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
14	Türkiye'deki ekonomik istikrara ne kadar güven duyuyorsunuz?	(A) Hiç (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
15	Kredi almak için gösterilecek teminat sıkıntınız var mı?	(A) Hiç (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
B6	Diğer (Lütfen belirtiniz)	

C. İŞLETMENİN YAŞADIĞI ULUSAL SORUNLAR (VERGİLER)

16	Vergi ödemek için kaynak bulmada sıkıntınız oluyor mu?	(A) Hiç	(B) Az	(C) Orta	(D) Çok	(E) Çok fazla
17	Vergi sistemindeki sürekli değişiklikler, belirsizlikler ve yoruma açık konular sebebiyle tereddüt yaşıyor musunuz?	(A) Hiç	(B) Az	(C) Orta	(D) Çok	(E) Çok fazla
18	Vergi oranlarını ne ölçüde yüksek buluyorsunuz?	(A) Hiç	(B) Az	(C) Orta	(D) Çok	(E) Çok fazla
19	Vergi konusunda denetimleri yeterli buluyormusunuz?	(A) Hiç	(B) Az	(C) Orta	(D) Çok	(E) Çok fazla
20	Vergi sistemini ne ölçüde adaletli buluyorsunuz?	(A) Hiç	(B) Az	(C) Orta	(D) Çok	(E) Çok fazla
	Diğer (Lütfen belirtiniz)					

D. İŞLETMENİN YAŞADIĞI ULUSAL SORUNLAR (SOSYAL GÜVENLİK)

21	Bağ-Kur prim artışlarını yüksek buluyormusunuz?	(A) Bulmuyorum	(B) Az yüksek	(C) Orta yüksek	(D) Çok yüksek	(E) Çok fazla yüksek
22	Sağlık hizmetinden yararlanırken ne ölçüde zorluk yaşıyorsunuz?	(A) Hiç	(B) Az	(C) Orta	(D) Çok	(E) Çok fazla
23	Sosyal güvenlik sitemini ne ölçüde adil buluyorsunuz?	(A) Hiç	(B) Az	(C) Orta	(D) Çok	(E) Tamamen
24	Ödenen primlere göre emekli aylıklarını ne ölçüde yeterli buluyorsunuz?	(A) Hiç	(B) Az	(C) Yeterli	(D) Çok yeterli	(E) Yüksek
D5	Diğer (Lütfen belirtiniz)					

E. İŞLETMENİN YAŞADIĞI ULUSAL SORUNLAR (EĞİTİM)

25	Gıda hizmet sektöründe ne ölçüde nitelikli eleman bulabiliyorsunuz?	(A) Hiç	(B) Az	(C) Orta	(D) Çok	(E) Çok fazla
26	Devlet desteği ile verilen eğitimi ne ölçüde yeterli buluyorsunuz?(Çıraklık eğitimi ,Meslek Liseleri, Y.okullar)	(A) Hiç	(B) Az	(C) Orta	(D) Çok	(E) Tamamen
E3	Diğer (Lütfen belirtiniz)					

F. İŞLETMENİN YAŞADIĞI ULUSAL SORUNLAR (MEVZUAT)

27	Esnaf ve Sanatkar tanımını çağın gereklerine göre nasıl buluyorsunuz?	(A) Tamamen yetersiz	(B) Yetersiz	(C) Orta düzeyde yeterli	(D) Çok yeterli	(E) Tamamen yeterli
28	Esnaf ve Sanatkâr tanımının ayrı yapılmasını ne ölçüde uygun buluyorsunuz?	(A) Hiç	(B) Az	(C) Orta	(D) Çok	(E) Tamamen

29	3308 sayılı Mesleki Eğitim kanunu gereği TOBB'ye üyelik ne ölçüde haksız rekabet yaratmaktadır?	(A) Hiç yaratmıyor (B) Az yaratıyor (C) Orta düzeyde yaratıyor (D) Çok yaratıyor (E) Çok fazla yaratıyor
F4	Diğer (Lütfen belirtiniz)	
G. İŞLETMENİN YAŞADIĞI BÖLGESEL SORUNLAR		
30	Meslek belgesi(Ustalık, Kalfalık vs.) sahibi olanları çalıştırmayı ne ölçüde tercih edersiniz?	(A) Hiç tercih etmem (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
31	Kendi memleketinizden olanları çalıştırmayı ne ölçüde tercih edersiniz?	(A) Hiç tercih etmem (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
32	Çalışacağı işe göre tecrübeyi ne ölçüde tercih edersiniz	(A) Hiç tercih etmem (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
33	Aynı bölgede ihtiyaç fazlası işyerlerine sınır ve uzaklık şartı getirilmesini ne ölçüde uygun bulursunuz?	(A)Uygun bulmuyorum (B) Az uygun (C) Orta uygun (D) Çok uygun (E) Çok fazla uygun
34	Gıda denetimleri ilimizde ne ölçüde yeterlidir.	(A) Hiç (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
H. İŞLETMELERİN ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİ İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELERİ		
35	İşyerinizde üniversite öğrencisi çalışıyor mu, çalışmıyorsa çalıştırmayı düşünür müsünüz?	(A) Evet çalışıyor (B) Evet düşünüyorum (C) Hayır düşünmüyorum
36	Sizce öğrencilerin sizi seçme nedenleri nedir?	(A) Fiyat (B) Ürün ve hizmet kalitesi (C) Konumu Diğer(belirtiniz)
I. YEREL EKONOMİ İLE BAĞLANTI KAMU KURUM VE KURULUŞLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRME		
38	Meslek odaları	(A) Hiç (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
39	Belediye	(A) Hiç (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
40	Valilik	(A) Hiç (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
41	Üniversite	(A) Hiç (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
42	Kooperatifler	(A) Hiç (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
43	Maliye	(A) Hiç (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
44	ITSO	(A) Hiç (B) Az (C) Orta (D) Çok (E) Çok fazla
H8	DİĞER	Belirtiniz
J. YEREL EKONOMİ İLE BAĞLANTI TEDARİKÇİLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRME		
45	İşletmenizde Dayanıklı gıda ihtiyaçlarınızı nereden karşılıyorsunuz.(Şeker, un, baklagil vs.)	(A)Isparta ☐ Diğer iller(belirtiniz).....
46	(Cevabınız Isparta dışı ise cevaplayınız) Aldığınız bu ihtiyaçları şehir dışından karşılama sebebiniz nelerdir? Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.	(A) Aile bağları (B) Tavsiye (C) Kalite (D) Maliyet (E) Arkadaşlık ☐ Diğer(belirtiniz)
47	İşletmenizde Az dayanıklı gıda ihtiyaçlarınızı nereden karşılıyorsunuz.(Patates, ceviz vs)	(A) Isparta ☐ Diğer iller(belirtiniz).....

48	(Cevabınız Isparta dışı ise cevaplayınız) Aldığınız bu ihtiyaçları şehir dışından karşılama sebebiniz nelerdir? Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.	(A) Aile bağları (B) Tavsiye (C) Kalite (D) Maliyet (E) Arkadaşlık ☐ Diğer(belirtiniz)
49	İşletmenizde Dayanıksız gıda ihtiyaçlarınızı nereden karşılıyorsunuz.(Et, balık, taze meyve ve sebze, yumurta, süt ve mamulleri, ekmek vs.)	(A) Isparta ☐ Diğer iller(belirtiniz).....
50	(Cevabınız Isparta dışı ise cevaplayınız) Aldığınız bu ihtiyaçları şehir dışından karşılama sebebiniz nelerdir? Birden çok seçeneği işaretleyebilirsiniz.	(A) Aile bağları (B) Tavsiye (C) Kalite (D) Maliyet (E) Arkadaşlık ☐ Diğer(belirtiniz)

K. AŞAĞIDAKİ SORUNLARA BAKIŞ AÇINIZI DEĞERLENDİRİNİZ

Aşağıdaki ifadelere katılma derecenizi belirtiniz.

1=Hiç Katılmıyorum, 2=Kısmen Katılmıyorum, 3=Kararsızım, 4=Kısmen Katılıyorum, 5=Kesinlikle Katılıyorum

		A	B	C	D	E
51	Bağlı bulunduğum meslek odası, nitelikli eleman bulma konusunda yardımcı olmaktadır.....	☐	☐	☐	☐	☐
52	Bağlı bulunduğum meslek odasından tereddüt ettiğim konularda rahatça yardım alıyorum.	☐	☐	☐	☐	☐
53	Bağlı bulunduğum meslek odasının beni en iyi şekilde temsil ettiğine inanıyorum	☐	☐	☐	☐	☐
54	Bağlı bulunduğum meslek odası çağın gereklerine ayak uydurmaktadır.....	☐	☐	☐	☐	☐
55	Bağlı bulunduğum meslek odası, merkezi ve yerel yönetimler, esnaf ve sanatkarların sorunlarına duyarsızdır	☐	☐	☐	☐	☐
56	Merkezi ve yerel yönetimlerin KAYITDIŞILIK hakkında kontrol ve denetim mekanizmaları yetersizdir.	☐	☐	☐	☐	☐
57	İlimizde bulunan üniversite, esnaf ve sanatkar sorunları ile ilgilenmemekte; bunlara duyarsız kalmaktadır. ...	☐	☐	☐	☐	☐
58	Yerel basın esnaf ve sanatkar sorunlarına yeterince ilgi göstermemektedir.	☐	☐	☐	☐	☐

L. YEREL EKONOMİ İLE BAĞLANTI MÜŞTERİLER AÇISINDAN DEĞERLENDİRME

Günlük gelen müşteri kitlenizin yüzdesini belirtiniz.

59	Öğrenci	(A) % 15'ten az (B) %15-%29 (C) %30-%44 (D) %45-%59 (E) %60'dan fazla
60	Mahalle halkı	(A) % 15'ten az (B) %15-%29 (C) %30-%44 (D) %45-%59 (E) %60'dan fazla
61	Kendi çevrem	(A) % 15'ten az (B) %15-%29 (C) %30-%44 (D) %45-%59 (E) %60'dan fazla
62	Öğretim üyesi ve memurlar	(A) % 15'ten az (B) %15-%29 (C) %30-%44 (D) %45-%59 (E) %60'dan fazla
63	Asker	(A) % 15'ten az (B) %15-%29 (C) %30-%44 (D) %45-%59 (E) %60'dan fazla
	Diğer	Belirtiniz

64	Yaşınız.....	(A) 24 ve aşağı (B) 25-34 (C) 35-44 (D) 45-54 (E) 55-64 ☐ Diğer (Belirtiniz)
65	Cinsiyetiniz	(A) Erkek (B) Kadın
66	Bu mesleği seçme nedeni	(1) Üniversite potansiyeli (2) Aile mesleği (3) Daha önceki iş memnuniyetsizliği (4) Rastlantı (5) Daha çok para kazanma isteği (6) İş bulamamak (7) Aldığım eğitim Diğer (Belirtiniz)

ANKETE KATILDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜRLER

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı : Ayşegül BAYKUL

Doğum Yeri : Ankara

Doğum Tarihi : 08.11.1973

Medeni Hali : Evli

Eğitim Durumu:

Lise : 1987– 1990

Lisans : 1990 – 1995

Yabancı Dil ve Düzeyi:

1. İngilizce (2008 Ekim ÜDS: 52,500)

İş Deneyimi:

1.Oy-Tur Oyak Turizm A.Ş.(1996-1997)

2.Osmanlı Bankası A.Ş. (1997-2000)

3.Süleyman Demirel Üniversitesi Deprem ve Jeoteknik Araştırma Merkezi

Uzman (2003- Devam Ediyor).